

سەرپەرشتیاری پروژە: جەبار سابیر

ناوی کتیب: لەسیبەری پرسیاردا

ئامادەکار: سەممەد ئەحمدەد

بابەت: كۆمەلە دیدار

تایپ و هەلەپری: ئامادەکار

نەخشە سازى و بەرگ: ناوهندى دىزايىنى (يانە قەلەم)

تىراژ: ۱۰۰۰ دانە

چاپ: چاپى يەكەم(٧٢٠)

سەرپەرشتیاری ھونەرى: ئارام سدىق

سەرپەرشتیاری چاپ: ئاسو پىنچوينى

ژمارەی سپاردنى (٧١٢)ي وەزارەتى روشنىبىرى
دواهەتى.

لەچاپكراوهەكانى پروژەي كتىبى يانە قەلەم

زنجىرەي ژمارە(٢١)

ناونىشان: يانە قەلەم، سليمانى، سابونكەران، بىنائى

ھەورامان نھۆمى سىيەم، ژمارەتىلىقۇن:

• ٧٧٠١٥٧٥٧٢٦

سەممەد ئەحمدەد

لەسیبەری پرسیاردا

كۆمەلە دیدار

پیرست

- بەختیار عەلی ٤٢ تا ٩
مەریوان وریا قانع ٧٦ تا ٤٣
ئاراس فەتاح ١٠٨ تا ٧٧
ریبین هەردی ١٣٤ تا ١٠٩
بەختیار سەجادی ١٣٦ تا ١٢٩
شاهو سەعید ١٤٦ تا ١٣٧
ریبوار سیوهیلی ١٦٢ تا ١٤٧
ھەلکەوت عەبدوللا ١٧٨ تا ١٦٣

چەند دېپىك لەسەرەقاوە
لەبرى نۇوسەر

نوخبەيەك رۆشنىيرى پېچەك بەمەعرىفەيەكى قول و هەمەلايەنە لەمەر فەلسەفەو فکرو قوتاڭخانەو رىبازەكانى لەدىدا هەر لەفەلسەفەي كلاسيكى يۈنانەو تا (ھەلۇشانەو گەرايى) (جاڭ دىرىدا) هاتنە مەيدان. ئەم گروپە لەسەر ئاستى كۆمەلگەي كوردى زمانيان لەبىدەنگى و حىكايەتى گوئى ئاگردا نەوە سەرخست بەرھو ئاستى رەخنەگرتن لەكۆمەلگەو دەسەلات. قىسە كەردىيان دەربارەي كۆمەلگەو خەلک لەدەسەلات و حزبەكان سەندەوە خستيانەو شويىنى ئاسايى خۆى كە سەرزاري خەلکە. ئەمان خەلکيان لەدۇخى بىنەتكىيەكى كوشىندەوە بىرە دۇخىكى رەخنەگرتنى بەتىن و تاو، بەكورتى ئەمان ماقى قىسە كەردىيان گەپرەندهو بۇ خەلک كەدەمیك بۇو لىيان زەوتكرابۇو لەلایەن حزب و دەسەلاتەوە. بۇيە شاييانى ئەوەن كەبخويىزىنەوە گوپىيان لىپېگىرت و قىسە كەردىيان بەھەند وەرىگىرىت. ئەوهى لىرەدا دەھى خويىنەتەوە كۆمەلېك دىدارە كەھاپىرىي بەپېزىم (سەمەد ئەحمدە) لەگەل ئەو پۇلە رۆشنىيرەدا كەردوپىتى. گفتۇرگۇ باسەكان هەمەلايەنەو چپو پىن و بەگشتىش لەماۋەيەكى ديارىكراودا سازدراون و قىسە كەردىن لەسەر روودا او ساتەوەختىك، بەلام گەرمىيان تىداماواھو دەھىنى لەكتىبىتى ئاواهادا كۆكىرىنەوە بخريىنە بەردەست و دىدارە خويىنەر ئۇوهى ماوە بوترى ئەم دىدارانە ھەندىكىيان لەپۇرۇشامەو گۇفارەكان و ھەندىكىشيان لەكەنالى تەلەقزىيونى كەركوكەوە پەخشىراون و لەپۇرۇشامەو گۇفارەكانىشدا بەھەند وەرگىراون و

نووسىيىنى پېشەكى بۆكارو رەنجى خەلک رەنگە كارىكى سانا نەبىت، بەلام كاتى كەسىك بەپېزۇ حورمەتەوە رووت لىيەنلى ئىتەر ناچار دەبىت ئەو كارە بىكەيت كەنۇوسەرەكە دەيھەۋىت. من هەمىشە وتومە خۆم لەو ئاستەدا نابىنە كەپېشەكى بۇ كارى كەس بنووسەم، بەلام دىسان لەئاست خۆشەويىستى كەسىكى وەك خاوهنى ئەم كەتىبەدا جەڭە لەوهى مىلما بۇ داواكەي شتىكى تىرم لەدەست نەھات. ئەوهى كەوالىيەتكەردىم ئەم پېشەكىيە نەنۇوسەم ئەوهبۇو كەتىبەكە (يانەي قەلم) چاپىدەكەت و منىش سەرىپەرشتىيارى پەرۋەزكەم، بەھەر حال وەك دەبىنەن من ئەم پېشەكىيەم نۇوسى و ئىتەر باشى و خراپى لەئەستۆي خۆمە.

زىادەپەرەوى ناكەين گەر بلىيەن كاروانى فکر لەم كۆمەلگەيە ئىيمەدا لەسەر دەستى گروپىك سەرى ھەلداو شويىنى خۆى گرت و خويىنەر لەدەورى خۆى كۆكىرەدەو كەئىستا پېيان دەوتىرىت گروپى (رەھەند) جيا لە(بەختىيار سەجادى كەھوپىش بۇخۆى رۆشنىيرىكى گەورەيە. جا رەنگە خوييان ئەو گروپەندىيە تاپادەيەك قبۇل نەكەن، بەلام ئىتەر رەھەند ناسنامەي ئەوانەو ناسنامەيەكى جوانىشە. ئەم گروپە

خویندراونه ته وه. بويه گه لە هەندىك شويندا شىوازى گفتۇگۆى
تەلە قىزىونى پىوه دياربىو ئەوه بۇ ئەوه دەگەپىتەوه كە گفتۇگۆكە
لەتىقى ئەنجام دراوه. لىرەدا كارى من تەواو، سوپاس بۇ
خاوهنى ئەم كتىبە كەوتى ئەم چەند دىرە بنووسە.

جەبار سايىر
٢٠٠٧/٩/٢٩

^

▼

(هەرکاتئىك نۇوسىر بۇ خويىنەرىكى ئاست نزم شتى نۇوسى، وەك نۇوسىر كۆتاىي پىيھاتووه. نۇوسىر ئەوكەسە نىيە كە دادەبەزىت بۇلاى خويىنەر، بەلكو كەسىكە خويىنەر ناچارەكەت سەركەۋىت بۇلاى ئەو. ئەو ھىنندە لەگەل كىيىشەو پرسىيارەكاندا ئىشەكەت، لە ئاست خويىنەردا ئاواهستىت، ھىنندە بەچەمكە زاراومەكان كارەكەت، كارى بەهنىيە خويىنەر چەند ھوشىارە، ياخود نامەشىار، چەند بەئاكايىه ياخود بىئاكايىه. نۇوسىر واعيزۇ مامۇستا نىيە، ئەو كەسىكە بىرەكەتەوە و گومان دەكەت، دەپرسىيت و كەرسەتكانى بىركرىدەنەوە نوئىدەكەتەوە. بەلام خويىنەرى كوشىندە كەسىكە لەنۇوسىردا واعيزۇ لەدەھىنەدا بۇ مامۇستىيەكى چكۇلانە دەگەپىت...).

ئەم بەرگرافە لە بېرىگى پىشىتە وەرى كىتىبى (خويىنەرى كوشىندە)دا ماتووه، كە لەنۇوسىنىي (بەختىارىعەلى) يە و لە بنەپەتىدا كۆمەلە وتارىكە..

لە بەرگرنىڭى ناوهپۇرىنى ئەم كىتىبە پېيمان باش بۇو ئەم دىدارە لەگەل كاك (بەختىارىعەلى)دا سازىبىكەين.

پىيىستە بلىيىن: ئەم دىدارە لە بنەپەتىدا دىدارىيەك بۇو بۇ تەلە فزىيۇن ئەنجامدراو لەكتى خۆيدا لە تەلە فزىيۇنى كەركۈك پەخش كرا..

* تۈلەلاپەرە (۳) ئى كىتىبى (خويىنەرى كوشىندە)دا دەلىت: شتىكى مەزىنە حزىيەكانى ئىيە قەناعەتىيان وابىت دىموكراسىيەت حۆكمى زۇرىنە نىيە و كەمايىتى دەبىت زامنى تەواوى لە دەستوردا مەبىت. بەلام ئەم قەناعەتە دەبىتە كۆمىدىيا كاتىك مىڭۈرى چەند سالە ئى

بەختىارىعەلى

* غەربىي ئىيە لەمەنفا، ھىنندە بىرى نىشتمان دەكەت، ھىنندە بىر لەنىشتمان ناكاراتەوە..

* دروستىبوونى خويىنەر راستە و خۇپەيەندى بەزىنگەي ئازادەوە ھەيە

* پىوەر بۇ ھەبۈونى دىمۇكراسىيەت ئەوھىيە چەند نوخبەي چالاكت ھەيە كە بۇ كىيىشەكان كارەكەن، نەك ئەوھى كە چەند گۆڤارو رۇزىنامەت ھەيە

که وابیت، ئەگەر حزبیکی سیاسی ھەبیت و بنهماش شەرعییەتی خۆی لەسەر ئەو پیکھینابیت کە نوینەری ھەموو خەلکو چینەكانە، نوینەری ھەموو ئاواتە گورەكانە، نوینەری ھەموو ئەو دروشمانییە کە کۆمەلگە لە ساتیکی میژوویی دیاریکراودا دەتوانیت ھەلگری بیت، بە ئاسانی دەستبەرداری ئەو خواستانە نابیت.. بۆیە بونن بەزورینەبی، يان ئیدیعاکردن بۆ نوینەرایەتیکردنی زورایەتی ھەر حزبیک بنهمايەکی گرنگە کە نەتوانیت دەسبەرداری ئەم خواستە (ئیدیعاکردن بۆ زورایەتى) بیت، چونکە شەرعییەتی خۆی لە بەنەرەتدا لەم جۆرە بنهمايەوە سەرچاوه ھەلەگریت.

بەمانیيەکی دى "ئەو سەرچاوه ئایدیولۆژیيە کە ئەو حزبە پیکھیناواه ئەوەی بە سەردا دەسەپیتیت کە حزبیک بیت نەتوانیت خۆی لەو دۆخە دابېرىت کە نوینەری زورینەی کۆمەلگەيە، يان بوننى ئەو لە ھەمانكاتدا بوننى قوارەيەکی سیاسىيە بۆ زورینەی کۆمەلگە.. من پیموابیه حزبە كوردىيەكان بە گشتى، چ ناسیونالىستى بن، چ چىنایەتى، چ ئايىنى ناتوانن خۆيان لەشىوازى زورینەيى دابېن. واتا زورینەيى مەرجىيەکى گرنگە بۆ ئەوەي بىننەوە، ئیدیعاکردنى ئەوەي کە ئەوان زورینەي زورى كۆمەلگە پىكىدەھىن، يان ئیدیعاکردن بۆ ئەوەي کە دەكىرى و دەشى ھەموو رەنگە كان لەناو ئەواندا كۆبىتىتەوە، ھەموو دروشەمە بچووکەكان دەتوانن لە چوارچىيە ئایدیولۆژياو فکرى سیاسى ئەواندا بوننى خۆيان بىسەلمىن و بەرھەمەيىننەوە، يان خۆيان دەرھا ويىشته دەرھو بکەنەوە، يەكىكە لە بەنەما گەورەكانى دروستبۇونى ئەم حزبانە..

حوكىمى سیاسى لە كوردىستاندا تەواو پىچەوانە ئەم قەناعەمان بىق ئاشكارەكەت..

من لەپىرمىم: مەستى خۆبەزۈرىتىنە زانى ئەم حزبانە لە چىيە وە سەرچاوهى گرتۇوه؟ ئا يَا زورىنەي ھەرييەك لەمانە لە توانانىدا ھەيە كە كەمىنەي بەرامبەر بىرىتىتەوە؟

- بەگشتى میژوو سیاسى ئىمە جۆرە حزبیکى بەرھەم ھىنناوه، يان جۆرە ئايولۇزىيەكى بەرھەمەيىناوه كە بەنەما سەرەكىيەكەي ئەوەيە "زورترين بىر لە خەلکى لە دەھرەوە خۆي كۆبىاتەوە. واتا حزبیکى بەرھەمنەھىنناوه تەنها دروشەكانى لە ئاستى ھەندى داواكارى چىنایەتىي، يان داواكارى ھەندى تويىشى كۆمەلەيەتىدا رابوووھەستىت، بەلکو حزبەكانى ئىمە (زوربەيان) يان بەپىي كلتورى ماركسى تەقلىدى لە دايىك بونن.. واتا میژوو دىرىنەيان و بەنەما پىكھاتن و دامەزاردىيان دەگەریتەوە سەر سىستەمى بەلشەفيكى كۈن، يان ھەمان پىكھاتى رىخخراوهىيلىنىييان ھەيە، بەلام بە دروشە ناسىيونالىستى. ھەرييەك لە ماركسىيەت و ناسىيونالىزم وەك دوو ئايولۇزىيا، ھەروەھا ئايديولۇزىيائى ئايىنيش، لەدوا جاردا دەيانەويت بېرىكى زورى جەماوەر لە دەھرەوە خۆيان كۆبكەنەوە.

واتا ئەگەر حزبى نەتەوەيى بىن، باڭگەشە ئەوە دەكەن كە نوینەری ھەموو نەتەوەن، ئەگەر حزبى چىنایەتى و ماركس بىن باڭگەشە ئەوە دەكەن كە نوینەری زورىنەي زورى كۆمەلگەن. واتا شەرعىيەتى خۆيان و بەنەما دروستبۇونىان لە وەھە هاتووه كە نوینەر ئەگەر سەرچەم كۆمەلگاش نەبن، ئەوا نوینەری زورىنەي زورى كۆمەلگەن، نەك نوینەری تاقمىيەكى دیاريکراو، يان ئايدييەكى دیاريکراو..

به سنهها ده توانیت ببیت به دنگی ئه و مكته ب سیاسیه که
له سرهو ه حوكم دهکات!

من وايده بینم که هوکاری ئمه بؤ ئه و ده گهريته و که حزبی
كورديي له خهیالی خويدا خوی زور به مه زن ده بینیت، به لام
له پراکتیکدا ناتوانیت به راستی نوینه رايته تی هیچ رهندگیک له رهندگه
جياوازه کان بکات..

* ئزمونى چەند سالهی حزب و ده سه لاتی کورديي ئه و هی
ئاشکارکرد که هیچ حزبیک ناتوانیت ئه ویدی بسپریته و، يان
له تاوبیات. من لەپرس: ئایا بؤلەمە دووا ئەم راستییه والە حزبی
كورديي دهکات که برواييان به کەمینه و زورینه یەكترى مەبیت
له حوكم كردىندا؟

- من لەشويینىکى تردا ناوي ئەم دۇخى کەئىستا لە كوردستاندا
ھېيە و ناوه (ديموكراتى ترس)، واتا ئه و ديموكراسييە کە لە سەر
قەناعەت دروستنەبووه، وەك داننان بەرەنگو رووی بەرامبەردا،
بەھىزى جياوازى بەرامبەردا، بەسنوورى ئىشكەرنى بەرامبەردا،
بەلكو دانپیانانىکە کە لە دەرئەنجامى مملانى سیاسى و سەربازىي
کە تووھەتەو، لە دەرئەنجامى ترسى ھىزەکان لە یەكترى
کە تووھەتەو.

بەمانىيەکى دى "ديموكراسييە تى دەسە لاتی کورديي ئە وەندە
پەيوەندى بەھا و كىشە سیاسى و عەسكەرييە کانه و هېيە، ئە وەندە
پەيوەندى بە خودى ديموكراسييە و نېيە.

بە بۇچۇونى من لە مىزۇوی سیاسى كوردييدا دانپیانانىکى
راستە قىنه نېيە بە بنەماكانى گەمە ديموكراسىدا. دابەزىنى
يەكتى و پارتى بېيەك لىست بۇ ھەلبىزدانى ئەندامانى پەرلەمان،

* ئەگەر وايە، دە توانين بلىغىن: لەمەناوى حزبى كوردييدا مەيلى
بچووكىيىنى كە مايىتى هەيە؟

- من وايدە بینم کە دوو دۆخ لە ئارادايە. يەكمىان ئە وەيە کە حزبى
كوردى قەناعەتى وايە کە دەكىرىت ھەمۇو رەنگە جياوازه کان لەناو
ئەودا جىڭىاي ببىتەو. واتا رەنگە كە متازۇر باوھەريان بەھەمەرەنگى
ھەبىت لەناو كۆمەلگەدا، جا ھەمەرەنگى چىنایەتى، يان نەتە وايەتى،
يان ئايىنى و مەزھەبى و تەنائەت ئەتنىش.. بە لام ئە وەي کە لىرەدا زور
گىرنگە ئە وەيە كە پىيىان وايە ھەمۇو ئەم شوناسە جياوازانە دەكىرى
لەناو يەك شوناسى حزبى گەورەدا كۆبکىرىتەو. ئەم قەناعەتە
بۇخۇي بازدا ئىكى گەورەيە بە سەر ھەمەرەنگىدا، جۇرە
پىچىركەنە وەيە کە بەدەوري ھەمەرەنگىدا. واتا ئەگەرچى دانپىانانىكى
كەم و بچووك ھەبىت بە ھەمەرەنگىدا، دوا جار لە كاتى پراكتىكى
سياسىدا، حزبى كوردى بەشىۋەيەك لەشىۋەكان باز بە سەر ئە و
ھەمەرەنگىيەدا دەدەن و ھەولەدەن كۆي ئەم ھەمەرەنگىيە لەناو
كۆمەللى دروشمى سەرەكى سياسىدا كۆبکەنە وە ئىنجا ئەم
دروشمەنە بکەنە نوینەرى دەنگو رەنگى ھەمۇو گروپ و رەنگە
جياوازه کانى كۆمەلگە..

من قەناعەتم وايە هىچ ھىزىكى سیاسى و ئايدىيۇلۇزى ناتوانىت ببىتە
ھەلگرو نوینەرى ھەمۇو رەنگە کانى كۆمەلگە، لە قولايى ئزمونى
سياسى كوردييدا دوا جار ئە و بە دىدەكەين، كە حزبى كوردى تەنبا
ده توانىت ببىت بە نوینەرى نوخېيەكى سیاسى دىاريکراو كە حزب
خوی بەرھەمیدەھىنیت. واتا نە دەبىت بە نوینەرى نەتە و، نە دەبىت
بە نوینەرى چىنى كرىكارو چىنەكانى تىر، نە دەبىت بە نوینەرى
ئەتتىي جياوان، نە دەبىت بە هىچ دەنگىك لە دەنگە جياوازه کان..

سەرچەمی کۆمەلگەدا.. بەلام ديموکراسىيەت پىچەوانەي ئەمەيە، چونكە لەبنەمادا دانپىانا نە بەھەمەپەگى کۆمەلگە، دانپىانا نە بەجىاوازى پىرۇزە سىاسىيەكان، دانپىانا نە بەدروشمە سىاسىيە جىاوازەكان كە حىزبە جىاوازەكان بەرزىانكىدووهە وە باڭگەشەي بۇدەكەن. بەبى ئەم جىاوازىيىانە مەحالە ديموکراسىيەت دروستىتت.. ھەمۇ جۇرە ھەولىك بۇ سېرىنەوەي رەنگە جىاوازەكانى كۆمەلگە، لەدواجاردا بەفاشىيەت كۆتايى دىت، يان ھەنگاوىيىكە بەرھو فاشىيەت..

پۇختەي قىسم ئەمەيە كە ھەمۇ ھەولىك بۇ دروستىردىنى يەكىرنگى لەکۆمەلگەدا لەسەر حىسابى سېرىنەوەي رەنگە بچۇوكەكان دىتتە كايەوە. پەراويىزخىستنى دەنگەكانى تىرە، سېرىنەوەي دروشمى خۇن و ستراتيجى گروپە بچۇوكەكانى دىكىيە..

* (جەماوھر) وەك چەمكىكى سىاسىيەنى لەلای زۇرىك لەھەلسەلاتدارە سەتمەكارەكانى وەك نازىي و كۆمۈنۈزمى ستالىن و بەعسى عەرمى ئىشتراكى سوکاىيەتىيەكى زۇرى پىكراوە و لە بەرژەوندى تاڭرەوانەي خۇيان ئەم چەمكەيان بەكاربىرۇوە..

من دەپىرسم تۇرچۇن لەچەمكى جەماوھر دەگەيت؟

- دەكىرىت لەدوو ئاستدا قىسە لەسەر چەمكى جەماوھر بکەين، يەكمىيان بەو مانا مىگەلىيەكە فاشىيەت مەبەستىتى كەمن لەوەلەمكى پىشۇوتىدا بەكورتى قىسم لەسەركرد. بەلام دەكىرىت لەئاستىكى تىريشدا جەماوھر بېبىنەن و بخۇيىنەوە. رەنگە من لىرەدا دەرفەتم نېبىت لەپۇرى تىپەرى سىاسىيەوە بەقولى قىسە لەم چەمكە بکەم.. بەلام دەمەۋىتتى بلىم: كەھەندى داخوازى و خواست ھەيە تايىبەت نىيە بەگروپىك، يان چىننېك، يان توپىزىكى دىاريکراو

دەرئەنجامى ترسىيەكى گەورەبۇو لەيەكتىرىي، بەودى كە يەكىك لە دووھىزە بەسەر ئەۋىدىدا سەربەۋىت.

بەكورتى بلىم: ئەو ترسە گەورەيە كە يەكىك لەھىزەكان بېتت بەكەمىنە، بزوئىنەرى سەرەكى واقىعى سىاسىي ئىمەيە، ئەو دايىنەمۇ گەورەيە كە سىاسەتى ئىمەيە كورد ئىشى لەسەر دەكات. ھەمۇ حىزبە سىاسىيەكانى ئىمە لەوە دەترىن كە بىن بە كەمىنە، گەمەكەيان لەسەر ئەوە بىناكىدووه كە نەبنە كەمىن، بەتايىبەتى پارتى و يەكىتىي..

ئەم دوو حىزبە لەئىستاوه نەخشە بۇ چوارسالى داھاتتوو دادەنин كە چۈن جارىكى تر بەيەك لىست بەشدارى ھەلبىزىردن بکەنەوە! ئىمە لەم دەرئەنجامەوە ھەست دەكەين ئەوەي كە دەدۋىرت ديموکراسىيەت، چونكە ئەم نزىكبوونەوەيە لەناوھېزىكدا نزىكبوونەوەيەكى ناناسايىيە، نزىكبوونەوەيەكى سىاسىي و فکرىي و كۆمەلەتى نىيە، ئەوەندەي رىككەوتى دوو نوخبەي حىزبىيە كە لەسەرەوە لەگەل يەكدا رىككەكەون لەسەر دابەشكىرىنى دەسەلات و سەرەت و سامانى ولات..

* لەلاپەر (٦) ئەم كەتىبەدا دەلىتتى: حىزبى ديموکراسىي دەقۇانىت دان بەودا بېتت كە دەكىرىت بېتتە كەمايىتى.. سىاسىي بېتتىت.. تۇ ھۆكاري ئەمە بۇچى دەگەپەننەتى وە؟ ئاييا تەنها لە بەرئەوەيە كە فاشىيانە بىرەكەتەوە، يان ھۆكاري ترىيش مەيە؟ - بەبۇچۇونى من فاشىيەت بىرىتىيە لەسىاسەتى دروستىردىنى مىگەل، واتا جەماوھر والىبىكەين كەھەمۇيان دواي يەك دروشمى سەركىدەو حزب و ئايىدى يولۇزىياو ئامانچ بکەون. بەمانىيەكى دى " فاشىيەت بىرىتىيە لەسەپاندىنى يەك رەنگى سىاسىي بەسەر

حهقيقه‌تى جياواز جياواز برهه‌م دهينن، بوجوونى جياواز جياواز
بو حهقيقه‌ت برهه‌مدهينن..

ئه‌گەر باوه‌رمان بـهـهـبـيـتـ كـهـ يـهـكـ حـهـقـيـقـهـتـىـ كـوـمـهـلـاـيـهـتـىـ هـهـيـهـ وـ
ئـهـمـ حـهـقـيـقـهـتـشـ جـهـوـهـرـيـكـىـ دـيـارـكـراـوىـ هـهـيـهـ، خـودـىـ ئـهـمـ بـوـجـوـوـونـهـ
نـهـپـرـخـوـشـكـرـهـ بـوـ ئـهـوـهـىـ كـهـ هـيـزـيـكـ بـيـتـ وـ بـلـيـتـ: مـنـ نـوـيـنـهـرـىـ
حـهـقـيـقـهـتـىـ مـيـزـوـومـ.

تـوـ بـرـوـانـهـ، فـاشـيـيـهـتـىـ بـهـعـسـ لـهـوـهـهـ هـاتـوـوـهـ كـهـپـيـيـ وـايـهـ نـهـتـهـوـهـ
عـهـرـهـ (پـهـيـامـيـكـىـ نـهـمـ رسـالـهـ خـالـدـهـ). سـهـرـهـلـدـانـهـوـهـ نـهـتـهـوـهـ
عـهـرـهـ لـهـسـهـرـهـتـاـوـهـ تـاـكـوـتـايـيـ، لـهـئـزـهـلـهـوـهـ بـوـ ئـهـبـهـدـ ئـهـمـ پـهـيـامـهـ
نـهـمـرـهـ وـ دـهـبـيـتـ بـهـنـهـمـرـيـشـ بـمـيـنـيـتـهـوـهـ، ئـهـمـانـ، وـاتـاـ بـهـعـسـ لـهـمـ
قـوـنـاغـهـداـ هـلـكـرـوـ نـوـيـنـهـرـىـ ئـهـوـ پـهـيـامـهـ نـهـمـرـهـ، لـهـئـيـسـتـادـ ئـهـمـانـ
رـزـگـارـكـرـىـ نـهـتـهـوـهـىـ عـهـرـهـنـ وـ زـوـرـ بالـلـوـزـهـىـ تـرـىـ لـهـ جـوـرـهـ. لـهـكـاتـيـكـداـ
ئـيمـهـ بـيـنـيـمـانـ كـهـ هـيـچـ پـهـيـامـيـكـىـ نـهـمـ لـهـپـيـشـ دـهـسـلـاـتـىـ بـهـعـسـهـوـهـ
نـهـبـوـ، نـهـكـ هـهـرـ لـهـلـايـ بـهـعـسـ، بـهـلـكـوـ هـيـچـ پـهـيـامـيـكـىـ نـهـمـرـىـ
هـتـاهـهـتـايـيـ لـهـمـيـزـو~داـ نـيـيـهـ، چـونـكـهـ مـيـزـو~وـ لـهـقـوـنـاغـهـ جـيـاـواـزـهـكـانـداـ
پـهـيـامـيـ جـيـاـواـزـىـ هـهـيـهـ، هـيـزـهـ كـوـمـهـلـاـيـهـتـىـيـهـ جـيـاـواـزـهـكـانـ
لـهـسـاـتـهـوـهـخـتـىـ جـيـاـواـزـداـ پـهـيـامـىـ جـيـاـواـزـ بـوـجـوـوـونـىـ تـايـبـهـتـىـ خـوـيانـ
هـهـيـهـ بـهـرـاـبـهـرـ بـهـمـيـزـو~و~ و~ زـيـانـ كـهـ نـاـشـيـتـ بـهـسـهـرـهـمـوـ قـوـنـاغـهـكـانـىـ
مـيـزـو~دا~ گـشـتـگـيـرـ بـكـريـتـ وـ بـهـسـهـرـ گـروـپـهـ جـيـاـواـزـهـكـانـىـ كـوـمـهـلـاـيـهـداـ
بـسـهـپـيـنـيـتـ.

بهـكـورـتـىـ بـلـيـمـ: خـودـىـ باـوهـرـيـنـانـ بـهـهـىـكـ هـهـيـهـوـ پـهـيـامـيـكـىـ
نـهـمـرـىـ پـيـيـهـ، جـهـوـهـرـيـكـىـ مـيـزـو~يـىـ وـ حـهـقـيـقـهـتـىـكـىـ مـيـتـافـيـزـكـىـ هـهـيـهـ وـ
لـهـنـاـوـ رـهـوـتـىـ مـيـزـو~دا~ خـهـو~تـو~و~هـ وـ كـوـمـهـلـا~يـهـىـزـىـ كـوـمـهـلـا~يـهـتـىـ وـ
سـيـاسـىـ هـهـيـهـ دـهـتـوـانـيـتـ بـبـيـتـ بـهـلـكـرـىـ ئـهـمـ حـهـقـيـقـهـتـهـ

لـهـكـومـهـلـگـهـداـ، بـهـلـكـوـ خـوـاستـىـ هـهـمـوـ خـهـلـكـ.. بـوـ نـمـوـونـهـ دـابـيـنـكـرـدنـىـ
كاـرـهـباـوـ ئـاوـوـ چـاـكـرـدنـىـ رـيـگـاـوـ بـاـنـ خـزـمـهـتـگـوزـارـىـ تـهـنـدـرـوـسـتـىـ وـ..
هـقـدـ، بـهـلـامـ لـهـپـيـشـتـىـ ئـهـمـ خـوـاستـانـوـهـ كـوـمـهـلـا~ خـوـاستـىـ سـيـاسـىـ
جـيـاـواـزـيـشـ هـهـيـهـ. خـهـلـكـىـ تـهـنـاـ دـاـخـواـزـىـ سـيـاسـىـ خـوـىـ لـهـسـهـرـ
دـابـيـنـكـرـدنـىـ پـيـداـويـسـتـيـهـكـانـىـ ئـاوـوـ كـارـهـباـوـ.. هـتـدـ بـنـيـادـ ئـانـيـتـ،
بـهـلـكـوـ لـهـگـهـ ئـهـمـانـهـداـ، مـرـوـةـ ئـاوـاتـىـ نـهـتـهـوـيـ هـهـيـهـ، ئـاوـاتـىـ سـيـاسـىـ
جـيـاـواـزـىـ هـهـيـهـ، خـهـونـىـ جـيـاـجـيـاـىـ هـهـيـهـ بـوـ كـوـمـهـلـگـهـ، بـوـ پـاـشـهـپـرـوـزـوـ
ئـاـيـنـدـهـىـ مـرـوـفـ.. هـهـمـوـ ئـهـمـانـهـ وـادـهـكـنـ كـهـ كـوـمـهـلـىـ بـنـهـمـاـيـ هـاـوـبـهـشـ
لـهـنـيـوانـ تـاـكـهـكـانـىـ كـوـمـهـلـداـ بـبـيـنـيـتـ، ئـهـمـ بـنـهـمـاـيـانـهـشـ رـيـكـهـخـوـشـكـهـرنـ
بـوـئـهـوـهـىـ كـهـ بـرـوـامـانـ بـهـهـ بـهـبـيـتـ شـتـيـكـ هـهـيـهـ نـاـوـىـ جـهـماـوـهـرـهـ، بـهـلـامـ
كـاتـيـكـ دـهـچـنـهـ نـاـوـ پـرـاـكـتـيـكـىـ سـيـاسـيـيـهـوـ، خـودـىـ جـهـماـوـهـرـهـ قـابـيـلـىـ
هـلـوـهـشـانـدـهـوـهـ وـ دـابـهـشـكـرـدـنـهـ بـهـسـرـ زـيـادـ لـهـرـهـنـگـيـكـىـ سـيـاسـىـداـ.

* مـهـبـهـسـتـ لـهـمـ دـهـسـتـهـوـاـزـهـيـهـ چـيـيـهـ كـهـ لـهـلـاـپـهـ (12)ـيـ ئـهـمـ كـتـيـبـهـداـ
دـهـلـيـتـ: لـهـدـيـموـكـرـاسـيـيـهـتـداـ مـيـجـ زـوـرـيـنـهـيـكـ وـ مـيـجـ كـهـمـيـنـهـيـكـ
نـاـتـوـانـيـتـ خـوـىـ بـهـهـلـكـرـىـ حـهـقـيـقـهـتـىـ مـيـزـو~و~، يـانـ جـهـوـهـرـىـ پـهـيـامـىـ
كـوـمـهـلـا~يـهـتـىـ بـزـانـيـتـ؟

- لـهـكـومـهـلـگـهـداـ يـهـكـ حـهـقـيـقـهـتـ بـهـرـهـمـ نـاهـيـنـيـتـ، يـانـ قـوـنـاغـيـكـ
لـهـقـوـنـاغـهـ مـيـزـو~يـيـهـكـانـ جـهـوـهـرـيـكـىـ دـاـخـراـوىـ نـيـيـهـ كـهـ تـهـنـاـ مـولـكـىـ
گـروـپـيـكـىـ دـيـارـيـكـرا~بـيـتـ. وـاتـاـ كـاتـيـكـ كـهـ باـسـ لـهـكـومـهـلـگـهـوـ پـرـوـزـهـىـ
سـيـاسـىـ، بـهـشـيـوـهـيـهـكـىـ گـشتـىـ باـسـ لـهـحـهـقـيـقـهـتـ دـهـكـهـيـنـ، دـهـبـيـتـ
بـاـوهـرـمـانـ بـهـهـبـيـتـ كـهـ هـهـمـوـ كـوـمـهـلـگـهـيـهـ بـهـپـيـيـ رـهـوتـىـ گـهـشـهـ وـ
دـابـهـشـبـو~ونـهـ نـاـوـهـكـيـيـهـكـانـىـ خـوـىـ، كـهـ هـهـنـيـجـارـ دـابـهـشـبـو~ونـىـ فـكـرـىـ وـ
سـيـاسـىـ وـ ئـابـو~ورـىـ ئـايـنـىـ وـ.. هـتـدـ يـنـ، كـهـ هـهـرـيـهـكـيـكـ لـهـ گـروـپـانـهـ

هەندى رەگەزى ديموكراسي لەناو سيسىتمى ديكاتاتورىدا، يەكىنە لەديارىدە باوهكانى ئەم سەردىمە، ناتوانىن لەسروشتى ئەو سيسىتمە سىاسيانە تىيىگەين، ئەگەر لەسروشتى موتورىبەكردى دىيارىدەكانى ديموكراسى لەناو ديكاتاتورىدا تىيىنگەين.

* (گەرنەتەۋىت غەربىيەك بىت وەك نالى) وتارىكى ترى كېلىسى (خويىنەرى كوشىنەدە) يە، لەو وتارەدا باسى كلتورى مەنغا دەكەيت، ئاشكرايە ئەوهى كلتورى مەنغا دروستىدەكەت بىركردنەوهى يە نەك بىركردن. وەكۇ خۆت دەلىيىت: غەربىي ئىيمە هىنىدەي بىرى نىشىمان دەكەت، هىنىدە بىر لەنىشىمان ناكاتەوه.

من دەپرسەم ھۆكاري ئەمە بۆچى لەگەپىتەوه؟

- بېبۆچۈونى من غەربىي ئىيمە كە دەچىت بۆ مەنفاو ولات بەجىددەھىلىت و تىكەلەۋى ناو كلتورەكانى تىرى دېبىت، جۇرىيەك لەمانتالىتەين و عەقللىيەتىش لەگەل خۆيدا دەبات، واتا ھەر ئەوهەندە نىيە ئەوكەسە بەجەستە لەشۈننېكەو خۆى دەگۈزۈتەوه بۇ شوينىيەكى تىر، بەلكۇ كلتورىيەك لەگەل خۆيدا دەبات كە پىسى گەورەبووه.

بېبۆچۈونى من عەقللىيەتى ئىيمە تاپادەيەك لەسەر رەتكىردنەوهى بىركردنەوه دروستبۇوه. واتا تاواھو كەلتەناتىقەكانى بىركردنەوه ھەبىت ئىيمە بىرناكەينەوه. بەداخەوه دەلىم سەرجەمى زيانى فکرى ئىيمە وا دروستبۇوه! بۇ نموونە، ئىيمە كە ماركسييەت لەدەرەوه دەھىننەن بۇ ناو خۆمان بۇ ئەوهى كە خۆمان بىرنهكەينەوه، بۇ ئەوهەننەيە كە واقعى خۆمانى پىبەخۈننېنەوه. واتا بىرى ماركس دەكەين بە ئەلتەرناتىقىك بۇ بىركردنەوهى خۆمان. زۆربەي ئەو فەلسەفەو رىچكە فكرييانەي كە لەدەرەوه دەيانھىننەن ناو خۆمانەوه

میتافىزىكىيەو لەخەوى ھەستىنېت و دووبارە زىندۇوی بکاتەوه، وەك چۈن بەعس بانگەشەى بۇ زىندۇكىرىدەوهى عەرەب دەكىرد، ئەم بانگەشەيش لە ناوى حزبى (البعض - زيانەوه) دا بەرچاودەكەۋىت.. خودى ئەم بىركردنەوانە رىخۇشكەرىيەكى گەورەن بۇ فاشىيەت.

* ئايا مىچ حزبىك مەيى بتوانىت لەيەك كاتدا كلتورى تۆتالىتارى و ئەخلاقىياتى فاشى تىكەلەۋى بەدىكىرىيەكى ديموكراسى بکات؟ ئەگەر ئا، ئەو بىچەمە چ بىچەمەك؟

- كاك (ئاراس فەتاحى) ھاپپىم زاراوهيەكى جوانى بۇ ئەم حالە داتاشىو، ئەو بەدەسەلاتى لەم جۇرە دەلى: (ديمۆكتاتورى!) بېبۆچۈونى من دەكىرى ھەندى دىيارىدەي زيانى ديموكراسى لەدىكتاتورىدا موتورىبەتكەيت، ھەرودە باپىچەۋانەشەوه. رەنگە ھەلە نەبىن گەربلىيەن: ديموكراتىيەتى رەها، كەتوانىيەتى ھەموو خەننەيىكى مرۆڤى هيئابىتىدى لەناو مىزۈودا بەرچاو ناكەۋىت، يان دەگەمنە. چونكە لەناو ھەموو سيسىتمە ديموكراتىيەكائىشدا، بەمۇدىلە رۆژئاوابىيەكائىشەو ھەندى دىاردە دەدۋىزىنەوه كەدىيارىدەي ناديموكراتىن.

بەلام سەبارەت بەوهى رژىمەكى سىاسى ديكاتاتورى خۆى بەھەندى دىيارىدەي روالەتى ديموكراسى موتورىبەدەكەت زۆر جار دەبىنەن كە ولاتىك يەك سيسىتمى تۆتالىتارى زالە بەسەريدا، بەلام ھەندىك زيانى ديموكراسى وەك پەرلەمان و ھەلبىزاردەن و بۇونى راگەيىاندىنى ئەھلى و سەندىكاو رېڭخراو.. تىد لە ولاتدا ھەيە. بۇ نموونە لەئىسپانىيە فرانكۆدا، يان لەزۆر سيسىتمى عەرەبىدا ئەمانە ھەن و بەرچاو دەكەون، بەلام ھەرگىز ناتوانىن ديموكراسى لە قالب بەھەن و بەو سيسىتمانە بلىيەن: ديموكراسى.. مەبەستىمە بلىيەم: موتورىبەكىرىنى

واتا غەریبی کورد لەمەنفا جۆریک لەئەزمۇونى تر، كلتوري تر تاقىيىكەتەوە، بەلام ناتوانىتت.

* مۆكارى ئەمە بۇچى دەگەپىنىتەوە؟

-ھۆكارى ئەمە دەگەپىتەوە بۇ ئەوهى كە هيىشتا حوكى ئەو ھېزە كلتورييىانە كە ليىرەوە لەگەل خۇيدا دەييات بەئەندازىيەك بەھېزە كە بۇونە بەقالبى نەشكارو سىستمى داخراو كە تىپەپاندىن و شكاندىيان لەۋى زۇر زەممەتە.

جىڭە لەمانە "ھۆكارىيىكى تر ئەوهى كە خودى ئەو رەوتەي كە غەریبى ئىمە لەمەنفادا پىيى دەپرات، رەوتىكى زۇر دوورو درېزە. واتا بىرىنى كلتورەكانى تر، تىكەللا بۇون بەكلىتەرەكانى تر، نزىكبوونەوە ناساندىنى رۆحى ئەوان ئاسان نىيە، چونكە يەكمە پىيوىستى بەزانىنى زمانىكى باشە. دووەم پىيوىستى بەجورئەت ھەيە كە تۇ توانات ھەبىت كە سىستمى ئەخلاقى خۆت كۆك بەكىت لەسەر سىستمى ئەخلاقى كلتورەكانى تر، من وايدەبىن كە ئەمانە ھەممو سەركىشى گەورەن و لەتوانى زۇرېبى زۇرى غەریبى كورددادا نىيە پىيى ھەستىت، بۇيە دواجار تەنها رىڭە و دەروازە ئەوهى كە بکشىتەوە ناواھوھو پارىزگارى بکات لەو بەھاوا نىخ و مۇرالى كەليىرەوە لەگەل خۇيدا بىردىيەتى، چونكە غەریبى ئاواھا دەكەۋىتە نىوان جىهانىكەو نەدەتوانىت بېتت بەھەلگىرى مۇرالى ئەوان، نەدەشتۈانىت دەستبەردارى مۇرالى خۆى بېتت، لەبەرئەنجامى ئەم ناكۇكىيانەدا ئەوکەسە وايلىدېت كە فەزايەكى تايىھەتى بۇ خۆى دروستبەكتە كە لەبنەرەتدا نەفزاى نىشتەمانە و نەفزاى مەنفايە، كە من لەوتارىيىكى تردا ناوم ناوه (ناشۇين).

بۇ ئەوهى كە دواجار بېتت بە ئەلتەرناتىيە ئەو چاوهى كە پىيوىستە خۆمان بىخەينەگەپ بۇ لىكۆلینەوە لەواقىعى خۆمان و تەماشاكردىنى واقىعى كۆمەلایەتى و سىياسى خۆمان.

لەسۈنگە ئەمەوهى كە غەریبى ئىمە دەپراتە دەرەوە و لەمەنفا دەگىرسىتەوە و نىشتەجى دەبىتت، بىركردەنەوە لەگەل خۇيدا ئابات، بۇيە لەوي، لەمەنفا ھىنندە سۆزىكى نۇستالۇزى پىيە بۇ نىشتەمان، ھىنندە تىزىكى فكرى پىننېيە. بۇيە من و توومە: غەریبى ئىمە ھىنندەي بىرى نىشتەمان دەكتە، ھىنندە بىر لەنىشتەمان ناكاتەوە..

جىڭە لەمانە "غەریبى ئىمە لەنىشتەمانىكەوە گەيشتۇوەتە مەنفا كە لەبنەرەتدا هىچ تىزىكى فكرى بەرھەمنەھىنناوە بۇ لىكدانەوە شىكىردىنەوە دىياردەكان، ئەو چاوهى لەناواھو بەرھەمنەھىنناوە، كە چاوشىش بەرھەم نەھات، ناتوانىت لەگەل خۇيدا چاۋىك بباتە دەرەوە و لەۋىوە تەماشى (ناواھوە خۆى - نىشتەمان) پىېكەت.

نىشتەمان تەنبا پىيوىستى بەكۆمەلېك عاتىفە دەروشم و فرمىسىك نىيە كە مەرۆقى غەریب لەدۇورەوە بۇي بېرىزىت، بەلکو پىيوىستى بەجىابۇونەوەيەكى قول ھەيە لەرابردووئى خۆى..

* ئەو جىابۇونەوە قولە چىيە؟ بۇچى غەریبى ئىمە دابپانىك لەنىوان خۆى و نىشتەماندا دروست ناكات؟

- دىيارە دابپانىش وەك زۇر چەمكى فكرى تر دەكىرت بەچەند مانا يەك لىكى بىدەينەوە، من كەدەلەم: دابپان لەنىوان غەریبى ئىمە نىشتەماندا دروست نايىت مەبەستم لەۋەيە كە توانات ھەبىت لەبەرامبەر ئەو بنەما عەقلىيانە كە كلتوري خۆت بەسەریدا سەپاندويت، لەو بۇ چوونە ئەخلاقى و فكرى و كۆمەلایەتىيانە كە كلتوري خۆت بەرھەمى ھىنناوە و بەسەریدا سەپاندويت بېتتە دەرى،

هەموو بۆچوونە فکرییە کان ببینیت و کەشفيان بکات، بۆئەوهى لەپشتى ئەمانەوە کارەكتەرى خۆى دروستبات. بەکورتى بلیم: دروستبوونى خوینەر راستەوخۇ پەيوهندى بەزىنگەي ئازادەوە هەيە بۆئەوهى بەئازادانە تىكىست ھەلبىزىت، جياوازى بکات لەنیوان نووسەرى جياوازدا، بۆيە بەبى كرانەوە دەرگا و پەنجەركان بەپروى دەرەوەدا خوینەر دروستنابىت.. ئەمە ھۆکارييکى دروستنەبوونى خوینەر، ھۆکارييکى تر كەپەيوهندى بەخودى تاكەكەسەكانەوە هەيە ئەوهىيە كە ئايا خوینەر چەند خۆى تواناي ئەوهى هەيە كە ئەو تىزە فکرييانە، يان ئەو تىكستانەي كەدەيانبىنیت و دەيانخويىنىتەوە بەچاوى رەخنەگرانە بىانخويىنىتەوە و ھەلیان بسىنگىنیت، يان ئەو كەسە چەند دەتوانىت چاويىك بۆخۆى پېيدابکات كە لەخویندنەوەدا دووبارە تىكىست دروستباتەوە، تىكىست بنووسىيەتەوە و بىانخاتە ناو (كۆنوس- سياق)ى جياواز لەوهى كەننووسەر مەبەستى بووە. ئەمە حالەتىكى زۆر گرنگە، ئىمە خوینەرييكمان پىيوىستە كە بتوانىت لەمانانى تاكەرەندى تىكىست بىتە دەرەوە و مانانى تىكىست گرىبىداتەوە بەمانانى نوپۇوه..

* بەرای تۆئىمە خوینەرى ئاوارەمامان ھەيە؟
- زەحەمەتە بتوانم بلیم: ئا، چونكە ئىمە رۆزانە تىكىست دەبىزىن بەبى خویندنەوە، كتىيى باش دەردەچىت و خویندنەوە بۇ ناكىرىت، رەخنەمان نىيە.. كاتىك ئەمە دەلىم مەبەستم لەوهىيە كە خودى خوینەرى راستەقىنە، رەخنەگرىيکى راستەقىنەشە. بەمانەيەكى دى "نەبوونى رەخنە، ئاماشەيەكى دىارە بۇ نەبوونى خوینەرى راستەقىنە.

* (خوینەرى كوشندە) جىڭلەوهى كەناونىشانى ئەم كتىبەي، مەرۋەما و تارىكىشە لەكۆمەلە و تارەكان. تۆلەم و تارەدا ئەوه بەيان دەكەيت كەدەولەمەندى مەركلەتكۈرىك چەندە پەيوهستە بە بەرەمەمەينانى بەرقى نەمرەوه، لەوه زىاتر پەيومستە بە بەرەمەمەينانى خوینەرەوه..

من دەپرسەم: لەج رىكەيەكەوه دەتوانىت خوینەر بەرەمەمەينىت؟ ئايَا كلتورى ئىمە مىچىك لەو دەوهى سەرەوهى بەرەمەمەيناوە؟ - زۇر رىكە هەيە بۇ دروستبوونى خوینەر، رىكەيەكىان كۆمەلگە يارىدەدەرى دروستبوونىيەتى، رىكەيەكى تر تاكەكەس خۆيەتى، بەبۆچوونى من دروستبوونى خوینەر پىرسەيەكى ئالۇزە، بەدىيىكدا پىرسەيەكى سىياسى كۆمەللايىتى، بەدىيىكى ترىشدا پىرسەيەكى خودىيەو پەيوهندى بە تاكەكەسەوه ھەيە.

ئەوهى پەيوهندى بەپىرسەي كۆمەللايىتىيەو ھەيە، بۇونى ئازادى تىايىدا رۆلى سەرەكى و كارىگەر دەبىنیت و مەرجىكى دروستبوونى خوینەر. بۆيە مەحالە لەزىنگەيەكدا خوینەر دروستبىت لەكاتىكدا تاكەكەس بوارى نېبىت بۇ ھەلبىزاردەنى تىكىست، يان بۇ ھەلبىزاردەنى نايدىياو بۆچوونى جياواز. واتا لەزىنگەيەكدا ئەگەر تاكەكەس مەحکوم بىت بەوهى كە يەكجۇر تىكىست بخويىنىتەوە، خوینەر دروستنابىت.

بۇ نمۇونە لەسايىھى رېئىمى بەعسدا خوینەر مەحکوم بۇو بەوهى كەچەند تىكىست و كتىبىكى دىيارىكراو بخويىنىتەوە، دەرگا و پەنجەركانى دەرەوهى لەسەر داخرابوو.

جىگە لەبەعس و ھاوشىوھەكانى، ھەرۋەها لەسايىھى كلتورىكى ئايىنى داخراودا بوار نادىرىت ئازادانە خوینەرىكى دروستبىت كە بەئازادانە

پیوهر بۆ هەبوونی دیموکراسییەت ئەوەیە چەند نوخبەی چالاکت
ھەیە کە بۆ کیشەکان کاردهەکەن، نەک ئەوەی کە چەند گۆڤارو
رۆژنامەت ھەیە، يان چەند و تار لەسەر ئەم کیشانە دەنۇرسىن..

* لەبەشىکى ترى وتارى (خويىنەرى كوشىنىدە)دا قىسە لەسەر دوو
جىر لەخويىنەر دەكەيت "چالاک و ناچالاک..

من دەپرسم: جىاوازى بىنەپقى ئەم دووه لەچىدا دەبىنیت ؟
بەكشتى "ئايَا خويىنەرى كورد لەكام جۇرىيە ؟

- ھەردووكىيان ھەلگرى چەند سىفاتىيەن. خويىنەرى چالاک ئەو
كەسەيە کە (پىشىريش ئاماژەم پىكىر) لەتىكستا تىكستى نوى
بەرهەمبەنیت، لەخويىنەر دەمانايك بىۋىزىتەوە كە لەدەرەوەي
ئاسۇي بىرى نووسەردا بۇوە. چۈنكە دەبىت بىزانىن كەھەمېشە
نووسەر ئاسۇيەكى دىارييکراوى ماناى ھەيە كەتىيادا دەجولىتەوە،
بەلام تىكست ئاسۇيەكى گەورە فراوانترى ھەيە لەناسۇي
بىركىدىنەوەي نووسەر. بۇ نۇونە كە (بۇدلۇر) دەخويىنەر، ئەو
مانايانەي كە (بۇدلۇر) راستەو خۇ لەماناى يەكەمدا دەيدابەدستەوە،
دەكىرى ئەمە بىكىرىنەوە بۇ ھوشىيارى (بۇدلۇر)، بەلام لەزىز ئەم مانا
ئاشكرايانەوە، چەندىن ماناى نادىيارو نەگوتراوى تر ھەيە
كەخويىنەر و رەختنەگر دەيدۆزىتەوە.

نمۇونەيەكى تىز "كاتىك شىعىرىكى (مەحوى) دەخويىنەوە،
ھەستىدەكەين كە (مەحوى) بەھوشىيارىيەكى ئايىنېيەوە ئەم شىعەرى
نووسىو، بەلام لەدواى سەد ساڭ دەشى جارىيەتى تىرىپەدىيەكى
وجودىييانە ھەمان شىعەر بخويىنەوە.. يان قەسىدەيەكى (بابا
تاھىري ھەمەدانى) ھەيە کە بەگلەيىھە باس لەچارەنۇوس و قەدەر

بەكورتى بلىم: بۇونى رەختنە ھەمېشە ئاماژەيەكى گۈنگە بۆ بۇون و
نېبۇونى خويىنەر.

* يەكىن لەو حاىلەى كە مايەى نىكەرانىيە و لەلائى ئىمە دىيارو
بەرچاوه ئەوەيە كە بە بەردىوامى و بەشىوەيەكى فەرە گۆڤارو
رۆژنامە و تەنانەت كەتىيەش دەرىدەچىت، بەلام مىچىك لەو نۇرسىنەنە
نەيانتوانىيە لەكۆمەلگەي ئىمەدا كارىگەرلىق جىبەتلىن، نەيانتوانىيە
بىنە (قەزىيە). بۇنۇونە رۆژانە و تار لەسەر خراپى بارى ژنان،
مندالان، سىستىمى پەرەورىد.. هەندى دەخويىنەوە، بەلام ئەگەر نەتىم:
مەتابىت ئامە موارى باردىخەكان زىياد دەكەن، دەتوانم بلىم كەم
نابنەوە ! تو ھۆكارى ئەمە بۆچى لەگەپىنەتەوە ؟

- بەبۇچوونى من ئەگەر بىتەويت كىشە ژنان، مندالان، يان
سىستىمى پەرەورىد چارەسەرىكەيت، ئەندە بىس نىيە كە لە گۆڤارو
رۆژنامەكان و تاريان لەسەر بىنۇسىت. دەرچوونى گۆڤارو رۆژنامەي
زۆرىش بەتەنها بىس نىيە بۆئەوەي بىانىت ئەو سىستىمە
ديموکراسىيە، يان نا، بەلکو لەگەل ئەمانەدا ئەوە پىۋىستە بىانىت
ئەو سىستىمە چەندىر يېگە بەچالاکى كۆمەلەتى ناو كۆمەلگە
دەدات، چەند رىگرنابىت لەبەرەم پىرۇزە ئەكتىيەتىكەنلىنى ناو
كۆمەلگەدا بۇ چارەسەركەدنى كىشە ھەمە جۇرەكان.

لەولۇتى ئىمەدا ھەندى بسوار رەخساوە و تائەندازەيەك ئازادى
قسەكىردىن لەسەر چەند مەسەلەلەيەك ھەيە، بەلام بوارى ئىشكىردىن
لەسەر كىشەكان نىيە، يان زۇر كەمە. بۇيە دەتوانم بلىم: دیموکراسى
ئىمە، دیموکراسىيەكى ئىفایىجە.

- بەپچوونى من نۇوسىنى ئىمە نۇوسىنىڭى وەعزىيە، لەدەرەۋى
مەرجە سەرەكىيەكانى نۇوسىنە وەھاتووەتە بەرھەم. مەبەستم
لەمەرچەكانى نۇوسىن " وروژاندى پرسىيارو بىركردە وە گومانە ..
نۇوسىنى ئىمە ھىندە يەقىن دروستدەكتا، ھىندە ئامۆڭارى
دەكتا، ھىندە فکر ناجولىنىت ..

لەپۈرى مېڙووپىيە وە، نۇوسەرى ئىمە رۆلى مامۆستاي بىنیيە،
ھەولىان داوه كە كۆمەلگە فيرىكەن كە چىپكەن و چىنەكەن. ئەم
مامۆستىيە لەنا و روْشنبىرى ئىمەدا رووبەرىيکى فراوانى
داگىركەردوو، ئەگەرچى لەئىستادا روْليان كەمبۇوهتە و وردى وردى
پاشەكشە دەكەن، بەتاپىھەتى لەدەواي راپەرىپە وە ئەم مۆدىلە
لەپۈشنبىر، گورزى كوشىندەيان بەرکەوتتوو، بەبەراورد لەگەل سالانى
پەنجاو شەستەكاندا، جىپپىيان لەناو روْشنبىرى كوردىيدا لەق بۇوە.
ھەولى روْشنبىر لەئىستادا دروستكەرنى پرسىيارە، دروستكەرنى
گومانى فكىيە، رەخنەگىتنە لەدەسەلات، ئەمانە ھەموو گورانى
گەورەن لەپۈلى روْشنبىردا، بەلام ھىشتا ھەندى روْشنبىر ھەن كە
دەيانەۋىت رۆلى مامۆستا واعىز بىبىن !

* حەقىقەتىكى تالى ھەيە لەلاي دەسەلاتدارو بەشىك لەپۈشنبىرانى
ئىمە، ئەويش ئەوهىيە كە زۇر جار دەسەلاتدار كەسى چەپلە لىيەرلى
دەۋىت، نەك رەخنەگىر، بەشىك لەپۈشنبىرانىشمان رۆلى واعىز
دەبىن، نەك رووناكىيە.

من دەپرسم: پەيوەندى ئىوان روْشنبىر دەسەلات چ جۇرە
پەيوەننېيە كە ؟ ئايى ئەم حالەي كەئىستا ھەيە، دنياى روْشنبىرىي
ئىمە بەرھە كۈنى دەبات ؟

دەكتا، بەلام ئىمە لەدەواي (٣٠٠) سال ماناى چىنایەتى لەو
قىسىدەيىدا بەۋىزىنە وە.

پوخىتە ئىسىم لەسەر خويىنەرى چالاڭ ئەوهىيە كە تاپادەيەكى زۇر
تواناي بىنینى ھەندى ئاستى ماناى ھەيە كەسنوورى و تراوەكانى
نۇوسەر تىدەپەرىنىت.

خويىنەرى ناچالاکىش ئەوهىيە كە تەنها بەرخۇرى دەكتا، واتا تەنها
ئىستەلاكى تىكىست دەكتا، ھەمان مانا بەرھە مەھەھىننەتە وە كە
تىكىست لەمانا راستە و خۆكە خۆيدا داۋىيەتى بەدەستە وە.

بۇ نۇموونە با تەماشاي ئەزمۇونى شىعىرى (قانع) بىكەين، بەرۋالەت
وادىyarە ئەم شاعيرە ھەستىكى چىنایەتى ھەيە، بەلام كاتىك بەوردى
شىعىرى (قانع) دەخويىنە وە، ھەستىدە كەين ئۇوهندە ھەلگرى
جۇرىيەك لەمۇرالى ناسىيونالىيەتىيە، ئەوهندە ھەلگرى مۇرالى
چىنایەتى نىيە.

لېرىدە خويىنەر رۆلى ئەوه دەبىننەت كە ئەو ھاوكىشە ناوهكىيانەى
كە لەناو تىكىستدا ھەيە شىيانبەكتە وە، لەئاستىكى مانا وە
دەيانگۈزىنەتە و بۇ ئاستىكى ترى مانا ..

بەگشتى ئايى خويىنەرى كورد لەكام جۇرە ؟ من دەلىم: بەداخە وە
لەجۇرى دووھەمانە، واتا ناچالاکە !

* لەبەشىكى ترى وتارى (خويىنەرى كوشىنە) دا ئەوه دەخەيتەپۇر
كە خويىنەرى كوشىنە لەنۇوسەردا بۇ واعىز و لەدەھىنەردا بۇ
مامۆستايىكى چىكولە دەگەرپىت ..

من دەپرسم: ئايى پېتىوانىيە ھەر بەراستى ھەندىك نۇوسەر واعىزىن و
لەدەھىنەنىشدا رۆلى مامۆستا دەبىن، بۇيە خويىنەرىكى كوشىنە
بەرھە مدەيت ؟

سیاسی، روئی ئەكتیقیستی سیاسیش ئەوهیه که پروپاگەندا بۇ حزب بکات، هانى خەلکى برات بۆئەوهی لەدھورى سەرکردەیەك كۆبىنەوە.. ئەمانە دەبن بەروئی روشنبىر کە لەتەرتەتا ئەركى روشنبىر نىن..

من وايدەبىنم کە لەسالانى حەفتاكانى سەددى رابىدوو بەدۇواوە ژيانى روشنبىرى ئىمە پەرەبىت لەم مۆدىلە و روشنېر وەك مشەخۇریک خۆى بەسياستدا ھەلدەواسىت، دەبىتە چەپلە لىدەر، دەبىتە واعىز بۇ سياست، لەم رىيگەيەوە خۆى لەسەرکردەو بەرپرسە سیاسىيەكان نزىك دەكاتەوە بۇ بەدەستەتىنانى پلهۇپايە سیاسى و كۆمەلایەتى و لەمەمووشيان زىاتر لەئەمپۇدا بەرچاودەكەويت دەسکەوتى مادىيە.. لەبەرئەنجامى كارىكى ئاواهادا، نوخبىيەكى كۆمەلایەتى گەورە دروستىدەبىت کە كاريان تەنها چەپلەلیدان و پاساو ھىنانەوهى بۇ سیاسىيەكان.. ھەلبەت حزب سوود لەمانە دەبىنتىت، بەتايىتى لەدەزگاكانى راگەيانىدندىدا.

* كەسيك لەتونايدا ھەيە لەيەك كاتدا سەرکرەتى حزبىك بىت و روئى رۇوناکبىريش بىبىنتىت؟

- ئىمە ناتوانىن ئەم دەرگايە دابخەين و بلىين سەرکردە ناتوانىت رۇوناکبىر بىت... بەلام لەمېژۇودا تاپادەيەك كەم و دەگەمنە. ئاسان نىيە لەيەك كاتدا كەسيك لەناو خۆيدا بىبىت بەدوو كارەكتەرى جياواز.. چونكە لەجىيان بەگشتى و لەخۆرەلەت و كوردستان بەتايىتى دابپانىكى زۆر گەورە ھەيە لەنىوان سياست و روشنېرىيەدا، سياست رۆزبەرۇز لەدنىيائى روشنېرى و مەعرىفە دور دەكەويتەوە. واتا پىيوستىيەكى ئۆرگانى لەنىوان ئەم دووكايە جياوازەدا نامىنېت. لەئەمپۇدا دابپىكى گەورە لەنىوان ئەدەب و

- كىيىشكە لەوېوە دەستپىيەكەت کە بەشىك لەروشنبىرى ئىمە بەجۇرىك لەناو سياستدا دەتۈيتەوە روئى سەرەتى روشنېر ون دەكەت، دەبىت بە پاشكۈيەك بۇ سیاسىيەكان.

ئەگەر تەماشاي مېژۇو سەددى بىستى خۇمان بکەين، دەبىنин لەسەرەتاي سەرەتەلەنلىنى حزبى كوردىيەوە، زۇرىبەي روشنېرىكەنلى ئىمە تىكەلاؤى دنیاى سياست دەبن و روئى روشنېرى خۆيان تەنها لەناو سياستدا پىادە دەكەن. ئەوهى لەم مەسىلەيەدا نائاسايىھە ئەوهىيە كە روشنېرىكەن روئى روشنېرى خۆيان ون دەكەن و چارەنۋىسىان دەدەنە دەست سیاسىيەكان.. لەمەش خراپتە ئەوهىيە كە دواجار لەروشنبىرى دەكەن و دەبن بەسياسىي..

بۇ نمۇونە "ھەرىك لە (ئىبراھىم ئەحمدەو ئەحمدەھەردى) لەقۇناغىكىدا روشنېرى گرنگ و ئۆرگانىن، بەلام كاتىك دەرۇنە ناو حزبەوە سەرچەم چالاکى روشنېرى خۆيان دەگوئىزەو بۇ ناو ژبانى سياسى.. ئىدى لەو دەكەن كە لەبوارى روشنېرىدا داهىنەر و بەرھەمەيىن بن و دەبن بە سەرکردە سیاسى و ئەكتىقى سياستى.. بەشىك لەسەرکردە سیاسىيەكانى ئىستىتى كورد، كە پلە و پايەي گرنگىيان ھەيە بەشىك لەو نەوهىيە، پىش ئەوهى سیاسى بۇون، روشنېرى بۇون.. ئەمانە هەمان ئەو وىيەيە خۆيان بەسەر روشنېرىانى نەوهەكەنلى تردا دەسەپىيەن كە دەبىت هەمان روئى بىيىن، باڭەشەي ئەوه دەكەن كە روشنېرى پاشكۈيەكە لە پاشكۈكەنلى سياست، تەنها تەواوكەرىيەكە بۇ ئەركەكانى سياست، روشنېرى رووبەرەيىكى تايىتەت بەخۆى نىيە!

ئەگەر كەسيك تىپوانىنىيەكى ئاواھاي ھەبوو بۇ روشنېرىو سياست، ئەنجامەكەي ئەوه دەبىت كە روشنېرى دەبىت بىت بە ئەكتىقى سياستىكى

بو نموونه” نازیزمیش بههمان پرۆسەدا تیپه‌ری، ئیدیعاکردنی خوینى پاک لەجەستەی ئەلمانیدا، بەرھو سپینەوھی جولەکەی برد كە لە ھۆلۆکۆستدا گەیشتە لوتكە. لەپشت ھەموو ناسیونالیستىكى فاشييەوھ خەونى نەتەوھيەكى بىيگەرد لەھەموو رەگەزىكى بىگانە، لەھەموو خەويىنەكى نەيارھيە. بەسىش نموونەكە لە ناسیونالیزمى فاشى، بۆيىھ لەچەندىن بۇنەو بەچەندىن ھۆى ناپەوا ھەولى سپینەوھو لەناوبرىنى كوردى داوه، چونكە خەويىنە كورد، جياواز بۇو لەخەويىنە عەرەب! لەسايەى بەعسدا تەنها ئەو كوردانە مافى ژيانىيان ھەبۇو كە وەك بەعس بىرياندەكردەوھو رەفتارىاندەكرد..

من وايدەبىنم كە فاشيزمى بەعس بەو شىيۆھيەكى خۆى بىرى لىيدهكىرددەوھو دەيويىستەبىت، مەحالبۇو بېبى سپینەوھى كورد سەربگرىت.. كورد لەلائى بەعس، ھاوشييەوھى جولەكەكان بۇو لەلائى نازىيەكان. بەمانايەكى دى ”كورد لەلائى بەعس ھەمان ئەو رۆلە ناشرين و دزىيەوھى دەبىنى كە جوولەكەكان لەلائى نازىيەكان بىننیيان، بۆيىھ لەھەلەبجە و ئەنفالدا ھەولىدا كورد لەناوبىبات..

* لەبەشىكى ترى ئەم وتارەدا ئامازە بەوھ دەكەيت كە بەعس لە كيمىابارانكىرنى ھەلەبجەدا لەلائىك ويىستى بەدۇستەكانى بىسەلمىنەت كە ئەو قودرەھ ئىلاھى ھەيە، كيمىابارانى ھەلەبجە ئەوەندەھى كرده يەكى سەربازى بۇو، لەوزبىاتر نىشاندانى قودرەھ ئىلاھى بۇو، چونكە لەكۈرتىرين ماۋەدا، زۇرتىرين كوردى كوشت، ئەم كوشتارە زىياتر لەكارەساتى سروشىتى وەك لافاواو بوركانو بومەلەزە دەچۇو نەك شەپىكى جەبەيى.. لەلائىكى ترىش ويىستى

ھونھر لەگەل سیاسەتسدا دەبىنەن، ئىمە رۆژانە سیاسى دەبىنەن كە هېيج پەيەندىيەكى بەشىعرو چىرۇك و رۆمان و ھونھر مۇسۇقاوە ئىيە.. ئەمۇ ئەم مۇدىلە لەسیاسەتس لەسەرھوھى و بالادەستە، بۆيىھ رۆشنېرى راستەقىنە نەك ھەر ناتوانىت تىكەل بەو سیاسىييانە بىبىت، بەلکو ناشتوانىت لەگەل ياندا بکەۋىتە گەتفوگۇ..

* (ھەلەبجەو چەند سەرنجىك لەماناكانى قودرەت و سەركەوقتن لەلائى بەعس) وتارىكى ترى ناو ئەم كەتىيەيە. تۆلەم وتارەدا ئەھو بەيان دەكەيت كە لەلائى بەعس كىيمىابارانكىرنى ھەلەبجە تەنها كاردانەوە، يان تاكتىكى سەربازى نەبۇو، بەلکو بەنەمايەكى ئايىدىيۇلۇزى مەبۇو..

من دەپرسم: ئەو بەنەما ئايىدىيۇلۇزىيە چى بۇو كە بەعس ھەلەبجەي پېكىمەبابانكىر؟

- يەكىك لەپېكەتەي فاشيانە بەعس ئەوەبۇو ھەولى دەدا خۆى وەك ھىزىزىك پېشانبدات كە تواناي سپينەوھو لەناوبرىنى ھەموو دۇزمەكانى خۆى ھەيە، پاڭىرىنىوھى ھەموو پەراوىزە نەيارەكان بەشىك بۇو لەستراتيجىيەتى بەعس. شەپى لەگەل ئىران، داگىرکىرنى كويىت، ھەولەكانى بۇ پاكتاوكىرنى رەگەزى لەدەزى كورد، ھەموو ئەمانە نىشانە ئەو عەقللىيەت و مانتالىتايىتەيە كە بەعسى لەسەر بىنەكراوە ئەوەيش سپينەوھى تەۋاوى بەرامبەر.. واتا دروستكىرنى جەستەيەكى نەتەوھيى پاک لەھەموو خەوشىك.. يەكىك لەسيفەتەكانى ناسیونالىزمى فاشى ئەوھيە كە جەستەيەكى نەتەوھيى دروستبىكەت كە رەگەزى نەيارى تىادا نەبىت، ئەو رەگەزانە ئىدادا نەبىت كە نايەنە ناو ئەو شۇناسەوە كە ئەو ئىدیعاى بۇ دەكەت و پلانى بۇ دادەپىزىت.

نەتەوەییەکەی خۆی نەورۆزە. بەلام لەلای شیعەکان ئەمە بەپیچەوانەوەیە، شەھیدبۇونى حەسەن و حوسەین لەلای ئەمان دەبىتە سومبولىتىکى ئايىنى و مەزھەبى كە لە نوشىستەوە سەرچاودى هەلگرتۇوە.

بەمۇقۇرە دەبىتىن يادى شكست لەلای شیعەکان دەبىتە هەوپىنى ئەو شۇناسە دىنىي و مەزھەبىيە كە سالانە لەپىگەيەوە خۇيان كۆدەكەنەوە. هەلبەت ئەم دووە هيچيان بەدەرنىن لەتىكەلابۇونى هەردوو رەگەزەكە، چونكە ناتوانىن بلىن نەتەوەيەك، يان شۇناسىك دروستدەبىت تەنها لەسەر يادى شكست.. وەك وەت يادى شكست لەلای شیعەکان سەترالا، جەوهەر، بەلام لەكەناردا كۆمەللى حەكايەتى سەركەوتتى تريشەيە، كاتىك شیعەکان كوشتنى حەسەن و حوسىئىن دەكەن بېرەمىزى شەھادەت، هەولەددەن جۇرىك لەنەمەرييان پىپەخشن، واتا ئەم مەسىلەلەيە لەلای شیعەکان چەندە ئازاربەخشە، خويىاوييە، گريانھىئەرە، لەھەمانكاتىشدا هەولەددەن ئەم شكستە بەكاربۇيىن بۇ بەرەمەھىنانى سەركەوتن..

ئەگەر تەماشى مىشۇوى شیعە بکەين، دەبىتىن لەشۇپشى ئىراندا سەردىكەون، خودى ئەو شكستە دەبىتە دايىنمۇيەك بۇيان و سەركەوتتى پى مسوگەردەكەن. بەمانايەكى دى بلىم: بەرەدام هاتووچۈيەك ھەيە، پەيوەندىيەكى دىالىكتىكى ھەيە لەناو خەيال و خەيالدانى ئەتنىتە جىاوازەكاندا، يان لەناو مىشۇوى ئەفسانەيياندا لەبەينى سەركەوتن و شكستدا.

كوردىش بەھەمان شىيۆھ، ھەرچەندە نەورۆز رەمىزى سەركەوتنە، بەلام لەساتەكانى شكستدا ئەم رەمىزە دووبارە دەخاتەوە كار بۇ تەجاوزكىردنى شكست و گريىدانەوەي بەمىشۇويەكى رابردوو كە

يادەوەرييەكى هېنىد تال لەجەستە قورىبانىدا بەجىيەئىت كە مەتاھەتايە لەلای نەوەكانى قورىبانىي لەبىر نەكربىت.. من دەپرسىم: بەرەت تو بەعس لە كىيمىبارانى مەلەبجەدا مىچىك لەو دوو ئامانجەي پىكا؟

- هەلەي ھەرە گەورە بەعس لەدەگىركىرىنى كويىتدا ئەو بۇو، ئەو وايزانى ئەو گەمەيە كە لەبەرامبەر كورىدا كردى دەتوانىت لەبەرامبەر دەولەتاني لەخۆ بەھېزتىرىش بىكەت..

كورد لەلای بەعس رەگەزىكى بچووكى بى پشت و پەنائى بى ھېزى لەتلەت بۇو، بۇيە بەعس ھىچ سلى لە كۆمەلکۈزى نەكرىدەوە، بەلام لەبەرامبەر ئىيرادەي نىيۇدەلەتىدا شكستى ھىننا. بەعس ھەتا ئەوكاتەي كە لەناوھوھ سەرقالى پاكتاوكردىنى رەگەزىي بۇو، زلهىزەكان وەك گەمەيە كى ناوخۇي عىراق لېيان روانى و قبولييان كرد، بەلام ھەرگىز قبولييان نەبۇو كە ھەمان گەمە لەناستى نىيۇدەلەتىدا پىادە بىكەت.

* لەھەمان وتارو لەلاپەرە (٤٧) ئى ئەم كتىيەدا ئەكەن دەخەيتە روو كە لەلای مەندىك گروپ يادى شكست و لەلای مەندىكى تىرىادى سەركەوتن دەبىتە مەۋىئى دروستبۇونى پەيوهستە كۆمەلەتىيەكەن..

من دەپرسىم: ئەم دوو يادە دىزىيەكە چۈن و لە چ كاتىكىدا رۆلەمېنن ؟

- من لەۋىدا نموونەي جىاوازم ھىنناوەتەوە، بۇ نموونە نەورۆز لەلای كورد يادى سەركەوتنە، ئەمە دەبىتە هەوپىنى پىكەيىن بۇ ناسىيونالىزمى نەتەوەي كوردى، رونتە بلىم: ئەو رەگە ئەفسانەيە ناسىيونالىزمەكە كورد پاشتى پىدەبەستىت بۇ دارشتى پرۆزە

(گیفارا) ئەگەرچى سەركىرىدەكى شكسىت خواردوووه، لەزىياندا نەماوه، بەلام رۆژ بەپۇز پلەي رەمىزىيەتى لەھەلکشاندایە. بويىه ناكىرىت و ناتوانىن بەرددوام سەركىرىدە بەسەركەوتەنە، گرىيېدەينەوە، بەلام دەبىت بزانىن كە دوو جۆر لەشكستىش ھەيە، جۇرىيەك لەنوشوتتى ھەيە كەنوشوتتى شاعيرىيانەيە، (مەبەستم لەو نوشوتتىھە كە ئايدييولۇزىيا يەك لەساتىكى ديارىكراودا ھىشتا رەگەزە گرنگەكانى خۆي لەدەست نەداوه..). بەلام نوشوتتى سەدام و هيئىلەر و پىنۇشى نوشوتتى شاعيرانە نىن.. چونكە ئەمانە ھەلگرى ئەو رەگەزە نىن كە بىن بەئىدىيال بۇ نەوهكانى داھاتوو. بەكورتى بلىم: نوشوتتى (گیفارا) نوشوتتى ياخىبۈوئىك بۇ نەك ياخى بۇونىيەك، دەبىت بزانىن كە جىاوازى لەنیوان ئەم دووهدا ھەيە. بەلام نوشوتتى سەدام، نوشوتتى پۇزىھەكى ناسىيونالىيىتى فاشىيانەيە، ئەگەرچى هەتا ئەمۇر ھىشتا لەلائى بەشىك لەعەرب بەر زىندىووه، بەلام وەك پۇزىھە بۇ ئايىنە، سەدام حسىن زەممەتە بېتت بەرەمن.

* رەنگە مەلەنەبىت كەر بلىئىن: بەعس جىاواز بۇو لەمەر حزىيەكى تى، چونكە مەركاتىكى هەستى بەلاۋازى خۆي كەرىبىت، زىاتر ھەلمەتى بۇ پىشەوە بىردوووه.. بەپارى تۇئەم كارە چەند پىيوىست بۇو بۇ بەعس؟ ئايا كارىكى ئاواها پىچەوانەلىزىك نىيە؟ - بەبۇ چوونى من ئەمە تا ئەندازەيەكى زۇر پېيوەستە بەو كلتورە كە بەعس تىادا گەورەبۇو (كلتورى عەربى ئىسلامى) تا رادەيەكى زۇر ھەلگرى ئەم جۆرە ھەلە لۆزىكىيەن، وەك و ئەمۇر لەلائى حزبۈللەدا دەيىبىنин، تۆبىينە حزبۈللە دوو سەربازى ئىسرائىلى دەرفىننەت،

سەركەوتى تىادا بەدەست ھىنناوه. واتا ناتوانىن لەو پېيوەندىيە دىاليكتىكە دەرچىن كە لەنیوان لۆزىكى سەركەوتن و لۆزىكى شكسىتدا ھەيە. لەساتەكانى شكسىتدا دەگەپىتەوە بۇ حەكايدەتى سەركەوتن، وزەي سەركەوتتىش لەحەكايدەتەكانى شكسىتەوە بەدەستدەھىننەت. واتا ھەردوو حالتەكە لەناو خەيالى ئەتنە جىاوازەكاندا بۇنيان ھەيە و بەبىن جىاوازى كارى خۇيان دەكەن.

* مەموو گروپىكى سىياسى پىيوىستى بەسەركىرىدەيەك ھەيە، بەلام ئايا سەركىرىدە بەبىن سەركەوتن ھىچ مانا يەك دەبەخشىت؟ ئەمە قىسىيەكى كاك (رېبىن ھەردى) يە كە لەكۇفارى رەھەند ژمارە (5)دا خستوپىيەتى روو. مەبەستم لە (سەدام حسىن)، ئايا كە ئىستا شكسىتى ھىنناوه دەشى لەلائى نەوهكانى عەرب بېتت بەرەمىزىكى نەتەوھىي؟

- بەبۇچۇونى من بەللى دەشى سەركىرىدەيەك سەركەوتتىش بەدەستنەھىننەت و بېتت بەرەمىزى نەتەوھىي. بەلام بۇ ئەم جۆرە سەركىرداھىننە دەبىت بەوردى لەناو مىزۇودا بگەپىين.

رەنگە (گیفارا) يەكىكى بىت لەمانە كە شكسىت دەبىتتە مايەي ئەوهى بېتتە رەمىزىكى شۇپشگىپى جىهانى، يان (رۇزا لۆكسمېرگ) يەكىكى تىرە كە شكسىت دەيگۈرۈت بۇ سەركىرىدەيەكى رەمىزى.. لەبەرامبەر ئەمانەدا سەركىرداش ھەن كە سەركەوتتىش بەدەستدەھىنن و حوكىميش دەگرنەدەست، بەلام ھەرگىز وەك و رەمىز تەماشا ناكىرىن..

بۇنمۇنە (كاسترۇ)، ئەگەر بەراوردىك لەنیوان (گیفارا) و (كاسترۇ)دا بکەين، دەبىيىن (كاسترۇ) ھەتا ئىستاش سەركىرىدەيە، لەزىياندا ماوهتەوە، بەلام بېرىكى زۇر لەرەمىزىيەتى خۆي دۆراندۇوە، بەلام

هەموو ئاستكىاندا كارى دەكىردى. بەعس چەندە جەنگەكەي لە بەرەكانى شەپدابۇو، بەۋە ئەندازىيەش ھەولى دەدا كۆتۈرۈلى ناوهەسى مروق، خىال و خوليا و خونەكانى بىكتا.

بىگومان بەعس نەيتوانى ھەموو كورد لەناوبەرىت، بەلام ئىشكىدىن لەسەر ئەوهى كە ترسىك لەناو ھەموو كوردىكىدا بچىنېت كە پىرۇزەمى لەناوبرىدە، بەشىك بۇوه لەپىرۇزە كاركىدىن و شەپى بەعس. واتا چاوهپروانىيەك لەلای بەرامبەرەكىدا بچىنېت بۇ ئەوهى كە ئەم (قوريانىيە كە)، ھەميشە ئامادەبىت بۇ مردىن، ھەميشە ھېزىك ھەيە لەو گەورەتر كە ئەم ناتوانىت بەرانگارى بېتىھە.. ئەمە يەكىكە لەو وىنە گرنگانە كە بەعس ئىشى لەسەرەكىدە، تا ئەندازىيەكى زۇريش توانى ئەم ترسە لەناو خەلکىدا بچىنېت، بەعس توانى بىيەنگىيەكى گەورە لەعيراقدا دروستىبات، ئەمانە ھەموو دەرئەنجامى ئەوهبوون كە بەعس رووبەرەكانى ھەنگى گەورە كىرىبوبۇوه، بەعس لەسەر ئاستى سايكولۇزى، فكىرى، ئەخلاقى چەنگى لەگەل خەلکىدا ھەڭىرىساندبوو. بەعس يەكىك بۇو لەو حزبانى كەيان شەپناتايات يان لەھەموو ئاسەكاندا شەپدەكتا.

* بەم پىيە بىت دوزمنەكانى بەعس، فەرەو ھەمەلايەنە بۇون، بەلام ھەستناكىرىت كە بەشىك لەدوزمنەكانى بەعسنى دوزمنى وەھمى بۇون و بەعس بۇ خۆى دروستى كىرىبوبۇن؟ ئەگەر وايە، بەعس چ پىيوىستىيەكى بەدوزمنى وەھمى ھەبۇو؟

- من وايدەبىن كە ھەموو حزبىكى فاشى پىيوىستى بەدوزمنى وەھمى ھەيە، مەرج نىيە ئەو دوزمنانە دوزمنى راستەقىنەن، بۇ نموونە، ئىران لەساتى سەرەلدىنى شەپرى عىراق - ئىراندا دوزمنىكى زۆر گەورە و گرنگ نەبۇو بۇ عىراق، لەو سەردەمەدا ئىران

بەرۋالەت سەركەوتتىكى بچووك بەدەستدەھىنېت، بەلام دواجارچ كارەساتىكى بۇ خۆى و بۇ كۆمەلگەى لوينانى دەخولقىنېت. بۇيە لېرىدە دەبىت لەوە حالى بىن كە ئەم ھېزانە چۆن لەنوشۇست و سەركەوتن تىيەكەيشتۇون. من وايدەبىن كە تىيەكەيشتىنى ئەم ھېزانە بۇ ئەم دوو چەمكە تىيەكەيشتىكى عەقلانى نەبوبو نىيە. سەدام حسىن ھەتا ئەوكاتە كەزىنەدوو خۆى بەسەركەوتتى ! كېشەكە لەودايە كە سەركەوتن لە لۇزىكى بەعسدا سەركەوتتىكى مەنتقى نىيە، سەركەوتتىكى نىيە ئىيمە بەپىوھە عەقلانىيەكان لىكى بىدەنەوە، بەلكو كۆمەلنى پىيورى ناعەقلانى ھەيە كە خودى ئەم سىستەمە بەرھەمى ھىنەوا. بۇ نموونە، جۇرىك كلتور ھەيە، خۆكۈشتەن بەسەركەوتن دەزانىت، كلتوريكە رىشەكانى تەواو لەناو مەرگ دۆستىدایە، لەو ساتانە كە دەبىت رابووهستىت و نەچىتە پىشى، بۇ ئەوهى كۆمەلگە تۈوشى كارەسات نەكتا، ئەم زىاتر دەچىتە پىشەوه، لەبرئەوهى ئەم پىتى وايە ملنان بەرھەو مەرگ، بەشىوھەكە لەشىوھەكان، ملنان بەرھەو سەركەوتن. ئىيمە لە ئەزمۇنى قاعىدەو حىزىللاو زۆر گروپى دىنى تونىدرەودا ھەمان دۆخ بەدىدەكەين، كە ملنان بەرھەو مەرگ گىرىدەنەوە بەسەركەوتن..

* لەلاپەرە (٦٢) دادەللىت: لەلای بەعس جەنگ تەنیا لە بەرەكانى شەردا رۇوناتاات، دوزمنىش تەنیا سەربازەكان نىن.. من دەپرسم: جىڭە لە بەرەكانى شەپ، چ پانتايىكى تىر بۇ شەپ ھەيە؟ جىڭە لەسەرباز، كىيى تىر دوزمنى شەپكەرە لەلای بەعس؟ - بەبۇچۇنى من بەعس لەسەر ھەموو پانتايىكەن شەپرى دەكىردى، نەك تەنها لەسەر رووبەرلىيەنى سەربازى، بەعس لەيەك كاتدا لەسەر ناوهەسى مروق، لەسەر جەستەي كۆمەلايەتى، لەسەر

بریوه‌ته زه‌وی خه‌لکی تر، به عس هه‌میشه له‌هه‌ولی فراوان‌کردنی جه‌سته‌ی ده‌سه‌لاتدا بwoo، ههر بو ئه‌م ئامانج‌هش بwoo که تاوانی ئه‌نفای ئه‌نجامدا، شه‌ری له‌گه‌ل ئیران کرد، کویتی داگیرکرد، بهم شیوه‌یه ده‌بینیت که به عس هه‌میشه پیویستی به شه‌پکردن هه‌بwoo.. جگه له‌به‌عس، نازییه‌کان و ستالین و کۆمۆنیسته‌کانیش هه‌موو ئه‌و ئایدیولوژییه گه‌ورانه‌ی که‌پییان وايه هاتوون بو ئه‌وهی مروقایه‌تی رزگار‌بکهن، يان حه‌کایه‌تیکیان پییه که بو هه‌موو مروقایه‌تی و له‌هه‌موو سه‌ردەمیکدا ده‌گونجیت، دواجار له‌ودا کوتایی دیت که ئه‌م حه‌کایه‌تله گه‌شه پیبیدهن، له‌شوین و زه‌منه‌نی تردا بیسەپیتن بھ‌سەر کلتوري تردا.. هه‌موو ئه‌مانه‌ش له‌پینناوی گه‌وره‌کردنی جه‌سته‌ی ده‌سەلاتیاندایه، چونکه گه‌وره‌کردنی قه‌واره‌ی ده‌سەلاتیان، مارجي سه‌ره‌کی مانه‌وهیانه.. چون هیتلر هه‌ولیدا سنوری ئه‌لمانیا ببے‌زینیت و به‌ره و لاتانی تر بکشتیت، چون کۆمۆنیزم پیی وابوو تا ئه‌ندازه‌یه کی زور نوینه‌ری ئایدیولوژیا‌یه که که بو هه‌موو مروقاه‌کانی سه‌زه‌مین ده‌گونجیت و باشه.. ئه‌مانه واده‌کهن که تو بپریت به‌ره و ده‌ره و له‌قه‌واره‌ی خوت بچیته ده‌ری، په‌لاماری زه‌مین و زده‌مانی تر بدهیت.

* (گونه له‌مۆدیرن‌دا) بابه‌تیکی ترى ئه‌م کتىبې‌يی، لەم وتاره‌دا ئه‌وه بھیان دەکھیت که ئاده‌مو حهوا له‌هوشیاری‌یه و گوناھیان ئه‌نجامدا، به‌لام ئۆدیب، جاھیلترین گوناھباری میثووی مروقایه‌تیبیه.. تکایه له‌م ده‌روازه‌یه و تیشكى زیاتر بخه‌ره سه‌ر په‌یومندی نئیوان گوناھ و هوشیاری و جه‌مل..

- له‌دوای فروییده و زور زه‌حمة‌تە باس له‌گوناھ بکه‌ین بھی ئه‌وهی گریی بدهینه و بپه‌گه‌زه ناهوشیاری‌یه کانی ناو مروقاه و، کاتیک

کۆماریکی لا‌وازیوو، پریسوو له‌کیشەی ناوخۆیی، به‌لام به‌عس پیویستی به‌وه هه‌بwoo که له‌قۇناغیلک له‌قۇناغەکاندا ئیران بکاته ئه‌و دوزمنه‌ی که له‌پیگەیه و ترسیکی ناوخۆیی دروستبات.. وائی لیبکات که کۆی شوناسی عەرببى له‌دەورى خۆی کۆبکاته‌وه، کۆی ئه‌و شوناسه پارچە پارچانه‌ی که له‌عیراقدا هەن هه‌موویان له‌دەورى يەک پرۆزه و يەک ئامانج کۆبکاته‌وه.

دروستکردنی دوزمن بو ئه‌م جۆرە حزبە ئامانجیکی له‌پاشتە ئه‌ویش ئه‌وه‌یه که هه‌موویان با له‌دەورى سەركەرداری‌یه کۆببینه‌وه له به‌رامبەر ئه‌م دوزمنه‌دا هه‌موو له و دۆخە سايکۈلۈزىيەدا بزىن که ئىستا نه‌يارىکى دەرەکى هەییو ده‌بىت يەكگەرتووين بەرامبەر ئه‌و نه‌يارەدا، به عس زور سود له‌م میکانیزم ده‌بینیت بو کۆکردنەوهی زور هېزىزی کۆمەلایه‌تی له‌دەرەوهی خۆی، سۆزى و لاتانی دەرەوه بۆ خۆی رادەکیشیت، دۆست و لایه‌نگى زیاتری جىهانى بۆ خۆی بەدەستدەھېتىت..

* جگه له‌مانه، پیتوانییه مه‌موو ده‌سەلاتیکى تۇتالىتارى بۆ مانه‌وه‌ی خۆی پیویستی بەشەپى بەرده‌واام هەیی له‌گه‌ل دوزمنه حقىقى و وھمىيەکانىدا؟

- بىگومان شه‌ر كلتوريکى سه‌ره‌کى ئه‌م گروپه فاشیيانىي، ناتوانى بەبى جەنگ بزىن، جەنگ رەگەزىكى پىكەننیانه.. چونکه ئه‌م گروپانه له‌پەوتى گەشەی خۆياندا، هه‌میشه هېزىكى ميليتارى بەرھەم دەھىنن.. به عس هەر ئه‌وه‌نیيە کە عەقلیيەتىكى تايىبەتى هەیی بۆ كۆتۈرۈكى دەھەنن.. بەبى جەنگ، بەلکو ھاوشان له‌گه‌ل ئەمەدا گەشە بەعەقلیيەتىكى سه‌ربازىش دەدات، عەقلیيەتىكى کە بەرده‌واام چاوى

فرۆید زهmine يه کى نه دوزراوهى مرۆقى كەشىكىد كە (نهست) بۇو،
لىرەوە تىيەگەين كە ئەنجامدانى گوناھ رەگەزىك لە ناهوشىيارى
تىدايە، بۇ نمۇونە ئۆديب يەكىكە لەو گوناھكارانە.

با بېرسىن: تا چەند ئۆدىب لەساتى ئەنجامدانى گوناھ كەدا
ھوشىارە بەوهى كە يەكىك بکۈزىت؟ بەلام لەريشە قولەكانى
گوناھەكە ئاگادارنىيە، لىرەوە پەيوەندىيەكى گەورە لەنيوان گوناھى
ئۆدىب و نەستدا هەيە، تاوانى كوشتنى باوک لەلای ئۆدىب،
تاوانىكە لەنەستدا ئەنجام دەدرىت، نەك لەھەستدا، بىيگومان ئەم
پەيوەندىيە بەپىي تىكىست دەگۈرۈت، بەپىي واقىع و سياقات
دەگۈرۈت، واتا ھەر چىرۇكىكى تايىبەت بەگوناھ، پەيوەندىيەكى
تايىبەتى بەممە عىرفەو جەھلەوە هەيە، بىرىكى لەناو مەعرىفەدايەو
بىرىكى لەناو جەھلدايە..

من پىيم وايە چەند پالھىزى ھوشىارانە هەيە بۇ ئەنجامدانى گوناھ،
ئەۋەندەش پالھىزى ناھوشىيارانە بۇونى هەيە لەگوناھدا.

دۆگماتىزم، جىهانگىرى، شوناس و پىكىدادانى كلتورى، كۆمەلە تەوهەر يىكىن كە بە درېئىزى لە كتىبى (شوناس و ئالقۇزى)دا باسیانلىكراوه. ئەم كتىبە لە سالى ٤٠٢دا چاپ كراوه "مەريوان وريا قانىع" نوسييويەتى، لەم گفتۇرگۈزىدا تىشكى زىاتر دەخاتە سەرئەو مەسىھانەو تاۋوتىۋىيان دەكەت.

* لە پىشەكى كتىبى (شوناس و ئالقۇزى)دا، لە سەر ناساندىنى چەمكى دۆگماتىزم ئەو بە ياندەكەيت كە دۆگماتىزم بىرىتىيە لە ئىغلىجىكىرىن و بەندىرىنى تواناكانى مروق بەرامبەر بە دىار دەكان و بەرامبەر بە جىهان.. مەرەمە دەلىيەت: (كەسى دۆگماتىزم ھەندىكىجار وەك عارف و روحانىيەك، يان وەك سەركىدەو رابەرىكى سىياسى خىرى نىشان دەدات.. جىڭ لەمانە دەلىيەت: دۆگماتىست دەشى دىينى بن، دەشى عەلمانى، دەشى مىچىشىان نەبىت. من دەپرس: ئەمە چىن دەبىت؟ لە سەر رۇشنىي ئەم دەستەوازانە، تکايە تىشكىكى زىاتر بخەرە سەر چەمكى دۆگماتىزم و كەسى دۆگما؟)

- دۆگماتىزم، كە بە عەربى پىيى دەگوتىرىت (تحجر الفكرى) واتە ساتىك لە ساتەكانى بىر كىرىنەوەيە كە تىايىدا ئەقل لە بىر كىرىنەوە دەوەستىت، ئەو ساتەيە كە پىناسىك لە پىناسەكان زالىدەبىت بە سەر كۆي تىۋەرەكانى تردا. لىكدانەوەيەك لە لىكدانەوەكانى دىنيا دىيارى دەكەت و كۆي لىكدانەوەكانى ترى دىنياو دىار دەكان پاشەكشە پىددەكەت.

بە كورتى بلىيەن: برىتىيە لەو دۆخەي بىر كىرىنەوە بەرھەمھىننانى مەعرىفەو فکر، كە تىايىدا جىڭا بۇ يەك حەقىقەت ھەيە و كۆي

مەريوان وريا قانىع

* مروقى دۆگما ئەو كەسىيە بەر دەواام پىيى وايە يەك حەقىقەت ھەيە * حزبە سىياسىيەكان چەند بەرپرس بۇون لە ھەلگىرسانى شەپى ناوخۇ كوردىستاندا، ئەو نىدەش نووسەرەكانى شەپى ناوخۇ بەرپرس بۇون * جىهانگىرى سىنورى دەولەتى نەتەوەيى لازى دەكەت، ناھىيەت دەولەتە سەركوتىكەكان بە شاراوهىي نەتەوە ژىرىدەستەكان بچەو سىننەوە

باز دهسته، وکو چون رهخنه شه لهو بارولئخه سیاسی و کۆمەلایه تیبیهی کورستان).

ئاشکرايە ئەركىنگى ديارى روشنېير، رهخنه گرتنە لە دەستەلاتى سیاسى. بەلام له لای تۆلە خالىكدا ئەم دووه دەبن بە يەك و رهخنە لە هەردووكيان دەگرىت؟

-ھەموو سیستمیکى دەستەلات جۇرىکى تايىبەت لە روشنېير روشنېير بەرھەم دەھىنیت، هەروەها جۇرىکى تايىبەت لە مەعرىفە بەرھەم دەھىنیت، واتا ھىچ سیستمیکى سیاسى لە دىنادا نىيە كە لە پشتىيەو سیستمیکى مەعرىفى و فكى نەبىت. ئەم دووانە هەردووكيان كارىگەرييان لەسەر يەكدىھىيە، ئەميان ئەويتىيان بەھىز دەكتات، هەروەها لاواز بۇونى سیستمى مەعرىفى، رەنگە بېتتە هوئى لاواز بۇونى سیستمى سیاسى و بەپېچەوانەشەو. من وايدەبىنم كە يەكىك لە دۆگمايانە لەۋاتى ئىمەدا ھەبووه، جياڭىدەنەوەي ئەم دوو لايەنە بۇوه لە يەكترى، واتا جياڭىدەنەوەي شىوازى ئىشكىدنى سیاسەت بۇوه لە شىوازى ئىشكىدنى مەعرىفى. با عىراق بە نمۇونە بەھىنېنەوە، بەعس سیستمیکى ھەبوو كە تىايىدا شىوازى ديارىكراوى فكى بەرھەمدەھىننا، ئەو فكەرش لە بەشىكى گرنگىدا بىرىتى بۇو لە تەمجىدكردن و بەزىزلىخاندى رۆلى سەركرىد (ئەو تىۋىريانە كە باسى لە پلەو پايه و نزخى سەركرىد دەكىد بىرىتى بۇو لە زمانى ئەدەبى بەعسىيانە كە هيچى بۇ كۆمەلگە نەدەگوت. بە مانايەكى دى، زمانىك بۇو كە نەدەچوو ناو قولىي مروقەوە، ھەولى تىكەيىشتىنىكى دروستى بۇ كۆمەلگە نەبوو. جۇرىك لە زانىارى بەرھەمدەھىننا كە راستەوخۇ پەيوەندى بە سیستمی سیاسىيانە بەعسەوە ھەبوو، سیستمیکى دىكتاتوريانە

حەقىقتەكانى دى پارچە پارچە دەكرين، بىيىدەنگ دەكرىت، دەچەپېئىن.

مروقى دۆگما ئەو كەسەيە بەردهام پىيى وايە يەك حەقىقتەتەيەو ھەموو حەقىقتەكانى تر ناپاست، يەك لىيڭدانەوە ھەيە راستەو ھەموو لىيڭدانەوەكانى تر ھەلەن. يەك تەفسىرەيە بۇ دىنیا و بۇ سیاسەت و بۇ كۆمەلگە، كۆي تەفسىرەكانى تر ھەلەن، ئەمە دەشى ئەو كەسە كەسيكى دىينى بىت، بەوهى كە تۆ بلىيى: ھەموو راستىيەكان لەناو تىكستىكى دىينىدایە. بۇ نمۇونە بەشىكى زۇرى گروپە ئىسلامىيەكان، بەتايبەتى تۈنۈرەوەكان، لەسەر كورتكىردىنەوەي ھەموو راستىيەكان، ھەموو مەعرىفەكان بۇ يەك راستى و يەك مەعرىفە دەزىن. بەلام دەشى ئەو كەسە عەلمانىش بىت، بۇ نمۇونە رۆزگارىكى درىيەتەفسىرەكى زۆر سادەي ماركسىزم بازا دەست بۇو لە ولاتى ئىمەدا، كە گوايمە مىزۇو بىرىتىيە لە مەللانىي چىنەكان، لەكاتىكىدا لە شوينىكى دىيارىكراودا دەكرىت مىزۇو بىرىتى بىت لە مەللانىي كۆمەللى گروپى تر كە چىن نەبىت. ياخود بۇ نمۇونە لە ماركسىزمدا رەگى ھەر دىاردەيەك لە دىاردەكان ھۆكارەكانى دەگەپايەو بۇ ھۆكارىكى ئابورى و كۆي ھۆكارەكانى دى دەكran بەھۆكارى پلە دوو، يان ھۆكارى ناپاستەوحو.

ئەمەش بۇ خۆي جۇرىك لە دۆگمانەيە كە فكىك بەرھەمەيەننا و دىنېنىيە، بەلکو فكىكى عەلمانىيە. بۇيە دەتوانىن بلىيىن: دەشى كەسى دۆگما نە دىنې بىت، نە عەلمانى، بەلکو ناسىيونالىستى بىت، يان تىكەلەيەك بىت لە چەند فكىك.

*تۆلە لەپە ۱۴ ئەم كتىبەدا دەلىتىت: (ئەم كتىبە لە يەككەتسە رەخنەيە لەو كەش و ھەوا فكى و روشنېيرىيە كە لە واقعى ئىمەدا

بپیاریکی سرهکی نییه لەسەرھو بیت و بلیت: لەژیر سیبەری ئەم بۇچۇونە سیاسىيەدا ئیوھ فكرمان بۇ بەرھەمبەيىن، ئەو ئازادىيەئى تاکە كەس و زیانى كۆمەلگەوە. لەبەر ئەمانە، ناكريت ئىمە سىستمى ناو زانكۆكانى عىراق لە سالانى حەفتاكان و

بەرھەمەيدەھىنیت لەناو سىستمى سیاسىدا دەشېتىتە هەمان ئىرادەي ئازادى ناو سىستمى مەعرىفى. بۇ نمۇونە، بۆيەك دىياردەي دىيارىكراو لەناو زانكۆيەكى رۆزئاوادا، زىاتر لە چەندىن تەفسىر لىكدانەوە ھەيە... بۇ سەرمایەدارى دەكىرىت زىياد لە لىكدانەوە خويىندەوەيەك ھېبىت، كە يەكىكىيان تەواو ناكۆكە بەويتىيان.. لەسەر رۆل و جىڭە ئافرەت لە كۆمەلگەي رۆزئاوادا، دەيان تىيۇرە بۇچۇون و مىتۆدى جياواز ھەيە، وەك چۆن لەناو سىستەمە سیاسىيەكەدا دەيان حزبى جياواز ھەيە..

بەكورتى بلیم: سىستەمە ديموکراسى لەسەر ئەكتىفىكىرنى بىرۆكەي جياوازى كاردەكەت، بەدیوی ئەو دىويىشدا لەناو فكرى و مەعرىفەشدا ھەروايە.

بۆيە رەخنەگرتىن لەسىستەمە سیاسى، بەبى رەخنەگرتىن لەو سىستەمە مەعرىفىيەئى كەهاوشان لەگەل سىستەمە سیاسىيەكەدا دەپروات، رەخنەگرتىنەي ناتەواواه. بۆيە من لەم كىتىبەدا ھەولمداوه رووه فكرى و مەعرىفي و رۆشنبىرييەكانى كىشە سیاسىيەكان دىيارى بىكم. ھيوادارم توانييەتى ئەمە بىكم.

* ئايى رۆشنبىرى كورى توانىيەتى ئەركى رەخنەگرتىن لە دەسەلەتى سیاسى و دەرخستىنى راستىيەكان ئادا بىات؟

- رۆشنبىرى كورد گروپىكى ھاوشىۋە نىيە كە ھەموويان يەك ئەركىيان ھەبىت، بۇ نمۇونە گروپىك لە رۆشنبىران ھەن لەناو دەزگا حزبىيەكاندا كاردەكەن، (مەبەستم لەو رۆشنبىرانەيە كە دەزگا

تۇتالىتارى بۇو دەستى دەختە ناو ھەموو رەھەندەكانى زیانى تاکە كەس و زیانى كۆمەلگەوە. لەبەر ئەمانە، ناكريت ئىمە سىستى ناو زانكۆكانى عىراق لە سالانى حەفتاكان و ھەشتاكانى سەدەي رابىدوو دابېرىن لە سىستى بەعس خۆي وەك سىستەمە پېكەتىكى سیاسى. بۇيە دەتوانىن بلىين: لە زۇر كاتدا خودى رۆشنبىرەكانى بەعس بە جۇرىك لە جۆرەكان بەشىك بۇون لە سیاسىيەكانيان، ھەروەما بەشىك لە سیاسىيەكانيان خۆيان لىببۇ بە رۆشنبىرا ئەو پەيوهندىيە لەنیوان رۆشنبىرۇ سیاسىدا لە سىستەمە بەعسىدا ھەبۇ (كە بە داخەوە بەشىكىشى لەناو سىستەمە سیاسى كوردىدا ھەتا ئەم كاتەش بۇونى ھەر ماوە)، واتلىكەتە كە لە ئۆزۈمىونىيەكدا بىت بە ئاسانى نەتوانىت رووه فكرى و مەعرىفىيەكان لە پۇوه سیاسىيەكان دابېرىت.

لەسەر ئەم مەسەلەيە تەنها ئۆزۈمىونى بەعس وانبۇو، بەلكو چەندىن ئۆزۈمىوتىرىش لە ھەرروپا بەم شىۋىيە بۇوه. بۇ نمۇونە "لەھەرپادا ناكريت سىستەمە لېرالى و ديموکراتى لەو سىستەمە مەعرىفىيە دابېرىن كە لەو ولاقنانە ئامادەيە.

تۆبىيە، سىستەمە لېرالى و ديموکراتى لەسەر فكرى جياوازى كاردەكەت، ھەموو كەسەن خاوهنى ئىرادەي خۆيەتى و ئازادە لەپىركەنەوە ھەلسوكەوتدا، لە سايەي ئەم سىستەمە سیاسىيەدا دەرگاكانى بەرددەم مەرۋە بۇ بەرھەندىبۇون بە ماۋەكانى ھەمېشە كراوهەن... هتد. ئەگەر ئەمانە پايەكانى سىستەمە ديموکراتى بىن لەو ولاقنانەدا، لەبەرامبەر ئەمەداو لەناو زانكۆكاندا كە شوينى بەرھەمەيىنانى مەعرىفەيە، زىاد لە مىتۆدىك ھەيە بۇ بەرھەمەيىنانى مەعرىفە، لە مامۆستايىكەوە بۇ مامۆستايىكى دىكە فکر دەگۆرىت.

کوردستان کردووه‌ته و هو به‌دوای گوتاریکدا گهراون که گوتاریکی ناسیونالیستی نه‌ته‌وهی بیت و کۆمەلیک کۆنسپیت و پرەنسپی نه‌ته‌وهی بکه‌ن به زمانی خەلک و بزمانی ئەو نه‌وانهی که ئىستا دىن.

له پال ئەمانه‌شدا نوخبیه‌کی رۆشنیبری دیکەت ھەبیه که سەر بە فکرى عەلمانىن، ھەلگرى فکرى مارکسین (مەبەستم لە ھېزە چەپەكانه) ئەمانیش کۆمەلی رۆلیان بىنیوھ جیاوازه له رۆلی رۆشنیبری ئىسلامىيەكان..

بۆیه پیماییه که رۆشنیبرانى کورد له کايىھى جیاوازدا، له پال ھېزە ئایدۇلۇزىياو جىهانبىنى جیاوازدا، رۆلی جیاوازيان بىنیوھ، ھەندىك لەم رۆلانه رۆلیکى رەخنەيى كارىگەر بۇوه، كەم تا زۇر رۆلی ھەبۇوه لەبىرەو پېشىردىنى و باشتىركەنلىقى ھەلومەرجى ئىستا کوردستان، بەلام ھەندىكى تر لهو رۆلانەي که رۆشنیبرى کورد بىنیويانه، رۆلیک بۇوه له ناشرينىكەنلىقى كوردىدا، وەکو چۈن سىاستى كوردى بەديویك لە دىيوهكاندا، يان ئاستىك لە ئاستەكاندا ئەگەر رۆلیکى راستەوخۆي بىنیيەت لە ناشرينىكەنلىقى واقعىي كوردى و له ناشرينىكەنلىقى روداوهكانى کوردستاندا، له ناشرينىكەنلىقى ئەزمۇونى سىاستى كوردىدا، پیماییه بەشىك لە رۆشنیبرانىش بەشدارن لهو پرۆسەيیدا.

* تو بەشىكى ئەم كتىيەت تەرخانكىرىووه بۇ قىسىمە كەن لەسەر جىهانگىرى و شوناس و كەلتۈرۈر. لەلاپەرە (۲۷) دا ئەوه دەخەيتەپوو كەھرىيەك لە (ماركس و ئەنگلەس) پېشىبىنەكانىيان لەسەر سەرمایيە جىهانگىرى راست دەرچۈر كە دەلىن: (سەرمایيە سەنۋۇر ناتانسىت) بەلام ئىمە دەزانىن کە بۇچۇونەكانى ماركس لەسەر سەرمایيەدارى

راغەيانىدىن و فکرييەكانى حزبەكان دەبەن بەریوھ) ئەمانه رۆلیك دەبىين جیاوازه له رۆلی کۆمەلیك رۆشنیبرى دىكە كە له دەرهەوي ئەو دەزگايانە كاردهكەن. لەبەرئەوهى رۆشنیبرانى كورد گروپىكى هاوشىيەن، بۆيە رۆل و ئەركىشىيان ھاوشىيە نىيە. بەلام دەبىت بلەم: كە هەر يەك لهو گروپانە له پانزە سالى رابردوودا رۆلی خۆي بىنیوھ.

بۇ نمۇونە له شەپى ناوخۇدا، ئەوانەي کە گوتارەكانى شەپى ناوخۇيان دەنۇوسى، ئەوانەي کە شەپى ناوخۇيان كرد بە بەشىك لە گوتارى ئىعلامى، بىرىتى بۇون لە ئىعلامىيەكان و رۆشنیبرەكانى ناو حزب خۆي. بۆيە بى دەوولى دەتوانىن بلەن: حزبە سىاسىيەكان چەند بەرپرس بۇون لە ھەلگىرسانى شەپى ناوخۇي كوردستاندا، ئەوەندەش نۇرسەرەكانى شەپى ناوخۇ بەرپرس بۇون، كە زمانيان بۇ ئەو كارەساتە دادەھىننا، ئەو رۆشنیبرانەي کە ئەو گوتارە سىاسىيەيان تەرجىمە دەكىر بە گوتارىكى ئىعلامى و رۆشنیبرى و فکرى، ئەمانیش بەھەمان شىيە سىاسىيەكان بەشدارن لەشەپى ناوخۇدا. لەبەرامبەر ئەمەدا گروپى رۆشنیبرى دىكە ھەبۇون كە بىريان لەشتى دىكە كردووه‌ته و هو شىۋازىيەكى دىكە فكريان بەرھەم ھىناوه، يان ھەلۋىيەتىكى دىكەيان بەرامبەر دەسەلات و كۆمەلگە ھەبۇوه، ئەمانه رۆلەكى دىكەيان بىنیوھ.

بۇ نمۇونە رۆشنیبرە ئىسلامىيەكان، ئەوانەي کە لەناو ھېزە ئىسلامىيەكاندا كاريان كردۇوه، رۆلەكى راستەوخۇيان بىنیوھ له بە ئىسلامىكەنلىقى فەزاي كۆمەللايەتى و رۆشنیبرى و ئەخلاقى كۆمەلگەي ئىمەدا له پانزە سالى رابردوودا، ئەو رۆلەي ئەمان بىنیان جیاوازه له رۆلی کۆمەلیك رۆشنیبرى نه‌ته‌وهىي كە بىريان له يەكپارچەيى خاكى

دەبىت لە نەمان و لەناوچوونى سەرمایهدارى، نەمانى دەولەت، نەمانى مەلەنلىي چىنايەتى، نەمانى مۇلکىيەت.. لەمانەدا تو پاست دەكەيت كە كۆي ئە و پىشىپەنیانە ماركس ناپاست دەرچوون.

* مەندى كەس دىياردەي جىهانگىرى بەرزەنرخىن، مەندى كەسى تر پېيان وايد كە جىهانگىرى جىھەن لە پىلاڭكىرىپى چەند دەولەتىكى سەرمایهدارى گەورە دىز بە دەولەتە ھەزار تو تازە گەشە سەندوومكان زياتر مىچى ترنىيە..

من دەپسىم: لەنیوان ئەم دوو بۇچوونەدا، تو چۈن لە دىياردەي جىهانگىرى دەپوانىت؟ جىهانگىرى چەند لە بېرىۋەندى نەتهوە بىيەولەتكاندايە؟

- جىهانگىرى نەپىلانى كۆمەللى ولاتى سەرمایهدارىيە، نەپىلانى كۆمەللى سەركىدەي سىاسىي ولاتانە كە لە ژۇرۇيىكدا دانىشتىن و بىر لەو بىكەنەوە كە چى بىكەن و چى نەكەن.. نە خىر ئەمانە نىن.. ئەمانە تىپوانىنى ناسىيونالىستە عەرەبەكان و ھىزە دىننېئى سۇلىيەكانە كە جىهانگىرى وەك پىلان و ھەپەشە بۇ سەر كولتوورو بازپارى عەرەبى و ئىسلامى دەبىنин. ئەم تىپوانىنە خراپتىرين و نادروستتىرين تىپوانىنە بۇ جىهانگىرى.

بەلام كاتىك ئەمە دەلىم، دەبىت بىزانىن كە جىهانگىرى ئەو دىاردەيەش نىيە كە تەنها گەشىپەن و بەختە وەرى و خۆشى بۇ مۇرۇڭ لەدىنیادا بىلۇدەكتەوە. مەبەستىمە بلىم: جىهانگىرى دىياردەيەكى ئالۇزە، رووى جوانى ھەيە و رووى ناشرىينىشى ھەيە. رووه ناشرىينەكانى ئەوەيە كە لەوەتەي جىهانگىرى بۇوه بە چوارچىوهى گشتى پەيوەندى نىيوان بەشە جىاوازمەكانى دنيا، بە مانايمەكى دى، بۇوه بەو بىشىكەيە كە ھەموو دنياى تىكەوتتۇوه.

شىكىتى هىنناوه، سەرمایهدارى نەك مەرلەناو نەچوو، بەلكو رۇز بەرۇز لەنۇي بۇونەوە گەشەكرىندايە، جىهانگىرى شاھىدى حاالتە كە قۇناغىكى بالاقى سەرمایهدارىيە..

تۆلەسەر ئەم مەسىلەيە دەتەۋىت چىمان پى بلىت؟

- ماركس وىناكىردىنلىكى تايىبەتى ھەيە لەسەر ئەوەي كە سەرمایه چىيە؟ ماركس پىيى وايد كە گىرفانى سەرمایهدار گىرفانىكى نىيە لە سنورى نەتهوەيەك، يان ناواچەيەكى دىيارىكراودا گىربخوات، بەلكو گىرفانىكە لەگەل ھەممۇبازارى دنىادا مامەلە دەكتات و سنورەكان دەبەزىتتى.

ماركس لەم پىشىپەننەيدا بۇ سەرمایه زۇر بلىمەتە چونكە ئىمە لەسەرتاتى سەددەي بىست و يەكدا دەبىنن سەرمایه لە ئەمرىكاوە دىن بۇ كوردستان، لە كوردىستانوە سەرمایى كوردى دەچىت بۇ دوبەي، لە دوبەيەوە سەرمایە ئەو ناواچەيە دەچىت بۇ پاكسitan و ئەندۇنباز او ھەممۇبازارى دەچىت بۇ بانكەكانى ئەمرىكاو ولاتانى ترى جىهان..

دەتowanin بلېن: يەكىك لەو شتاتە كە ئەمۇق شوناسى نەماوه، ياخود سنور ناناسىت سەرمایيە. ئەمە يەكىك لەو دەستنىشانكىردنە زۇر زىزەكانە ماركس.

بەلام بە دىيۆكى تردا، ئەو تىۋەرى كە ماركس لەسەر سەرمایهدارى خستىيەپۇو تىۋەرى كە ئەمۇق شوناسى نەماوه، چونكە جىاوازىيەكى تەھواو ھەيە لەنیوان سەرمایيە سەرمایهدارىدا، لە فكىرى ماركسدا سەرمایهدارى سىستەمەكە خاوهنى كۆمەللى خەسلەتى دىيارىكراوه، لە شوينىكى دىيارىكراودا، پاشخانىكى ھەيە، دواجاريش بەرهە ئايىنەيەكى دىكە دەپوات، تا وايلىدەت وەكى تو باستكەد بىريتى

بو نمونه، کاتیک پیشەسازی بەرھەمھینانی جل و بەرگ بەشیکی زوری لە ئىتالیا وە دەچیت بو مەغrib، ئەو كريکارانەی كە لە كارگەكانى ئىتاليا كاردەكەن بەشىكىيان بىكار دەكەون، بۆيە بارى ئابورىيان، دارايىان، تواناي مادىييان لاواز دەبىت. بەلام كاتيک ئەم كارخانانە دەچیت بو مەغrib، لهوي كريکارى مەغribى كاري تىادا دەكتات (بىيگومان بە پارەيەكى كەمتر لە ئىتالىيەكان كاري تىادا دەكەن) دەبىتە مايەي بەرزبۇونەوەي ئاستى بىزىوی و ئابورى دارايى و مالى ئەو كريکارانە ...

لەپەراویزى ئەم قسانەدا دەمەوېت بلىم: دىاردەي جىهانگىرى دىاردەيەكى هيىنده ئالۋەز ناكىرىت كورتى بکەينەو بۆيەك لايەن لەلایەنەكان. لەسەر پرسىيارى جىهانگىرى چەند لە بەرژەوندى نەتەوە بىدەولەتكاندىايە ؟ كە ئەم بەشى دووهمى پرسىيارەكەي تۆيە، دەلىم: جىهانگىرى لەسەرىيەكەو بۇوەتە هوئى لاوازبۇونى دەولەتى نەتەوەيى، بو نمۇونە دەولەتى نەتەوەيى ناتوانىت سنورەكانى خۆي دابخات و ئەو گروپانەي كە لەناویدا دەزىن بەندىيان بکات و هىچ مەودايەكىيان لەبەردەمدا نەھىيەت و بتوانىت لەناويان ببات.

بو نمۇونە كوردى توركىيا. يەكمىن تەلەفزىيۇنى سەتەلايتى كوردى، كوردەكانى توركىيا دايامەززاند، زمانى كوردى لە توركىيا قەددەغە بۇو، بەلام لە بەرىتانا و هوئەنداو بەلچىكاوه پرۇڭرامى كوردى، زمان، كولتور، هەلپەركى، گۈرانى، مۆسىقاى كوردى بەرھەم دەھات و لەرىكەي سەتەلايتەوە دەننېردا رانەو بۇ ناو توركىيا، حکومەتى توركىا نەيدەتوانى لەبەردەمیدا هىچ بکات، سنورەكانى دەولەتى توركى نەياندەتوانى رىبگەن لە گەشەي كولتورى مىللەتىك كە كوردەو

لەوەتەي جىهانگىرى بۇوە بەمانە، كۆمەللى جىاوازى كەوتۇوەتە نىوان بەشەكانى دنيا وە، بەشە دەولەمەندەكەي دەولەمەندەن دەن دەن بەشە هەزارەكەش هەزارەت بۇوە.. ئابورىزانەكان زۇر بەجوانى ئەم راستىيەيان خستۇوەتەپۇو.

بەلام لەگەل ئەمەشدا مەسىلەيەكى ترەيە دەبىت وەك و خۇرى بىبىنەن، ئەوپىش ئەوھەيە كە هەموو ولاٽانى رۆزئاوا، لەسايەي جىهانگىريدا وەكويەك دەولەمەند نەبۇونە، ئەو ولاٽانە يەكىكە لە ئەكتەرە هەرە ئەكتىف و چالاکەكانى ناو جىهانگىرى.

لەبەرامبەر ئەمەشدا جىهانى دەرەوەي ولاٽانى رۆزئاواش ھەر ھەموو بەسەرىيەكەو وەكويەك هەزار نەبۇونە، بەشىك لە ولاٽە ئەفرىقييەكان هەزارەت بۇون، بەلام ھەندى ولاٽى ترەيە كە لە ۳۰ سال و ۴۰ سالى رابىردو (كە بىسىرەمەي جىهانگىرى دادەنرىن) گەشەيەكى بىيھاوتايان كردوو. لە ئەندۇنىزىيا و بىيگەر بۇ مالىزىيا و بو زۇر ولاٽى ترى ئاسىيائى خۆرئاوا كە پىيىان دەگۇتىت و لاٽى پىلنگەكان، وەكويەكى، لە سايەي جىهانگىريدا گەشەيەكى ئابورى بەرچاپيان بەخۆيانەو بىنیوھ.

تۆ بروانە (۷۰٪) يەپىشەسازى بەرھەمھینانى جل و بەرگ لە ئەوروپا و دەپروات بۇ مەغrib و هندستان (راستە ئەم كارخانانە بەدواي دەستى كارى هەزاندا دەگەپىن)، بەلام كە دەچىتە ئەو ولاٽانە دەبىتە مايەي ئەوھەي كە لەو ولاٽانەدا كۆمەللى كارگەي كەورە گەورە بکرىتەوە و روڭى دەبىت لە كەمبۇونەوەي بىيگەر، هەرۋەدا دەبىتە مايەي ئەوھەي كە هەلۇمەرجى ئەو شوېنەي كۆچى بۇ دەكەن باش ببىت، بەلام هەلۇمەرجى ئەو كريکارانەي كە لە كەرتە ئابورىيەكانى ئەوروپا دا كاردەكەن خرآپ دەبىت.

تیاییدا سەننەری بازگانی جیهانی رووختىرا.. ئىمە وا تىيدەگىن كە تو لەپىگە ئەم مەسىلە يەوه دەقەۋىت قسە لەسەر زۇرىك لە ناشرينىيەكانى ئايىن و ئابورى و تەكニك و هەزارى و دەولەمندى جىهان بىكەين.

ھەندىكەس پېيان وايە كە رووداوى ۱۱ى سىپىتەمبەر ھۆكار نىيە، بەلكو دەرئەنجامە، توڭى جىهاننىكە كە مىچى نىيە بىخوات بەرامبەر بە جىهاننىكە كە پشىلەو مشكەكانى لە مندالانى بەشكەى دى باشتى دەزىن!

من دەپرسىم: ئەم بۆچۈونە تا چەند راستە؟ چۆن دەپۋانىتە رووداوى ۱۱ى سىپىتەمبەر؟

- لەدواى رووداوى ۱۱ى سىپىتەمبەرەوە تەفسىرى جىاجىا كرا بۇ رووداوهكە، ھەندىك راستەو خۇپىيەستىيان كرد بەمەلەي سىاستى ئەمرىكاوه كە لە ھەشتاكانى سەددى راپردوودا رۆلى ھەبوو لە گەشەپىدان و يارمەتىيدانى گروپىكى توندرەوى وەك تالىباندا. ھەندى كەسىش پەيوهستىيان كرد بە دىاردەي جىهانگىرىيەوە، كە لە پرسىارى پىشىوودا تىشكىم خستەسەر، بەوهى كە ھەندى ولاٽى دەولەمند دەولەمندتر بۇون و ھەندى ولاٽى ھەزارىش ھەزارىت بۇون، ئەم ھەزارىيە گەيشتە ئەوهى كە مشك و پشىلەكانى ئەوان لە مندالەكانى ئەمان باشتىو خۇشتى بىزىن!

من وايدەبىنم بەشىك لەم بۆچۈونانە (بەشىووه جوزئى) راستىيان تىيدايه، بەلام ۱۱ى سىپىتەمبەر پىشەوهى ھەرقىيەك بىت، كارىكى تىرۇرىستانىيە، ھۆكارەكەي ھەرچى بىت ناكىت پاساوىكى بۇ بەينىتەوە، بەلام رووداويكە دەتوانىن لىتى تىبىگەين و بىزانىن ئەمە بۆچى روویدا؟

خودى حکومەتى تۈركىيا دانى پىيەدا نانىت. سەبارەت بە كوردستانى عيراقىش بەھەمان شىۋوھىيە.

ئىمە لە كوردستانى عيراقدا كە خاودەن دەولەتى نەتەوهى خۆمان نەبوبىن و بەعس بە تەواوى گەمارۋى دابۇوين لەسى شاردا، بەلام ئىمە لەپىگە سەتەلايتە كوردىيەكانەوە تواتىيمان دەنگ و رەنگى خۆمان بە ھەموو دنیا بگەيەنин.

مەبەستى سەرەكىم لەم قسانە ئەوهىيە كە جىهانگىرى سەنورى دەولەتى نەتەوهى لاز دەكات، ناھىيەت دەولەتە سەركوتکەرەكان بە شاراوهىي نەتەوه ژىردىھەستەكان بچەۋسىننەوە. ئەم رووهى جىهانگىرى لەبەرژەوەندى نەتەوه بىدەولەتە كاندایا.

بەلام جىهانگىرىيەنديجار دىيوى خراپىشى ھەيە، بۇ نمۇونە، ئەگەر ئەزمۇونى كوردستانى عيراق وەرگىرين، دەبىين ئەزمۇونىكى پارچە پارچەيە، كۆمەللىك ھىزى سىياسى لە كوردستاندا ھەن و نەياتتوانىيە بەشىوھىيەكى ئاسايى بەيەكەوە كارىكەن.

بەھۆى پرۆسەي جىهانگىرىيەوە (مەبەستىم لە تەكىلۇجىاى پەيوهندىيەكانە)، ناكۆكى رەوشى سىياسى و حزبى ناو كوردستان گوئىزرايەوە بۇ كوردهكانى دەرەوەي ولاٽ.

دەمەۋىت قسەكائىم چىركەمه و بلىم: ئەو كەسانەي كە پېيان وايە جىهانگىرى دىاردەيەكى يەك ئاراستەيە، يان دەتوانىت لە يەك سەنوردا بەرى پىېگىرىت، ھەلەن. جىهانگىرى دىاردەيەكى ئالۇزە، لەيەك كاتدا باشەو خراپە، جوانى و ناشرينى ھەيە.

* تۆ بەشىكى ترى ئەم كتىيەت تەرخانكردۇوە بۇ قسە كىرىن لەسەر رووداوى ۱۱ى سىپىتەمبەر كە سالى (۲۰۰۰) لە ئەمرىكا روویداو

- من پیماییه ئەمە يەکیکە له خراپتیرین لىڭدانوھكانى رووداوى
ئاى سىپتەمبەر، رووداوى ۱۱ سىپتەمبەر بەشىکە له جىهانى
هاوچەرخ و پەيوەندى بەكىشەكانى جىهانى هاوچەرخوھە يە،
پەيوەندى بە گەشەي تەكناھۇزى جىهانى هاوچەرخوھە يە،
پەيوەندى بە مىزۇرى ئەم ۴ سالەي جىهانى هاوچەرخوھە

له بهر ئەمانه، گەپانەوە بۇ دىپەكى لە دىپەكانى قورئان و گەپانەوە بۇ كتىبىك كەنەپەيىش هاتووتە بەرهەم، تەفسىرىيەكى زۇر ١٤٠٠ سال لەمەۋپىش قورئان دەكىرىت بەجۇرىكى دىكە هەلەو ناراستە، چونكە ئەو كتىبە (قورئان) دەكىرىت بەجۇرىكى دىكە تەفسىر بکرىت، وەكىو چۈن ھەندىك لە مروۋە ئائىنېيە ميانزەوەكان تەفسىريان كرد، بىكەيتە بەلگە بۇ ئىدانەكىدىنى رووداوى ۱۱ سىنتەمىز.

من له نوسینی تریشدا و تومه و دهمه ویت لیره شدا دووپاتی بکهمه وه
که دین رهنگی ئه و هله لومه رجه کۆمە لایه تییه ده گریتە خۆی که
دهکه ویتە ناوییه وه، بۇ نمونە دین لە تورکیا ھىزى لە نه وعى
(فەزىلە) و ئەم ھىزى دىننېيە ئەمپۇ دروست دەکات کە سىستىمى
ديموکراسى و عەلمانى تۈركى قبول. بەلام لە شوينىكى وەکو
كوردستان و عيراقدا ھىزى وەکو موقتەدا سەدرو جوندالئىسلام و
ئەنسارولئىسلام دروست دەکات.

دینیک له پال به عسدا گهوره بوبیت، دینیکه جیاوازه له دینیک که له پال سیستمیکی علما نیدا گهوره بوبیت. به کورتی ئوهی من دهمه ویت بیلیم: دین ئه و هوکاره نییه که دهستنیشانی شته کان دهکات، به لکو ههندیجار خوی ده بیتە شتیک که دهستنیشان دهکریت. به مانایه کی دی "هلهومه رجیکی دیاریکراوی کومه لا یه تی،

ئوهى من له و تاردا ويستومه بىلەم ئوهىيە كە ناتوانىن
ناشرينىڭ كانى شوينىك دابىرىن لە دروستكىرىنى ناشرينى لە¹
شوينىكى دىدا، (ئەمريكى) كە يارمەتى تاللىيانىدا لە ئەفغانستاندا
بىتتە سەر حۆكم، ھەروەها ناشرينىڭ كانى تاللىيان لە ئەفغانستاندا
سىنور بەند نەكرا، ئەو ناشرينانە ناشرينى ترى بەرھەمھىتى، كە بۇو
بەھۆى رووخاندو داتەپىنى ھەردۇو قولە گەورەكەي سەنتەرى
مازىگانى، حىبامانى، لە شارى، نۇۋەرك.

من له و تارهدا دهمه ویت بوجوونیکی (کانت) پشتراست بکهمه وه، کانت، فهیله سوفیکی ئلمانییه و لسدهدی ههژدهه مدا زیاوه، دهیت: جیهان برهه و ٹههه دهروات که لههه شوینیکی ئههه دنیایه دا ناعهده الله تییهک بکریت، کاریگهه ری ئههه ناعهده الله تییه له شوینه کانی تری دنیادا بدهیار دهکه ویت. منیش ئههه قسسهیه بپراست دهزامن، ئههه مېرو مرۇقا یههه تی لەقۇناغىيکایه که جوانییه کانی شوینیک کاریگهه ری لەسەر دروستکردنی جوانی له شوینیکی دیکه دا ده بیت. بۇ نمۇونە جارنامەی جیهانى مافەکانی مەرۇف، بەياننامەیەکە ئەگەرچى لە ئەورۇپا ھاتووهتە بېرھەم، دەکرى ئەمېرو ئىیمە لە كوردستاندا لە بەرچاواي بگرین و بەرگرى لە ئازادييەکانى خۆمانى يىي بىكەين.

* له دواي ۱۱ اي سڀٽه مبهر هيرشنيکي زور کرايه سهر ئايينى ئيسلامو پيغه مبهره كه اي، وەکو خوت له لاپەرە (۶۵) ئى ئەم كتىپەدا ئەوه بېياندە كەيت كە ئەو كەسانە كەم نەبۇون بۇ تىكە يېشتن له ۱۱ اي سڀٽه مبهر موتالاٽىيەكى نوئىيان لەناو پەرەكانى قورئاندا كردىوه، لە بېيانویست رووداوى ۱۱ اي سڀٽه مبهر پەيوەست بىخن بە دەقە كانى قورئاندۇوه.. توچ چۈن لەم بۇ جۈونانە دەرىوانىت؟

خوی ناشرین بکات، ئەوهىه وابزانىن دەكىت لە دەرهەمىد ئەم دىنيا يە كە ئەمپۇ بە سەدان سەرەداوى ئەلكتۇنى و تۆپى پەيوهندى بەيەكە وە بەستراوه بتوانىت بىزىت. ئەوه تەنها لەسەر يەكەم سادەكىرىدەنەوەي دىنيا، دووھم لە پىگەي بەزۇر سەپاندى رايەك، حەقىقەتىك يەك تىكەيىشتن بۇ سىاسەت و كەلتور دروستىدەيت. كەواتە ئەسلى مەسىلە ئەوه نىيە كە لە دىنيا ئىنتەرنېتدا كەس ناتوانىت خوی لە دىنيا دەرهە دابېرىت، دەتوانىت خوت دابېرىت، بەلام دەبىت بە جوندلئىسلام، دەبىت بە ئەنسارولىسونە، دەبىت بە بەعس، دەبىت بە "عبدولبارى عەتوان"! بەلام ئەڭەر مروۋ لە پەيوهندىيەكى ھاوسەنگ و تەندروستدا بىت لەكەل دىنيادا، زەممەتە بتوانىت لە دىنيادابېرىت، ئەوكاتە تو لە سليمانى كۆمپىوتەرىيكتەيە، ئەم كۆمپىوتەرە پەيوهستە بە كۆمپىوتەرىيكتى تىرى لە نيویۆرك و بە كۆمپىوتەرىيكتى تەرەوە لە ئەمستردام.. تو دەتوانىت لە ئالوگۇرى راو بۇچۇون و وىنە پېناسى و مانادا بىت لەكەل ئەماندا.

* كۆمەلگەي كوردى لە سەرتەتى هەرە سەرتەتاڭىتى، بەشىكى كۆمەلگەي كوردى لە سەرتەتى هەرە سەرتەتاڭىتى، بەشىكى بچۇوكى ئەم كۆمەلگەي ئەمپۇ توانى بۇونى بە بشىك لە توپە ئىنتەرنېتىيەي هەيە، بەلام بەشى هەرە زۆرى كۆمەلگەي ئىمەھە ئىشتاتا لە قۇناغى بەر لە ئىنتەرنېت و بەر لە تەنكەلۈزىيە مۇدىرىن و بەر لە عەقلىيەتى سىاسى مۇدىرىن و بەر لە كولتوورى مۇدىرىن دەژى.

* كەشىبىنى لە بەرامبەر ئەم ئاشنايەتىيە كە ئىستا كورد لەكەل دىنيا ئىنتەرنېتدا دروستى كىرىۋوھ يان ئا؟
- بەپرواى من يەكىك لەو كېشانە پەيوهستە بەم مەسىلەيە وە

ئابورى، كولتوورى، شىوازىكى دىيارىكراو دىن بەرەمدەھىنېت، بە پىچەوانەشەوە لە دىنيا يە كى تارىكدا، دىن دەبىتە پەنجهەرىكى تارىك بەسەر دىنيادا، لە دىنيا يە كى رووناڭدا دىن دەبىتە پەنجهەرىكى رووناڭ. ئەوه گرنگە كە بزاڭ مىزۇ دىن دەجولىنېت، ذەك دىن مىزۇ دەجولىنېت، هەر مىزۇ پىمان دەلىت كە دىن لەساتە وەختىكى مىزۇ وېيداچ مانانى يە كى هەيە.

* كۆمەلگە، شوناس، رۆزگارى ئىنتەرنېت، ناونىشانى بەشىكى ترى ئەم كەتىيەتى تۆيە. دەگوتىرەت كۆمەلگە و شوناس دوو دوانەن و لە مەنلاڭانى مىزۇ وەمە لە دایك دەبن.. بەلام رۆزگارى ئىنتەرنېت ئەم دوو برايە لە يەك دەكەت... وەك لە لاپەپ (٤٤) دا دەلىت: ئىنتەرنېت سنورى نىشتمانە جىياوازەكان ناناسىت، لە كويىدا مىلى پەيوهندى ئەلەكتۇنى دەبىت ئەو لە كويىدا ئامادەيە.. لەم قۇناغەدا جارىكى دىكە دىنيا دەبىتە و بە گوند، بەلام گوندىك كە شەقامىكى مەمۇ مەۋقايىتى تىدا دەبىتە و، گوندىك كە شەقامىكى لە نىويۆرك و گەپەنلىكى لە ئەمستردام و كۆلانىكى لە سليمانى و... مەند. من دەپرسم: لە قۇناغىكى ئاوهادا مروۋ دەتوانىت دووھەپەریز بىزى و ئەم شستانە بە مەند وەرنەگەرىت و هەر بەدووى پاراستنى كولتوورو شوناسى خویيەو بىت؟

- دەكىت بە سى شىوھ لە دىنيا يە خوت دابېرىت، كە هەر سىكىان شىوھى ناشرىين. تالىيان شىوازىكى پەرگىرى دابېرانى دىننې لە دىنيادا، ناسىونالىزمى عەربى بەعس شىوازىكى قەومى دابېران بۇو لە دىنيا ئىنتەرنېت، هەروەھا ئەو كوتارانەشى كە لەسەر خۆمالىبۇن ھەيە شىوازىكى كولتوورى دابېرانە. بەم پىيە بىت مروۋ لەيەك كاتدا دەتوانىت لە دىنيا دەرهە دابېرىت، ئەويش ئەوهىه كە

ئەمریکادا يەکیکە لەو روشنییرانەی کە زۆر رەخنەگرانە تەماشى سیاسەتى دەرەوەی ئەمریکى و ھاپپىيەمانى دروستىرىدىنى ئەمریكا دەكەت، رەخنەگرانە قسە لەسەر پەيوەندى نىوان ئەمریکا و ھېزە ئىسىيەكانى ناو دنیاي عەرب دەكەت، زۆر رەخنەگرانە قسە لەسەر پەيوەندى ئەمریکا و دىكتاتۇرىيەتى ناو ولاتە عەربىيەكان دەكەت.

سەبارەت بەو وتارەتى كە من لەسەر "ئىدوارد سەعىد" م نۇوسىيەوە لەگۇفارى سەردەمدا بلاۋىكراوەتەتە دەمەويەت بلىم: ئىدوارد سەعىد باس لەوە دەكەت كە ئەمریکا لە شەپىرى سالى ۱۹۹۱ دا شەپىرى دووهمى كەنداو، بۇ كۆكىرىنەوەي راي جىهان لەدەورى خۆى و دژ بە عىراق، باس لە كىميابارانى ھەلەبجە دەكەت. واتا ئەمریکا هەتا ئەو كاتە قسە لەوە ناكات كە عىراق ھەلەبجە كىمياباران كەردووە.

"ئىدوارد سەعىد" دەلىت: (بەپىنى راپۇرتىكى سەربازى ئەمریکا خۆى كە لە سالانى ھەشتاكاندا نۇوسراوە، واتا لە دواى كىميابارانى ھەلەبجە نۇوسراوە، ئىرلان ھەلەبجە بە چەكى كىمياباران بۇرۇمان كەردووە نەك عىراق. ئەمە سیاسەتى رەسمى ئەمریکا بۇوە لەسەر كىميابارانى ھەلەبجە لەوقۇناغەدا، بەلام سى سال لەدواى ئەمە سیاسەتى ئەمریکا دەگۆپىت و دەلىت: عىراق ھەلەبجە بەچەكى كىمياباران بۇرۇمان كەردووە). "ئىدوارد سەعىد" راپۇرتەكەي ئەمریکا بەپىرى خەلکىدا دەھىننەتەتە دەلىت: (ئەمریکا دەلىت عىراق ھەلەبجە بەچەكى كىمياباران بۇرۇمان نەكەردووە). من وايدەبىتم كە ((سەعىد)) لەم ھەلۈيىستەيدا بە ھەلەدەچووە، وەكۇ چۇن لەسەر مەسەلەي فىدرالى بۇ عىراقىش بەھەلەدەچووە. بەلام دەبىت بلىم: ئەو رەخنانەي ((سەعىد)) لە ئەمریکاى دەگرىت، بەشىك نىيە لەو رەخنانەي فىرى ناسىيونالىستى عەربى و فىرى ئىسلامى

ئەوھىيە كە كورد بە لۆزىكى بەر لە ئىنتەرنىتەتە ھاتووەتە ناو دنیاى ئىنتەرنىتەتە، ئەو نۇوونەيەي پىشىت ھىننامەوە كە چۇن سەتلەلاتى و ئىنتەرنىت، ناكۆكى ناواچەيى و خىلەكى و حىزبائەتى لە كوردىستانە گویىزاوەتەتە بۇ كوردىكانى ئەوروپا، بەنگەن بۇ دروستى ئەم رايەي من.

* بەشىكى تىرى ئەم كەتىبەت تەرخانكىرىدۇوە بۇ قىسە كەردىن لەسەر رووناكسىرىي سەرەب (ئىدوارد سەعىد)، تۆلەلەپە (۱۰۷) دا دەلىت: "ئىدوارد سەعىد" يەكىكە لە بەرگرىكەرە راستەقىنەكانى ماھەكانى مەرۇغ... تا سەر ئىسقان دژ بە ئىسىلييەتى دىنى و پەپگىرى ناسىيونالىستانە بۇوە.. بەلام ئەمە سەبارەت بە كورد زۆر راست نىيە، چونكە ((سەعىد)) پاساول بۇ بەعس دەھىننەتە وەو گومانى مەيى كە بەعس ھەلەبجە كىمياباران كەرىبىت. مەر خۆشت لە ژمارە ۱۴۵ گۇفارى سەرەبەم و لە لەپە (۱۰۸) دا ئاماشە بەم راستىيە دەكەيت... من لەپېرم: ئايا ئىستىتا تۆلە نىوان دۇر راي جىاوازدا نىت؟ لەدواى ئەم تىگە يىشتنە لە كوردى بەعس، مەرۇغىدۇستى "ئىدوارد سەعىد" لەكۈيدىيە؟

- ئەوھىيە كە گرنگە لەسەر "ئىدوارد سەعىد" بىزانىن ئەوھىيە كە ئەم پاساول بۇ بەعس نەھىنناوەتە وە سەر بە عەربەب و ئىسىلىيە ئىسلامىيەكان نىيە، ئەم پىياوە بەشىكە لە فىرى رۆزئاوا. فىرى "ئىدوارد سەعىد" بىرىتىيە لەو بەشەر رۆزئاوا كە رەخنەگەرە (ئەو بەشەر رۆزئاوا كە رەخنە لە خۆى دەگرىت). دېرىڭىزكراوەي ئەو رېبازو قوتا باخانە فكريانەي ناو رۆزئاوايە كە لە پەيوەندىيەكى رەخنەگرانەدaiيە و لەناو رۆزئاوا خۆيدا بەرھەم دەھىنرىن. "ئىدوارد سەعىد" ھاولاتىيەكى ئەمرىكىيە، عەربىيىكى مەسىحىيە، لەناو

لەئەمریکاى دەگرن.

تىيېگەين بۆچى رويدا، ئەمەش ھەروايە. "ئىدوارد سەعید" بۇ مەسەلەي فيدرالى بۇ عيراقىش كەتووەتە ھەلەوه، ئەو پىيى وابۇ ئەگەر عيراق بىبىت بە سىستەمكى فيدرالى، وەکو يۈگىلافىا لىدىت، دەبىت بەشەپى ناوخۇ، كىيىشە تايەف و مەزھەبى و دەكتات عيراق لەت لەت بىت. بەلام ئەم ھەلەنەي ((سەعید)), ھەلە ئەمەرىكا بەرامبەر بە زۇر مەسەلەي سىاسىي و مەرسىلى لەجىهاندا، سىاسەتىيکى بىيىمانا بۇوە. لەدواى روخانى بەعسەوە، تۇ تەماشاي سىاسەتىي ئەمریكا بىكە لە عيراق، بىزانە چەند ھەلە ئەورە ئەنجام داوه، ئەمریكا ھەلە بە ھەلە چاڭ دەكتاتەوە. سەرەتا ئامادەنەبۇو لەگەل ئۆپۈزسىيۇنى عيراقىدا قىسبەكتا، دوايىي ناچار بۇو كە مەجلىسى حۆكم دروستبات، بەلام لەگەل مەجلىسىكە شدا زۇر تەبانەبۇو دەستى وەردەدایە ناو كاروبارەكانيانەوە.

(سەعید)) بەئاشكرا رەخنە لە سىاسەتى دەرەكى ئەمریكا دەگرىت و رەخنە كانىشى دروستن. من وايدەبىنم ھەر كەسىك لە سىاسەت گەيشتېت و كەمېكىش وىژدانى ھەبىت تىيەگات كە سىاسەتى ئەمریكا بەرامبەر بە زۇر مەسەلەي سىاسىي و مەرسىلى لەجىهاندا، سىاسەتىي ئەمریكا بىكە لە عيراق، بىزانە چەند ھەلە ئەورە ئەنجام داوه، ئەمریكا ھەلە بە ھەلە چاڭ دەكتاتەوە. سەرەتا ئامادەنەبۇو لەگەل ئۆپۈزسىيۇنى عيراقىدا قىسبەكتا، دوايىي ناچار بۇو كە مەجلىسى حۆكم دروستبات، بەلام لەگەل مەجلىسىكە شدا زۇر تەبانەبۇو دەستى وەردەدایە ناو كاروبارەكانيانەوە.

بەكورتى بىلەن: سىاسەتى ئەمریكا لە عيراق و لەزۇر و لەتى دنیادا بەشىكى بىرىتى بۇوە لە ئەنجامدانى ھەلە، ئىدوارد سەعید وەکو رۇشنىيەرلەك رەخنە لەم سىاسەتانەي ئەمریكا دەگرىت..

* ئىيمە رەخنە كانى ((ئىدوارد سەعید)) مان پىيەستە كە لە ئەمریكاى دەگرىت، بەلام رەخنەمان لەو مەلۇيىستەي ھەيە كە لەسەر ھەلە بجهە مەيەتى، ھەقە بېرسىن: (كەتىك كەسەدان بەڭكە ھەيە كە لەسەر ئەلە بەعس مەلە بجهە كىيمىاباران كەردىوو، ئىدوارد سەعید بۆچى چاۋ لەم ھەممۇ بەلگانە دەنۇقلىنىت و پەنا دەباتە بەر راپۇرتىيکى سەربازى ئەمرىكى كە لە دوايى سى سان خۇرىلىي پەشىمان دەبىتەوە)؟

- ئەم قىسەيەتى تۆ زۇر راستەو ھەلۇيىستى ((سەعید)) لەبەرامبەر ھەلە بجهدا قابىلى دىفاع نىيە، بەلام دەگرىت ھەول بىرىت و بىزانرىت كە ئەم پىياوه ئەمەي بۆچى وتووھ ؟ چۈن وتمان ناتوانىن بىيانوو بۇ روودانى ۱۱ ئى سىپتەمبەر بەيىننەوە، بەلام دەگرىت ھەول بىدەين و

زۇربەي زۇرى رۇشنىيەر چەپەكانى ئەمرىكاو ئەوروپا ئەم رەخنانە دەگرن، چونكە ئەوان دىرى يەكەم و دووھمى جەنگى كەنداو بۇون، دىرى ئەو جەنگەش بۇون كە ئەمرىكا سەدامى رووخاند. ئەم ھەلۇيىستانە پەيوەندىيان بە شەپى ھېزە چەپرەو و راستەپەكەنلىنى ناو ئەوروپا و ئەمرىكاوه ھەيە، ھەرودەها پەيوەندى بەو قوتا بخانە فكىرييانەوە ھەيە كە لەو و لەتانەدا ھەيە. فكىرى "ئىدوارد سەعید" دەچىتە پال ئەو ھېزە رەخنەيىيە كە لە ئەوروپا و ئەمرىكادا ھەيە لە دىرى شەپ.

رەخنەي ((سەعید)) لە ئەمرىكا، جىاوازە لەو رەخنەيە كە جوندىلىسلام لە ئەمرىكاى دەگرىت، جىاوازە لەرەخنە ئاسىيونالىستە عەرەبەكان كە لە ئەمرىكاى دەگرن. واتە لۇزىك و مىتۇدى رەخنەكان لە يەكترى جىاوازن. جىڭە لەمانە، ئەمە پىيۆيىستە لەسەر "ئىدوارد سەعید" بىلەم ئەوھىيە كە ئەو رۇشئاوا بۇ رۇشئاوا شەرح دەكتات، ئەو روکارانەي رۇشئاوا نىشان دەدات كە ھەر بەراسىتى ناشرين. "سەعید" يەكىكە لەو كەسانە تا سەر ئىسقان عەلمانىيە، وابزانم ئەو لە قۇناغەكانى دواتىردا ئەو ھەلەنەي راستىركەدەوە، لە يەكىكە لە چاۋپىكەوتەكانىدا كە كەنالى ئەبۇزەبى

راده‌یه‌ی که که‌سیّکی و دکو (ئە‌حمدەد موختار) دەلیت: هێلی شەمەندەفەر دەچیتە شاخی هەورامان! سەدەی بیست دەبیتە مژدەی تازەکردنەوەو یەکبۇونى نەتەوەی کورد. ئەگەر تەماشای ئە‌دەبیاتى کوردى لە سەدەی بیستەمدا بکەین، دەبىنین کە پانتايىيەکى زۆرى تەرخانکراوه بۇ باسکردنى گرنگى يەکبۇونى نەتەوەی کوردو زالبۇن بەسەر پارچە پارچە بپوونى سیاسى کوردىدا کە لە سەدەکانى راپردوودا بەدەستىيەو نالاندوویەتى. بە مانايىكى تر ئەركى دووهەمى سەدەی بیستەم بۇ کورد بىرىتى بۇوه لە کۆتايى هاتنى ناكۆكىيەكان. ئەركى سیيەمى بىرىتى بۇوه لە كەنارگىكىردنى فکرى ئايىنى لە دەستىيىشانكىردنى سیاسەتدا سەبارەت بە كۆمەلگەي کوردى، ئەگەر لەم سى ئاستەدا تەماشاي سەدەی بیستەم بکەین، دەبىنین سەدەی بیستەم بىرىتىيە لە بەرھەينانەوەي سەدەي نۆزدەيەم، چونكە لە سەدەي بیستدا هێلی شەمەندەفەر نەگەي شتە شاخی هەورامان، واتا پرۆسەي تازەکردنەوە لە كوردىستاندا روينەدا، هەروەها لە سەدەي بیستدا فکرى نەتەوەيى کوردى کۆتايى نەھینا بە شەرى خۆکۈزى، واتا قۆناغى ئە‌مارەتەكانى سەدەي نۆزدەي تىننەپەراند. بە داخەوە مىرۇوی ناسىيونالىزمى کوردى لە سەدەي بیستەمدا بە تايىبەتى لە سالانى شەست بە دواوه، بىرىتىيە لە مىرۇوی دووبەرەكى و مەملانىي حزبى و شەپرى ناوخۇو پىيەقەگرتى حزبە سیاسىيەكان لەيەكترى. لە ئاستى تازەبۇونەوەي ئە‌خلاقىشدا، دەبىنин لە کۆتايىيەكانى سەدەي بیستەمدا لە كوردىستان، هېزىكى و دکو جوندىيىسلام دروست دەبىت، دەيان رۆشنىري دىينى دروستىدەن کە داواي گەرانەوەيەكى زۆر دۆگمایانه بۇ فکرى دىينى دەكەن.

لەگەلیدا سازىكىد باسى ئەوەي كرد كە بە عەس غەدرىيەكى زۆرى لە مىللەتى كورد كردوووه، ئەوەي راگەيىاند كە ئەو پىيىشتر زانىاري كەم هەبۇوه لەسەر ئەو مەرگە ساتانەي بە عەس بەسەر كوردىدا ھېنزاوييەتى. ئەوەي بەلاي منەوە گرنگە ئەوەيە كە ئىيمە لەسەر هەلەوە ھەلويىستىكى نەشياوى رووناکبىرىيەك ناكىرىت فکرو جىهانبىنى و مىتۆدى ئەو رووناکبىرى بکۈزىن، ناكىرىت پىيمان وابىت مادامەكى ئەو رووناکبىرى لە قۇناغىيەكى دىيارىكراودا ھەلەيەكى كردوووه، ئىتەر كۆي فکرى ئەو رووناکبىرى بىكەلک و بودەلەيە.

* لە مايسى سالى ٢٠٠٠ دا بابەتىك نۇرسىيە بەناونىشانى (سەدەيەك لە شۇوناس، سەدەيەك لە نىيەن ئومىدۇ ئائومىيدا) كە بەشىكى ئەم كتىبە پىيەھەينىت. تو لە بەشىكى ئەو بابەتەدا دەللىت: بۇ ئىيمە كورد سەدەي بیستەم راپردوویەك نىيە لە پېشتمانە و بە جىيامان ھېشىتىت، بەلكو بەشىكە لە ئايىندەو بەرەو رووی دەچىن، قۇناغىيەكى ئىيە تىپەرىيەت، بەلكو سەردىمانىكە پىيى دەگەين! من دەپرسم: ئەگەر وايە كورد لە كويى زەمنىدايە؟ گومانت ھەيە كە كورد ھاتبىتە ناو مىشۇووه؟

- ئەو دىپرو دەستەوازانە لە ويىدا ماناى ئىستىعارىيەن ھەيە، من لە دىپرو لەلاپەرەكانى دواي ئەوانەدا شەرھى ئەوانەم كردوووه. مەبەستم لەو قسانە ئەوەيە كە سەدەي نۆزدە بۇ ئىيمە كورد، سەدەي غىابى فکرى نەتەوەيى بۇو، سەدەي دابەش بۇو سیاسى ئە‌مارەتە كوردىيەكان بۇو، سەدەي كۆمەللى شەپرو ناكۆكى كورد بۇو لەگەل يەكدا. سەدەي بالا دەستى پىاوى ئايىنى كوردى بۇو.

كاتىك سەدەي بىست دىيت، كۆمەللى مژدە لەگەل خۆيدا دەھىنەت، مژدەي مۇدۇرنىكىن و تازەكردنەوەي كۆمەلگەي كوردى، تا ئەو

میژووی ئەمارەتكانه؟

- من نالیم ئەم دوو میژووو یەك جوھرو یەك پیکھاتەيان ھەي، من دەلیم: لەيەك دەچن. لەئاستى سیاسىدا سەددە نۆزدە بۆ كورد بەشیکى بريتى بووه لەشپەرى ئەمارەتكان لەگەل يەكداو بەشیکىشى بريتى بووه لەشپەرى ئەمارەتكان لەگەل دەولەتقى عوسمانىدا.

لەسەددە بىستەمىشدا، بزوتنەوهى ناسىونالىستى كوردى دەبىت بەدوو لەتهوه، ئەم لەت بۇونە لەشەستەكانەوه زىاتر دەركەوت، ئەم لەت بۇونە لەت بۇونى ئايدۇلۇزىيە، لەتبۇونى فكرى و تەنانەت شەخسىشە، واتا لەناو خودى بزوتنەوهەكەدا لەت بۇونىك ھەي. ئەم لەت بۇونە هيىزى جىاوازى دروستكىردووه كە تا ئەمپۇ درىزە ھەي (ئەمە ئەگەر پارتى و يەكىتى نوينەرايەتى ئەم لەت بۇونە كوردىيە بکەن).

میژووی شەپكىرنى ئەم دوو هيىزە زىاتر دەرىزترە وەك لە میژووی تەبايى و پىنكەوه ژيانيان لەگەل يەكتىردا.

ئەمە سەبارەت خودى بزوتنەوهى ناسىونالىستى كوردى، سەبارەت بە كۆملەگەي كوردىش حالىكى لەمە خراپىر بەدىدەكەين، چونكە بەدرىزىي میژووی بزوتنەوهى ناسىونالىستى كوردى، بەشىك لە تاكى كوردى لە بزوتنەوهى ناسىونالىستى بەلەسە دەبن و لەلائى دەولەتى مەركەزى دەبن بە جاش. لەمانەش ئەستەمت ئەوهەي كە هەميشەي ژمارەي پىشەرگەي بزوتنەوهەكە كەمتر بۇوه لە ژمارەي جاشەكان.

ھەمان كىشە لەسەددە نۆزدەمەدا ھەبووه، حەكاىيەتى مەلاي خەتى بەلگەيە بۆ راستى ئەم قسانە.

* زورىك لەسياسەتمەداران و روشنېرانى كورد دلخوشن بەوهى كە

بەم پىنچە بىت سەددەيكەت و تىپەرى، ئىمە بە هىچ كايىيەك لە كايىيەكانى نەگەيىشتىن، بۆيە پىشىدا تىنەپەپرپىوين. بەمانايەكى دى، لەبەرئەوهى ئىمە لەسەددە بىستەمدا نەزىيان، بۆيە سەددە بىستەم بۆ ئىمە كورد برىتى بۇو لەبەرەمهىنەوهى ئەو سياسەت و كلتوروو عەقلەي لە سەددە نۆزدەدا ھەمان بۇو، بۆيە من دەلیم: سەددە بىستەم ھىشتا لەپىشمانەوهىو تىمان نەپەپاندۇو. ئەوهى بۆ ئىمە كورد گۈنگە ئەوهەي كە دەبىت ئەركەكانى تىپەپىنى سەددە بىيىن، ئىنجا دەتوانىن بلىڭ لە سەددەيدا ژىياوين و تىشمان پەپاندۇو. ئەركى يەكسىتنى گوتارى نەتهوهى، ئەركىكە ئەمپۇ لە دەوابخىرت، ئەركى يەكسىتنى گوتارى نەتهوهى، ئەركى سىنورداركىرنى فكرى كۆنزمەرقاتىقى ئايىن و عەلمانى ئەركىكى ترە كە دەبىت كۆمەلگەي كوردى بىيىنەت.

قسەكامىن چەركەمەوە دەلیم: ئىمە لەسەددە بىستەمدا نەزىاوين، ئەركەكانى ئەو سەددەيمان ھەلگەرتووهو لەگەل خۆماندا ھىنۋامان بۆ سەددە بىست و يەكەم، بەلام من گومانم ھەيە كە بەم عەقلىيەتەي ئىستاوه بىتوانىن لەيەك كاتدا ئەركى تىپەپىنى دوو سەددە جىبەجى بىكەين.

* راستە كە حزبە كوردىيەكان لەسەددە رابىدۇودا لەشەپدا بۇونە لەگەل يەكدا، بەلام لەدۋاي شۇپشى ئەيلولەو، بزوتنەوهى رىزگارىخوازى گەلى كورد چ بەقەبارەو چ بەناوەپۇك و چ لەپۇوي شەپو تاكىيى كەنەشەو كۆپانى كەورەي بەخۇو بىنیو، بۆيە دوزمنانى كوردىش مامەلەي جىاوازى لەگەل كوردى بزوتنەوهى كەيدا كردووه، ئايا ئەمە چىن خۇ دووبارەكىرنەوهى

له پیکهاته و فلسه‌فهی کۆمەلگەی مەدەنی. فلسه‌فهی کۆمەلگەی مەدەنی، فلسه‌فهی که یەکەم بروای بەوەیه که حقیقت بەش بەش. واتا بروای بەوەیه تیپیکی دوو گۆلی حقیقەتیکی هەیه، جیاوازه لەگروپیکی خویندکاری. بەلام لە کوردستاندا تیپە دوو گولییەکەو گروپە خویندکارییەکە یەک فەرمانی حزبیان لەسەرەوە بۆ دیتە خوارەوە، ئىتەر ئەو فەرمانە لەلای ھەریەکیکیان دەبیت بە حقیقتی رەھا.

لە کۆمەلگەی مەدەنیدا چەمکی "کفر" بۇونى نىيە، لە ئەوروپادا، لە ساتەوختى زۆر دەگەندا نەبیت لەپراكتىدا، لەفکردا چەمکی کفر بەدىناكەين. كە تۆ بروات بە ئازادى فكر، ئازادبۇرى راھەبۇ، كە بەپیکهاتىيەکى زۆر گرنگى فلسه‌فهی کۆمەلگەی مەدەنیيە، ئىتىر جىگايەك بۆ چەمکی کفر نامىنیتەوە. کۆمەلگەی مەدەنی نەك ھەر رېگەر لەبرامبەر كفرى دىيىن، بەلكو رېگە نادات كە ئەم چەمکە بگۈزىزىتەوە بۆ ناو كايىي سىاسى و بىن بە كفرى سىاسى. بەداخوه لە کوردستاندا فەلسەفەيەکى سىاسى نىيە كە كار لەسەر سېرىنەوەي كفرى سىاسى بکات.

قسەكانم چپ دەكەمەوە دەلىم: كۆي ئەو پیکهاتە نەفسى و فكرى و فەلسەفيانەي کە کۆمەلگەی مەدەنی دەكەن بە بەشىك لە عەقلىيەت و خەيال و بىركىنەوەي تاكى ئىمە لە کوردستاندا غايىبە. دەزگاكان، ھەن، بەلام راستەو خۆ لەئىر فەرمان و كوتۇزلى حزبەكاندا كاردەكەن، زورجار ئەم دەزگايانە برىتىن لە درېشبوونەوەي لەشى حزب بەناو لەشى کۆمەلگەدا.

بۆيە بى دوو دلى دەلىم: ئەوانەي لەم چەند سالەدا لەسەر کۆمەلگەي مەدەنیي کوردى نووسراون، دەپستەي راستيان تىادا نىيە.

کۆمەلگەي کوردى مەنكاري بەرمە ديموکراسى و كۆمەلگەي مەدەنی ناوه، بەلگەشيان بۆ ئەم پیکەي رېكخراوە پېشەيەكانى كريكاران و خويندكاران و ژنان و مامۆستايان و وەرزشكاران لە كوردستان، بەلام تۆئەم پېشەتە نوييانە بە دەنگە دەنگ وەسف دەكەيت، لەلاپەرە "١٦٢" دا دەلىت: زۇربەيەمەز زۇرى ئەو وتسارو نووسىن و سەرنجانەي کە لەسەر کۆمەلگەي مەدەنی نووسراون، جىڭە لە دووبارە كەردنەوەيەكى بىزازكەرە بىلە زەتى پىناسە ميكانيكىيەكانى ئەم چەمكە (کۆمەلگەي مەدەنی) زىياتەر مىچى تەننин..

من دەپرسەم: تۆ ئەمانە چۆن دەسىلەمىنیت؟

- كىشە فكرى سىاسى كوردى لەوددایە كە بەبى تىۋەر ئىش دەكەت. تىۋرىيکى نىيە بۆ لىكدانەوەي واقىع و قىسە كەردن لەسەر دەولەت، ھەرودە تىۋرىيکىش نىيە بۆ قىسە كەردن لەسەر کۆمەلگەي مەدەنی. ھەلەيە گەر وا بىزانىن كۆمەلگەي مەدەنی تەنها بىرىتىيە لە ھەبۇنى رېكخراوى ژنان و مەنداڭان و وەرزشكاران... هەندى. كۆمەلگەي مەدەنی بەشىكە لە سىستېمەكى سىاسى، كە تىايىدا كۆمەلگەي پايەي سىاسى و فكرى و كولتورى تىايىدا ئامادەيە، كە بە داخوه لە كۆمەلگەي ئىمەدا ئەمانە وەكى پىويسەت ئامادەنин. بۆ راستى ئەم قىسانەم با نموونەيەك بخەينەپىش چاو" لە عيراقى سەردىمى بەعسدا پەرلەمان ھەبۇو، بەلام ئايىا ئەو پەرلەمانە دەيتۋانى بەراسىتى ئەركى پەرلەمانى جىيەجى بکات؟

يان لە كوردستاندا پەرلەمان ھەي ئايىا تونىوييەتى بەتەواوى ئەركى خۆي بېينىت؟ بەداخوه، من پىمۇايە نەخىر نەيتۋانىو. بەھەمان شىۋە كۆي ئەو دەزگايانە كەلە كوردستاندا ناونزراون مەدەنی ھەن، بەلام ھەولى مەدەنیيان نەداوه، روڭى مەدەنیييانە ناڭىپەن، بەشىك نىن

ئەو بەشەی کە راستە ئەوھىي زۆرينىھى كورد موسىمانە، بەلام پرسىيار ئەمەيە ئاپا پىناسە چىيە بۇ موسىمانىتى؟ ئاخىر موسىمان ھېيە زۆر پابەندىنیيە بە فەرزە دىننەيەكانەو، بەلام موسىمان ھېيە جوندىيىسلامە. بەلام كاتىك دەگوتىرىت كۆمەلگەي كوردى برىتىيە لە كۆمەلگەيەكى موسىمان و لە پاشتىيەوە گوتارىكى سىاسى لەسەر ئەوپىناسەيە دروستدەكىرىت، يان لەسەر بىنەماي ئەو پىناسەيە شوناسىك دەسەپېنرىت، ئەمە برىتىيى دەبىت لەو سىستمى حەقىقتەي کە هىچ بوارىك، شوينىك بۇ حەقىقتىكى تر نامىننەتەو. بەپرواي من ئەمە تىكەيشتن و شىۋازى فاشىيانەي حەقىقتە. بەلام دەكىرىت حەقىقت وابىبىن کە برىتىيە لە دەرئەنجامى رىكەوتنىك، دەرئەنجامى دىالۆگى هيىزە جياوازەكان لەگەل يەكتىدا. ئەگەر حەقىقت لەلاي هىىزە سىاسىيەكانى كوردستان برىتى بىت لە دايەلۆگى سىاسى لەگەل يەكدا، ئۇواتە حەقىقتىكى سىاسى جياواز لەوھى ئىستامان دەبىت، كۆمەلگەي مەددەنىش پىشوازى لەم شىۋە حەقىقتە دەكات.

* بەشىكى ترى ئەم كتىيە تەرخانە بىق قىسىمە كەنداشىن لەسەر (ئىسوئىيەت و ماناكانى). تۆلەلاپەر "117" دا دەلىتىت: ئىسوئىيەت مىشۇوه جىا جىا كان دەبەزىنەت، لە رابىدۇوەمە بازىدەداتە ناو ئىستاوا لە ئىستاشەرە بازىدەداتەم ناو ئائىنە. بەلام لە لاپەر "119" دا دەلىتىت: ئىسوئى ئەو كەسىيە كە هەركىز ناتوانىت تەماشى پىشەمە بکات و لە ئائىنە بېۋانىت. پىتۇ نىيە كە ئەم دوو رايە دىز بە يەكە، ئەگەر كەسىك تەماشى پىشى خۆى نەكات، چۈن دەتowanىت لە ئىستارا باز بىق ئائىنە بىدات؟ - نەخىر، ئەم دوو رايە دىز بەيەك نىن، گەنگەن ئەلەكىن خالىك كە لە فكى

ھۆيەكەشى ئەوھىي لەبناڭەدا نەچۈونەتە سەر عەقللىيەت و خەياللىك كە لە پىشت كۆمەلگەي مەددەننەيەوە ھەيە، راستەو خۆ خۆيان بەو پەيپەندىنە بەستووەتەوە كە "گراماشى" كەدووپەتى و برىتىيە لەو دەزگايانە لە نىيوان خىزان و دەولەتدا ھەن، بەلام دەبىت بېرسىن رۆحى دەزگاكان لەكۈين؟ پىمۇايە دەزگاكان لە كوردستان دەزگاى بېپۇحن، بەشىك نىن لە تەنزيزىكەن و تىپەزە كەنلىقى كوردى، بۇيە من قىسى ئەو كەسانەم بەدەنگە دەنگىك وەسفكەردووھ.

* تۆ قىسەت لەسەر فەرييى حەقىقتە كىرد، من دەپرسم: حەقىقت خۆى چىيەو چۈن بەرەم دەھەنرىت؟ ئاپا نوخبەيەكى بچۈوك بەرەمى دەھەنرىت و بەسەر مىزە كۆمەلگەيەتىيەكانى تىردا دەيسەپېنرىت، يان لە ئەنجامى دايەلۆگى نىيوان مىزە جىا جىا كانى كۆمەلگەدا دروستدەبىت؟

- كوردستاندا حەقىقت لەشىۋەي بەشى يەكەمى پرسىيارەكەي تۈزى، پىاپىك، حىزىپ لەسەرەو بېرەر دەدات و دەلىت ئەمە حەقىقتە، ئىتەر دەبىت تەواوى كۆمەلگەي بەگۈيى بکات و پابەندىنەت بەو حەقىقتەوە، ھەموو لادانىك لەو حەقىقتە دەبىت بە كفر (سىاسى بىت، يان دىنى). بۇ نۇمنە ئىستا لە كوردستاندا بە تاكى كوردى دەگوتىرىت فيدرالىيەت گەنگەن شىتە كە دەنگى بۇ بەدەيت، هيىزىكى سىاسى پىت دەلىت ئەمە حەقىقتىكى سىاسىيە، ئەگەر لەمە لابدەيت خائىنى! ئەمە لەلايەك، لەلايەكى تر هيىزە دىننەيەكانى كوردستان پىيمان دەلىن: كۆمەلگەي كوردى، كۆمەلگەيەكى موسىمانە. ئەم رىستىيە چەندە راست بىت ھەرنىوھى راستە، چۈنكە ھەموو كورد موسىمان نىيە، مەسىحى ھەيە، يەزىدى ھەيە، يەھودى ھەبۇو... ھەن.

- تنهایا بهشیوه‌هیکی فاشییانه دهوانیت ناوها بژیت، بهلی ئەگەر
ببیت بە فاشییه کی دینی وەکو تالیبان، دهوانیت بژیت، بەلام
دهبیت لەسەر کوشتنی هەمۆئەو پىندر اوانە بژیت کە دنیا
مۇدېرن و دنیای ھاواچەرخ دروستیان دەکات. ئەوکاتە حۆكم کردن و
خويىزىشتىن يەك لۇزىكىان دەبیت، خۇتەقاندىنەوە خەلک کوشتن
دەبیتىه ئامرازى سیاسەتكىردن.
بەکورتى بلىم بەبى توندوتىيىشىھىکى لەرادەبەدەر ھىچ پرۇژەھىکى
ئىسۈلى ناتوانىت بژى.

جگه لهمه، ستالین نفوونه يه کي ترى ئسولى عەلمانييە. روونتربلىم:
ماركسيزمى ئسولى بۇ ئوهى بىزىت، پىويسىتى بە ستالينىيەت
ھېبوو، ئاشكراشە تاوانەكانى ستالين كەمتىن بىوو لە تاوانەكانى
ھىزە ئسولىيە دىنييەكانى ئەم سەردىمە. پۇختەي قسانم ئوهىيە كە
ئسولىيەت بە دىنى و عەلمانييە بەي تۈندۈتىشى نازىت.

* له سه‌ر توندو تیژی لده مه ویت پرسیار یکی تر بکه‌م. گروپی جوندو لئیسلاوم که نوینه‌ری توندو تیژی دینین له کوردستان، هه میشه هیزه عه‌لمانییه کانی کوردستان بهوه تاوانبار ده‌که‌ن که ئه‌مان کۆمه‌لگه‌ی کوردییان توروشی فه‌سادی کرد ووه، چوون کۆمه‌لگه‌ی کوردی کۆمه‌لگه‌یدکی موسلمانه. له برا امبه‌ر ئەمدا هیزه عه‌لمانییه کوردییه کان گروپی جوندو لئیسلاوم بهوه تاوانبار ده‌که‌ن که ئه‌مانه کۆمه‌ئی چه‌ته و ریگری بی‌گانه‌ن و به هەله هاتورونه‌تە کوردستانه‌ووه، ئەمانه نامون بە خەلک و شاخه کانی کوردستان. ئایا له توانارا هه‌یه

لنهیوان ئەم دوو گوتارەدا، گوتارىكى ھاوبەش دروستىكىرىت؟
- نەخىر لەنېيوا ئەم دوو گوتارەدا گوتارى ھاوبەش
دروستىكىرىت، ئەم بىويىستمان بەگوتارىكى دې بەم دوو گوتارە

ئسولیدا ھيءە ئۇھىيە دەيانەھويت ئەزمۇونىك كە لە رابردوودا روویداوه جارىكى تر دوبۇبارە بىكەنەوە. ئسولىيەكان پىيىان وايە يوقۇپىيايدك، بە هەرىشتنىك لەرابردوودا ھېبۈوه نىستا كۆمەلگە لىنى دووركەوتۈوهتەوە، پىيىستە جارىكى تر كۆمەلگە دروستى بکاتەوە. بۇ نۇونەن لە فکرى ئسولىي ئىسلامىدا قۇناغى حوكى خەلیفەكان، قۇناغىيەكى بە ھەشتى بۇوه، لەلای ھەندىيەكى تر، قۇناغى بەھەشتى تەنها قۇناغى خەلیفەكانى راشدىيە، بۇيە دەبىت جارىكى تر دابمەززىيەتەوە. لەلای ھەندىيەكى تر قۇناغى بەھەشتى، تەنها سەرددەمىي يېغىمبەر خۆيەتى.

بهم پیشی بیت ئسولییه بربیتییه له ئەسلىک کە له دوامانه وەھىءە.
كانتىك من دەلىم ئسولى ناتوانىت تەماشاي پىشەوه بکات، چونكە
بەرددەوام دەھىە وېت پىرۇزەيەك، تىكستىك، بۆچۈونىك کە له رابردوودا
روویداوه، راست و رەوان له ئايىندهدا دووبارەي بىكانەوه، له بەرئەوهى
ناتوانىت لەو رابردووه لابدات، بۇيە پىويىستى بە تەماشا كىرىنى
پىشى خۆي نىبە.

به لام کاتیک دهليم: ئىسولى ئەو كەسەيە لە راپىردووه و بۇ ئىستاۋ لە ئىستاشەوە بۇ ئايىنە بازىددات، مەبەستىم ئەوھىيە ئەو كەسە قۇناغەكان بەشىوھىيەكى ئاسايىت ناپېرىت، بەلگۇ بەسەرىياندا بازىددات و لەگەل خۆشىدا پرۆژە كۈنەكە دەگۈيىزىتەوە. بۇيە من پېمۇايە هېچ دىزايەتى و ناكۇكىيەك لەئىوان ئەو دوو دەستەوازىدەيە سەھرەودا نىنە.

* ئايا هيچ كەسيك لە توانايدا هەيء بە بى ئەوهى ئامادە بېت قۇناغەكانى مىڭىز بېرىت، بازىكى ئاواها بىدات؟ ئىيان لەسايەي بازىكى ئاواهارا ئىمكاني هەيء؟

سیاست داپریزیت. و اته رۆژنامه‌گهري حزبی له کوردستان ته‌واو
ومزیفه‌یه کی پیچه‌وانه ده‌بینیت، رۆژنامه‌گهري راسته‌قینه بربیتیه له
شهر حکردنی کۆمەلگه، نیشاندانی کیشەکانی ناو کۆمەلگه بۆ ئەوهى
حزب و حکومەت کاریان له سەر بکەن و کیشەکان چاره‌سەر بکەن.
بەلام رۆژنامه‌گهري حزبی له لای ئىمە بربیتیه لەوهى كە
دهستكەوتەکانی حزب، رووداوه‌کانی حزب، سەفەرى بەرپرسەکانی
حزب به خەلکى بگەيەنىت. ئەركىك رايى دەكات ته‌واو پیچه‌وانهى
ئەركى رۆژنامه‌گهري حەقىقىيە، ئەمەش يەكىكە له شتە
ناشرىنەکانی کۆمەلگەي ئىمە.

ههیه، ئەم دوو گوتاره هەردۇوکىان يەك لۇزىكىان ھېيە. ئەميان
ئەوييان بەنامۇدادەنىت و ئەويشيان ھەرۋا، ھەردۇوکىان يەك قىسە
دەكەن، بەلام بەدۇو ئاراستەي جىاوان. كىشەي مىزۇوى ئىيمە
ئەمەيە، لە بىستەكانى سەدەي رابىردوودا (ئەحمدەد موختار جاف)
خەونى ئەوه دەبىنېت ھىللى شەمەندەفەر بگاتە شاخى ھەورامان،
بەلام لەدواي ٨٠ سال، شاخى ھەورامان لەجىاتى ھىللى
شەمەندەفەر، بارەگاي جوندولئىسلامى تىا دادەمەززىت.
خويىندەوهى ئەم مىزۇھ تاكە دەروازەيەكە بو دۆزىنەوهى گوتارىك
كە نەھىيەت ئە رووداوه ناشرىينانە لە مىزۇوى ئىيمەدا
درەستىپەتەوه.

بُويه من وايده بىئن كە ئەمرو گوتارىكمان پىويسىتە لەلايەك
رەخنه بىت لەم عەلمانىيەتە كە لە كوردىستاندا ھېيە، لەلايەكى
تىريش رەخنه بىت لە فكى دىنى گروپى جوندولئىسلام. بەمانا يەكى
تر رەخنه بىت لە لۇزىكى دۆگما، كە ئەوه كارىكە من لەم كتىپەدا
ھەولم داوه بىكەم.

* دوا به شی ئەم کتیبە تەرخانە بۆ قسە کردن لە سەر رۆژنامە نووسانى كورىستان لە نیوان حزب و كۆمەلگەدا. من دەپرسم: پىتوايە دەسەلاتى كوردى لەم چەند سالەدا ماماڭلە يەكى دروستى لە گەل رۆژنامە نووساندا كىرىدووه؟

- نه خير، پيماويه دهسه لاتى كوردى سىستميکى رۇزنامەگەرى
حىزبى و ئايدىلۇزى دروستكىردووه، سىستميکە لەسەر شەركىردنى
حزب بۇ كۆمەلگە دەزى. وەزيفەي سەرەكى بىرىتىيە لەوهى كە
چالاکى حزب شەركىبات و بىكەيەنلىت بە كۆمەلگە، نەك لەسەر
ئەوهى كۆمەلگە بخويىتىه وەلەسەر بىنەماي ئەم خويىندەوانە حزب

(کۆمەلگەی دواى جەنگ) وەکو چەمکىكى سىاسىي سۇسىيۇلۇزىي چ
مانايمىكى ھەي ؟ خەسلەتە دىيارەكانى كامانەن ؟ ئايا بەكۆمەلگەى
ئىستايى عىراقى دەتوانىن بلىين: كۆمەلگەى دواى جەنگ.. ؟ چەمكى
دەولەت و نەتهوە لەكۆمەلگەى دواى جەنگدا چىيان بەسەر دېيت ؟
ئايا دەولەت نەتهوە دروستىدەكتا، يان بەپىچەوانەوە ؟ چ جىره
پەيوەندىيەك لەنىوان دەولەت و نەتهوەدا ھەي ؟ ئايا بەھىزىرىدى
دەولەت پېۋەزەيەكى مەددەنیيە ؟

بەعسىزم چەند لەنازىزم و فاشىزم و كۆمۇنizم دەچىت ؟ ئايا مەتا
ئىستا لەپوو ئايىپۇلۇزىيەوە توانراوه بەعسىزم بناسرىت ؟ ئايا
كالفارمى نىيە ئەگەر بەعسىزم بەمېشۇرى دەنلىق دابىرىت ؟ ئايا
جىياوازىيەك ھەي لەنىوان دەسەلاتى سىاسىي و دەسەلاتى دەولەتدا ؟
كىشەيى دەسەلاتى سىاسىي لەناو سىستىمى دەيكەرسى و
تۇتالىتاردا لەچىدايە ؟ ئايا مەلە تاوانانى سىاسىيەكان بەمەلە
سىستەم دەژمۇندرىت ؟

كىشەيى بەكۆمەلگەبۇون و دەسەلاتدارىتى لەناو مۇدېرنەدا چ جۇرە
كىشەيىكە ؟ چەمكى كۆمەلگەى ناكاوا چى دەبەخشىت ؟
كورد چۈن دەتوانىت بېيت بەئەندام لەكۆمەلگەى ئىنتەرنېتىدا ؟
ئەمانەو چەندىن پرسىاري پېپەستىيان بەگفتۇگقۇ موتاڭ ھەي
ئىمە بۆ گفتۇگۇكىرىن لەسەر ئەم تەورانە، ئەم دىدارەمان لەگەن
نووسەر رۇوناکبىر (ئاراس فەتاج)دا سازكەرد ..

* قەدەرى ئىمە واپۇو و وايە كە لە عىراق لەدایك بېين و گەورەبىن،
عىراقىيش بەرىيىزىي تەممۇنى خۆى ھەركىز و لاتىكى ئاسايى نەبووەو
نىيە، لەسەر ئاستى ناوخۇرۇ دەرەودا ھەميشە لەجەنگ و مەملانىدا

ئاراس فەتاج

- * بەعسىزم بەبى دەولەت و دامودەزگاكانى قەزەمىيکى سىاسىي بۇو،
نەك بزووتنەوەيەكى كۆمەلەيەتى ..
- * كورد لەلايەن بەعسىوه وەکو كورد نەدەكۈزرا، بەلکو وەکو
پېۋەزەيەكى سىاسىي دەكۈزرا ..
- * سىاسىيەكانى ئىمە ئەوهندەي تىرۆريستان نەيانتوانىيە سوود
لەئىنتەرنېت بېين !

له کۆمەلگەی دوای جەنگدا هەمیشە دیاردهی سیاسی و کۆمەلاًیەتی و ئابوری نوی بەدیدەکەین، يەکیک لەو دیارده گرنگانه بريتىيە له سەرھەلدانی حزبی نوی، يان سەرھەلدانی گروپ و چالاکى سیاسىي نوی، لەھەمانكاتدا لهناوچوون و نەمانى هەندى حزبىش بەدیدەکەين كە سالانىكى زۇرهەسەن و له کۆمەلگەدا بەرچاون، هەروەها گۇرانكارى له چەمكى دەسەلات و له پۇوبەرى دەسەلات و له پەيوەندىيەكانى دەسەلاتدا دروستدەبىت.

ئەمەي كە بەيانمانكىرد، خەسلەتكانى گشتىيەكانى کۆمەلگەی دوای جەنگ بۇو، كە بىيگومان ئىمە زۆر بەكورتى ئامازەمان بەھەندىك لەخەسلەتكانى كەن دەم باباتە قىسى زىاتىش هەلدىگەرت.

* لە بشىكىلىكۈلەنەوهى (شونناس و ململانى) له کۆمەلگەی دوای جەنگدا ئەمە دەخەيتپۇو كە له کۆمەلگەی دوای جەنگدا گۇرانىكى زۇر قولۇ بەسر كۇرى چەمك و ماناو نرخ و بەماكاندا دىت، بەلام مەرج نىيە ئەو گۇرانانە مەلگەرى نرخ و بەمايى نویى بن، بەماناى گەورەبۇونەوهى كايىكەنى چەمكى ئازادى..

من دەپرسەم: ئەمە ج گۇرانىكە بەسەر کۆمەلگەی دوای جەنگدا دىت كە چەمك و ماناو نرخ و بەمايى نویى لەگەن خۇيدا نەمەننەت؟

- چەمكى گۇران تەنها هەلگرى ماناى پۆزەتىق نىيە، كاتىك لەپۇوي سیاسى، يان سۆسييولۆژىيەو باسى گۇرانكارىي دەكەين، مەبەستمان لەو گۇرانكارىيەنە كە لەپەيوەندىيەكان و بەماكانى دەسەلاتى سیاسى و کۆمەلاًیەتىدا دروستدەبىت. جگە لەمەش، ئەمە پەيوەندىي بەوهۇھە كە ئىمە لەج گوشەنىڭكايىكەوە تەماشى گۇرانكارىي دەكەين، چونكە دەبىت بىزانىن كە هەندى گۇرانكارىي دەشى پۆزەتىق بىت، يان لەدېدگايىكەوە تەماشى ئەو گۇرانكارىيە

بۇوە.. ئىستا كە رئىسى بەعس رووخاوهو باس له دىموکراتىزەكرىنى عيراق دەكريت..

من دەپرسەم: ئايى دەتوانىن بە ئىستا كۆمەلگەي عيراقى بلىغىن: كۆمەلگەي دوای جەنگ؟ لە كاتىكىدا تو لەژمارە (١٦-١٧) ئى گۇفارى (رەھەندى) داۋ لەلىكۈلەنەوهىكىدا كە بەناونىشانى (شونناس و ململانى) له کۆمەلگەي دوای جەنگ) دا بلاو تىكىدۇم تەوه باس لەخەسلەتكانى كۆمەلگەي دوای جەنگ دەكەيت.

- كۆمەلگەي دوای جەنگ كۆمەلگەيەكە كە هەلگرى چەندىن خەسلەتكى سۆسييولۆژى و سیاسىي جىاوازە، يەكىك لە دىيارتىن و گرنگتىرەن خەسلەتكانى ئەم كۆمەلگەي بريتىيە لە ھەلوەشاندەوهى جومگە جىاواز جىاوازەكانى كۆمەلگە لەيەكتىر. هەروەها خەسلەتكى ترى كۆمەلگەي دوای جەنگ بريتىيە لەوەي كە جارىكى دى چەمكى دەولەت و كۆمەلگە پىيناس بکىرىنەوه، بەشىوەيەك لەشىۋەكان كۆمەلگە دەولەت جارىكى ترو لەسەر بناغەيەكى تر بىنباكتىرىنەوه.

بەماناىيەكى دى، پىيويستە له كۆمەلگەي دوای جەنگدا، كايىھى سیاست و ئابورى و روشنېبىرى و پەروەردەيى و .. هەتد، كاربکەن و روڭبىگىپەن لەدووبارە بۇونىادنانەوهى كۆمەلگەدا.

جگە لەمانەي كە ئامازەمان پىدا، خەسلەتكى ترى كۆمەلگەي دوای جەنگ بريتىيە لەدووبارە دابەش بۇونەوهى دەسەلات، واتا گۇران لەچەمكى دەسەلاتدا لەگروپى كۆنەوە بۇ گروپى نوی، لەگروپى بچووكەوە بۇ گەورە، هەندىكچارىش بەپىچەوانەوە دەبىت بىتە كايىھو، ئەم ھاتنە كايىھى لەولاتىك بۇ ۋلتىكى ترو لە كۆمەلگەيەك بۇ كۆمەلگەيەكى تر جىاوازى ھەيە.

له بەرئەنجامى كۆمەك و يارمەتى بۆ كۆمەلگەى دواى جەنگ، هىدى
هىدى سىستمىك دروستىدەبىت كە جارىكى تر جومگە ئىتنى و
ئايىنى و كۆمەلايەتىيەكان پىكەو دەبەسترىنەوە.

ئەو كۆمەكەى كە هيىزەكانى ناتۇ پېشىكەشى ولاٽەكەيان كرد، بۇوە
مايمەي ئەوهى كە ئەم كۆمەلگەيە بەشىوھىيەكى باش خۆى بىنا
بکاتەوە، بەلام لە بەرامبەر ئەم نمۇونەيەدا، ئەزمۇونىكى تىريش ھەيە
كە تەواو جىاوازە لە زەزمۇونى پۈسىنى و ھەرزە گۆڤىنۇ، ئەويش
ئەزمۇونى سۆمالە.

دواى ئەوهى كە هيىزە نىيۇدەولەتىيەكان سۆمالىيان بە جىيەيشت، ئىتىر
ئەو ولاٽە ھەربەجارى بەرەو و يېرانى و كاولكارىي و كارھساتى
مرويى رۆيىشت، كەوتە ناو كارھساتى سىاسى و كۆمەلايەتىيەوە،
ھەتا ئىستا سۆمال ئەگەرچى بەپۇالەت دەولەتە، بەلام ھەموو
جومگەكانى لە يەك دابرداون و تۇوشى شەلەلى بۇونە، لە سۆمالدا
لە جياتى دامەزراوه، چەندىن دەستە و گروپى ئەتنى و ئايىن و تاييفى
كاروبار بەپىوه دەبەن.

بەكورتى دەلىم: كۆمەلگەى دواى جەنگ ھەميشه ھەلگرى خەسلەتى
پۆزەتىق نىيەو نەبۇوە.

* ئەگەر ئىستاى عيراق بە نمۇونە بەيىنەن وەو بلىزىن: عيراق وەك
كۆمەلگەيەكى دواى جەنگ، مۆدەلى سىاسى و سىستمى
حوكىمەنیيەكەى زىاتر لە زەزمۇونى بۈسىنى و ھەرزە گۆڤىنۇ
دەچىت، يان لە مۆدەلى سۆمال؟

- بەبرَاواي من لە هيچيان ناچىت، كۆمەلگەى ئىستاى عيراق،
تايىبەتمەندىيىتى خۆى ھەيە، ھەر وەك چۆن لە سەرەدمى بە عسدا،
عيراق تايىبەتمەندىيىتى سىاسى و ياساىي و دەولەتى و كۆمەلايەتى

دەكىرىت كە وادەبىنرىت گۆرانىكى پۆزەتىق، ھەندىجاريش دەشى
گۆرانەكە نەگەتىق بىت..

ئەمە سەبارەت بە چەمكى گۆران، بەلام ئەگەر باس لە چەندىتى گۆران
بکەين لەناو بەها كانى كۆمەلگەدا، ئەوا دەبىت قىسە لە سەر ئەو
گۆرانكارىيىانە بکەين كە حزبى نوى لە كۆمەلگەى دواى جەنگدا
لەگەل خۆيدا دەيھىنەت و لە كۆمەلگادا دروستىدەكت.. چونكە
لەھەمۇ كۆمەلگەيەكدا كاتىك جەنگ كۆتايى پىدىت، قۇناغىيەك دېتە
ئاراوه كە دووبارە خەرىكى دروستىرىدىنەوە جومگە دابرداوەكانى تر
دەبىت لە كۆمەلگەدا، دەسەلاتىكى سىاسى نوى دروستىدەبىت،
بىگومان ئەم دەسەلاتە سىاسىيە، بەپىويسىت ھەلگرى چەمگ و
بەھا نىرخ و چەشىنەك لە بىناسازىي و گوتارى تر دەبىت
لە كۆمەلگەدا..

* بۆچى گۆران ھەميشه پۆزەتىق نىيە؟

- ئەمە پرسىيارىكى رەوايە و پىويسىتى بە ھەلەمدانەوە ھەيە.. ئىمە
ھەلەددەين بە خىستنەپۇرى دوو نمۇونەي جىاواز و ھەلەمى ئەم
پرسىيارە بەدەينەوە.

يەكەم: ئەزمۇونى بۈسىنى و ھەرسك - ھەرزە گۆڤىنۇ.

دەكىرىت ئەم ولاٽە وەك كۆمەلگەى دواى جەنگ ناو بىھىن كە گۆرانى
نەوعى و پۆزەتىقى بە خۆيەوە بىنى..

خەسلەتىكىت دەبۇو پېشىت ئامازەم پىيىكىرىدا يە ھەوهىيە كە ھەمۇ
كۆمەلگەيەكى دواى جەنگ پىيويسىتى بە كۆمەك و يارمەتىي
ھەمەلايەن ھەيە بۆ ھەستانەوە لە سەر پىيى خۇ راوهستان، چونكە
كۆمەلگەى دواى جەنگ خۆى بە تەنها تواناى خۆ دروستىرىدىنەوە
نىيە.

نییه، به لام ئەوه ئاشکرايە كە ئەم هيّزانە عيراق و كۆمەلگەكەي بەرهو داهىزىنى زياترى سىاسي و ئابورى و كۆمەلايەتى دەبەن. بەلام لەگەل ئەمانەشدا، دەكريت باس لەوه بىكەين كە پرۆسەيەكى كەم تا زۆر سەركەوتتو لەنۇسىنەوهى دەستورىدا لەعيراقدا بەپریوھ چووھ، كە ئەمە ئەگەر وەك و تىكىست تەماشاي بىكەين دەبىزىن لەكۆمەلگا عەربى و ئىسلامىيەكاندا، پرۆسەيەكى نۇيىھەن تارادىيەك سەركەوتتووه، كە دەشىت بکريت بەمۇدىلىك لەدەنیاى كۆمەلگەي دواي جەنگى ولاتانى جىيانى سىيىھەدا..

* لەبەشىكى ترى لىكۈلىنەوهى (شوناس و ململانى لەكۆمەلگەي دواي جەنگ) دا قىسە لەسەر ئەوه دەكەيت كە دەولەت نەتهوھ دروستەكتەن، نەك بەپىچەوانەوه لەكاتىكىا ھەموو دەزانىن كە مىئۇرو و چەمكى نەتهوھ زۆر كۆنترە لەمىئۇرو و چەمكى دەولەت..

من دەپرسم: تۇ چۆن راستى ئەم بۇچۇونەت دەسەلمىنیت؟

- چەمكى نەتهوھ بەمانا سىاسييەكەي چەمكىنىڭ تازىيە، لەگەل مۇدىرنەدا سەرييەلداوه، هاوزەمانە لەگەل چەمكى ھاولەتتىبۇوندا، لەسەر دروستبۇونى ئىنتىمايەك بۇ دەولەتتىكى دىيارىكراو، دەستورىيەكى دىيارىكراو سەرھەلددەت، ھەرۋەھا لەسەر دروستبۇونى ناوكۈيىھەكى سىاسي و كۆمەلايەتى سەرھەلددەت.

بەكورتى بلىيەن: چەندىن ھۆكارى جىاجىا ھەيە بۇ دروستبۇونى چەمكى نەتهوھ بەمانا سىاسييەكەي، لېرەشەوە دەولەتتى نەتهوھىي دروستدەبىت، كە پىشىت ئەمە نەبوو، بەلكو ئىمپراتۆریيەت ھەبۇو، ئىمپراتۆریيەتكان ھىچ كاتىك وەك دەولەتتى نەتهوھىي نەبوونە بەو مانا سىاسي و ئايىدیوລۆژىيەكە لەسەرەدەمى مۇدىرنەدا سەريان ھەلدا.

ھەبۇو، كە بەپرواى من لەچەمكى بەعسىزىمدا خۆى دەبىنېيەوە، ئاوهاش لەئىستاي عيراقى دواي بەعسىشدا تايىبەتمەندىتىيەكى تەرمان ھەيە كە ناكىرىت بىچۈننەن بە بۇسىنى و سۆمال و ئەفغانستان..

دەمەۋىت زىاتر مەبەستم روونبىكەمەوە بلىيم: ئەگەر ئەزمۇونى ئىستاي عيراق بەراورد بىكەين لەگەل ئەزمۇونى ھەرىيەك لەبۇسىنى و سۆمال و ئەفغانستان، رەنگە لەھەندىك ھىلى كېشىدا خالى ھاوبەش و لەيەكچو ھەبىت لەنۇوانىاندا، بەتايىبەت لەو خالەي كە ھەموو ئەو كۆمەلگايانە بەعيراقىشەوە پىيويستى بەيارمەتى و كۆمەكى دەرەكى ھەيە بۇ دووبارە بۇونىانانەوە ھەستانانەوە، بۇئەوهى جارىكى تر چەمكى نەتهوھ دەولەت دابېرىزىنەوە كاريان لەسەر بىكىن. بۇ نەبوونە دەستورى فۇي بۇ ولات دابىرىت و زۆر كارى تر.

ئايانا كۆمەلگەي ئىستاي عيراق دەتوانىن بەكۆمەلگەي دواي جەنگ دابىنېن؟ من بەگومانم لەمەدا، چونكە راستە ئىستا جەنگى خەلکى عيراق لەگەل سىيىتمى بەعسدا نەماوه، بەلام لەپرووى پەيوەندىي كۆمەلايەتى و پرۆسەي دروستكەنەوهى دەولەت و نەتهوھ لەعيراقدا جەنگىكى بەيان نەكراو لەئارادا يە.

بەكورتى بلىيم: كۆمەلگەي ئىستاي عيراق دەشىت تىكەللىك بىت لەقۇناغى دواي جەنگ، بەماناى كوتايى ھېننان بەسيستېتىكى سىاسيي دىيارىكراو، يان لەقۇناغى جەنگىكى نادىياردا خۆى دەبىنېتىوھ، نادىيار بەماناى ئەوهى كە هيّزە تىرورىستىيەكان دەيانتەنەت عيراق بەرهو كوى بىهن؟ يان جەنگى تايىفى و مەزھەبى و ئەتنە جىاوازەكان، عيراق بەرهو كوى دەبات؟ ئەگەرچى ستراتىزى ئەم هيّزانە لەپرووى سىاسي و كۆمەلايەتىيەوە هيّشتا زۆر رۇون

ته جنیدی ئىجبارى وايکرد كه هاولاتيان لە جياتى ئەوهى ئىنتىمایان بۆ ئىمپراتورىكى تاکپەرەتەن، ئىنتىمایان بۆ ئالايمەك، بۆ جوگرافيا يەكەم بىت، كە خۆى لە دەھولەتدا دەبىنتىتەوە.

بۇ يە دەبىنلەن لەگەل سەرەتەلەدانى دەلەتى نەتەوە يىدا، چەمكى نەتەوە جارىكى دى بەمانا سىاسىيە مۇدېرنەكەمى دەنۋوسرىتەوە، نەك بەمانا ئەنسىروپولۇزىيەكەمى.

* ئايا نەتەوە ناسىيونالىزم دروستىدەكتەن، يان ناسىيونالىزم نەتەوە پەرسىتى دروستىدەكتەن؟

- پەيوەندىيە نەتەوە ناسىيونالىزم پەيوەندىيەكى ئۆركانىيە، دەتوانىن بلىين كە ناسىيونالىزم نەتەوە وينادەكتەن، ناسىيونالىزم پىيمادارلىقىت: نەتەوە چەپىتا رەنگ و پىكھات و ئاراستەيەكى هەيە.

* ناسىيونالىزم و وزەر توئانى لە كۈيۈرە بە دەستىدەمەننەتىت؟

- بېبروای من سەرچاواھى وزەر ناسىيونالىزم ھىزى كۆمەلەيەتىيە، كە مۇدېرنە لە دەنیا رۆژشاوادا ھەلگرى بۇوە دواجارش دەھولەتى نەتەوە بىيى دروستىبۇوە، دەھولەتى نەتەوە بىيى لە ساتىك لە ساتەكاندا دەبىتە پىرۇزىيەكى جىهاننى، پىرۇزىيەك كە پەيامىكى لەگەل خۆيدا ھەلگرتۇوە دەللىت: هەموو نەتەوە يەك شايسىتە ئەوهىيە كە خاوهنى دەھولەتى نەتەوە بىيى خۆى بىت.

كوردىش وەك نەتەوە يەكى بىيەدەلت لە داكۆكىرىدىندا بۆ دەھولەتى نەتەوە بىيى، پشت بەم چەمكە دەبەستىت، وەكۇ چۈن هەموو نەتەوە خاوهن دەھولەتكانى ترى دەنبا پاشتىيان پىيەستووە.

بەلام دەبىتە بىزانىن كە لە سەرەتەمى جىهانگىرىدا چەمكى ناسىيونالىزم و نەتەوە دەھولەت، لەپۇرى پىكھاتەوە وەزىفەو بونىادەوە گۆرانكارىي گەورەيان بە سەردا دېت. لە سەرەتەمى جىهانگىرىدا،

بەمانا يەكى دى، هەموو ئەو كۆمەلگانە ھىندهى پىكھاتى لۆكالى و ئەتنى بچووك بچووك و ئايىنى و ئايىزايى بۇوە، ھىندهى پىكھاتى نەتەوە بىيى نەبۇوە.

لە كوردىستانىشدا ئەمە ھەروايە، چونكە چەمكى نەتەوە لەگەل سەرەتەلەدانى پىرسەي بە سىاپىپىبوون و بە كۆمەلگە بۇون سەرەتەلەدەت، ھەروەھا لەگەل دەزگايىكى مۇدېرنى وەك حزبدا لە كوردىستاندا چەمكى نەتەوە سەرەتەلەدەت و دەخەملىت و پىددەگات.

لەپىش ئەمە، واتە لەپىش سەرەتەلەدانى چەمكى نەتەوە بەمانا سىاسىيە مۇدېرنەكەى، بابايەكى خۆشناوەتى، تەنها خۆى بە خەلکى خۆشناوەتى دەزانى و بەس.

بەلام لە دەوايى دروستىبۇون پىكەيىندىن و گەشەكىرىدى چەمكى نەتەوەدا، ئىدى ئىنتىماو لايەنگىرى زىاتر بۆ نەتەوە دەستىدەبىت وەك لە ناوجە و ئەتنى جىاوازو مەزھەب و تاييفى بچووك، بەمانا يەكى دى چەمكى نەتەوە لە دەوايى گەشەكىرىن و خەملىنى لە كۆمەلدا، هەموو ئەو پىكھاتە بچووكانە لە دەورى خۆيدا كۆدەكتەوە، يان لە ناوجۇيدا دەيانتۇينىتەوە، كە دىيارە ئەمە پىيۇيىستى بە دەسەلاتىكى سىاسىي و دامودەزگاى تايىبەتىي دەھولەتى هەيە، بەبى ئەمانە، ناكرىت و ناتوانىن باس لە نەتەوە بکەين بەمانا سىاسىيە مۇدېرنەكەى، بەبى رادىۋو تەلە فەزىيون، بەبى باشکەنلىرى كەنگە و بان، بەبى ھەبۇونى دامودەزگاى گەيىندىن و پۆست، بەبى قوتاپخانە ئالا و تە جنیدى ئىجبارى، (كە لە دەوايى شۇپاشى فەرەنساوه ھاتەكايىھە) ناتوانىن باس لە نەتەوە بەمانا تازەكەى بکەين.

- هۆکاری فەشەلەپەنانى دەولەتى نەتەوەيى لەعيراقدا دەگەریتەوه بۆ سەرەتاي دروستبۇونى، كە لەسەر پەنلىقى دىاريڪراو ئىشكىرىد، كە تەعبىر نەبوو لەسەر ھەمەپەنگى و ھەمە نەتەوەيى و ھەمە ئىتنى و مەزھەبىي كە لەعيراقدا ھەيە، واتا دەسىلەلتداران و دامەززىتەرانى دەولەتى عيراق گۈيىان بەو پۇرالايدىزمه نەدا كە لەئەوساي عيراقدا ھەبوو.

جگە لەمە، خالىكى تر گۈنكە لەم مەسىلەيەدا ئامازەتى پېپەين ئەوەيە كە پروزەتى دەولەت لەعيراقدا، لەسەرەتاي دروستبۇونىيەوە تاكو ئىستا، پروزەتى بۇوه لەسەر بەھىزىركەننى چەمكى دەولەت بۆ كۆنترۆلەركەننى كۆمەلگە ئىشى كەردووه.

بەمانايەتى دى ئەندەتى دەولەت لەخەمى كۆنترۆلەركەننى كۆمەلگەدا بۇوه، ئەندە لەخەمى بەدىيەنانى خواستە نەتەوەيى و ئەتنە جىاوازەكاندا نەبووه.

نەك ھەر ئەمە، لەمەش ئەستەتى ئەوەيە كە كاتىك (مەلیك فەيسەل) باسى پېكەتە جىاوازەكانى عيراقى ئەو سەردەمە دەكتات، دەلىت: ئەمانە چەندىن پېكەتى جىاواز جىاوازن، ھەتاڭو ئىستا ھەلگرى چەمكى گەل نىن، بۆيە دەولەت دەيەويت لەم پېكەتاتانە نەتەوە دروستبەكتات، كە ئەمە چەندە كارىكى مەحالى، لەوە زىاتر دىۋارو تەنانەت تاوانىشە..

بۆيە بى دوودلى دەتوانىن بلىين: پروزەتى دەولەت و نەتەوە لەعيراقدا فەشەلى ھىيىنا.

* ئەگەر ئەمە حالى سەرەتاي دروستبۇونى دەولەتى عيراقى بىت و سىياسەتى دەسىلەلتدارە يەك لەدواى يەكە كانى عيراقىش تەنها كۆنترۆلەركەننى كۆمەلگە بۇوبىت، ئايا لەئىستاندا دەرتانىك ماوەتەوه

دەولەتى نەتەوەيى چىدى ئەو ھىزۇ قودرهت و توانىيە كە لە پىش سى سەد سال ھەبۇو، نايمىننەت.

* دەتوانىن بلىين: بەھىزىركەننى دەولەت پروزەتى كە مەدەننەيە؟ - وەلامى ئەم پرسىيارە دەكەويتە سەرئەوەي كە ئايا چۈن تەماشاي پروزەتى كە دەنەنە ئەگەر بەھىزىركەننى دەولەت لەسەر بىناغەي دروستكەننى پەيوەندىيەتى ئۆرگانى تەندىروست بىت لەكۆمەلگەدا، دەتوانىن بلىين: بەھىزىركەننى دەولەت پروزەتى كە مەدەننەيە، بەلام ئەگەر بەھىزىركەننى دەولەت لەسەر حىسابى كۆمەلگە بىت، ئەوا پروزەتى كە دىكتاتورىيانە كە ئەزمۇونى زۇربەى زۇرى و لاتانى جىهانى سىيەم بەم شىوەيەن، كە ھەميشه ھىزى دەولەت لەپۇوى بىرۇكراتى و عەسكەرى و ئاسايىشەوە ھىننە مەزىن و قەبەيە كە دەتوانىت لەمەموو چىركەساتىكدا كۆمەلگە كۆنترۆل و داگىرېكتات، يان فۇرمى پىپەخشىت و بەو ئاراستەيەدا بىبات كە خۇرى دەيەويت، وەك چۈن ئىمە بەكىرەتە ئەمەمان لەئەزمۇونى بەعسىزىمدا بىينى كە لەسەر پەنلىقى كۆنترۆل و دىسپلېن و داگىرېكتەن كۆمەلگە زۇر بەچىرى كارى دەكرى. دەولەتى نەتەوەيى تۇتالىتار بىرىتىيە لەكۆنترۆلەركەننى رەھاى شوين و زەمنەنى مەرۋە لەولاقتادا.

بەلام دەشىت بەھىزىركەننى دەولەت پروزەتى كە مەدەننەش بىت، ئەگەر ھاتتو پەيوەندى ئىيوان كۆمەلگە دەولەت پەيوەندىيەتى تەواوكارىيانە تەندىروست بىت.

* تۆلەبەشىكى ترى بابەتى (شوناسى و مەملانى لەكۆمەلگەي دواى جەنگ) دا دەلىت: لەعيراقدا پروزەتى دەولەت و نەتەوە فەشەلى مەيىنا، من دەپرسم: بۆچى؟

بکریت.. کاتیک ئەمە دەلیم ناتوانم رەخنەكانم لەسەر دەستورى عيراق بشارمهوه، بهام لىرەدا دەرفەتم نىيە بۆ خستنەپوويان..

* بەرای تۆ دەستورى ئىستا عيراق ئەمەندەتى خواستى حزبى و لاينە سىاسىيەكانى عيراق، ئەمەندەش تەعېرى بۇولەخواستى نەتەوەنەئەتنى و مەزھەبە جياوازەكانى عيراق؟ بەمانايىكى دى دەستورئەو چەترەيە كە مەمۇپىكەتەكانى كۆمەلگەسى عيراق لەزىريدا كۆبىتەوەن بەبى كىشەپىكەوە بتواننەلبەن و بىزىن؟

- دەستور بناغەيە بۆ پىكەوە زيان، بەبى دەستور مەحالە بتوانىن بەشىوهەيەكى دروست باس لەدەولەت و رىڭخاستنى سىستمى سىاسىي و پىكەوەزيان بکەين، واتا دەستور ئەو عەقدە سىاسىي و كۆمەلەيتىيە كە دەشىت نەتەوەيەك، يان دەولەتىك كە پىكەتەپىت لەچەندىن نەتەوەي جياوان، لەسەرى رىكبەون و لەسەر بناغەي ئەم دەستورە پىكەوە بىزىن..

بهام لىرەدا پرسىيارىك رەوايە بکریت ئەوەيە كە: ئايا لەۋاقيعى سىاسىي ئىمەدا چەندە دەتونازىت دەستور وەك دانراوە، تەرجمە بکریت بۆ واقيع؟

بىگومان ئەمەش هەر پەيوەستە بەئىرادەي سىاسىي و كۆمەلەيتىيەوە، چونكە بەبى ئەم ئىرادەيە، دەستور وەك دەقىك بۇونى دەبىت، بهام كارىگەرلىكى تر بکەم كە لىرەدا بەپىويسىتى دەزانم كە ئامازە بەمەسەلەيەكى تر بکەم كە پەيوەستە بەپىكەوە زيان و هەلكردن لەگەل يەكدا، ئەوپىش بەھىزىكى دەستورىيەكى نۇيى، كە ماف و ئەركەكانى كۆمەلگەو دەسەلەتداران بەشىوهەيەكى دروست تىيىدا بخريتەپوو و كارى لەسەر

بۆئەوەي نەتەوە ئىتن و مەزھەبە جياوازەكانى عيراق پىكەوە مەلبەن و بىزىن؟

- دەرهەتانى پىكەوەزيان دەمەنچىتەتەنەتەنە ئەنەنە خواستى سىاسىيەكى دى خواستە سىاسىيەكانى هېزىز لايەن و حزبەكانى ناو عيراق لەلایەك و كارىگەرلىكى سىاسەتى و لەتانى ئىقلەيم لەلایەكى ترەوە، روڭلى سەركىيەن هەيە لەوەي پىكەتە جياجياكانى ئىستايى عيراق پىكەوە هەلدەنەن و دەزىن، يان نا.

جىڭە لەمانە خواستى كۆمەلەيتىش بۆ پىكەوە زيان خالىكى زۆر جەوهەرىيەو دەبىت لەپىش هەر فاكتەرىيەكى ترەوە لەبرچاو بىگىرەت. ئەگەر نۇووسىنەوەي دەستورى عيراقى، وەك و بەشىك لەدروستكىرنەوەي دەولەتى عيراقى تەماشا بکەين، يان وەك دووبارە پىناسەكىرنەوەي چەمكى نەتەوە تەماشا بکەين، دەتوانىن بلىين: ئەمە سەرتايىكى باشە بۆئەوەي دەرفەتىك دەروستكىرەت و لەسەر بناغەي ئەم دەستورە گشتىيە نەتەوە مەزھەبە جياوازەكانى عيراق پىكەوە بىزىن، بهام دووبارە دەكەمەوە كە ئەمە پەكى لەسەر ئىرادەي سىاسىي و كۆمەلەيتى دەكەۋىت.

لەپەراوىزى ئەم قسانەمدا دەمەوېت بلىم: ئەگەرچى ئىستا لەعيراقدا فۇزايىكى سىاسىي و مەزھەبى و ناوجەيى لەئارادايە، بهام لەگەل ئەمەشدا عيراق مائىساۋايى لەمەكىرد كە تەنها يەك حزب، يەك دەسەلات، يەك ئىتن، يەك ئايىنزا بتوانىت حۆكم بکات.. بۆئە ئىستا هېچ دەرفەتىك لەبەردىم پىكەتەكانى عيراقدا نەماۋەتەوە جىڭە لەقبوولكىرنى يەكترى، جىڭە لەدروستكىرنى تەبايى سىاسىي لەسەر بناغەي دەستورىيەكى نۇيى، كە ماف و ئەركەكانى كۆمەلگەو دەسەلەتداران بەشىوهەيەكى دروست تىيىدا بخريتەپوو و كارى لەسەر

و نه‌ته‌وه لەعیراقدا فەشەلی هینا، چونکە هەر لەسەرهەتاوه لەسەر بناغەيەكى ئەتنى كاركرا، پاشان ئايىزىايى بەمانا سۇنىيەكەي. كاتىكىش دەسەلات لەناو سىستىمى بەعسېزىمدا سەقامگىرىدەيت، دەبىتە دەسەلاتىكى لۆكالى، پاشتىريش دەبىتە دەسەلاتىكى خىزانى، ئىنجا دەسەلاتىكى تاكە كەسى.. واتا بەشىوھىكى ترسناك چەشىنكە لەگەورەبوونەوهى دەسەلات لەعیراقدا بەدىدەكەين لەپرۆسەدى دروستكىرنى دەولەت و نه‌ته‌وهدا كە لەسەر دەستى (سەدام حسین) كۆدەبىتەوهى دواجارىش هەر لەسەر دەستى ئەو كۆتايى پىدىت لەعیراقدا.

ئەگەر ئەمە جارىيەكى تر تەرجەمە بکەيىته‌وه بۇ واقىعى خۆمان و بللۇن: چۈن دەتوانىن لەسەر بناغەي دەستوورىكى نۇي پىكەوه بىزىن ؟ من دەلىم: مەحالە بەتوانىن باس لەپىكەوه ژيانىكى مەدەنیانە بکەن، بەبى ئىشكىرن لەسەر ئەوهى:

- ١ - چەمكى دەولەت و نه‌ته‌وه لەماناۋ ناوهرۇكە ئىتتىيەكەي دەربىكەين. كە پىشتى عەرەبى بۇو..
- ٢ - نابىت ئەم دوو چەمكە پىنناسەيەكى رەگەزى و مەزھەبى دەبىت..

٣ - چەمكى نىشتمانپەرەرېتى پەيوەستنەكىرىت بەتەنە نه‌ته‌وه يەكەوه، بەلكو پەيوەستبىكىرىت بەدەستوورىكەوه، واتا لەسەر بنەماي ھاونىشتمانىيەتىيەكى دەستوورى بەتوانىن پىكەوه بىزىن. ئەگەر ئىنتىمائى مروۋىكى كورد بۇ دەستوورى عيراقى گەورە بکرىتەوه، ئەوا دەكرىت و دەتوانىن باس لەشوناسىكى تازەي عيراقىبۇن بکەين، بەلام ئەگەر ئەم مىكانىزمە كارى لەسەر نەكرىت

بەھىزىكىرنى دامودەزگا كانى كۆمەلگەي مەدەنلىقى، مەحالە بەتوانىن باس لەپىكەوه ژيان و يەكى قبۇولىكىرن بکەين.

دەبىت باش بەزانىن كە رىگەخۇشكىرن بۇ پىكەوه ژيان لەكۆمەلگەدا تەنها كارى دەولەت و حومەت نىيە كە لەسەرەتەوه نه‌ته‌وه كان و ئىتتىيەكەن و مەزھەبەكان پىكەوه بېستىتەوه و تەواو، نەخىر لەگەل ئەمەدا پىكەوه ژيان ھەميشە پەكى لەسەر دامەززىرنىن و بەھىزىكىرنى كۆمەلگەي مەدەنلىقى دەكەويت. كاركىرن بەپىچەوانەي ئەمەوه زۆر جىيگەي مەترسى دەبىت. واتا ئەگەر وابزانىن كە پىكەوه ژيانى كۆمەلگە تەنها پەيوەستە بەفرمانەكانى دەولەت و حومەتەوه، ئەوا دەبىت چاوهپى بىن كە ھەمان ئەزمۇونى عيراقى رابىدوو لەئىستادا دووبارە بېتەوه، چونكە دەسەلاتدارە يەك لەدواي يەكەكانى عيراق تەنها لەسەر ئەم مىكانىزمە كاريان كردووه، واتا فەرمانىان لەسەرەوه بۇ خوارەوه دەركىردووه گۆيىيان بەھېچەوانەي تايىبەتمەندىيەكى تر نەداوه.. بەلام لەئىستادا پىويسىتە بەپىچەوانەي ئەمەوه كاربىرىت، واتا لەخوارەوه بۇ سەرەوه كاربىرىت، بەمانايەكى دى ئىشكىرن لەناو بەھىزىكىرنى كۆمەلگەي مەدەنلىدا، لەدروستكىرنى دايەلۈڭدا، فاكتەرىيەكى بەھىزى پىويسىت و كارىگەرە بۇ پىكەوه ژيانى نه‌ته‌وه كان لەگەل يەكدا..

بەداخەوه هەتا ئىستادايەلۈگىكى جىدى لەناو روشنىبرانى كوردو عەرەب و ئىتنە جىاوازەكاندا نەكراوه كە كارىگەرەي ھەبىت لەسەر پىكەوه ھەزىيان و يەكدى قبۇولىكى، كە ئەمە ھىمامىيەكى خراپە بۇ ئىستاو ئايىندەي كۆمەلگەي عيراق..

لەسەر مەسەلەي دەولەت و نه‌ته‌وه دەرەتتائىك بۇ پىكەوه ژيان لەعيراقدا دەمەۋىت قىسەكانم چېرىكەمەوه بلىم: بويىھ پرۆزەي دەولەت

سەرەکییە کانى بە عەس بناسىن و لەھەر يەك لە فاشى و نازى و كۆمۈنۈزم جيای بکەينەوە.

* لە بەشىكى ترى لىكۆلىنىە وەرى (بە عىسىزىم پەزىزەتى تەواو كىرىنى شۇناسىكى تەواو نەبۇو) دا دەلىيىت: كىشەتى خويىدىنە وەرى بە عىسىزىم بە تەنها ئەۋەننېيە بىزانىن بە عەس چۈن ھاتە سەر حۆكم، چۈن توانى ئەۋەندە سالە لە حۆكمدا بىننېتى وە، بەڭكۈشە لەنە بۇونى زانستىكى تايىبەتە بە دەسەلەتدارىيەتى بە عىسىزىم و غىابى راڭە كىرىنى تايىبەتمەندىيەتى فۆرمى دەولەتكە يەتى..

من دەپرسم: ئەو زانستە چىيە كە دەتوانىتى راڭە فۆرمى دەولەتى بە عىسىزىمان بۇ بکات؟

- بەرای من ئەو زانستە كە دەتوانىتى بە عىسىزىمان بۇ راڭە بکات، هەر پەيپەستە بە بە عىسىزىم خۆيەوە.

لە بىرى ئەۋەرى فاشىزىم و نازىزىم و دىكتاتۆرۈزم و كۆمۈنۈزم لەكاربەيىنرېت بۇ بە عەس، كە ئەمانە ھەموو يان چەمكى جياواز جياوازى دەسەلەتدارىيەتى سىياسىن، كە ھەلگرى چەشىنەكە لەپىكھاتى سىياسى و كلتورى و ئايىدىيولۇرى تايىبەتى خۆيان، راستىر وايە بە عىسىزىم بە كاربەيىن بۇ بە عەس، چونكە بە عىسىزىمىش ھەلگرى خەسلەتى تايىبەتى خۆيەتى كەرەنگە لە فاشى و نازى و كۆمۈنۈزمدا نە بىت.. بۇ يە پىيوىستە كار لە سەر چەمكى بە عىسىزىم بکەين.

بە مانا يەكى دى، ئىمە ئىدى پىيوىستمان بە وە نە ما وە بۇ ئە وە ناشىرىيەن بە عەس نىشان بىدەن، بلىيىن: نازىيە، يان فاشىيە. كە جاران دەمانگوت بە عەس رەفتار فاشىيە.

بەرای من بۇ يە وادەگۇترا، چونكە تەفسىرييە كى دروست و زانستمان نەبۇو بۇ ناساندى دەسەلەتدارىيەتى بە عەس، لە كاتىكداو لەھەندىك

و دەولەت نە بىتە هۆكارييەك بۇ گەشە سەندى تاكە كانى كۆمەلگە، مەحالە بتوانىن بە بى كىشە پىيکەوە بىزىن.

* لە ژمارە يەكى گۆڤارى (سەرەدەمى رەخنە) دا لىكۆلىنىە وە يەكت بالۇ كىرىدو وەتە وەو تىيىدا تىشك دەخەيتە سەر چەمكى بە عىسىزىم.. من لەپرسم: چەند راستە ئەگەر لىكچۇن و بەراورە لەنیوان بە عەسى عەرەبى و فاشى ئىتتائى و نازى ئەلمانى و كۆمۈنۈزمى ستالينىدا بکەين؟ تۆ جياوازى و لىكچۇن لەنیوان ئەمانەو بە عىسىدا لە چىدا دە بىننېتە وە؟

- لە راستىدا وەلامى ئەم پرسىيارە پىيوىستى بەكەت و دەرفەتى باش و وردىبۇنە وە قوولھىيە، رەنگە لىرەدا ئەم بوارانە وەكى پىيوىست نەبن، بەلام لەگەل ئەمەشدا بە كورتى دەلىم: زۆر جار ئۆپۈزىسىيۇنى كوردى، بۇ ناشىرىن كىرىدى دەمۇچاوى بە عەس، مۇرى نازى و فاشى دەلکاند بە بە عەسە وە، بەلام بۇ تىيەتىن لە بە عەس، بەس نىيە بلىيىن: بە عەس فاشىيە، يان نازىيە، يان دىكتاتۆرە، چونكە ئىمە پىيوىستمان بە وەھىيە، دنیا كۆمەلەتى و سىياسى خۆمان لەناإ پەيەندىيە سىياسى و كۆمەلەتىيە كاندا بخوينىنە وە، ھەروەھا پىيوىستە مىزۇو و پىكھاتى بە عەس، كە پىكھاتىكى زۆر تايىبەتمەندەو پەيەندىيە بە دەولەتى كۆلۈنىال و كلتورى عەرەبى و ھەروەھا جەنگى ساردو زۆر فاكتەرى ترە وەھىيە، بخوينىنە وە بناسىن و راڭە بکەين.

ئەگەر لە بۇوى (فېنۇمېنۇلۇزى - روالەتى) يە وە تە ماشاي بە عەس و دەسەلەتەكەي بکەين، دەين دەسەلەتىكى پۆلىسى ھەبۇو، ھەلېزاردن نەبۇو لە ولاتدا، كۆتۈرۈلى تەواوهتى كۆمەلگە ھەبۇو، ھىچ بوارىيە بۇ كاركىرىنى ئۆپۈزىسىيۇن نەبۇو.. هەندى، ئەمانە ھەموو لە سىستەمە دىاكتاتۆرە كاندا بە بى جياوازى ھەن، بەلام پىيوىستە خەسەتە

لەپرووی سیاسى و كۆمەلایەتىيىشەو، واتا بەعسىزىم چەندە پرۆزەيەكى سیاسى و عەسکەرى بۇو، ئەوهنەدەش پرۆزەيەكى كۆمەلایەتى و فكرى و ئايديولوژى بۇو، زۆر بەچىرىش لەيەك كاتدا كارى لەسەر ھەموو كايەكان دەكىرد.

راسته بەعس لەچىركەساتىكىدا لەپرووی سەربازىيەوە كەھوت، بەلام سېيھەرەكەى ھەرمادە.

رنگە ديارترين جىاوازى لەنىوان بەعسىزىم و نازىزمدا ئەوە بىت كە نازىزم بىزۇوتتەۋەيەكى كۆمەلایەتى بۇو، لەپىيەكى ھەلبىزاردەنەوە هاتە سەر حۆكم و دەسەلەتى گرتەدەست و گەورەبۇوە دەزگاكانى دەولەتى ئىقتساب كىردى.. بەلام بەعسىزىم بەپىچەوانەوە، چونكە بەعسىزىم بەبى دەولەت و دامودەزگاكانى قەزەمىيکى سیاسى بۇو.. نەك بىزۇوتتەۋەيەكى كۆمەلایەتى كە لەناو كۆمەلگەي عىراقييەوە سەرى ھەلدابىت، پىيگەي كۆمەلایەتى و جەماوەرى ھەبىت، بېپىچەوانەي نازىزمەوە، بەعسىزىم مەحال بۇو بەبى دەمودەزگاكانى دەولەت بەمىننەتەوە كاربكتات و ئايديولوژىي خۆى بىسەپىننەت بەسەر پىكەتەكانى كۆمەلگەي عىراقيدا..

بۇئەوەي باشتىر بەعسىزىم بناسىن پىويىستە درك بەوە بکەين كە بەعسىزىم بەدرىزىايى تەمن و دەسەلەتى خۆى ھەولىدەدا كە راپردوو لەگەن ئىستاۋ ئايىندا ئاشت بكتەوە لەناو پرۆزەي بەعسىزىمدا.. بەمانايەكى دى بەعسىزىم چاك دەيزانى كە عىراق لەبنەرتدا دەولەتىكى عەرەبى نىيە، بۆيە ھەرچى راپردوو دىرنى شارستانىيەتى سەردىمى سۆمەرى و ئەكەدى و ئاشۇورىيەكان ھەبۇو ھەولى دەدا كە گىرىي بىاتەوە بەئىستاى عىراقەوە دەيىكىد

رووھوھ دەسەلەتدارىيەتى بەعس زۆر ناشرييەترو دېاندەتر بۇوە لەنازى و فاشى.

ئىسلە مەبەست ئەوهنەيە بەعس و نازى و فاشى و كۆمۈنۈز كاميان لەكاميان دېنەدەترو ناشرييەتە، بەلكو مەبەست ئەوهنەيە كە چۈن بتوانىن راڭھى ئەم پىكەتە دەولەتى و سیاسىيە بکەين كە بەعسىزىم لەناو دەولەت و لەناو كۆمەلگەدا وەكو پرۆزە كارى لەسەر دەكىرد.. بۆيە من دەلىم: بەبى بەعسناناسىي ناتوانىن قىسە لەبەعس بکەين، تەنانەت دەتوانم بلىم: كە بەبى بەعسناناسىي ناتوانىن قىسە لەسەر پرۆزەي داھاتووی سیاسىيمان بکەين و ھەروەها بەبى بەعسناناسىي ناتوانىن راپردووی خۆشمان بخوينىنەوە.

* لەبەشىكى ترى لىكۆلەنەوەي (بەعسىزىم پرۆزەي تەواوکىرىنى شۇناسىيکى تەواو نەبۇو) دا دەلىت: كالفامىيە گەر بەعسىزىم بەمېزۇرى دويىنى دابىنلىن..

من دەپرسىم: ئەگەر وابىت بەعسىزىم ئەو دەولەت نەبۇو كە ئەم里كاو ھاواپەيمانەكانى لە (٢١) رۆزى رۇوخاندىيان؟ ئاييا دەكىت بلىن: مەژموونى بەعس لەدواي خۆيىشى بەسەر كۆمەلگەي عىراقييەوە ھەرمادە؟ ئەگەر ئا، چۈن؟

- كاتىك نەمانتوانىيە بەباشى بەعس بخوينىنەوە بناسىن، دەبىنلىن كە بەعس نەبۇو بەپەردوو، نەبۇو بەمېزۇو، بەلكو لەھەمۇ ئاستە سیاسى و ئىدارى و پەروردەيى و كلتورى و.. هىد، بەعس ئىستاش ئامادەيە.. كە ئەمە مەسەلەيەكى زۆر تىرسناكەو مايەي نىڭەرانىيە..

پىويىستە ئاماژە بەوە بکەين كە بەعسىزىم فۇرمىيکى ديارىكراوى دەسەلەتدارىيەتى دەولەتتىيە، لەھەمانكاتدا چەشىنلىكى دەسەلەتدارىيەتىيە

زۆرجار بەعسیزم دەبۇو بەپەيژەو ھەندىك كەس پىايىدا سەردىكەوت، پلەو پايەي جۆراو جۆراو بەدەستدەھىنَا. بۇ نموونە روویداوه كە كەسىك پۈلىس بۇوە، بەلام لە ساتىكى تىردا بۇوە بەۋەزىر، بەبى ئەوهى هىچ لەكارى وەزىرى بىانىت، يان بتوانىت كارى وەزىرى راپېرىنىت..

لەم مىكانىزمى كاركردىنەو ئەوه دەبىنин و دەخويىنەو كە ئەگەر كەسىك دىلسۆزبۇو بىت، بۇ ئايىدىيولۇزىا بەعس، ئەوا بەعس ئەوكەسەئى نەك هەر سزانەدراوه، بەلكو زۆرباش بەختەوەرى كردووه.

* هەرلەو لىكۈلىنىەوەيى كە لەڭمارەي (1) گۇقىارى سەردىمى رەخنەدا بلاوترىرىدۇوەتتەوە دەلىتىت: لەئازمۇنى بەعسدا جىاوازىيەك لەئىوان دەسەلاتى سىياسى و دەسەلاتى دەولەتتا نېبۇو.. من دەپرسم: چ جىاوازىيەك لەئىوان دەسەلاتى سىياسى و دەسەلاتى دەولەتتا مەيە؟

- لەولاتانى دنیاى سىيّدا، دەولەت راستەو خۇ پابەندى ئەو دەسەلاتە سىاسىيەيە كە لەسەر حۆكمە.. لەدنیاى پىشىكەتتوو و ديموکراسىيەدا، دەولەت دەستتۈرۈي ھەيە ماف و ئەركەكانى ھاولالاتيان و دەسەلاتداران لەدەستتۈرۈدا دىيارىكراوه، كاتىك حىزىكى سىياسى دەسەلات دەگىرتىدەست، بەئاسانى ناتوانىت ئەو دەستتۈرە بگۈرىت، يان فەرامۇشى بكت، بەلام لەولاتانى دنیاى سىيّدا تەواو پىچەوانە ئەمە بەدىدەكەين، هەر دەسەلاتدارىك دىتەسەر حۆكم، بىكۈمان بەشىوھىيەكى نائاسايى و ناسروشى و ناياسايى دىتەسەر حۆكم بۆيە دەتوانىت دەستتۈر خانەنшин

بكت !

بەبەشىكى درېژبۇوهەي ئىستىاي عىراق.. ئەمە وەك دەستكەوتىك بۇخۆتى تۆمارى دەكىرد..

جىڭە لەمە بەعسىزم ھەولى دەدا كە لەسەر پرۆزەي عەرەبى و ئىسلامىش كاربىكەت، لەم رىيگەيەشەوە عەرەب و بەعسىيەكانى دەكىرد بەنەوهى سۆمەرىيەكان و ئاشورىيەكان و ئەكەدىيەكان، لەدەرئەنجامى ئەم كارانەشدا نىشتەمانپەرۇھىيەكى نوى لەعيراقدا دروستدەكىرد، كە نىشتەمان پەرۇھىيەكى بەعسىيانە بۇو..

* ئايَا كورىد، يان غەيرە عەرەب دەيتوانى بىت بەنىشتەمانپەرۇھىر، يان تەنها عەرەب دەيتوانى ئەم رۆلە بىكىرىت؟

- بەلى كوردو غەيرە عەرەبىش دەيتوانى بىت بەنىشتەمانپەرۇھىر، بەمەرجىك پرۆزەي بەعسىزمى قبۇللىكدايە.. كورد لەلايەن بەعسەوە وەكى كورد نەدەكۈزىرا، بەلكو كورد وەكى پرۆزەيەكى سىياسى دەكۈزىرا..

تۆبىيە ئىيە وەكى كورد لەسەرەدەمى شۇرش و خەباتى چەكداريماندا ئەگەر پىنچ هەزار، دەھەزار پىشىمەرگەمان ھەبۇوبىت، ئەوا دووسەد، دووسەد دەنجا هەزار جاشمان ھەبۇو..

بۆيە دەتوانىن بەبى دوودلى بلىيەن: دۇزمىنى بەعس لەپلەي يەكەمدا بىرىتى بۇو لەدۇزمىنىكى سىياسى، واتا ھەمۇ ئەو وىيانەكى كە بەعس دەيگۈزىايدە دەكىرد، ئەويش ئەو بۇو كە بىھرىيەكى سىياسى يەك شتى قبۇولنى دەكىرد، ئەويش ئەو بۇو كە بىھرىيەكى سىياسى هەبىت و بىھۋىت دەسەلاتى لەگەلدا دابەش بكت.

جىڭە لەمە دەكراو دەشىيا لەسایي بەعسدا بىت، بەلام بەو مەرجەي نەبىت بەنەيارى سىياسى ئەو.

میکانیزم و پرهنسیپ کۆمەلگە کۆنترۆل دەکەنەوە. بیگومان (فانون) ترسیکی زوری لەبزووتنەوەی شۇپشگىپى لەم جۆرەھىيە، ئەم ترسە، ترسیکى قوولى سیاسى و سوسييولوژىيە كە (فانون) لەدواي شۇپشى جەزائىرى دىز بەفەرەنسىيەكان دركى پىدەكتا، دواجاريش ئەزمۇونى لەم جۆرە لەکوباو لەقىتىام و تەنانەت لەكوردىستاتىش دووبارە بۇوهو، بەلام لەئاستى جىاجىادا.

سەبارت بەكوردىستان مەترسىيەكە لەۋلاتانى تىرىزىاتە، چونكە دەسەلەتدارىيەتى كوردى لەماوهى (١٦) سالدا نېيتوانىيە چەمكى هاونىشمانى لەكوردىستاندا دروستبات، نېيتوانىيە چەمكى نەتەوە بەمانا سیاسىيەكەى دروستبات، بېپىچەوانەوە چەمكى نەتەوە دابەشكىد!

نېيتوانىيە چەمكى ناوكۇيى سیاسى و كۆددەنگى سیاسى دروستبات، كە يەكىيەكە لە رەگەزەكانى نەتەوە سىستىمى سیاسى، بېپىچەوانەوە، ئىيمە سالانىيەكى زور لەكوردىستاندا زىراد لەدەسەلەتدارىيەتىيەكمان ھەبۇو.. دەسەلەتدارىيەتىيەپارتى، ئىسلامىيەكان، لەناو ئەم دەسەلەتدارىيەتىانەشىدا چەندىن دابەشكىرنى لۆكالى تىرمان بەدىكىد..

دەرئەنجامى ئەمانەدا گەندەلىي لەدەسەلەتى سیاسىي كوردىدا زور بەئاشكراو روونى بەدىدەكەين..

ھەبۇونى مۇدىلىي سیاسى لەم جۆرە، راستى تىيورەكەى (فانون) دەسەلمىنن.

* دەسەلەتدارىيەتى و پروسەى بەكۆمەلگەبۇون، لىكۈلەنەوەيەكى ترى تۆيىھە كە لەگۇڭشارى رەھەند، ثىمارە (٩ و ١٠) دا بىلۇتكىرىدوو تەوە، تۆ لەبەشىيەكى ئەم نۇو سىينەدا، قىسە لەسەر ئىشکالىيەتى دەسەلەتى.

نەك ھەر ئەمە، بەلکو دەتوانىت و ئىنەكانى خۆى بگۈيىزىتەو ناو دەولەت و دەستكارى پىيەتىش بىات، بەبى ئەوەي بىگەرىتەو بۇ دەستتۈر، يان لا لە ياسايىھكە بىاتەو، يان بىگەرىتەو بۇ لای دەسەلەتى ياسا دانان.. كە ئىيمە دەزانىن لەدنىاي ديموكراسىدا حکومەت ھىيەو پەرلەمان چاودىرىتى، لەم پەيوەندىيەشەوە دەتوانىن باس لەو بىكەين كە دەولەت بىرىتىيە لەكۆمەلگە دەمودەزگاو زور پەيوەندىيى بە دەسەلەتدارىيەتى سیاسى و حزبىيەو نىيە.

* لەبەشىيەكى ترى ئەو لىكۈلەنەوەيەدا قىسە لەسەر دەولەتى پۆست كۆلۈنىيال دەكەيت، بۇئەم ئاماژە بەتىيۆرەكەى (فانون) دەكەيت.. تىكاىيە لەسەر ئەم بابەتە تىشكىك بخەر سەرتىيۆرەكەى (فانون)..

- گەرانوھ بۇ تىيۆرەكەى (فانون) بىنداويسىتىيەكى تىيۆرەيە، چونكە (فانون) كارى لەسەر ئەو چەمكە كرد كە چۆن بزووتنەوە شۇپشگىپى رىزگارىخوازەكان كاتىيەكە دىتە سەر حۆكم و دەسەلەت دەگرنەدەست، چى لەپەيوەندىيە كۆمەلەيەتىيەكانى دەسەلەت دەگۈپىت؟ بەكورتىيەكەى دەتوانىن بلىيەن: خەباتى رىزگارىخوازى نېشتمانى خەباتىكى شەرعىيە، بەلام (فانون) تىيېنى ئەوھى كردووھ كە زورىك لەو بزووتنەوانە كە دەسەلەت دەگرنەدەست، زورىك لەپەيوەندىيەكانى دەسەلەت لەگەل كۆمەلگەدا ناگۇپىرىن و بەرھو باشتەھنگاۋانانىن..

فانون دەلىت: دەسەلەت لەسەر ئاستى فۇرم و تاكەكەسەكاندا دەگۇپىرىن، نەك لەجەھەرۇ ناوهروكدا. تەنانەت دەلىت: دەسەلەتدارە تازەكان دەچنە ناوهەمان بىنەكانى دەسەلەتدارە كۆنەكان و لەھويە جارىيەتى، بەفۇرمىكى نويۇھ، بەلام بەھەمان

* لە بشیکى ترى ئەو بابەتەي كە لە ئەشمارە (٩ و ١٠) ئى گۇفارى رەھەندىدا بىلۇتكىردووهتەو قىسە لە سەر جىاوازىي دەسەلەتدارىتىي ديموكراسى و ناديموكراسى دەكەيت، ئەمەن بەيان دەكەيت كە ھەلەمى سیاسىيەكان لە سیستەمى ديموكراسىدا بەھەلەمى سیستەمەكە ئازمىرىرىت، بەلام لە ئاديموكراسىدا بەھەلەمى سیستەمەكە ئازمىرىرىت..

من دەپرسەم: ئەم بۆچى وايە، راستى ئەم مەسىلە يە چۆن دەسەلمىنیت؟

- لە خىتنەپۇوى نمۇونەيەكى ساكاردا دەتوانىن راستى ئەم مەسىلە يە بىسەلمىنин..

بۇ نمۇونە لە سیستەمى ديموكراسىدا كاتىك كە سیاسىيەك ھەلەيەك دەكەت، ئەم كەسە بىرپىرس دەبىت لە بەرامبەر ھەلەكەيدا، تۇوشى لىپرسىنەوە لىپېچىنەوە دەبىت، دەبىت داواى لىبۈوردن لە جەماوە، لە حزىبەكەي، لە حۆكمەتكەي بەكت، ئەگەر ھەلەكەي گەورەبىت، دەشىت پۇستەتكەي لىبىسەندرىتەوە سىزاي ياسايى بىرىت.. دواجارىش دەبىت بەكەسىكى ئاسايى و وەك ھەر تاكىكى ترى كۆمەلگە ئىيان بە سەر دەبات.

لە خىتنەپۇوى ئەم نمۇونەيەدا ئەو دەرەنجامە بەدى دەكەين كە ئەم ھەلەيەي ئەم سیاسەتمەدارە كردوىتى، ھەلەمى سیستەم نەبۇوه، بەلكو ھەلەمى سیاسەتمەدارىك بۇوه كە لە ئاپىنىيەنىيەدا كاردەكەت، بۇيە ھەمۇو گەندەلىي و خراپەكارىيەكى تاكەكەسى (جا ئەم كەسە لەچ پلەو پايسەو بەپرسىيارىيەتىكى حزىبى و حومىدا بىت گرنگ نىيە) ئايىتە لەكەو تانە بە سەر سیستەمەكەوە..

سياسى لە ئاپىنىيەنىيە ديموكراسىدا دەكەيت، بۆ ئەمەش ئاپىرت لە راپەكىرىنەكەي سۆسییولۇزىي ئەلمانى (لومان) داوهتەو..

من دەپرسەم: (لومان) دەسەلەتدارىتى لە ئاپىنىيەنىيە ديموكراسىدا چۆن رابەشكىردووه؟

- (لومان) كاتىك كە باس لە دەسەلەتدارىتى دەكەت لە سەر بىنەماي تىۋرى سیستەم دەيخوئىتىه، تىۋرى سیستەميش چەمكىكى دىاريڪراوه (لومان) زىاتر كەشە پىداوه.

كاتىك كە لە سیستەمى ديموكراتى دەدويىن، دەبىت لە پەيەنديي نىيوان دەولەت و جەماوەر و دەسەلات بىكەين.

ئەمە سەبارەت سیستەمى پاشەيەتىش ھەر راستە، بەلام لىرەدا جۆرىكى ترى پەيەنديي نىيوان دەولەت و جەماوەر و دەسەلات دەبىتىن.

لە سیستەمى ديموكراسىدا، دەستوررەيە، ھەلبىزاردەن ھەيە، كىېرەركى لە نىيوان حزبە سیاسىيەكان بۆ گەرتەن دەستى دەسەلات ھەيە، كى توانى لەم مەلەننەيەدا بىباتەوە، ئەمە دەتوانىت بۆچەند سالىكى دىاريڪراو دەسەلات بە دەستەوە بىرىت.. بۇيە لە سیستەمى سیاسىي ديموكراسىدا دەسەلەتدارىتى ناگۇپىت، بەلكو پەيەندييەكان دەگۇپىت، واتا ئەم پەرۇزانەكە حزىبەكەل خۇيدا دەيھىننەت و حزىبەكى تەننەتى، بۇ نمۇونە پەرۇزە حزىبى كۆنzerفاتىق جىاوازە لە كەل پەرۇزە حزىبى چەپدا، لە دەرئەنچامى ئەمە دەتوانىت گۇپانكارى لە ولاتدا كە پېيار دەدات كى و چ حزىبەك تەمەنلىي سیاسى دەرىز بىت و كى و چ حزىبەكى تەننەتى سیاسى كورت بىت، ئەمە جوانى سیستەمى سیاسىي ديموكراسىمان بۇ دەخاتەپۇو، كە تەواو پىچەوانە سیستەمە سیاسىيەكانى تەرە..

مرؤفە کان له يەكتىن نامۇ بىات، بەلكو زەبىيەكى كالتىورى و ساپىكولۇرىشىيە .

تکایه ئەم دەستەوازىھىي زىياتىر رۇونبىكەرەوە؟

- ئەگەر سەھەدکانى ناواھپااست وەك نمۇونە بەھىتىنەوە، دەبىزىن
سزايى مروۋە. سزاھىيەكى جەستەيى بۇوه، سىستەمى سىاسى ئەو
سەردەمە و ھەمۇ سىستەمە سىاسىيەكانى ولاتانى رۆزھەلات و ولاتە
دىكتاتورەكانى ترى دىنيا لە ئىستاشدا سزايى مروۋە سزاھىيەكى
جەستەيى، بۆيىھە جەستە ئەو ناواھندىيە كە دەسەلەلتى سىاسى پىيى
دەۋىرىت و كارى تىندا دەكات، ئەمە (فۇڭۇ) وادھلىت..

بەلام لەمۇدىرىنەدا سىزادانى مروۋە لەئاسىتى ئابورى و سايىكۈلۈزىيى
و كۆمەلەپەتىدا بەدېدەكىيەت.

ئەگەر كەسىك لەئاسىتى ئابۇورىدا سزا دراو تىيىشكىيىندرە، لەئاسىتى كۆمەللايەتىشدا وېران دەبىت، دواجارىش لەئاسىتى سايکولۆژىيى و روپشىدىرىش تىكىدەشكىت..

ئىستاۋ چەندىن ساله له زىندا نەكانى ولا تانى رۆزئاوا دا سزاى جىستەيى نەماوه.. ئەگەر زېبرو زەنكىچىش ھېبىت، زېبرو زەنكىچى نەبىنراوه، ئەمە بەپىچەوانە سەدەكانى ناۋىرپاست كە زېبرو زەنكىچى، حىستەب بىندا او ھەيدىو..

له مودیرنه دا، دهشیت له پیگه‌ی نیشاندانی فیلمیکه وه زهبرو زهنج
نیشانده‌یت و بیگه‌یه‌نیت و کله‌لتووری زهبرو زهنج بلاوبکه‌یت‌هه و هو
بچیته ناو سایکولوژیانی تاکه‌کان و سیستمی پهروه‌ردده‌ی
که مه‌آگهه ۵

* له به شیکی تری ئه و لیکولینه و هیه دا دھلیت: چیز کیکی تری
کو مهملگه کی مودیرن برتیکیه له پیشنه سازی برهه مهمنانی درې.

بـهـلـم لـهـسـيـسـتـمـه نـادـيمـوـكـراـسيـيـهـ كـانـدـا تـهـواـو پـيـچـهـ وـاـنـهـيـ ئـهـمـهـ
بـهـدـيـدـهـ كـهـيـنـ، كـهـ دـهـسـهـ لـاـتـيـ كـورـديـشـ هـاـوشـيـوـهـ ئـهـمـ سـيـسـتـمـهـيـهـ،
لـيـلـهـداـ كـاتـيـكـ بـهـرـپـرـسـيـكـ هـلـهـيـكـ دـهـكـاتـ، يـانـ گـهـنـدـلـيـيـهـ كـيـ ئـيـدارـيـ وـ
سـيـاسـيـيـ ئـهـنـجـامـ دـهـدـاتـ، تـهـنـانـهـتـ هـهـنـدـيـكـ هـهـيـ خـيـانـهـ تـيـشـ دـهـكـهـنـ،
كـهـ چـىـ نـهـكـ لـيـپـرـسـيـنـهـوـهـيـانـ لـهـگـلـدـاـ نـاـكـرـيـتـ، نـهـكـ هـهـرـ سـزـاـ نـادـرـيـنـ،
بـهـلـكـوـ جـارـلـهـ گـهـلـ جـارـداـ پـلـهـوـ پـايـهـيـ حـزـبـيـ وـ حـكـومـيـانـ
بـهـرـزـدـهـ كـرـيـتـهـوـ ! ئـهـمـ هـلـهـ كـارـانـهـ نـهـكـ هـهـرـ دـاـوـاـيـ لـيـبـوـورـدـنـ
لـهـجـهـ ماـوـهـوـ حـزـبـ وـ حـكـومـهـتـ نـاـكـهـنـ، بـهـلـكـوـ پـاسـاـوـ بـوـ هـلـهـوـ تـاـوانـ وـ
گـهـنـدـلـيـيـهـ كـانـيـانـ دـهـيـنـنـهـوـ !

حالیکی لهم جوړه ده بیتنه مایهی ئوهی که ئیدی جه ما و هر هیچ
متمناهیه کی بهو سیستمه سیاسیه نه مینیت، چیدی خله کی خون
به ګورانه وه نه بین، بروایان بهو نامنیت که ده تو اون له پیگه
هه لبزار دنه وه سیستمی سیاسی دیار بیکه ن..
لیبروه کیشې مه ترسیدار له نیوان کومه لگه و سیستمی سیاسیدا
د، و ستد بیت.

بیکوهدتا دنته ئاراوه...!
سیستمه کە دەبىت.. گۇرپىنى سیستمیش يان بەشۇرۇش، يان
كۆمەلگەش لەجياتى ئەوهى لەكەن بەرپرسەكە بىت، لەكەن
كاتىيکىش هەلەئى بەرپرسىيڭ دەبىت بەھەلەئى سیستم، شەپرى
بەبۇيىھەلەئى سیاسەتمەدار، يان بەرپرسىيڭ دەبىت بەھەلەئى سیستم،

* هر له و نووسینه دا قسسه له سه رکيشه هي به کومه لگه بیون و
ده سه لاتداري تي له ناو موديرنه دا ده کهيت .. ئاماژه به وه ده کهيت که
زې بېرى موديرنه زې برو زەنگىكى بىنراو نېيە کە پىكە وە زىانى

رووتربلیم: کۆمەلگەی ناکاو کۆمەلگەیەکە کە سیستمیکی سیاسى بەپریوھى دەبات و ئیدارەت دەکات کە ھەمیشە لەحالەتى جەنگدا خۆى دەبىنیتەو.

ھەروهە کۆمەلگەیەکە کە ھېچ دلنىيى و ئەمانىيکى تىدانىيە، تاكەكەس ھەستناکات کە دەولەت پارىزگارىيلىدەکات. کۆمەلگەی ناکاو کۆمەلگەیەکە کە ھېچ ھاواکارى و تەبايىھەكى سیاسى و کۆمەلايەتىي تىدا نىيە، لەبرى ئەمانە ھەمیشە ترس تىيدا ئىشىدەکات، ھېچ حىسابىك بۇ تواناولىيەتىي زانسىتى و شارەزايى تاكەكەس ناکریت، بۇيە دەشىت لەساتىكدا كەينونە شوناس و تەنانەت بىركردنەوەش گۇرانى بەسەردا بىت! ئىدى لىرەوە ئىتنىما بۇ کۆمەلگەو بۇ نەتەوەو بۇ دەسەلات و بۇ حزب كەم دەبىتەو، کە دەشى هەر نەشمەنیت!

* ئىنتەرنېت گۇرانى کۆمەلگە، بابەتىكى ترە كە تۆلە (۱۴-۱۵) ئى گۇۋارى رەھەندىدا بلاۇتكىرىۋەتەو، لەۋىدا باس لەئەندامىوون لەکۆمەلگەي ئىنتەرنېتدا دەكەيت..

من دەپرسم: ئىمەمى كورد وەك بەشىك لە جىهانى سى، چۆن دەتوانىن لەکۆمەلگەي ئىنتەرنېتدا بىن بەئەندام؟

- بۇون بەئەندام لەکۆمەلگەي ئىنتەرنېتدا ئاسانە، دەچىت لەلای سىرۋەرەن ناوى خوت دەنۈسىت، ئەوانىش دۆمىنى جىاواز جىاوازىيان ھەيە، سايتىك بۇ خوت بەدەستەدەھىنیت و مانگانە پارە دەدەيت، بۇ نەمۇونە ئىمە سايتى رەھەندمان ھەيە، سايتى رەھەند دۆمىنىكەو لەلای سرۋەرەن كېيۇمانە.. ئىدى ئەو سايتە وەك و لەتىكى نەبىنراو وايە، مەق دەتوانىت لە و لەتەدا جىهانىيکى تايىبەت

مەبەستت لەم دەستەوازەي چىيە؟

- بەخستنەپەرووی نەمۇونەيەك دەتوانىم مەبەستى ئەو دەستەوازەيە رووتبەكەمەو.

بۇ نەمۇونە سىنەما، كە پىشەسازىيەكى دىيارو پىر بەرهەم و پىر دەستكەۋى مۇدىرىنەيە، دەتوانىت لەپىگەي ئىشاندانى فيلمىكەو، خەلکانىك بەختەوەر بىكىرت، ئىنسىجامىكى تەۋاو لەنىوان بىنەر فيلمەكەدا دروستېكىرت، ھەندىكچار ئەم ئىنسىجامە دەگاتە ئەو رادەيە كە بىنەر بەمردىنى پالەوانى فيلمەكە، مردىنى خۆى دەبىنیت و بە بەختوھىريشى بەختەوەر دەبىت.. بەلام ئەمانە جىگە لە درۆيىك، ھىچقىت نىيە، بۇيە دەگوتىت: بەرەمەكانى (ھۆلىۈد) بىرىتىيە لەپىشەسازىي بەرەمەھىنائى درق..

* مەبەستت لەکۆمەلگەي (ناکاو) چىيە كە لە بەشىكى و تارى (رەسەلاتدارىتى و پرۆسەي بەکۆمەلگەبۇون) دا قىسەت لەسەركىردوووه؟

- بۇئەوەي لەسەر چەمكى كۆمەلگەي ناکاو مەبەستەكەم ئاشكراپكەن، پىمەخۇشە بلىم: سىستىمى بەعس كۆمەلگەي ناکاوى دروستىكىردى، چونكە كۆمەلگەي ئاکاوا ئەو كۆمەلگەيە كە ھەمیشە دەستكارى دەكىرت و ھېچ جىيگىرىيەك بە خۆيەوە نابىنیت. بۇ نەمۇونە كەسىك فەرمانبەرەنە ئاساسىيە لە فەرمانگەيەكى حۆمىدا، دەشىت بەبۇنەيە ھەلۋىستىكى سىاسىيەوە ئەو فەرمانبەرە بىكىرت بەكىرەكىار! دەشى بەپریوھەپرەن بەھۆى دۆخىكى سىاسىي تايىھەتەو بەكىرەت بەفەرمانبەرەنە ئاساسىي، واتە لەكۆمەلگەي ناکاودا كەس ھەست بەجىيگىرىي كۆمەلايەتى و سىاسىي و كلتورىي ئاکات.

بەخۆی دروستبکات، ئىتىر ئايا گۇقان بىت، حكومەت بىت، گروپىيىكى سىياسى بىت، وەرزشى بىت.. هتد.

بەداخەوه ئىمە كورد وەكى سىستەمەكى سىياسى لەكۆمەلگەي ئىنتەرنىيىتا نەبووينە بەئەندام، چونكە لاپەپە كوردىيەكانى ئىنتەرنىت، تەنەها برىيتن لەلاپەپە حزبەكان، ئەگەر بەتەمۈت رەشنووسى دەستتۈرۈ ھەرمى كوردىستان لەئىنتەرنىيىتا بخوييىتىو، دەبىت لەسايىتى حزبەكاندا بۆي بگەپىت.

بەلام ئايا ئىمە وەكى تاك و وەكى گروپ توانىيۇمانە لەكۆمەلگەي ئىنتەرنىيىتا بىبن بەئەندام؟

ئىستا لەناو سايىته كوردىيەكاندا چەندىن شۇناسى و دىدىي جىاواز جىاواز بەدىدەكرىت، كە لەپۇرى سىياسىيە و كارىگەرى زۆرى ھەيە، چونكە لەئىستادا سىاسەت چەندە لەۋاقىعدا دەكرىت، ئەوندەش لەپىگە ئىنتەرنىيە و دەكرىت..

ئەوهى زۆر جىڭاي سەرنج و ھەروەها نىڭەرانىشە ئەوهى كە سىياسىيەكانى ئىمە زۆر پەيان بەگىرنىگى و كارىگەرىي ئىنتەرنىت نەبردووه، بەلام تىرۇرىزم زۆرلىزانا نەيەن بەگىرنىگى و كارىگەرىي ئىنتەرنىت بىردووه، رەنگە ھەلە نەيەن گەر بلىيىن: كەم كارى تىرۇرىستى ھەيە كە تىرۇرىستان ئىنتەرنىتى تىا بەكارەھىيىن..

بەداخەوه سىياسىيەكانى ئىمە ئەوندە تىرۇرىستان نەيانتوانىو سوود لەئىنتەرنىت بىيىن!

(دلپهقى و بىدەنگى) يەكىكە لە كتىبە ديارەكانى نۇرسەرى بەناوبانگى عىراقى (كەنغان مەكىيە)، لە دواىي باڭلۇبوونەوە ئەم كتىبە خۇينەرانى بۇون بە دوو بەشەوە، بەشىكىيان (مەكىيە) يان بە پىاوى ئەمرىكا و ئىسراييل و دۈرۈمنى عەرەب و ئىسلام دايە قەلەم، بەشىكىيشيان دەستخوشيان لە (مەكىيە) كرد بۇ نۇرسىنى ئەم كتىبە.

بە كورتى بلىن: ئەم كتىبە يەكىكە لە كتىبە هەرە گىرنگە كان كە لەسەر رژىيەمى بەعس و كۆمەلگەي عىراقى نۇرسىرابىت.

(دلپهقى و بىدەنگى) كاك (حەمە رەشيد) لە عەرەبىيەوە كردويەتى بە كوردى و (رىيىن ھەردى) پىشەكى بۇ نۇرسىيە. ئىمە بۇ گفتۇرگۈرەن لەسەرتەۋەر تەۋەرەكانى ئەم كتىبە بەپىويسىتمان زانى كە ئەم دىدارە لەگەن نۇرسەرۇ رۇوناڭىز (رىيىن ھەردى) دا سازىكەين، سەرەتا لېيمان پرسى:

* ئاشكرايە كە ناونىشانى ئەم كتىبە لە دوو وشەي (دلپهقى) و (بىدەنگى) پىكھاتۇوه. ئەگەر ئەم دوو وشەي بەرگىكى سىياسى بەبەردا بىكەين، دەبىت بەدوو چەمكى سىياسى، بەرای تو (كەنغان مەكىيە) دەيەويت لە رىيگەي ئەم دوو وشەي، يان ئەم دوو چەمكە سىياسىيەوە چىمان پى بلىت؟

- بەپىويسىتى دەزانم بەر لەھەقى قىسە لەسەر ئەو دوو وشەي بکەم كە (كەنغان مەكىيە) كردويەتى بە ناونىشانى ئەم كتىبە و يەكىكە لە كتىبە هەرە باشەكان كە لەسەر كۆمەلگەي عىراقى نۇرساراوه، ئەو دەبلىم: كە ئەم كتىبە تەواوكەيى كتىبىكى ترە كە چەندىن سال لە پىش ئەم كتىبە (مەكىيە) نۇرسىبۇوى كە ئەویش كتىبى (كۆمارى

ترس) ٥.

رىيىن ھەردى

* لە كتىبى (دلپهقى و بىدەنگى) دا ئەو دەخوينىنەو كە سەدام بىدەنگى دروستنەكىد، بەلكو بىدەنگى سەدامى دروستكىد..

* سەبارەت بە ھەموو رژىيەتىكى عەسکەرتارو توّتالىتارو دىكتاتور مەترسىدارلىرىن ساتەوخت بويىان، تىكشانى سوپايمە، لە حاىلىكى وادا ھەر سوپايمە كە سەرى دەولەت دەخوات!

* بەعس لەسەر شىيەتى حزبى بەلشەفيك دروستبۇوه، بە تايىبەتى لە دەورانى حوكىمى ستاليندا..

دەبىت و بە پىچەوانەشەوە ھەر راستە، واتا تا بىدەنگى زۇرىت، دلپەقى زىياتر دەبىت.

* بۇ چى (دلپەقى و بىدەنگى) وەك دۇوھىلى ئاسوئى شان بە شانى يېك ھاتۇون؟

- (كەنغان مەكىيە) لەم كتىبە لەھەلامى ئەم پرسىارەدا دەلىت: چۈنكە پەيوەندىيەكى ئاسوئى لە نىوان ئەم دۇوانەدا ھەيە، ئەميان دەبىتە هوى ئەويان و ئەويان دەبىتە هوى ئەميان. لە ئەنجامى بىدەنگى دا دېھقى دروست دەبىت و لە ئەنجامى دلپەقىشدا دۇۋىبارە بىدەنگى بەرھەم دەھىنرىتەوە.

* تو لە پىشەكى ئەم كتىبەدا دەلىت: ئەم كتىبە بۇ پەرەھەلمالىن لەسەر تاوانەكانى بەعس نەنۇسراوە، بەلكەو جەڭە لەمە بۇ ئەم نۇسراوە كە ئەم ئاشكرابات چۈن رژىمەكى سىاسى ھىواش ھىواش دەتوانىت گروپەكانى كۆمەلگە بکات بەشەرييکى چالاک لەھەمۇ ئەم تاوانانەدا كە پىنى ھەلدەسىت.

من دەپرسم: شەرىك دۆزىنەوە بۇ تاوان بۇ رژىمى بەعس چەند پىویست بۇ ؟ تكايە مەبەستى سەرەكتى لە دەرىپىنانە زىياتر رۇون بکەرەوە.

- ئاشكرايە بەعس خاوهنى ئايديولۆژييەكى ناسىونالىستى عەرەبى بۇو. بەعس ھەمۇ ئۆرگان و دامودەزگا و دامەزراوه كانى دەولەت و حزبى خستەگەر بۇ ئەمە كۆمەلگە بکاتە ئايديولۆژياي زوربەي خەلکى.

بەعس دەپىویست خۇي لەناو كۆمەلگەدا بشارىتەوە، كۆمەلگە ھەمۇمى بېتىت بە بەعسى. لەسەر ئەمە سەدام قىسىمەك مەشھورى

(مەكىيە) لە كتىبى (كۆمارى ترس)دا بە كۆمەلگە دەرئەنجام گېشتبوو كە دەبۇو لە كتىبىكى تردا بەدۋاي ئەم دەرئەنجاماندا بىگەرەن.

بە كورتى بلىم: لە (كۆمارى ترس)دا يەك خەتى گشتى ھەيە، باسى ئەمە دەكەت كە چۈن رژىمى بەعس ھىواش لە رىگەي مىكانىزەكانى ترس و توقاندو تىرۇرى فکرى و جەستەبىيەمە توانى كۆمەلگە يەكى توقيو، كۆمەلگە يەكى ترسا، دواجارىش كۆمەلگە يەكى بىدەنگ دروست بکات.

مەكىيە لە كتىبە يەدا تەنها باسى ئەمە دەكەد كە بەعس چىكىرد؟ بەلام لە كتىبى (دلپەقى و بىدەنگى) دا دىيەت باس لە چارەنۇوسى كۆمەلگە دەكەت، دەپرسىت: كۆمەلگە چى لىھات؟ كۆمەلگە لە دواي بەكارەتىنانى ئامازەكانى ترس و توقاندن، يان ئەم مىكانىزمانە كە لە كتىبى (كۆمارى ترس) دا شەرح كراون چى بەسەر دىيەت، يان چى بەسەر ھاتۇوه؟

(دلپەقى و بىدەنگى) كە ناونىشانى ئەم كتىبە يەو (مەكىيە) بۇيە ئاوهە ئاوناواھ، دەيەۋىت بلىت: لە كۆمەلگە يەكدا كە دلپەقىيەكى زۇر ھەيە واتا لە سايىھى رژىمەكى دىكتاتۆرى توتالىتاري سەرتاپاگىردا، كۆمەلگە يەكى بىدەنگ و توقيوو بى مەمانە بەرھەمدىيەت.

بەكورتى بلىم: (مەكىيە) لەم كتىبەدا دەيەۋىت بلىت: ئەمە سەدامى دروستىكەر، لە پلەي يەكەمدا ترس نەبۇوه، بەلكو بىدەنگى بۇوه! دەبىت بشزانىن كە لە نىوان (دلپەقى) و (بىدەنگى) دا پەيوەندىيەكى بەتىن و جەوهەرى ھەيە. هەتا دلپەقى گەورەتىرىت بىدەنگى گەورەتى

* ئىمە دەزانىن كە عىراقىيەكان بە درىزايى حوكمى بەعس ئيرادىيان لىيەندىرا بۇوه و لەو پەپىيەدا دەزىيان، كە (كەنغان مەكىيە) لە چەند شوينى ئەم كتىبەدا راستى ئەم مەسىھلىيە دەسىلەتتىن. بەلام لە ساتىيىكى دىيارىكراودا، عىراقىيەكان ئيرادىيان دەبزويت و راپەپىن ئەنجام دەدەن. بەرای تو ئىرادە بە چى دەكۈزۈت و بە چى زىندو دەبىتىهە ؟

- ئىرادە بە حوكىيە خويىناوى توندو تىزى وەكۆ بەعس دەكۈزۈت، كە بىيگومان جىگە لە بەعس لە دنیادا چەندىن شىيەتىرى وەكۆ حوكىيە بەعس هەبوو.

بەرای من بەعس لەسەر شىيەتىرى بەلشەفيك دروستبۇوه، بە تايىبەتى لە دەورانى حوكىيە ستالىندا.

ھەۋەرە بەعس لە حوكىيە خويىدا ھولىيدا لاسايىي نازى ئەلمانى و فاشى ئىتالى بكتەوە. كە ئەم جۆرە سىستەمە سەرتاپا ژيانى كۆمەلگە داگىرددەكەن.

بۇ ئەوهى ئىرادە زەتكەيت، پىيوىستىت بە دەولەتتىكى عەسكەرى و ئايدييولۇزى ھېيە، كە بىيگومان بەزەبرى ھىز ئەو ئايدييولۇزىيە دەسىپىيەت بەسەر خەلکىداو بتوانرىت ئەم ئايدييولۇزىيە بكرىت بە بەشىك لە پروگرامى خويىندن و پەروەردەو فيركىردن.

ئىمە ھەموو دەزانىن كە لە سايەتى بەعسدا، چەندىن كۆلىز ھەبوو كە تەنها بەعسييەكان بوييان ھەبوو تىادا بخويتن.

جىگە لەمانە، مەسىھلىيەكى تىر كە ئىرادە دەكۈزۈت و لەم كتىبەدا (مەكىيە) زور بايەتىيانە قىسى لە بارەوە دەكەت، كارى سىخورى و دەزگاى موخابەراتى بەعس بۇو كە ھەموو كەسىك لە ژىز چاودىرىيەكى بەردەوامى ئەم دەزگايدا بۇو.

ھەبوو كە دەيىوت: (ھەموو عىراقىيەك بە عىسىيە و ھەموو بەعسييەكىش عىراقىيە).

سەرەتا كە حزبى بەعس ھاتە سەر حوكى، حزبىنىڭ لازىو بچۈوك بۇو، حزبىك بۇو مەجبورى تەحالوفات بۇو لەگەل حزبى تىدا، لەسەرەتاى ھانتەسەر حوكىمىدا ئەمەشى كرد، لەگەل پارتى و لەگەل حزبى شىوعىدا ھاپىيەمانى بەست، چەندىن بەرە جىاوازى لەگەل لايەنە جىاجىاكانى ناوعىراقدا كردەوە، بەلام كە لەسەر پىيى خۆى راوهستا و دەسەلاتى مەحكەم كرد، وەزارەتە گىرنىگەكانى (ناوخۇو بەرگرى و پەروەردەو راگەيىندن و دارايى و .. هەت) كەوتەدەست، توانى ھىوش ھىوش يېرۇ ئايدييولۇزىيە بەعس بکات بە بەشىك لە يېرۇ ئايدييولۇزىيە خەلکى و بىسىپىيەت بەسەرياندا. لەپال ئەمەشدا دەزگايدىكى موخابەراتى تىرسناكى دروستىكىد، ئەركى سەرەكى ئەم دەزگايدى نەمانى مەتمانە بۇو لە نىيوان تاكەكانى كۆمەلگەدا، ئامانجى بۇو كە برا جاسوسى بکات بەسەر براوه، كور بەسەر باوکەوە دايىك هېچ مەتمانەيەكى بە روڭەكانى نەمەننەت !

بۇيە دەبىنин لەم جۆرە سىستەمەدا دەولەت بەشىك لە كۆمەلگە، واتا هېچ جىاوازىيەكى تايىبەت لە نىيوان ئەم دۇوانەدا شىنابىرىت، بۇيە ھەر كاتىك بىتەۋىت پەلامارى دەولەت بەدەيت، وەكۆ ئەوه وايە كە پەلامارى كۆمەلگەت دايىت.

بەرای من (كەنغان مەكىيە) لەم كتىبەدا دەيەۋىت پىيمان بلىت: كە سېرى ٣٥ سال مانەوە بەعس لەسەر حوكى بۇ ئەمە دەگەرېتىوە. ھەموو دەزانىن كە لە سايەتى بەعسدا بە فيعلى دەولەت بەشىك بۇو لە كۆمەلگە، لە بەرامبەر ئەمەشدا كۆمەلگەي عىراقى ببۇو بە بەشىك لە رىزىمى بەعس.

سوپاییک که شانازی به خویه‌وه دهکرد که توانی بwooی ههشت سال له برامبهر دهوله‌تیکی گهورهی وهکو ئیران شهربکات و خوی راگریت، له کوتایی شهربکه‌شدا سوپای عیراق خوی نور به‌سه‌رهکه‌وتوو دههاته‌پیشچاو که دهوله‌تی ئیرانی ناچار به دانوستان و شهربراگرتن کرد.

لهدوای ئهمانه سوپای عیراق شیتانه مهغورو بwoo به تواناکانی خوی، به دهستکه‌وته‌کانی خوی، ئه‌م له‌شکره بهو غروروه چوو کویتی داگیرکرد، هه‌موو دهزانین له ماوهی يه‌ک روژدا، دهوله‌تیک که ئهندامه له نه‌ته‌وه يه‌ک‌گرتووه‌کان، سوپای عیراق داگیری کرد و کرا به نوژدیه‌م شاری عیراق ! ئیتر لیره به‌دوای سوپای عیراق ئه‌ونده‌ی تر مه‌غورو بwoo.

به‌لام ئه‌م روژگاره (روژگاری غوروی سوپای عیراق) زوری نه‌خایاند، له پر به‌ر کاردان‌ووهی توندی هیزیکی گهورهی وهکو ئه‌مریکا که‌وت. ئیتر لیره‌وه شهربیکی نا برمابه‌ر له نیوان عیراق و ئه‌مریکا و هاوپه‌یمانه‌کانی برمبا بwoo، که بیگومان هه‌موو که‌سیکی عاقل دهیزانی له‌م شهربدا کتی براوه‌وه کتی دوژاو ده‌بیت.

هه‌موو بینیمان سوپای عیراق به تیکشاوی له کویت وده‌رانرا، هاوزه‌مان له‌گهله ئه‌م تیکشانه‌دا راپه‌پین برمبا بwoo، به‌لام ده‌بیت برازنان که ئيراده‌ی خه‌لکی نه‌بwoo که راپه‌پینی برمباکرد، به‌لکو هه‌لکه‌رانه‌وهی سوپا بwoo له به‌عس، واتا يه‌که‌م پریشكی ئاگری راپه‌پین سوپای تیکشاوی عیراق هه‌لیگیرساند.

سه‌باره‌ت به هه‌موو رژیمیکی عه‌سکه‌رتارو توّتالیتارو دیکتاتور مه‌ترسیدارترین ساته‌وهخت بويان، تیکشانی سوپایه، له حاليکی وادا هر سوپایه که سه‌ری دهوله‌ت دهخوات !

له کومه‌لگه‌یه‌کدا که مروّة له دراوسيکه‌ی خوی بترسیت، له ئهندامی خیزانه‌که‌ی خوی بترسیت، ئيراده چوون له بهین ناچیت ؟ له حاليکی وادا مروّة ته‌نها يه‌ک ریگه‌ی له بـهـرـهـمـدـا دـهـمـيـنـيـتـهـوـهـ، ئـهـوـيـشـ تـهـسـلـيمـ بـوـونـهـ.. کـهـ بـهـبـرـوـاـیـ منـ کـوـمـهـلـگـهـیـ عـيـرـاقـیـ لـهـ بـهـرـدـهـمـ حـوـكـمـیـ بـهـعـسـداـ تـهـسـلـيمـ بـوـ بـوـ.

* به‌لام له لـهـحـزـهـیـهـکـداـ ئـهـمـ خـهـلـکـهـ بـیـ ئـیـرـادـهـیـهـ رـاـپـهـپـینـ بـهـرـپـاـدـهـکـاتـ،ـ کـهـ (ـمـکـیـیـهـ)ـ لـهـ بـهـشـیـکـیـ ئـهـمـ کـتـیـبـهـدـاـ باـسـیـ دـهـکـاتـ.

- ده‌بیت لـهـوـهـ تـیـبـهـگـهـیـنـ کـهـ رـاـپـهـپـینـ کـوـمـهـلـگـهـیـ هـوـکـارـیـ زـاتـیـ وـ مـهـزـوـعـیـ لـهـ پـشـتـیـیـهـوـهـ هـهـبـوـ بـوـ بـهـرـپـاـبـوـونـ.ـ بـهـپـاـیـ منـ (ـکـهـنـعـانـ مـهـکـیـیـهـ)ـ لـهـ کـتـیـبـیـ (ـکـوـمـارـیـ تـرسـ)ـ وـ (ـدـلـپـقـیـ وـ بـیـدـهـنـگـیـ)ـ دـاـ دـهـیـوـیـتـ ئـوـهـ بـسـهـلـمـیـنـیـتـ کـهـ مـهـحـالـهـ بـهـعـسـ لـهـ نـاـوـهـوـهـ بـرـپـوـخـیـتـ.ـ ئـیـمـهـ رـاـسـتـیـ ئـهـمـ مـهـسـلـهـیـمـانـ بـهـ چـاوـیـ خـوـمـانـ بـیـنـیـ کـهـ بـهـعـسـ لـهـسـرـ دـهـسـتـ ئـهـمـرـیـکـاـ وـ هـاـوـپـهـیـمـانـهـکـانـیـ روـوـخـاـ،ـ نـهـ ئـیـرـادـهـیـ گـهـلـیـ عـيـرـاقـ.

جـگـهـ لـهـ بـهـعـسـ،ـ هـهـمـوـ دـهـزـانـنـ کـهـ هـهـرـیـهـکـ لـهـ نـازـیـیـهـتـ وـ فـاشـیـیـهـتـ ئـهـگـهـ دـوـوـهـ جـهـنـگـیـ جـیـهـانـیـ نـبـوـایـهـ مـهـحـالـ بـوـ بـهـئـسـانـیـ بـرـپـوـخـیـنـ.ـ بـهـ کـورـتـیـ بـلـیـنـ:ـ ئـهـمـ جـوـرـهـ رـژـیـمـانـهـ زـوـرـ لـهـسـرـ حـوـکـمـ دـهـمـیـنـهـوـهـ وـ بـهـ ئـاسـانـیـ نـاـپـوـخـیـنـ،ـ چـونـکـهـ دـاـمـوـدـزـگـایـ دـاـپـلـوـسـیـنـهـرـیـ ئـهـمـ جـوـرـهـ سـیـسـتـمـهـ زـوـرـ بـهـ هـیـزـتـرـهـ لـهـ ئـیـرـادـهـیـ خـهـلـکـیـ.ـ ئـیـسـتـاـ باـ بـیـرـسـینـ:ـ رـاـپـهـپـینـ خـهـلـکـیـ عـيـرـاقـ لـهـ چـ کـاتـیـکـ وـ چـوـنـ بـرمـباـ بـوـ؟ـ

رـاـپـهـپـینـ ئـهـوـکـاتـهـ بـرمـباـ بـوـ کـهـ سـوـپـایـ عـيـرـاقـ لـهـ وـلـاتـیـ کـوـیـتـ بـهـ تـیـکـشـکـاوـیـ هـاـتـهـ دـهـرـهـوـهـ.ـ هـهـمـوـ دـهـزـانـنـ کـهـ بـهـعـسـ لـهـ جـهـنـگـیـ پـیـشـوـیـدـاـ لـهـگـهـلـ ئـیـرـانـ سـوـپـایـهـکـیـ تـیـجـگـارـ زـهـبـهـلـاحـیـ پـیـکـهـوـهـ نـاـبـوـوـ،ـ

ئەوە حالىّىكى ئاسايىھە كە دووكەس لەگەل يەكدا شەر دەكەن و
جىنىوو قىسىھى ناشرىن بەيەك دەلىن، بەلام ئەوهى ئاسايىنىيە
ئەوهى كە لە مەسىھەلە و شەپىرىكى سادەدە، تۆمەتبارى خيانەتى
نىشتمانى و نەتەوهىيى دەھىنرىتە ئاراوه.

(كەنغان مەكىيە) لەرىگەي ئەم رووداوهە دەيەويت بلېت:
كۆمەلگەي عىراق لە سايىھى بەعسدا ھەممۇ شتىكى گۇپا بۇو، ئەوهى
كە بەعس ھەلگرى بۇو دەيويست لەلای ھەممۇ عيراقىيەكىش
پىرۇزى بکات، ناسىيونالىزمى عەرەبى بۇو، گەورەترين جىنىوיש
لەلای ناسىيونالىزمى عەرەبى، تۆمەتبارى خيانەتى نىشتمانى و
نەتەوهىيە، ئەم ئايىدیوأۇزىيە ھىنندە بە قولى رەگى لە خىزانەكاندا
داكتابوو، تەنانەت جىيى بە جىنىو ئاسايىھەكانى رۆزانە خەلکىش
لەقىرىدبوو، بۇيە تۆمەتبارى خيانەت ھاتبىو جىنگەي.
جڭگە لەمانە، لە سايىھى رېزىمەكى وەكۇ بەعسدا، ئەو كەسى بە
خائىنى نىشتمانى و نەتەوهى تۆمەتبار دەكىرىت، سزاکەي زۇر
گەورەتە لەوهى كە تو بەدەست لېيىدەيت.

بە كورتى بلېتىن: لە سايىھى بەعسدا، تەنانەت شىۋەي شەپىرىنىش بەرگى
جيىنودانىش، گۇپانى خراپى بەسەردا دىيەت و ئەمانىش بەرگى
سياسەت دەپوشن و لىرەوە تۆمەتى نىشتمانى و نەتەوهىيى دەبىت بە
گەورەترين و پې مەترسىتىن جىنىو لە كۆمەلدا.

* (مەكىيە) لە بېشىكى ئەم كتىبەدا، لە دەمى (حەبىب) دوھ كە
بەكىكە لە قوريانىيەكانى عىراق، ئەو حەكايىتە دەگىرەتە كە لە
دواتى ئەوهى سوپاى عىراق بەتىكشاوى لە كويت وەدىنراو
ئاگرىبەست لە نىيوان عىراق و ئەمريكادا مۇرکرا، سەدام سەردانى
كەربلا و نەجەف دەكەت، لەو كاتىدا سەدام لەبەرىھەم حەشاماتىكى

دەمەويت قىسىھە كەنچەرەمە و بلىم: ئەگەر فاكەتەرىكى دەرەكى
نەبوبىت كەپاڭ بە ئىرادەي عيراقىيەكانە و بىنېت، بۇ بەرپاكردىنى
رەپەرىن، مەحال بۇو تەنها ئىرادەي عيراقىيەكان بتوانىت رەپەرىن
بەرپا بکات، كە (مەكىيە) لەم كتىبەدا لەھەر كەسىك باشتى دركى بەم
راستىيە كەردووه زۇر بە جوانى تىشكى خستۇوهتە سەر.

* (مەكىيە) لە لەپەر (٩٦) ئەم كتىبەدا رووداوىك دەگىرەتە كە
لە كاتى شەپى كويت لە بەغدا روویداوه.

ژنە مسولىمانىك لە كاتى خواردن وەرگەتنىدا نۇرەپى لە ژنە
مەسيحىيەك دەكەت. ژنە مەسيحىيەك بە كچى (بۇش) و بىگانە
تاوانبار دەكەت، لە كاتىدا ئەو ژنە مەسيحىيە مېرەدەكەي سەربازە لە
سوپاى عىراق و برايمەكىشى پېشىر لە شەپى ئىران - عيراقدا كۈزراوه.
لەسەر روشنىي ئەم رووداوه (مەكىيە) دەلىت: عيراقىيەكان سوزو
خوشەويىستىيان لە نىيواندا نىيە، لە بەرئەوە لە عيراق ھەممۇ كەسىك
رقى لەوي تە.

من دەپرسم: دەتوانىن بلېتىن عيراقىيەكان لە جياتى خوشەويىستى،
رق لە لاشۇرپاندا ھەميشە زىندووه، بۇ دەپېرىنى ئەو رقە چاودەپى
دەرفەت دەكەن؟

- شەپىرىنىن لەگەل يەكدا، حالەتىكى ئاسايى و دىياردەيەكى
رۆزانە ئەلەكە، بەلام بابېرسىن: بۇ چى شىۋازى شەپىرىنى
شىۋازى جىنۇدانى خەلکى عىراق گۇرانى بەسەردا هات؟ بۇ چى
لەجياتى ئەوهى جىنىو بەدایك و باوک و خوشك و بىردىن،
گەورەترين جىنىو دەبىت بەوهى كە تو دۇزمىنى حۆكمەتى! يان تو
خائىنى! يان بەكىيگىراوى بىگانەيت؟

راگهياندنى بەعسىش توانىي بەشىك لەو شکستانە بگۈرىت بەسەركەوت، ئەو سەركەوتنى كە بەعس بپواي پىيىھبۇو. لە دواي ئەو شكسىتەي بەعس، ئىيمە رۆژانە سەداممان لەسەر تەلفرىزىون دەبىنى كە پىددەكەنى، تەقەى سەركەوتنى بە ئاسماندا دەكرد، ئەم دىيمەنانە كارىگەر بىيان زۇر بۇو لەسەر ئەو كەسانەي كە بەعسى بۇون و دلىان بە بەعس خۇش بۇو، ئەمانىش واياندەزانى ھەر بەپاستى بەعس سەركەوتتو بۇوه سەداميش قارەمانە ! سەبارەت بەوهش كە سەدام لە دواي تەقەكىرىنەكەى، لەلایەن ئەمرىكاوه غەرامەكراپىت دەلىم: ئەمە نوكتەيەكەو (حەبىب) دەيگىرېتەو.

بەرای من يەكىك لە شتەجوانەكانى كۆمەلگەي عيراقى كە بەعس دەرقەقتى نەھات، نوكتە بۇو. بەعس بەو ھەموو زەبرۇزەنگىيەو نەيتوانى نوكتە لە ناوبەرىت، تاكەشتىك كە كۆمەلگەي عيراقى بۇ بەرانگاربۇونەوەي بەعس شكى دەبىد نوكتە بۇو، لەكاتەدا نوكتەي خۇش لەسەر سەدام و دارودەستەكەى دەگىرەرايەو.

* (كەنغان مەكىيە) لە گىپانەوەي حەكايىتى (عومەر) دا واقىعىيەكى تالمان پىينىشانىدەرات. (عومەر) كە سەربازىكى عيراقىيە ماۋەمى شەش مانگىك زىندانى دەكىرىت و دواجار ئازاد دەكىرىت، بەلام ئەوهى لەم مەسەلەيەدا جىڭا سەرنجە ئەوهىي كە (عومەر) كوردىك خەبەرى لىيەدەرات، سوننەيەك تەحقىقى لەگەل دەكات، شىعەيەك ئىفابەي وەردەگىرىت.. من دەپرسىم: بەرای توْمەكىيە لە خىتنە پۇوى ئەم كۆكتىلە لە تاوان دەيەويت چىمان پىيلىت؟

زۇرى خەلکىدا، بۇ نىشاندانى سەركەوتنى خۇي لەمانچەكەى لەكەمەر ھەلەكىيەت و ئاسمان دەداتە بەر فېيشەك ! ماوپەيمانان بۇ رىسىواكىرىنى زيانەنى سەدام، ئەو تەقەكىرىنەى سەدام بە پىشىلەتكارى ئاگرەست دەدەنە قەلەم، بۇيە لە دواي ئەمە سەدام بە ھەزار دوّلار غەرامە دەكەن !

ئەم غەرامەكىرىنەش خارايە سەرلىيستى زيانەكانى شەپى كەنداو ! بەرای توْ (مەكىيە) لە گىپانەوەي ئەم حەكايىتەدا دەيەويت پىمان بلىت: سەدام چ قارەمانىكە ؟ ئا يَا قارەمان بە بى سەركەوتنى هىچ مانا يەكى ھەيە ؟

- نەخىر ھىچ مانا يەكى نىيە، ئەگەر مانا شى ھەبىت، تەنها لەو كۆمەلگەيەدا مانا يە كە لە ژىر كۆنترولى ئايديولۆزى و ئىعلامى بەعسدا مانا يەكى ھەيە، بەعسىيەكان دلىان بەوه خۇشبوو كە گوايە ئەمجارەش وەكى شەپەكانى تىريان سەركەوتتو بۇونە، چونكە تېكەيىشتى بەعس بۇ شەپە مەملانىيەكان جىاواز بۇو لە تىكەيىشتى ئاسايى بۇ چەمكى سەركەوتنى. بەعس مانەوەي خۇي، تەنانتە بە خراپتىن شىۋەش ھەر بەسەركەوتنى دەزانى، بەعس ئەوەي بەگەورەترين سەركەوتنى دەزانى كە توانىبۇي لە شەپى ۳۶ دەولەت بىتە دەرەوە كورسىيەكە بەجىنەھىلىت.

چەمكى سەركەوتنى لەلای ئەم جۆرە سىستەمە، جىاوازە لەو چەمكى سەركەوتنى كە لەلای ئىيمە ھەيە. ئەو ھىنەدە مەغۇرە، لەو بىرۇيەدابىيە مادامەكى لەسەر كورسى دەسەلات ماۋەتەو ئەگەر ھەلىكى ترى بۇ بېرەخسىت ئەو مەملانىيە دەباتەو.

جىگە لەمانە، دەبىت بىزانىن كە لەكاتەدا كۆمەلگەي عيراقى بەداخراوى و لە ژىر كارىگەر بىي راگەياندنى بەعسدا ما بۇوه وە،

- دلپهق دهیت، چونکه ئەم قوربانییە وایردەکاتەوە کە ئىت نۇرھى ئەوە کە لە دەستكەوەكان بخوات، لەم خواردەشدا ماف بەكەس نادات کە ببیت بە شەرىكى، بۆيە لە بىرى ئەمە بەپەواى دەزانىت کە پیویستە كۆمەلگە (ھەموو كۆمەلگە) نازى بکىشىت.

بە كورتى بلىم: ئەم كتىبە پىيمان دەليت: ھەموو گروپەكانى عيراق لە يەككەتدا بەرپرسن لە تاوانەكان و ھەروھا قوريانىشنى، ئەگەر لە دواى روخانى بەعس قوربانىيەكان دلپهق بن بەرامبەر بە يەكدى، ئەوا ئەزمۇونى بەعس جارىكى دى لە عيراقدا دووبارە دەبىتەوە.

ئاشكرايە ئەم كتىبە چەند سالىك لە پىش رووخانى بەعس نۇوسراوه، بەلام ئەوھى مايىھى سەرنجە ئەوھى كە زۇر يېم لە پىشىبىنەيەكانى نۇوسەر لە دواى رووخانى بەعس لەم كتىبەدا بە راست كە توونەتەوە.

كورد دەليت: ئىمە لە هەركەسىك زياتر قوربانى دەستى بەعسین، چونکە ئەنفالكراوين، كيمياييمان بەسەرداكراوه، شىعەكان دەلىن: ئىمە لە كاتى سەركوتى راپېرىندا لەلايەن بەعسەوە لە هەركەسىك زياتر قوريانىماندا، سونەكانىش ھەروا خۇيان بەقوربانى دەستى بەعس دەزانىن. بۆيە دەبىنин ھەر گروپە و دەيەوەت زۇرتىن دەستكەوت بە دەستبەيىت، كە بەپاى من ئەمە كۆمەلگەي عيراق بەرەو كارەساتى زياتر دەبات، (مەكىيەش ھەروا دەلىت..

* مەكىيە لە لاپەرە (۱۶۷) ئەم كتىبەدا حەكايدەتى (تەيمۇر) دەگىرىتەوە. (تەيمۇر) كەمندالىكى ۱۲ سالەي كوردە، كەسىكە كە بەموعجيزە لە كارەساتى ئەنفال رىزگارى بۇو، مەكىيە لەم كتىبەدا چاپىكەوتلىكى دورودرېشى لەگەل (تەيمۇر) دا ئەنجامداوە. بەپاى توئاپا (مەكىيە لەگىرانەوە ئەم حەكايدەدا دەيەوەت پىمان بلىت:

- دەيەوەت پىمان بلىت كە ھەموو پىكھاتەكانى كۆمەلگەي عيراقى بە كوردو عەربە و شىعە و سوننەوە بە شىۋەيەك لە شىۋەكان بەرپرسن لە تاونەكانى بەعس.

يەكىك لەو شتە گرنگانەي كە لەم كتىبەدا ھەيە و پیویستە ھەموو كەسىك بىخويىتەوە و ھەستى پىپەكتە ئەم مەسىلەيە. ئىمە خۇمان كوردىن، لە بىرمانە كە بەشىك لە ھىزى چەكدارى بەعس برىتى بۇو لە جاشە كوردهكان و تاوانىكى زۇريان دەرەق بە خەلکى ئەنجام دا. لەشكريك لە موخابەراتى كورد كارى بۇ بەعس دەكىد و بەشىك بۇو لە دەزگاي موخابەراتى ترسناكى عيراق.

جەڭ لە كورد بەشىكى گەورە سوپاى عيراقى كە شەپە ويرانكارىيەكانى بەعسيان دەكىد برىتى بۇو لە عەربى شىعە و سوننە، ئەمە جەڭ لە ئىستىخبارات و ئەمنو موخابەرات كە زۇرينهيان عەربى سوننە بۇون.

بەلام ئەوھى لەم كتىبەداو لەسەر ئەم مەسىلەيە پیویستە سەرنجى وردى بدرىتى ئەوھى كە ئەگەرچى (مەكىيە) پىمان دەليت ئىمە ھەموو بەشداربۇوين لە تاوانەكانى بەعسدا، بۆيە بە ھەمائەندازەش دەبىت لېبوردەيىن لەگەل يەكدا.

يەكىك لەخالە ھەرە جەوهەرىيەكانى ئەم كتىبە ئەوھى باسى ئەو مەترسيانە دەكەت كە رەنگە لە دواى روখانى سەدامەوە كۆمەلگەي عيراقى رووبەرۇ بېيتەوە، ئەپەش ئەوھى كە ھەر گروپە و تەنها خۇي بەقوربانى دەزانىت لە عيراقدا، بۆيە وا مامەلە دەكەت كە پیویستە ھەموو كۆمەلگەي عيراقى حەقى ئەم بىدەنەوە.

* بەلام بۇ دەبىت قوربانى ئەوەندە دلپهق بىت لە بەرامبەر گروپەكانى تىرى كۆمەلگەرا؟

(تەيمور) لەلایەن هىزە كوردييەكانەوە كۆمەلی قسەي ئايديولۇزى لەسەر كوردايەتى فيرگراوه، (مهكىيە) دەزانىت ئەو قسانە قسەي راستەقينەي (تەيمور) نىن، بەلكو قسەي هىزە كوردييەكانەو (تەيمور) پېغىرگراوه.

(مهكىيە) لە چاپىيکەوتنى (تەيمور) دا بەدواتى دلپەقى بەعسدا دەگەپىت، بەلام ئەوهى لەدەمى (تەيمور) دوه گۈيىبىستى دەبىت ئازارەكانى كورده. (مهكىيە) لە چاپىيکەوتنەدا بەدواتى ئازارەكانى كورددا ناگەپىت، بەلكو بەدواتى دلپەقى بەعس لە ترازيدييائى ئەنفالدا دەگەپىت. بويىه بەدرىزىايى ئەو چاپىيکەوتنە (مهكىيە) ناپەختە، دواجارەست دەكەت ئەو شتەي كە بەدۋايىدا دەگەپىت لەلاي ئەم كورپە (تەيمور) دەستناكەويت، بويىه (مهكىيە) دان بەوهەدا دەنلىت لەو چاپىيکەوتنەدا سەركەوتتو نەبوو.

* لەگەل ئەوهى كە (مهكىيە) زۇر باپەتىيانە ئەم كتىبەي نۇوسىيە، بەلام ئايا هەستناكەيت كە لە هەندى مەسىلەدا بەمەلەدا چۈرمە. بۇ نەمۇنە لە لاپەرە (269) دا دەلىت: ھىچ كەسيكە بە قەدەر بەعس لە كوردى نەكۈوشتوو، كە چى لەگەل ئەوهەدا ناتوانىن بىلەن: بەعس وەك ئايديولۇزىدا دوزمنايەتى كورد دەكەت، وەك چۈن نازىيەكان دوزمىنايەتى سامىييان كرد.

بەپاى تۇئايا راستە بەعس وەك ئايديولۇزىدا دوزمنايەتى كوردى نەكىرىووه؟

- ئەم قسەيە دوو دىيە، بەشىكى راستەو بەشىكى راست نىيە، بەپاى من ئەو بەشەي كە راستە ئەوهىيە، ئەگەر كورد ببوايە بە بەعسى ئەگەرى زىيانى هەبوو.

لە عىراقى بەعسدا ھەميشە ئەگەرى مەرك لە ئەگەرى زىيان زىاتر بوبو ؟ ئەگەر وانىيە (تەيمور) كەي كاتى ئەوهى بوبو كە لەو تەمندا بېت بەو پالەوانەو ترازايدىيائى ئەنفال بېتتىت؟

- بەپاى من، لە دواتى ئەنفال بەعس خۆى دەيويىست ھەندى قوربانى بېتتىت بۇ ئەوهى چىروكى دلپەقىيەكان بىگىرېتەوە، چونكە يەكىك لە نەخۆشىيەكانى بەعس ئەوهى بوبو كە پىيى وابوو هىزىيەكى ئەزەللىيەوە بۇ ھەتا ھەتايە لە دەسەلاتدا دەمېتتەوە، بويىه لەم حالەدا بەعس پىيويىستى بە كەسانىكە ھەيە كە چىروكى ترسناكەكان بۇ كۆي كۆمەلگە بىگىرېتەوە، بۇ ئەوهى لەپىكەي ئەو گىپانەوانەوە تەواوى كۆمەلگە دەساژارقى بىن و لە بەعس سلىكەنەوە.

بەللى (تەيمور) كەسيكە كە لە ئەنفال رىزگارى بوبو، بە بپواي من بەعس پىيغۇشبوو كە (تەيمور) رىزگارى بوبو، چونكە لە دواتى رىزگاربۇونى (تەيمور) تىرازىياداو مەركەساتى ئەنفال زىاتر ئاشكرا بوبو.

ئەمە ئەكىك بوبو لەو ئامرازانەي كە بەعس بە درىزىايى حوكى خۆي كارى لەسەردەكرد.

تۇ بېينە، زۇرجار بەعس كۆمەل كەسيكى زىندانى دەكرد، لە پاش ماوهىك، يەكىك لەوانە ئازاد دەكرد، بويىه ئەمە دەكرد بۇ ئەوهى حكايىتە تالەكانى زىندان بۇ كەسانى تر بىگىرېتەوە، ھەمۇ ئەمانەش بەئومىدى ئەوه دەكرد كە خەلکى زىاتر بىرسىت و نەۋىرن قسە بىكەن.

من لەم دەروازەيەوە دەمەويت ئەوه بەيانبىكەم كە (مهكىيە) زۇر گەلەيى لەوهەدەكتە كە لە چاپىيکەوتنە كەيدا لەگەل (تەيمور)، نەيتوانىيە (تەيمور) بەيىتتە قسە.

گیپامهوه، سوپاسی سه‌دام دهکم که سه‌وزایی بو چاوه‌کانم
گیپایوه!

یان (محمه‌در عابد جابری) سه‌دام به خاوه‌ن روانگه و رزگارکه‌ری
فهله‌ستین لهداته قله‌م. جگه له‌مانه (هیشام سه‌رابی و جورج
تهرابیش) و زور روناکبیرانه‌وه چی له‌لیت?
نووسه‌رو روناکبیرانه‌وه چی له‌لیت?
- هله‌لیستی هه‌مو ئه نووسه‌رو روناکبیرانه شایه‌نی
رهخنه‌گرتنن، (مهکییه) ش لام کتیبه‌دا رهخنه‌ی بابه‌تیان
لیده‌گریت.

به‌لام ده‌بیت بزانین که مه‌سله‌هه ئه نییه که (مهکییه) رهخنه
له روناکبیرانه ده‌گرت، به‌لکو خالیکی گرنگی تر ئوهیه که پیی
وایه ئه جووه روشنیبره بووه که ده‌ستی سه‌دامی گرتووه که
ئه‌وهنده ساله حومک بکات و هه‌مو تاوانه‌کانی شه‌رعیه‌تی
پیبدیریت، به‌شی دووه‌می ئه کتیبه که (بیده‌نگی) یه، باسی
خه‌ته‌ری روشنیبر ده‌کات، چونکه به فیعلی روشنیبر ده‌توانیت
شه‌رعیه‌ت به زور شت بداد، چونکه روشنیبر ئامرازه‌کانی
قسه‌کردنی به ده‌سته‌وهیه، روژنامه‌ی به ده‌سته‌وهیه، راگه‌یاندنی به
ده‌سته‌وهیه، دواجار هه‌مو ئه مانه کاریگه‌ریان به‌سه‌ر بیکردن‌وهه
هوشیاری خه‌لکیه‌وه ده‌بیت.

(مهکییه) ده‌لیت: که تو له تاوان بیده‌نگ بووه، به‌شدارت له تاوان.
یه‌کیک لهو هوکارانه‌ی که تا ئیستا زوریک له تاکی عه‌هه و ده‌سفه‌کات
سه‌دام ناناسن، بو ئه روشنبیرانه ده‌گه‌ریت‌وه، چونکه وینه‌یه‌کیان
بو سه‌دام دروستکرد، که وینه‌یه‌کی راست نه‌بووه.

له رژیمی هاوشیوه بعسدا ره‌نگه به ته‌نها مه‌سله‌ی نه‌ته‌وایه‌تی
خالی دژایه‌تیکردن نه‌بیت، بهو ده‌لیله‌ی که ژماره‌یه‌کی زوری کوردی
به‌عسى و جاش هه‌بوون، به‌عس شیانی بو ته‌مین کردبوون و ئاماذه
بوو و هریان بگریت.

به‌لام (مهکییه) له خالیکیدا وردین نییه، ئه‌وه‌یش ئوه‌هیه که
مه‌نه‌جهی فکری به‌عس، مه‌نه‌جهیکی ته‌واو عروییه، مه‌نه‌جهیکه
که‌دان به کورد دانانیت، مه‌نه‌جهیکه که سنوری کوردستان ده‌کات به
بېشیک له نیشتمانی عه‌هه‌بی. لام خاله‌دا تو پاستده‌که‌یت که
(مهکییه) به هله‌دا چووه.

* (مهکییه) به‌شی دووه‌می ئه کتیبه‌ی ته‌خانکردووه بوقسسه‌کردن
له‌سه‌ر (بیده‌نگی)، له زور جیگه‌دا رهخنه له هله‌لیستی روناکبیرانی
عه‌هه ب ده‌گریت که چون پاریزگاریان له به‌عس و له سه‌دام کردووه،
له‌وانه (ئیدوارد سه‌عید) که روناکبیریکی عه‌هه ب و خاوه‌منی کتیبی
(صور المیقاف) ۵، که تیایدا باس له ئه‌رکی روشنیبر ده‌کات که
رهخنه‌گرتنه له ده‌سلاات، که چی خوی پاریزگاری له به‌عس
ده‌کات و ئه‌وه ره‌تده‌کات‌وه که به‌عسن هله‌بجه‌ی کیمیاباران
کرددیت.

یان (مه‌ Hammond ده‌رویش و نزار قه‌بانی)، (ده‌رویش) له سالی ۱۹۱۶ و
له کونگره‌ی نووسه‌رانی عه‌هه ب که له به‌غدا به‌سترا وتاریزی
تاپیه‌تی سه‌دام بووه له وتاریکیدا سه‌دام به‌مانگی به‌غدا
وده‌سفه‌کات.

(نزار قه‌بانی) یش له نامه‌یه‌کدا که له سالی ۱۹۱۴ بوقسسه‌دامی
ناردووه له ژماره ۸۱۴ ی گوچاری ئه‌لف بادا بلاوکراوه‌ت‌وه به
سه‌دام ده‌لیت: من به کافری که‌یشتمه به‌غداو سه‌دام ئیمانی بو

جگه لە مانه دەبىت بزانىن كە ئەم روشنىريانه ماق ئەوهيان نىيە
 بىانوو بۇ تاوانەكانى سەدام بەينىنەوە، يان وىنەي سەدام لەلای
 خەلکى جوان بکەن، بۇ چى؟ چونكە ئەم روشنىريانه لە
 كۆملەڭەيەكى داخراوى وەكۈ عيراقدا نەزىيون، بە پىچەوانەوە
 هەموويان لە كۆملەڭەيەكى كراومەدا ثىاونو توانيويانە دەستىيان
 بەسەرچاوهەكان بگات، گوئىيان لە حىزى ئۇپۇزسىيۇنى عيراقى بۇوە،
 ئۇپۇزسىيۇنى عيراقىش لە خستەپروو تاوانەكانى بەعسدا زۇر
 چالاك بۇو، چەندان جار تاوانەكانى بەعس، وىنەكانى ھەلەبجەو
 ئەنفال و وېرانىرىدىن دېھاتەكانى كوردىستانى ولات بە ولات
 دەگەپاند، ئەو رووناڭپەرانە ناتوانن بلىن ئىمە ئەو وىنەمان
 نەبىنیو، ئەگەر لە ولاتە عەربىيەكاندا بېئىنايە، دەمانگوت رەنگە ئەو
 كەسانە وەكۈ پىيىست ئاگايان لە ھەموو كرده وەكانى بەعس
 نەبوبىت، بەلام ئەم جوڭ روشنىريانه تواناي سەفرىيان ھەببۇو،
 كەسييکى وەكۈ (ئىدوارد سەعىد) بە درېزايى تەمەنى لە ئەمەرىكا
 ژياوه، زۇرتىرين زانىيارى لە بەردىستاندا بۇوە، بويىه (مەكىيە)
 راستەكەت كە بىيەنگبۇون لەم ھەموو تاوانە، ھىچ مانايمەكى نىيە و
 شاياني سەرزەنشتن، بىيەنگ بۇون لە تاوانەكانى بەعس، تاوانە،
 چونكە دواجار ئەوكەسەش بە شىۋەھەك لە شىۋەكان بەشداردەبىت
 لە تاوانە، چونكە ئەو بەرپرسە لە تارىكىرىنى بىرۇ دىدەو
 هوشىارى خەلکىدا بەرامبەر بە رېزىمىكى ئاواها فاشىدا.

* لەھەر دەقىكى ئەدەبىدا، سىكۈچكە، يان ھاواكىشەيەك ھەيە كە بىرىتىن لە (نووسەر) دەق و خوينەر، چۆن دەروانىتە ئەم سىكۈچكەيە، لە توانارا ھەيە ھاواكىشەي نىوان ئەم سىنە ھاوسەنگ بىرىت؟

- ئەم سىكۈچكەيە كە ناوت هىندا (نووسەر، دەق، خوينەر) من ئاپىدانەوەيەكى مىژۇويم ھەيە لەسەر ئەم بابەتە، تا سەرتاتى سەددەي بىستەم، واتا تا پىش فۇرمالىزمى روسى، لە رەخنە ئەدەبىدا كە بېرەخنە تەقلیدى ناسراوه، نووسەر ھەمە كارەيە. نووسەر وەكو خودا وايە، چونكە پىش شەپرى يەكمى جىهانى كە (17) مiliون كەس لەويى كۆززان، لە جىهانى رۆزئاوادا، دەيانگوت خودا ھەيە، كەواتە خودا داهىنەر، لىكچۇونىك ھەبوو لە نىوان نووسەر خودادا، خودا داهىنەر، نووسەر داهىنەر، خودا شتىك دەخولقىنىت، نووسەر شتىك دەخولقىنىت، خودا مروۋ دەخولقىنىت نووسەر دەق دەخولقىنىت، ھەر لەبئر ئەو دىدە فەلسەفىيە، سەربارەت بە خودا، كە خودا ھەيە و دەسەلاتى بەسەر مروقىدا ھەيە، دەبىنلىن لە رەخنە ئەدەبىشدا دەلى، نووسەر ھەيە دەسەلاتى بەسەر دەقەكەيدا ھەيە.

كەواتە تا سەرتاتى سەددەي بىستەم لە رەخنە ئەدەبىدا لەو سىكۈچكەيە، زىاتر نووسەر گرنگى و قورسايى ھەبوو، بەلام پاش فۇرمالىزمى رووسى و پاش شەپرى يەكمى جىهانى، چونكە لەپاش ئەم شەپە لە پۆزئاوادا دىدى فەلسەفى گۆپ، گوتىيان يان خودا نىيە، يان ئەگەر ھەيە مروقى لەياد كردووو! ئەم دەنگانەوەيە، يان ئەم دىدە فەلسەفىيە لە ئەدەبىشدا بەدى دەكىرىت، لە رەخنە ئەدەبىشدا گوتىيان ئىدى ئىمە گرنگى بە نووسەر نادەين، بەلكو گرنگى بە

بەختىار سەجادى

* تىۋەر ئەدەبىيەكانى سەددەي بىستەم لە فۇرمالىستەكانەو دەستى پىكىردووو..

* خوينەر بۇئەوە لە دەقىك تىيگات، پىيوىستە خۆي پېرچەكبات بەزانىيارى ھەمەلايەنە..

* تا سەرتاتى سەددەي بىستەم لە رەخنە ئەدەبىدا گرنگى دراوه بەنوسەر، لە نىوهى يەكمى سەددەي بىستەم گرنگى دراوه بەدەق، لە نىوهى سىيەم گرنگى دراوه بە خوينەر..

ههروهها هيرمونتنيكى هاوجچه‌رخ، ههروهها توپرى وەرگرتن. لىرەداو بې پىي ئەم رىبازانه گرنگى تواو دراوه بە خويىنەر.

بە كورتى بللىن: تا سەرەتاي سەدەي بىستەم لە رەختە ئەددىيدا گرنگى دراوه بەنوسەر، لە نيوھى يەكمى سەدەي بىستەم گرنگى دراوه بەدق، لە نيوھى سىيەم گرنگى دراوه بە خويىنەر، ئىستاو لە جىهانى ئەمپۇماندا، بەھۆى ئەوهى كە تىيۆرە ئەددىيەكان لە جىهانى رۆزئاوادا كارىگەريي زۇريان ھەيە لەسەر ئەدب، ھەر بۆيە بايەخى تەواو بە خويىنەرداوە، بۆچى؟ چونكە ھەندى رەختە ترمان ھەيە، بەناوى هيرمونوتىكەوە، يان رەختە هيرمونوتىكى، كە دەلىن: ھەر دەقىك بە ژمارەي خويىنەرەكانى ماناو واتاي ھەيە، واتا ئەگەر دەقىك بۇنوسىرىت، ٦ مiliارد كەس لەسەر رۇوى زھۇ دەخويىنىتەوە، لەھەمان كاتدا ٦ مiliارد رەختەمان ھەيە، رەختە ھەر شەش مiliاردەكەش بە دل پەسەند دەكىرىت ز

بەلام پىيش ئەمە، واتا تا سەرەتاي سەدەي بىستەم، ئەم جۆرە شتانە لە ئارادا نەبۇو، چونكە نۇوسەر دەسەلاتى ھەبۇو، بۇ نۇونە (تۆلىستۆي) كاتىك چىرۇكى دەنۇوسى بۇ پالەوانى داستانەكانى دەگرىا و فرمىسىكى دەباراند، چۈونكە خۇرى بەخاونى كەسايەتىيەكانى چىرۇكەكانى دەزانى، بەلام ئىستا نۇوسەر ئىدى خاونى دەق نىيە، ئەمە ئاپلىدەنەوەيەكى خىراو بەپەلە بۇو لەسەر تىپۋانىنى ئەو سى چەمكە (نۇوسەر، دەق، خويىنەر).

* مەعرىفەو زانىن و ئاستى رۇشنىرى خويىنەر چەندە پىويستە بۇ تىكەيىشتەن لەھەر دەقىكى ئەدەبى؟ يان لانى كەم دەقىك غەدرىلى نەكىرىت؟

خودى دەقەكە دەدەين، واتا تا سەرەتاي سەدەي بىستەم نۇوسەر گرنگە، لە نيوھى يەكمى سەدەي بىستەمەوە، بەھۆى فۆرمالىزمى رۇوسىيەوە، كە پىكەتابۇون لە(شکۇلوفسکى، ياكوفسکى، مۇكارۇپسکى و ترۆپسکى) كە ئەمانە دواتر لە دواى زەبرۇزەنگى كۆمۈنۈزمۇ ستالىنەوە ھەندىيەكان پۇيىشتەن بۇ (پراج) و ھەندىيەكان روپىشتەن بۇ ئەمرىكا، لە ئەمەريكا رەختە نويييان داهىنە، وەكو ئالان ترىت، كرينتز بروكس) و چەند نۇوسەرەيىكى ترىش لەم دوو تىيۆرەدا لە جىهانى رۆزھەلاتىدا، تىيۆرە ئەدەبى فۆرمالىزەم، وەك جىهانى رۆزئاوادا تىيۆرە ئەدەبى رەختەيى نۇى، ھەروھەلا بەيىنى ئەم دوو جىهانەدا لە لاي ئىنگليزەكان (رەختە ئاكارى و لىيام ئەمپىسون) ئەم سى چەشىنە رەختە ئەدەبىيە پىكەوە گرنگىياندا بەخودى دەق.

ئەمە تا نيوھى يەكمى سەدەي بىستەم بە خودى دەق، بەلام لە نيوھى دووھەممى سەدەي بىستەمدا، نەنۇوسەر لە بەرچاو دەگىرىت، نە دەق، بۆچى؟ لە بەرئەوهى (رۆلان پارت) لەوتارى مەرگى نۇوسەردا، يان مەرگى خولقىنەردا لە سالى ١٩٦٨، ھەروھە (مېشىل فۆکۇ) لە وtarى (خولقىنەر چىيە؟) ئالىت خولقىنەر كىيە لە سالى ١٩٦٩، ئەمە سەلەلەي كە بونىادخوازى، يان بونىادگەرى ئىمە پىي دەلىن بەنەماخوازى، دواجار گۇپا بۇ پاش بەنەماخوازى، ئىدى گرنگى نە بەنوسەر دراون نە بەدق، گرنگى درا بەخويىنەر، رۇون و ئاشكراشە كەلەم بىزۇتنەوە ئەدەبىدە، كە لە جىهانى رۆزئاوادا، لەسەرەتاي پەنجاكان و كۆتايى شەستەكاندا دەستى پىكىرد، ھەندى لايەنى دىكەي فەلسەفى، ھەندى قوتابخانە ترى فەلسەفە كارگەريي زۇرى ھەبۇو لەسەر ئەم رىبازە. وەكو (جۆرج پولە)

- بیگومان ئەمە پرسیاریکە وەلامى زۆرو ھەمە لایەنى دھویت، من ھېشتا لەسەر خوینەر قىسم ماوھو دەلیم: خوینەر بۇ تىيگەيشن لە دەقىك ئەركىكى فەرى لە ئەستۆدایه، بۆچى خوینەرى ئەمپۇ لە دەقىك تىيىنگات؟ بۇ نموونە شاعيرىكى وەكۈ(ئىلىوت) لە شىعىرى وېرائە خاڭدا كە كاڭ عەتا قەرەداخى زۆر بەباشى وەرىگىراوەتە سەزمانى كوردى، كە دەكىرى دەستخوشى لىبىكەم، دەبىنин (ئىلىوت) شەش حەوت زمانى ئەدەبى جياواز بەكاردەھىنیت، زۆر ئامازەرى جياجىا بەكاردەھىنیت، خوینەر پىش ئەوهى شىعەرەكە بخويىتىهە، پىويسە ئاشنايەتتىيەكى تەواوى لەگەل ئامازەكاندا ھەبىت، لەوانە ئەفسانەي مەسيحى بخويىتىهە، ئەفسانەي رۆژھەلاتى دانتى بناسى، ئاشنايەتى شىعىرى شاعيرە كلاسيكىيەكانى تر بىت، ئەو كاتە دەبىت شىعەرەكە بخويىتىهە، تا ئەمانە نەخويىتىهە بە تەواوى لە شىعەرەكە تىيىنگات.

نەمۇنەي تر زۆرە، بۇ نموونە (فۆكنەر) لە رۆمانى (قىرەو تورەيى) دا، رۆمانىكى تاپادىيەك ئالۇزە، من بۆخۆم زىياتىر لە جارىك و دوان ئەو رۆمانەم خويىندۇتەوە، بەلام بە ئاسانى لىيى حالى نەدەبۈوم، تا دواجار ئاشنايەتى ئەدەبى رۆژئاوابىي بۈوم لىيى تىيگەيشتم، يان (جىمس جويس)، (فۆكنەر)، تەنانەت (كافكا)، دەقى ئەدەبى ئەمپۇ دىۋار و ئالۇزە.

ئىستا دىيمە سەر وەلامى پرسیارى بۆچى ئەدەبى سەددەي بىستەم دىۋارە؟ چونكە خوینەرى دەقى ئەمپۇ ئەركى زۆرتىرى لە ئەستۆدایه، پىويسە ئاستى رۆشنىبىرى زۆر بالا بىت، تا بتوانىت لە ھىمماو ئامازەو نەيىنەكانى دەقەكە بگات و دواجارىش رەخنە لە دەقەكە بگىت.

- دىارە ئەم پرسیارە لە رەخنە ئەدەبى ھاوجەرخدا پرسیارىكى سەرەكىيە، ئىيمە دەكىرى پېرسىن: خوینەر كىيە؟ بىگومان زۆر جار باس لەمەكراوه خوینەر كىيە؟ يەكىك لە مەرجە سەرەكىيەكانى خوینەر ئەوهىيە كە دەبىت زمان بزانىت. بەلام كام زمان زانىن، زمانىك كە پىكەتتىت لە سى بىنچىنە، لە سى توخىم، توخىم يەكەم (دەنگ سازىيە - فۇنەتىك)^٥، توخىم دووھم (سېماتىيكس - واتاسازى) يە توخىم سېيىم (مۇرفۇلۇزى - وشە سازى) يە. خوینەر دەبىت ئاشنايەتى لەگەل ئەم سى بىنچىنە يەدا ھەبىت، بەلام ئاشنايەتتىيەكى نۇمى، بۇ نموونە لە باسى رىزماندا مەبەست لە رىزمانى دواي جۆمەسکىيە، نەك جۆمەسکى، بىگومان جۆمەسکى سەرەتا بۇنيادىگەر بوبو، دوايى و پاش سالى ۱۹۶۵ بوبە پاش بۇنيادىگەر، ئىستاش داپىزەرى زانستى سىاسىيە لە ئەمريكا.

خوینەرى ئەمپۇ ئەركىكى گرنگى لە ئەستۆيە، بۆچى؟ چونكە ئەدەبى ئەمپۇ، ئەدەبىكى ئەستەم دىۋارە، ئىستا ھەمۇ كەسىك دەتوانىت لە رۆمانەكانى ئەدەبى كلاسيكى تىيىگات، ئىستا ئىمە كورتە چىرۇكەكانى ئەحمدە موختاربەگى جاف، جەمەيل سائىب، تەنانەت كورتە چىرۇكەكانى قىلچى، عەلادىن سجادى، شاكر فەتاح، ھەمۇ ئەو نۇوسەرانە كە لە چىل و پەنجاكاندا بەرھەميان دەنۇوسى ئەگەر بۇ ھەر كەسىكى بخويىتىهە بە ئاسانى لىيان تىيدەگەن، بەلام رۆمانىكى شىرزاد حەسەن، يان بەختىار عەلى، بە ئاسانى لىيى تىيىنگەن، بۆچى؟ چونكە جياوازىيەكى تەواو ھەيە لە نىوان ئەدەبى ئەمپۇ و ئەدەبى كلاسيكى دويىنیدا، ئەو جياوازىيەش ئەوهىيە كە ئەدەبى ئەمپۇ دىۋار ترە.

* كەواتا با پېرسىن بۆچى ئەدەبى ھاوجەرخى ئەمپۇ دىۋارە؟

خوی بەرزبکاتەوە بۆ ئاستى بەرزى ئەدەب، نەك ئەدەب ئاسان كەين و دايىبەزىنин بۆ ئاستى رۆشنىرى ئىزمى خەلگى. كەواتە نۇوسمەر لەسەرىدىايم، چونكە تىيورىكى ئەدەبى هەيە (شاعير و مەندال) كە (ژوليا كريستافا) (فيمينييستى شەپۇلى دووهەمى فەرەنسەوى) لە شەستەكاندا، لەزېر كارىگەرىيتنى (ژاك لاكان) دا ئەم تىيورەي داهىنناوە (شاعير و مەندال) دەلى لە كۆمەلگەدا شاعير وەك باوكە، داهىنەرە، كۆمەلگا وەك وەندال، پىيوىستە كۆمەلگا لە شاعيرەكە نزىك بىتتەوە، نەك بە پىچەوانەوە.

ئامانجى سەرەكى ئەدەب لەھەموو تەمەندا ھەرچىيەك بىتت، دواجار ئامانجىيکى مرۆقانەيە، ھەر ئەدەبە بەسياسىيەكان دەلىت: بۆ دەبىت لە ھەلەبجەدا (٥٠٠٠) كەسى بىتتاوان لەيەككەاتدا بکۈزۈن ؟ بۆ دەبىت (١٨٢) ھەزار كەس ئەنفال بىرىن؟ يان وەك (ئەدرنۇ) دەلى: بۆدەبى (٢) ملىون يەھودى بکۈزۈن بەدەستى نازىيەكان ؟ كەواتا ئەدەبى پىش ئەم كارەساتانە لەگەل ئەدەبى دواي ئەم كارەساتانە جىاوازى هەيە.

* لەم قىسانەوە دەگەينە ئەورايى كە ئەدەب بۆ ھەموو خەلگى وەكويىكى نانووسىرىت، بەلکو بۆ كەسانى (نوخبە) و تايىبەتمەند دەنۋوسرىت و ھەرئەوانىش بە تەواولى لىنى تىيدەگەن و رەخنەيلىيەتكەن و چىزى لىيۇرەتكەن ؟

- بىڭومان ئەم مەسىھەلەيە خودى (تىيۇدۇر و ئادرنۇ) شە ئامازەمى پىكىر دەرە، (ئادرنۇ) لەبەرھەمى بىنەماكانى جوانىنناسىدا كە دوا بەرھەمىتى و پىشكەشى كرد بە (سامۆقىل پىكىت) دەلىت: من بە ئەنقةست ئەم كتىبەم بەزمان و فۇرمىكى قورس نۇوسى، بۆ ئەوهى ھەموو كەس لىيى تىنەگات، بەتايىھەتى ئەو مەبەستى خويىنەرە نازىيەكانە، بىڭومان راستە كىشەيەكى دىيار هەيە لە نىيوان نۇوسمەر و رۆشنىرى بە گشتى و خەلگى ئاسايىدا، ھەلبەت ئەم كىشەيەش بىنەمايەكى دېرىن و لە مىزىنەيە هەيە، بۆ نەمۇونە (جۈزىف كۆنپرايت) لە رۆمانى (دۆرجىنگ) دا، (تۆم تۆمامس ھاردى) لەرۆمانى (بەدور لە خەلگى تورە)، (جۇرج بىنادشۇ) لە يەكى لە شانۇ گەرىيەكانىدا، رەخنەيان لە خەلگى ئاسايىي گرتۇوە، كەواتا كىشەيەك لە ئارادا ھەيە لە نىيوان نۇوسمەر و خەلگى ئاسايىدا. ئەم كىشەيە ئىستىتا زۇرتىر بۇوە، چونكە ئىستا كىشەكە لە نىيوان رەخنەگەرىشدايە. كارى رەخنەگر وەك پەرىدىك وايە لە نىيوان نۇوسمەر خويىنەردا.

بە كورتى بلىن: خويىنەر بۇئەوهى لە دەقىك تىبگات، پىيوىستە خۇي پىرچەكبات بەزانىيارى ھەمەلايەنە..

* ئايا ئەم رەوشە وايى نەكىرىدۇوه كە جەماوەرى ئەدەب سەنورداربىت و دواجارىش بە شىيودىيەكى بەرچاو كەم بىتتەوە.. ؟

- لە ئەدەبدى ئىيمە سەرۆكارمان لەگەل چۈنایەتىدايم، نەك لەگەل چەندايەتى، من بۆ خۆم راموايم كە دەبىت خەلگى ئاستى رۆشنىرى

* ئەم دىدارە لە ژمارە (٢١٧٣ و ٢١٧٩) يى رۆژنامەي كورىستانى نۇئى دا بىلەكراوەتىوە.

- ئا يَا زانكۇ تەنھا كارىيەكى هەنۇوكەبى فېركارى لەئەستۆدایه، يان شانبەشانى ئەمە، دەبىت پرۇژەيەكى زانسىتى و مەعرىفى ئايىندەشى
ھەبىت؟

- چۆن دەتوانىن سەنورەكانى نىّوان خويىندىن و فيرىبونو و
گەشەپىدانى هوشىيارى و لايمەنى رووناكىبىرى كاڭكەينەوە دوا جارىش ئەم لايمەنانە ئاۋىتەي يەكدى بىكەين؟

- ئا يَا زانكۇ مەلبەندىكە تەنھا بۇ دەرچۈون (تخرج) ئى خويىندىكار،
يان كەنالىيەكىشە بۇ زىاتر گەشەپىدانى هوشىيارى و بەرھەمەيىتلىنى
مەعرىفەي جۇراوجۇر؟

ئەمانە و چەندىن پرسىيارى تى، پىيىست دەكات وەلامىان بدرىتەوە و
وتۈويىزى چەپپەن لەسەر بىرىت.

بۇ لىيدۇان لەسەر ئەم مەسىلەنە، بىپىيىستىمان زانكۇ ئەم گفتۇگۇ يە
لەگەل نۇوسەرە رووناكىبىرو ما مۆستاى زانكۇ (شاھۆ سەعىد)
سازىكەين.. سەرەتا لېيمان پرسى:

* بىرۆكەى دامەزراىدى زانكۇ لەچ قۇناغىكدا سەرىيەلدە او كايمە
فيىركارى و هوشىيارىيەكانى چۆن دەنرخىنیت؟

- بۇ ئەوهى بەوردى قسە لەسەر زانكۇ بىكەين، پىيىستە بگەپرىيەنە و
بۇ سەرتاكانى دروستبۇونى ئەم دامەزراوهى كەناوى زانكۇيە،
سەرەتكانى زانكۇ دەگەپرىيەنە بۇ سەرەدەمى رىنيسانس لەخۇرئاوا،
ھەرچەندە دەكىرىت بايىن ئەلقاءي زانسىتى لەھەمۇ
شارستانىتىيەكاندا ھەبوون، بەلام ئەم شەتەي كەناوى
دەزگاكانى تەرە، لەخۇرئاوا دروستبۇو، پرسىيارىك رەوايە لەخۇمانى

شاھۆ سەعىد

* ما مۆستا و خويىندىكارى زانكۇ، لەپرووى يېرىكىدە و
شىكىرىدە وەوە چەندە ئازادىن ئەۋەندە ئاسووكانى داهىنەن
لەبەردە مىياندا والاتىدەبىت..

* ئەگەر ئىيە لەزانكۇدا نەتوانىن راي جىاواز قبول بىكەين، ئەوا
بىكۆمان لەسەر ئاستى سىاسى و كۆمەلائىتىش ناتوانىن راي جىاواز
قبول بىكەين..

* دەبىت گۆپانى فكرى لەزانكۇدا بېتىھە وىنى گۆپانى
كۆمەلائىتى و سىاسى لەكۆمەلگەدا..

واتا زانکو لەیەکاتدا هات کۆلچ و چەند بەشیکی دروستکرد، لەیەکتری جیاکردنەوە، پسپورییەکانی دابەشکرد، ھەرودە بەدیوییکی تردا زانکو هات شیوهیەك لەپەیوهندى زانستيانە لەنیوان زانسته جیاوازەکاندا دروستکرد، لەکاتیکی وادا زور ئاسايیە ئىمە لەزانکویەكدا بىيىن لەیەکاتدا کۆلچى پزىشكى و ھونەرو زانسته مروقايەتىيەكان و ھەرزش و شەرىعە توپۇشىۋا... ھتد، ئەمانە ھەموويان ئامادەيىان ھېبىت، ھەلبەتە ئەمانە لەپرووی پسپورىيەوە لەیەکترى جیاوازن، بەلام وەكى پەيوهندى ئۆرگانى، كارى زانکویە كە بىيىتە كۆكەرەوە ئەم ھەموو زانستانە، واتە زانکو بەھەمان ئەو ئەندازىيەكى كە پسپورى و زانستەكان لەیەكدى جيادەكتەوە، ھىلىكى ھاوبەشىش لەنیوان ھەموو پسپورىيەكان، لەمسىرى مروقىيەكانەوە بۇ ئەوسەرى سروشتىيەكان، لەمسىرى ھونەرىيەكانەوە بۇ ئەوسەرى ئايىنىيەكان دروستەكتە، دەبىت شیوهىەك لەپەيوهندى و ھىلى ھاوبەش لەنیوانىاندا ھېبىت، ئەمەش ئەو پەيامە پىرۆزەيە كە زانکو دەيگەيەنىت بەكۆمەڭەوە مروقايەتى. واتە زانکو پىيمان دەلىت راستە معريفەكان لەبنىياتنانى ئەو دواجار لەبرئەوە مروۋەشدارى دەكتات لەبنىياتنانى كە معريفەيەدا، دەبىت ھىلىكى ھاوبەش لەنیوان ھەموو ئاستەكانى معريفەو ھەموو پسپورىيە جیاوازەکاندا ھېبىت.

* ئەگەر وابىت زانکو چ پەيوهندىيەكى بەفەلسەفەوە ھەيە؟ ئایا پىت وانىيە كە زانکو دىرىڭىراوە ئەكادىمىيائى فەلسەفەيە؟ - بەلى، بىڭومان وايە، وەك ئاشكرايە كە لەدىزەمانەوە (لەزەمانى گرىكەكانەوە) زانکو بىرىتى بۇوه لەو معريفەيە كە ھەموو معريفەكانى تر لەخۆدەگرىت، فەيلەسۋەكان لەیەکاتدا سەبارەت

بىكەين: ئایا دەكىرىت زانکو بىرىتە يانەيەك، مەلبەندىك بۇ زىاتر گەشەپىدانى توانا فيرکارى و زەينىيەكانى مروۋە؟ ھەلبەتە دروستبۇونى زانکو، دروستبۇونىكە بەجۇرىك لەجۇرەكان پەيوهندىيەكى كۆمەلايەتى لەنیوان ئەندامانى زانکودا دروستەكتە، بەتايبەتى لەنیوان ھەردوو رەگەزە سەرەكىيەكەدا كە مامۇستا و خويىندكارە.

زانکو ئەو فەزا كۆمەلايەتىيە كە تىايىدا ھەم خويىندكاران لەنیوان يەكتريدا، ھەم خويىندكاران و مامۇستا دەچىنە شىيەكەن لەماپىرىيەتى و پەيوهندىيەوە كە لەپەيوهندىي قۇناغەكانى بەر لەزانکو جیاوازترە، واتە كاتىك خويىندكار دىتە ناو زانکوو، ھەستەكتە جۇرىك لەپەيوهندى تازە لەگەل ھاپىرىكانيدا لەلايەك و لەگەل مامۇستا لەلايەكى تردا دروستەبىت، واتە جىڭە لەو ئەركە زانستىيە كە زانکو لەبوارى توپۇزىنەوەدا ئەنجامى دەدات، زانکو ئەركىنەكى دى ئەنجامدەدات، كە بىرىتىيە لەدروستكىرن و خولقاندى فەزايەكى كۆمەلايەتى بۇ يەكتناسىنى ئەو كەسانى كە ئومىد و خەونى رووناكسىرى و زانستىيان ھەيە، بەلام كاتىك ئەم ھاوكىشەيە دەگۈزۈزىتەوە بۇ خۆرھەلات، بۇ لۆتە تازە پىگەيشتۇوهكان، كىشەي گەورەلىۋە دروستەبىت، چونكە ئىمە دەبىنلىن لەخۆرئاوا زانکو وەكى پىداويسىتىيەكى قۇناغە كە ھاتە ئاراۋە.

زانست لەخۆرئاوا گەيشتە ئاستىيە ئالۇزى و بەيەكداچۇون و تىكەلابۇون كە پىيىستى بەدەزگايەك ھەبوو كە ھەم پسپورىيەكان لەيەكدى جياباكتەوە، ھەم شىيەكەن لەپەيوهندى دۆستانە لەنیوان پسپورىيە جیاوازەکاندا دروستېكتە.

شارستانیهت، ئیدى چۇن دەتوانىت شارستانیيەتىك دروستبات، لىرەوه بەھەمان ئەو ئەندازەيەى كە ئىمە دەمانەۋىت ئەرك بىسپىرىن بەزانکۇ، پىيويستە ئەرك بىسپىرىن بەھەمۇ ئەو دەزگايانە. ھەلەقتا بخانە سەرەتايىھەكانەوە، تاكو ھەمۇ دەزگا دەولەتىيەكانى تر، ھەمۇيان دېبىت پېتەكە وە توپىكى شارستانى دروستبات.

* لەناو ھەمۇ ئەو دەزگايانەدا، پىيويستە زانکۇچ رۆلىك بىبىنەت؟ - پىيويستە پۆلى پىشەنگ بىبىنەت.

* لەئەمپۇدا ئەركى سەرەكى زانکۇكانى كوردىستان لەچىدا دەبىنەتىوھو ئەم مەسىلە يە چۇن ھەلدەسەتكىنەت؟

- ھەلبەت ھەمۇ زانکۇيەك چەند ئەركىكى ھەيە، دەگریت ئەركەكانى زانکۇ لەسى لقە ئەركدا چىركەينەوە. ئەركى يەكمىيان "ئەركىكى فيرکارىيە، ما مۆستا ھەندىت تىۋۇرۇ بىنەماي زانستەكان فىرى خويىندكار دەكتات. ئەركى دووهمىيان" ئەركى ئەفراندىنە، كە لەرىڭەيەوھ ھەم مامۆستا و ھەم خويىندكار فيرى نووسىن و رادەربرىن و بەرگىرەكىن لەپابوچۇون و قبۇلكردىن راي بەرامبەر دەبىت، ئەركى سىيەمىيان" ئەركىكى كۆمەلايەتىيە، كە لەرىڭەيەوھ زانکۇ فەزايىھەكى ھاپرىيەتى لەنىوان ئەندامانى زانکۇدا (مامۆستا و خويىندكار) دروستدەكتات.

* زانکۇكانى كوردىستان تا چۈرەيەك ئەم ئەركانەيان جىيەجى كردوووه؟

- زانکۇكانى كوردىستان لەپەرئەوهى تەمەنیان كورتە، زىاتر زادەي ئەزمۇونى پاش راپەرىيەن، من ھەستدەكەم زىياتر سەرقالى ئەركى يەكمەن، كە ئەركىكى فيرکارىيە، بەلام لەپاستىدا ئەم ئەركە بەتەنها ناتوانىت پەيامى خۆى بگەيەنەت، ئەگەر موتوربە نەكىت بەدوو

بەيەزدان، بەزانستى سروشتىناسى، پىزىشىكى و... هەند قىسەيان كردووھ، لىرەوه دەتوانىن بلىيەن كە دامەزراوهى زانکۇ، درېزكراوهى ئەكاديمىيە (ئەفلاتون)، راستە (ئەفلاتون) لەئەكاديمىيەكىدا باسى ئايىدىيە دەكىردى، باسى يەزدانناسى دەكىردى، باسى مىتافىزىك و دەرگەن و زۇر زانست و لايەنلى ترى دەكىردى، بەلام (ئەفلاتون) لەسەر دەرگائى ئەكاديمىيەكى نووسىبوبۇ (تاكايە ئەوهى شارەزايى لەماتماتىك نىيە، با نەيەتە زۇورى)، واتە ئەوهى كە شارەزايى سايکلوجيا و كۆمەلگە و بابەتە فەلسەفەيەكان نەكتات، واتە ھەلەسەر دەھەمى گرىكە كانەوه دەزگايىھەك دروستبوو كە شىۋىيەك لەھارمۇنى و پېتەكە و ھەگونجان و پەيوەندى ھاوبەشى لەنىوان زانستە جىياوازەكاندا بىنېيەزە، بەلام بەداخھە وە زانکۇ كە دىتە دەنیا ئىمەوه، زانستەكان پەرتەدەكتات، بەجۇرىك زانستەكان دەبن بەدۇزمۇنى يەكترى، لەكاتىكدا زانکۇ ئەو فەزايىھە كە زانستەكان پېتەكە و ئاشت دەكتەوه، ئەم كىشەيە لەبنەپەتدا لەھۇيە سەرچاوه دەگریت كە گواستنەوهى زانکۇ بۇ دەنیا ئىيە، گواستنەوهىكى دروستتىيە.

زانکۇ لەخۇرئاوا كاتىك دروستبوو كە پىداويىستى قۇناغەكە و ئائۇزى زانستەكان ئەوهى خواست كە ئەم دامەزراوه دروستتىت و ھىۋاش ھىۋاش گەشەبکات و گۇرانى بەسەردابىت.

* كە واتە شارستانىيەت زانکۇيى دروستكىردووھ، نەك بەپېچەوانەوه؟ - ئەمە زۇر راستەو لەخۇرئاوا وايە، بەلام بەداخھە وە لەلای ئىمە وانىيە، لەلای ئىمە ئەركى دروستكىردنى شارستانىيەت دەسپىردرىت بەزانکۇ، لەكاتىكدا زانکۇ برىتىيە لەدەزگايىھە لەدەزگا كانى

کارگیریشەوە بپاریزیت، بھجوریک لەگەل لیپرسراویتییە بالاکانی هەریمەکەماندا تەبایت، سەبارەت بھخوشکردنی پەیوهندى نیوان مامۆستا و خویندکار بۆ داهینان و بەدەستەتەنافی زانیاری نوی، جەخت لەسەر ئەوە کراوەتەوە کە پیویستە ئازادى فکرى زانکۆیی بپاریزیت، لەروانگەی بپروابون بەوهى تاواھوکو كادرى زانکۆ ئازادەر بیت لەپووی بېركىرنەوە شىكىرنەوە، ئاسوکانى داهینان لەبەردەمیدا زیاتر والا دەبیت، ئەمانەو چەندىن مەسەلەی تر لەپلانى ستراتيجى زانکۆدا بەھەند وەرگىراوە.

خالىکى تر کە من دەمەویت قسەی لەسەر بکەم ئەوهىيە کە زۇرجار ئىمە دەبىين لەدەرەوە زانکۆو رەخنە لە زانکۆ دەگىريت، بەلام لەبنەرەتدا دەبیت بەپىچەوانەو بیت، واتا ئابیت زانکۆ لەدەمى خەلکى بىرسىت، بەلكو دەبیت خەلکى لەدەمى مامۆستاكانى زانکۆ بىرسن.

* هۆکارى ئەم كىشىيە بۆچى دەگەرىتەوە؟

- هۆکار زۇرە، دىارتىينيان ئەوهىيە کە لەلای ئىمە مامۆستا زانکۆ خاوهنى سەرمایيەيەكى رەمزىيە، نەخاوهنى دەسەلاتە، نەسەرمایيەيەكى گەورەي مادىشى ھەيە، بۆيە پیویستە ھەم ستراكتورى كۆمەلایتى و ھەم دەسەلاتدارىتى سیاسى حىساب بۇ ئەو تىزانە بکەن کە لەناو زانکۆدا پىشىكەش دەكرى و بھجوریك لەجۇرەكان زانکۆ بىيىتە ئامرازى وەرچەرخانى كۆمەلایتى سیاسى و كەلتوري..

لىرەوە دەبیت بلىم: دەكرا زانکۆكان لەكتى شەپى ناوخۇدا شىۋەيەك لەيەكانگىرى و بىپارى ھاوبەشيان ھەبوايە بۆ سەپاندى ئىرادەي ئاشتى بەسەر دەسەلاتدارىتى سیاسىدا ز

ئەركەكەي تر، بەلام بەرلەوهى ئىمە ئەرك بەزانکۆ بېھخشىن، دەبیت ئەرك بەسىستىمى پەروەردەيى لەھەر يەكەماندا بەگشتى و وەزارەتى پەروەردە بەتاپىتەتى بېھخشىن، چونكە دواجار زانکۆ ئەو خویندکارانە لەخۆدەگىريت کە پەروەردەكراوى دەستى وەزارەتى پەروەردەن و بەقۇناغەكانى ترى خوینددا ھەڭشاون بۇ زانکۆ.

بۇ ئەوهى پلانىكى باشمان ھەبىت بۇ پىشخەستنى زانکۆكانمان، دەبیت سىستىمى پەروەردەيىمان، وەكى يەك پرۆسەي یەكانگىرىو گشتىگەر لەباخچەي ساوايانەوە تاخويىندى بىلا بېيەك چاو تەماشا بکەين و پلانى گونجا و بۇ پىشخەستىيان دابىنیيەن، راستە دەبىت ھەبىت بۇ پىنگەوەگىرىدانى ھەموو قۇناغەكان، بۇ ئەوهى بتوانىن سىستىمەكى پەروەردەيى مەدەنلى بۇ كۆمەل بەرھەمبەيىن، ھەلبەتە تائىيىستا چەند ھەنگاوىيەك لەم بارەيەوە نزاوه، بەلام ئىمە لەسەرتاي ئەو ھەنگاوانەداین، من وەك ئەندامى پلانى ستراتيجى زانکۆ سلىمانى، ئاگام لەچەند ئاستىكى ئەو پىشخەستەنەو پلانانە ھەيە، حەزەدەكەم ئاماژە بەگۈنگەتىرينىان بىدم، سەبارەت بەخولقاندىنە ھاوسەنگى نیوان زانستەكان، لەپلانى ستراتيجى زانکۆ سلىمانىدا لەخالى (۱، ۲، ۴) ھاتۇرە دەلىت: (رَاگرتنى ھاوسەنگى لەنیوان زانست و پىسپۇرىيەتى و سروشىتى و مەرۋىيە جياوازەكاندا، لەپلانگەي ئەوهى كە ھەر پىسپۇرىيەو بايەخ و تايىبەتمەندى خۇرى ھەيە، ناکرى ھىچ بوارىكى زانستى لەكايدە سروشىتى و مەرۋىيەكاندا پىشتىگۈ بخېت).

سەبارەت بەخولقاندىنى فەزايىھەكى كۆمەلایتى، زۇر جەخت لەسەر ئەوه کراوەتەوە كە سەربەخۇرى زانکۆيى، لەپووی زانستى و لەپووی

سیاسی و کۆمەلایەتیش ناتوانین رای جیاواز قبول بکەین، کەواته دەبیت گۆرانی فکری لەزانکۆدا ببیتە هەوینی گۆرانی کۆمەلایەتی و سیاسی لەکۆمەلگەکەماندا.

* زانکۆکانی کوردستان چۆن دەتوانن کەسیتى زانستى خۆيان بپارىزىن، هەروەھا لەدەرەوە بپارى سیاسى و حزبىيە و بپارى رو پەيامى زانستى خۆيان بسەپىن؟

- دەبیت ئيرادە بەریوەبەرانى زانکۆکانی کوردستان زۆر لەسەرەوو ئەوهەو بیت کە قبولى بکەن ببن بەپاشکۆي حزبەكان، دەبیت زانکۆکانی کوردستان ئيرادەيەكى ھاوېشيان هەبیت لەسەر ئاستى زانست و فيرکارى و توپىزىنەوە كۆنگرەي زانستى و... هەت، لەراستىدا لەسەر ئەم مەسىلەيە بەرپرسىيارىتىيەكى گەورە لەسەر شانى بەریوەبەرانى زانکۆکانی کوردستاندا ھېيە، دەبیت ئەمان سنوورى ھەموو ئەو دابەشبوونە كالبکەنەوە دواجاريش نەيەيىن، پیویستە پەيوەندىيەكى ئاسوئى لەھەموو ئاستەكاندا لەنیوان زانکۆ سليمانى و سەلاحەدين و دەوکدا ھەبیت، ھەر لەم بارەيەوە داواکارم شانبەشانى يەكخستى وەزارەتى پەرەردەوە تەندروستى و کارو كاروبارى کۆمەلایەتى، لەھەولىرۇ سليمانى، ھەروەھا زۆر گرنگە كە وەزارەتى خويىندى بالاى ھەردوولاش يەك بگرىت و پلانىكى زانستى ھاوېشيان ھەبیت.

* لە ژمارە (٢٧٥٥) ئى كوردستانى نۇئى بلاۋبۇوهتەوە.

بەكورتى بلىين: پیویستە كادرى زانکۆيى بزانىت كە بەرپرسىيارىتىيەكى زانستى و کۆمەلایەتى گەورە لەئەستۆدای، ئىمە لەپلانى ستراتيجى زانکۆ سليمانىدا لەخالى (١، ٢، ٩) دا تەئىيدمان لەوە كردووهتەوە كە پیویستە زانکۆ خاوهنى گوتارىيەكى رەخنەگرانە بىت، ھەرىھەك لەمەسەلە زانستى و کۆمەلایەتى و سیاسىيەكان شىبىكەتەوە رەخنەيان لېبگىرىت، لېرەو پیویستە زانکۆ ببیتە ئەو مەلبەندەي كە گۆرانى تىورى لىيۆ دەستتىپەكتەو بگۈپىت بۇ گۆرانى ياسادانان و لەۋىشەو بۇ جىبەجيڭىردى.

* ئەم پەيام و ئامانجانەي كە ئىيۆ لەپلانى ستراتيجى زانکۆدا گەلەتەنان كردووه، لەتاو زانکۆدا چەندە پراكىتىزە كراوه، ئايَا سەنورى نۇوسىن و دروشمى بەزاندۇوه، يان ھەر لەو خواڭەيەدا لەسۈردىيەو ھەر ئاواتە خوازن ئامانجەكانتان بەدى بىت؟ - ھەلبەتە ئىمە دەبیت رىيىز لەنۇوسىن بىرىن، چونكە ھەموو كۆمەلگەيەكى تەندروست، سەرەتا گۆران تىايىدا لەفکرەوە دەستتىپىكىردووه.. دوايى گۆيىزراوهتەوە بۇ ئەرزى واقىع، بەلام تەرجمەكردى ئەم نۇوسىنە بۆسەر ئەرزى واقىع، بەندە بەتونا و ئامادەيى مامۆستا و خويىندكارى زانکۆوە، من لەلای خۆمەوە ناتوانم تەكەھونى ئەو بکەم كە ئايَا تاج ئاستىك ئەم ئامانجانەي ئىمە ھاتووهتە سەر ئەرزى واقىع، بەلام لەو بپوايەدام لەچەند سالى ئايىندهدا ھەستىدەكەين كە ورده ورده زانکۆ ئەركى گەورە پىددەسېردىت..

خالىيکى تر كە ئىمە زۆر بەجىدى لەپرۆسەي كارى خۆماندا جەختى لەسەر دەكەيەنەوە قبۇلكردى راي ئەوى دىيىه، ئەگەر ئىمە لەزانکۆدا نەتوانىن راي جیاواز قبول بکەين، ئەوا بىگومان لەسەر ئاستى

* ئەركى سەرەكىي مامۆستاي زانكۆ لە چىدا دەبىنتىه و، پېتىوا يە ئەو ئەركانە تەنها پەيوەستن بەپۆلەكانە و، يان دەبىت مامۆستا سنورى زانكۆ بېبىزىنىت و راستە و خۇ بىتەناو كۆمەلەوە؟
- پېتىوا يە "مامۆستاي زانكۆ سى ئەركى بىنەپەتىي لەسەرشانە، ئەو سى ئەركە هەرىيەكە يان رەھەندىيەك دەدات بەكەسىتىي ئەو مامۆستايە.

يەكەم: دەبىت مامۆستاي زانكۆ گەراتتىيەك بىت، يان پەدىيەك بىت لەنیوان دامەزراوهى زانكۆ خويىندكارەكانىدا. مامۆستا دەبىت بەردەوام تازەكەرهەوە پەيوەندى نیوان خويىندكاران و دامەزراوهى زانكۆ بىت، ئەمە بە ماڭايەي كە دەبىت مامۆستاي زانكۆ لەميكانىزمى كارى رۆزانە خۆيدا ھاندەرى يەكەمى خويىندكار بىت لەسەر دەوامىكىن، ھەروەھا خۇشەويىستىكردنى وانەكان لەلاي خويىندكار ئەركىي ترى مامۆستاي زانكۆيە، خويىندكار رۆزانە پېيوىستى بەوەيە كە لەلايەن مامۆستاوه ھاندەرىتىه و، كە بەردەوام بىت لەسەر خويىندن، وابىت كە بەشەوق و زەوقەوە بچىت بۇ زانكۆ، تەنانەت ئەگەر فيريش نەبىت، زانكۆ بۇي نەبىتە ئەركىي و اكە دەبىت ھەرىچىت، ئەگەر نەچىت لېپرسىنەوە لەگەلدا دەكىت، بەلکو شەوق و ويستىكى واي لەلا دروستىكىت، كە خۇي بەتسووقەوە پەيوەستبىت بەزانكۆوە.

* كەواتە گۈنكۈزىن ئەو مەسەلانە چىن كە و لە خويىندكار دەكەت كە عاشقى زانكۆ بىت يان لا يەنى كەملى ئەتىرىت؟

- ئەو مەسەلانە گەلەيەك زۇرن، بۇ نەمۇونە خويىندكار بۇي ھەبىت لەھەر مەسەلە يەكدا كە پەيوەستبىت بەخۆي، يان بەپۈزۈگەمانە كانى خويىندن يان ھەر كىشىيەكى تر كە لەزانكۆدا رووبەرۇوى دەبىتە و "خ

رېبوار سىوهىلى

* دەبىت مامۆستاي زانكۆ پەدىيەك بىت لەنیوان دامەزراوهى زانكۆ خويىندكارەكانىدا

* دەتوانم بلىم: زانكۆكانى ئىمە لەئاسەت كىشەي گەورەي كۆمەلگەي كوردىدا خەويان لېكەوتۇوە!

* ئەمپۇ مېزاجى شەخسى بۇوهتە ياسا لەناو زانكۆدا

نووسەر رۇوناكىبىر (رېبوار سىوهىلى) لە دايىكبووى سالى ۱۹۶۱ دەوچۇوو زانكۆي (غۇسكىلە و كۆپنەاگن) لە دانىمارك، بېۋانماھى ماسىتەرى ھەيە لە ئىستاتىكاي فەلسەفە، لە دەرفەتىكىدا چاومان پېيىكەوت و لەسەر كىشەكانى زانكۆ ئەم دىدارەمان لەگەلدىدا سازكەرە

خویندکار لەناو پۆلدا نییە، ئىدى بۆى نەبىت بېرسىت، ئەگەرچى بەداخھوھ لەلای ئىمە پرسىار لەناو پۆلىشدا مىدووھ.

رەھەندىيەكى تىرلەئىركى سەرەتكىي مامۇستا لەناو زانكۆدا ”گەرانقى، ھەبوونى كايىي زانسته.. زانكۆكانى ئىمە كەدامەزراوهى ئەكادىيەن، ھەمېشە لەبۇزەكاندا گۈيمان لەبانگەشەو دروشمى زانست و زانستىگەرايى دەبىت، كەواتە پىيويستە مامۇستا زانكۆ ھەمېشە لەخەمى نويپۈونەوە گەياندى زانستدا بىت، ھەرواش بەزانىيارىيەكانى تىشك و رووناكى بخاتەسەر كىشەكانى كۆمەل. ھەرىيەك بەپىي تايىبەتمەندى خۆى دەتوانىت ئەم كارانە ئەنجام بىدات، كەچى بەداخھوھ بەدەگەمنەن بىت شتى واللەلاي ئىمە روونادات، زانكۆ خۆى تىكەل ناكات بەكىشە كۆمەلا يەتتىيەكانەوە، بەلکو كارى خۆى بچووك كردووەتەوە، بەوە كۆتاينى پىھىنواھ كە لەناو پۆلداو بەپىي پرۇڭرامىيەكى تايىبەت مامۇستا ھەندىك وانە دەلىتەوە، كە زۇرجار وانە كانىشى كلاسيكى و تەقلیدىن، تەلقىنى ئەو پرۇڭرامە دەكتات بەسەر خویندكارداو دواجارىش ئىمتىحانى تىدا دەكريت، ھەربۈيە تەماشا دەكەيت خویندكارىك لەپۇلى يەكەوە هەتا پۇلى چوار لەپرووى ئەزمۇونى كۆمەلا يەتتىيەوە گەورە بۇوە، بەلام سەبارەت بەزانست و زانىاري وەكى پىيويست فېرنه بۇوە، بەدەگەمنە خویندكار ھەيە كە لەو چوار سالەزى زانكۆ رازى بىت، ھەر لەپۇلى دوومەمەوە ھەست بەمۇغاناتى خویندكار دەكريت، ئەو زۇرجار لەخۆى دەپرسىت: من بۆچى فيرناكىرم؟ يان بۆچى شتى نويم پىنناڭوتىرتىت؟ بۆچى ئەو شتانە لەزانكۆ پىم دەگوتىرتىت، دەتوانم لەشۈينىكى تىرهوھ دەستم بکەويت؟

راستەو خۆ لەگەل مامۇستاکەيدا بکەويتە گفتۇگۆۋەو پەنائى بۆ بەرىت.

مەبەستىمە بلىم: پىيويستە پەيوەندى نىوان مامۇستا خویندكار ئەوەندە پتەوبىت، كە خویندكار مامۇستا بەھاپرى و پىشتىوانى خۆى بزانىت و راستەو خۆ بىھىنەت ناو خەمو كىشەكانى خۆيەوە، نەك بەجۇرىك بىت كە پەيوەندىيەكانىيان ئەوەندە لەيەك دوورىن، كە جىڭ لەناوپىل مامۇستا خویندكار بەئاسانى بەيەك نەگەن، بەداخھوھ ئىيىستا لەناو زانكۆكانماندا كافىتىيەك ھەيە تايىبەتە بەمامۇستا خویندكار بۆى نىيە چايەكى تىادا بخواتەوە، لەبەرامبەر ئەمەشدا كافىتىيەك ھەيە تايىبەتە بەخویندكاران و مامۇستا رى بەخۆى نادات چايەكى تىادا بخواتەوە. ئەمە بۆخۆى بۇوەتە مايەى ئەوەي كەپەيوەندى خویندكارو مامۇستا لەزانكۆدا پەيوەندىيەكى ساردوسپ بىت، ئەمەش كىشەيەكى زۆر گەورەيە.

ھەر لەم گۆشەنېگايەوە دەتوانىن بلىم“ پەيوەندى لەناو زانكۆدا پەيوەندىيەكى مروقانە نىيە، بەلکو پەيوەندىيەكى مەرجدارە، رەنگە ئەمە وەك بېيار بېيارى لەسەر نەدرابىت كەدەبىت وابىت، بەلام رىڭا دانراوە كەخویندكار بۆى ھەيە چى بکات و چى نەكتات.

كەدەلیم پەيوەندى ناو زانكۆ نامروقانەيە، ئەمە ھەرگىز بەو مانايم نالىم كەئو كەسانەنە ناو زانكۆ مروڻ نىن، نەخىر.. بەلکو بەو مانايمە كەمن بتوانم پەيوەندىيەك لەگەل تۇدا دروستىكەم بىئەوەي سل بکەمەوە يان بىرسىم، كەلیم دەپرسىتەوە يان موحاسىبەم دەكەيت.

پىيويستە شوين ئەو دىيارى نەكتات، كەمن كەى و لەكوى بىم بولات و پرسىارت لىبىكەم، پىيويستە كەشىكى و دروستتە كەمادام

بیتەدەست، كە لەراستىدا لەولاتى ئىمە مامۆستاي زانكۇ لەچاو توپرگانى تىدا ئىمتىيازاتى كەم نىيە، تەنانەت لەكۆمەلى ئىمەدا مامۆستاي زانكۇ جىڭە لە ئىمتىيازى ماددى " ئىمتىيازى مەعنىويشى هەيە، بۇ نموونە توڭى كە لەشارىكەوە دەچىت بۇ شارىكى تى، كە دەزانن مامۆستاي زانكۈيت "لەپرسىگەكاندا رىزىكى زىاترت لىيدهگەن، ئەمانەو گەلېك ئىمتىيازاتى تى، بەلام با بېرسىن بۇچى مامۆستاي زانكۇ ئەم ئىمتىيازاتانە وەكى پىۋىست بەكارنابات لەجىبەجىكىدى ئەركە سەرەكىيەكانى سەرشانى خۆيدا؟ بۇچى لە ئاستى ھەندى كىشىمەكىشى لاوهكىدا خۆى بچووك دەكتەوە؟ كە لەراستىدا ئەركى ئەو شتىكى تەر.

كەواتە مامۆستا نەيتوانىيە بېيتە ئەو پىرە، كەپەيوەندىيەكى مرويى لەنیوان خويىندكارو دامەزراوهى زانكۇدا دروستبات، نەيتوانىيە بېيتە گەرانت بۇ تازىبۇونەوەي كايەز رانست لەولاتى ئىمەدا، نەيتوانىيە ھىزىك بېھخشىتە ناسنامەي كەلتورى ئىمە.
* ئاشكرايە كۆمەلگەى كوردى كۆمەلگەيەكى تەقلیدىيە، زانكۇ وەك مەلبەندىيە زانستى چۈن دەتوانىت ئەو تەقلیدىيەتە بشكىننەت؟
- پىۋىستە زانكۇ ھاوسىنگىيەك دروستبات لەنیوان ئەو دروشماھى كەھلېگەرتووھو ئەو كارانھى كە ئەنجامى دەدات، وەختىك زانكۇ دەتوانىت خۆى لە تەقلیدىيەت زىگاربات، كە دروشماھى كەنگەر لەخانەي دروشمى رووتدا نەمىننەت، بەلكو بەعەمەلى بېيتە نوپەتكەرەوە گەيەنەرى زانست و زانيارى، بەلام وەختىك ئەمە نابىينىن، ھەستدەكەن بەشىۋەيەك لەشىۋەكان زانكۇ خۆى ھەلگەر، يان جىبەجىكەرى ھەمان تەقلیدىيەتى كۆمەلە،

زانكۇ سەرچاوهىيەكى ناوازە نىيە لەناو سەرچاوهەكانى تىدا، ئەوهندەي گۆڤارو رۆزئامەكان، ئەوهندەي خويىندەنەوەي تايىبەتى خويىندكار خۆى، يان ئەوهندەي گەقتوگۆي گەرمى نىوان خويىندكاران خويان، يان ھەندىك لەپۇشنىيەكانى دەرەوهى زانكۇ، زانست و رۆحى تازىبۇونەوە بە خويىندكار دەبەخشىت، ئەوهندە پەيوەندىي نىوان مامۆستا خويىندكار نايىبەخشىت، ئەمە كىشىمەكى كەورەيە لە زانكۈكانى ئىمەدا.

كەواتە دەبىت مامۆستا گەرانت بېيت بۇ نوبىبۇونەوەي زانست، كە ئەمە ئەركى دووھمى سەرەكىي مامۆستايە.

سېيىم: ئەركى سەرەكىي مامۆستاي زانكۈ ئەوهىيە " كە دەبىت ئىمە ھەست بکەين زانكۈكانمان جىكەي ئومىدىن بۇ ئايىنەمان، واتە ئىمە وەكى كورد كاتىك باسى خۆمان دەكەين، لەو باسانەدا جىڭايمەكمان ھەبىت بۇ زانكۈكانمان، لەبۇنە تايىبەتكاندا شانازارى بەھەوە دەكەين كە ئىمە خاوهنى سى زانكۈين، بەلام لەراستىدا ئەو زانكۈيانە نەبۇونەتە بەشىك لەناسنامەي ئىمە، نەبۇونەتە بەشىك لە بەرگىرى كەلتورى ئىمە، لە بەرامبەر ئەو ھېرشنانى كە دەكىرىتە سەر كۆمەلى كوردىيەن، كە من پىّمایە ئەمانە ھەمووى بەھۆى ھېبەت و كارىزمائى مامۆستاي زانكۈوە دەتوانىت بېتەدى، مامۆستاي زانكۇ گەرانتە بۇ ئەوهى زانكۇ بېيتە جىي ئومىد، كە نەبۇوە يان نابىت، ئەمە بۇ خۆى كىشىمەكى كەورەيە.

بەداخەوە مامۆستايانى لاي ئىمە لە جىاتى ئەوهى بىر لەچارەسەرلىك بۇ ئەم كىشانە بکەنەوە، زۆرجار بىر لەو دەكەنەوە كە لە بۇوى ئىدارىيەو چۈن جىڭاى خويان بکەنەوە، يان جىڭاى خويان قايم بکەن، يان بەپرسانى زانكۇ لە خويان رازى بکەن، يان ئىمتىيازاتىيان

پروسەی بەکۆمەلگابون)، سکالاى ئەوهى هەبوو كە مامۆستاكەي
(موشريفى باسەك) پىسى گوتوروه "من تىنڭەم پروسەي
بەکۆمەلگابون يانى چى !

بىيگومان مامۆستاكە بۆيە ئەمەي گوتوروه، كە بابەتكەي لەلا ھىچ
نىيە.

جارىكى دى دەيلىمەوھ "سەبارەت بەم كىشانە، پىويىستە زانكۇ
هاوسەنگىيەك دروستىكەت لەنیوان دروشەكانى و كارى رۆزانەي
خۆيدا.

ئەگەر بەوردى دروشەمى زانكۈكانى ئىمە بخوينىتەوھ، دەبىتىت
ھىچى كەمتر نىيە لەدروشمى زانكۈكانى دنيا، بەلام ئەوان
كارىگەرييان ھىنندە زۆر بەسەر كۆمەلھەوھ، كە دەتوانن حومەت
بىقۇن، سىستەم بىقۇن، راستەوخۇ دىننەناو كىشە
كۆمەللايەتىيەكانوھ.

نەك ھەر ئەمە، بەلكو كىشە كۆمەللايەتى و مەزۇيەكان بە بەشىك
لەكىشە خۆيان دەزانىن، بەلام تو تەماشاي زانكۈكانى لاي خۆمان
بکە، دەبىتىت زۆر تەبان لەگەل كىشە كۆمەللايەتىيەكاندا، دەتوانم
بلىم "زانكۈكانى ئىمە لەئاست كىشە كەورە كۆمەلگەي كوردىدا
خەويان لىكە وتۇوھ ! ئەمە لەكاتىكدايە كەكۆمەلگەي ئىمە
لەسەر بەندى گۇپان و قۇناغىكى زۆر گىرنگدايە، كە دەبىت زانكۇ
ھەرچى زۇوتەرە لەو خەوھەستىت و روڭى ھەبىت
لەگۇپانكارىيەكاندا.

ھەر لەدرىزەي ئەم قسانەدا دەمەويت بلىم: كوا ئەو راپورتانەي
زانكۇ كە باس لەپروسەي ئاشتىيى نىيوان (ى.ن.ك) و (پ.د.ك) دەكەن
؟ كوا پىشىيارى مامۆستاۋ كاربەدەستانى زانكۇ سەبارەت

لەبەرئەوھ دەتوانىن بلىين: هەتا ئىستا زانكۇ لەكۆمەلگەي ئىمەدا
نەبووھ بەئەلتەرناتىقىك.

* دىيارتىرىن ھۆكاري ئەم كىشە يە چېيە ؟

- من ھۆكارەكەي دەگەرپىنەوھ بۇ ئۇوهى كە بەپرسانى زانكۇ، يان
باوكانى زانكۇ، بەدەگەمن نەبىت، تىياياندا نىيە تازەكەرەوھى كايەي
زانست بن، ئەوان ھەميسە كار لەسەر ئەوھ دەكەن، كە ئىمە دەبىت
بىكۈپرین و لەبرى ياساى نۇئ دايىتىن، دەبىت بىزانىن كە ئەو ياسا
كۆنانە چىدى نە لەخزمەتى زانكۈدايە و نە لەخزمەتى كۆمەللى
كوردىشماندايە، ئەگەر زانكۇ ھەر بەم شىيەيە كەھەيە كاربىكتا،
ناتواتىت بچووكىرىن كارىگەرلى لەسەر كۆمەل دابىتىت، چونكە
لەحالىكى وادا زانكۇ ھىچ كىشەيەكى لەگەل كۆمەلدا نابىت.

بېراستى مايەي نىگەرانىيەو جىڭكاي سەرسوور مانىشە، كە زانكۇ
بانگەشە زانست و زانيارى و پىشكەوتىن و رەخنەو... هەتد دەكتا،
كەچى كىشەيەكى ئەوتۇرى نەبىت لەگەل كۆمەلدا، كە ھەموو دەزانىن
كۆمەللى ئىمە وەك كۆمەلگەيەكى رۆزھەلاتى دواكه توتو و تەقلیدىيە.
من دەپرسىم "كوا ئەو سەرژىمەرييانە زانكۇ لەسەر قەيرە كچان ؟
كە ئەمە كىشەيەكى دىيارى ولاتى ئىمەيە، كوا ئەو راپورت و
لىكۈلىنەوانە زانكۇ كە قسە لەسەر تىرۇرى ژنان دەكەن ؟

من پىمۇا يە "ئەگەر خوينىدكارانىش بىانەويت بەشىوھىك
لەشىوھەكان قسە لەسەر ئەم لايەنانەي ژيان بکەن، ئەوا زۆرىك
لەمامۆستاياني زانكۇ بەناوى ئەكاديمىيەت و شتى لابەللى تىرەوھ
كىشەيان بۇ دروستەكەن.

من نەمۇنەيەكت بۇ دەگىرپەوھ "لەم رۆزانەدا خوينىدكارىيەك ھاتەلام،
كە ناوئىشانى باسەكەي برىتىبىوو لە (قەيرانى كۆمەلگەي كوردى و

وینهیوه که رۆژئاوا لەسەرخۆی دروستیکردووه، کە گوایه وینهی موغرییه و لاو ھاندات کە بچیت بۆ ئەوروپا، ئەمانه بەشیکین، بەلام مەسەلەکە ھەرئەم نیيە.

* کەواتە ئەو ھۆکارە سەرەکيانه چىن کە وايکردووه زانكۆ تەنها لەدھورى دروشم بئالىت و نەپەرىزىتە سەر پراكتىيەكىرىدىنى دروشەكان ؟

- لەپاستىدا بۇ ئەم مەسەلەيە زىاتر لەھۆکارىيەمان ھەيە، بەلام من جەخت لەسەر يەك ھۆکار دەكەمەوە " کە نەبوونى ياساي زانستىيە لەزانكۆدا، ئەوهىشى كارەكانى زانكۆ دەبات بەرىيۆ، مىزاجى شەخسىيە. دەتوانم بلىم: ئەمپۇ مىزاجى شەخسىي بۇوهتە ياسا لەناو زانكۆدا، ئەوه مىزاجى شەخسىيە كە دەستتىشانى پەيوەندى مامۆستاۋ ئەو بەشە دەكات كەوانەتىيە تىيدا دەلىتەوە، ھەرودەھا ھەر مىزاجى شەخسىيە كە دەستتىشانى پەيوەندى عەميدو سەرۆك بەشكەن دەكات، ئىدى بەم پىيەھەلکشى، دەبىنېت پەيوەندى عەميدو سەرۆك و كاربەدەستانى ترى زانكۆ ھەر بەپايدەلەي مىزاجى شەخسىي پىيکەوە بەستراون.

من پىمۇايە ئەو مىزاجە شەخسىيە گۈزەشتەيەكى سىاسيي ھەيە، بۇ نەمۇونە من سەر بەلايەننېكەم و تۆ سەر بەلايەننېكى تر. ئالىرەوە مىزاجى ئىمە يەكتەر دەپىت، لەبەر ئەمانەيە لەكۆتايىدا ئىمە ئامانجىيەمان نابىت كە خزمەتكىرىدىن بىت بەزانكۆ، كە تەقاندەنەوە تواناۋ بەھەكانى خويىندكارانە.

تۆ سەرسام مەبە كەدەلىم: ھەتا ئىستا لەزانكۆيەكى وەكى سەبارەت بەكۆچ و سەفەرى لاوهەكان، من ھەرگىز لەگەن ئەوەدا نىم، پىنجشەممەن ئەگەر خويىندكاران بىيانەۋىت بىنە زانكۆ ھەرييەكەو

بەئاشتبوونەوە گشتى ؟ بۇ ھانى خويىندكاران نەدرابە كەلەسەر ئەم كىشىيە قىسە بىن ؟ بۇچى ئەمانە كىشىيە گەورەي و لاتى ئىمە نىن ؟

كەواتە زانكۆ لەئاست كىشە كۆمەلەيەتىيەكاندا مەلبەندىيەكى مجرۇو بىيگىيانە، زانكۆ ھەمېشە چاوهپى بېپارىيە سىاسييە، بەلام لەپاستىدا دەبىت زانكۆ خۆي دروستكەرى بېپارى سىاسيي بىت.

* بۇچى زانكۆكانى لاي ئىمە پاشكۆي بېپارە سىاسييەكانى حزبەكانى ؟

- ھۆکارەكە زۆر رۇونە، چونكە زۆربەي كاربەدەستانى زانكۆكانى لاي ئىمە ئىنتىماو وەلەيان بۇ يەكىك لەحزبەكان ھەيە، ناتوان ئەو بېپارانە رەتبەنەوە، بەلام لەپاستىدا دەبىت وانەبىت، واتە دەبىت زانكۆ خۆي بېپارى خۆي ھەبىت، نەك تەنها جىبەجىكەرى بېپارى سىاسيي حزبە دەسەلاتدارەكان بىت.

ونبۇونى ھەموو ئەم پېسىيارانە دەرىدەخات كە زانكۆ لەكتى پراكتىكدا دامەزراوەيەكە تەنها قاوغىيەكى ھەيە، مەلبەندىيەكە تواناي خۆي ھەلگىراوەتەوە بۇ دىزايەتىكىرىدى خويىندكار، بۇ زىاتر تۇراندىنى لاوهەكانى ئىمە !

لىيتنىكەچىت، كە لاوهەكانى ئىمە دواى ئەو ھەموو سەتمەمى كە لەلایەن خىزان و كۆمەلەوە لىيان دەكىت، بەو ئۆمىيە دىنە زانكۆو كە قەربۇوی ئەو شكسنانەيان بۇ بکرىتەوە، بەلام دواوېستىگە كە تىيادا دەچەوسىئىرنەوە زانكۆيە.. ئىتەلەوبىو بېپار دەدات كە بېراتە دەرەوە.

سەبارەت بەكۆچ و سەفەرى لاوهەكان، من ھەرگىز لەگەن ئەوەدا نىم، كە پەيوەستە بەبارى ئابوورى و شتى لەو بابەتەوە، يان بە ئەو

به جاسوس، ماموستا ئىستىغلالى ھندى مەسىلە دەكەت و رق
لە خويندكار ھەلدەگىرىت.

ھەموو ئەمانە دەمانگەيەننە ئەوهى كە بلىين: رەفتارى ناو زانكۇ
رەفتاريڭى ئەكادىمىنىيە، بەلكو ھەموو كارەكان بەمۈزاجى
شەخسى دەپۇن بەپىوه، لەكۆتايىشدا بۇمان ئاشكرا دەبىت،
كە ماموستا زانكۇ لەچەند قەيرانىكدا دەشى، چونكە دەرئەنجام
ھەستىدەكەين كە ماموستا كىشەيەكى ئەكادىمىنىيە، ئەو كە
شەهادى خۆى وەرگرتۇوه، كە تەرقىيە عىلىمى كردووه، ئىتىر بەوه
زانستىبوونى خۆى سەلماندۇوه بۇوه بەپىاواي زانست، ئىتىر
پېسىيار لەوە ناكات كە تازەكىرىنە وە ئەم كايدە لەكويىوه بەرھەم دىت
؟

دەبىت بشزانىن كە مەمانە دروستىكىدىن پەيوەندى بەرەفتارى
زانستيانەن رۆزانە وەھەيە، نەك مۈزاجى شەخسى.
* بىتوانىيە بەشىكى كىشەكانى ناو زانكۇ پەيوەستە
بە خويندكارانە وە؟، لات وايدە خويندكاران بەتەواوى ئەركى
سەرشانيان جىيە جىكىردووه. لەم بارەيە وە گلەييتان لە خويندكاران
ھەيە؟

- گلەيى سەرەكىم لە خويندكار ئەوهى كە بۆچى بەم وەزعە رازىيە،
يان ئەم وەزعە قبۇلل دەكەت؟

لەلائى ئىمە زانكۇو كايدە پەروەردەيىمان ھەميشە ئەو بەگوئى
خويندكاراندا دەدات كە تو وەك مروقىكى كەم عەقل، وەك كەسىك
كە ھەميشە دەبىت فېرىكىيەت، وەك كەسىك كە نادانىت و... زورىكى
تر لەم حوكمانە. من گلەييم لە خويندكاران ئەوهى بۆچى بەم
حوكمانە رازى دەبن؟، بەلام لەپاستىدا خويندكار زۇر لەوە زىاتە كە

بەشىوەيەك لەشىوەكان توانا و بەھەركانى خۆيان نىشانى
خويندكارانى تر بەدن، ئەوهى وىنە كىشە وىنە بکىشىت و ئەوهى
مۆسيقارە مۆسيقا لىيدات، ئەمە بەم شىوەيە قەددەغىيە.
لە زانكۆكانى ئىمەدا هەتا ئىستا بىر لەوە نەكراوەتەوە كە خويندكار
بەدرىزىيە ئەفتەكە وانە دەخويىت، با لەكۆتايى ئەفتەكەدا
پېشۈرىيەكى بۇ دروستىتكىيەت يان كەشىكى تەرفىيەي واي بۇ
دروستىتكىيەت، كە بىيىتە مايدە زىاترى يەكتناسىن و خوشكىرىنى
پەيوەندىيەكان.

ئەمانە ھەموو كىشەيەكى گەورەي ناو زانكۆكانى ئىمەن، هەتا
ئىستا خويندكاران بەپىي مۈزاجى ماموستا و سەرۆك بەشكەن و
عەميد و... هەتە موحاسىبە دەكىرىن.

تۆ بپوانە "لەلائى ئىمە خويندكار موحاسىبە دەكىرىت، ھەپەشەي
فەسىلى لىيدەكىيەت ئەگەر لەپۇزىكىيەت تاودا كورسىيەكى ناو زانكۇ
بەرىتە بەرەتەواھەكە، يەكسەر بىيى دەلىن: "تۆ بۇت نىيە ئەو
كورسىيە لەجىگەي خۆى بجولىيەت". من ئەمانەم بەچاوى خۆم
بىننۇوە رۆزانەش كىشەيە وادۇوبارە چەندبارە دەبىتەوە.

ئەمانە لەلائىكە، لەلائى كى ترەوە خويندكارىك ئەگەر بەجلى
كوردىيە وە بىت بۇ ناو زانكۇ، مەچەكى دەگىرىت و نەك ناھىلەن بىتە
ژورى، بەلكو بەنازاواھەچى لەقەلەمى دەدەن.

كاتىكىش چاو بەياساكانى زانكۇدا دەگىرىن، تەماشا دەكەين
دەقىكى لەو بابەتە نىيە كە بلىت: خويندكار بۇيى نىيە بەجلى
كوردىيە وە لە زانكۇدا دەۋام بکات، ئەوە مۈزاجى شەخسىيە كە ئەمە
قەدەغە دەكەت. ھەرودە مۈزاجى شەخسىيە لە زانكۇدا خويندكار
بەسەر خويندكار وە خويندكار بەسەر ماموستا وە دەكىرىت

لەناو ئەم دابەشکردنەدا ھەيە، ھەموو كوره شىك پوشەكان لەدواى دواوه يان پىشى پىشەو دانىشتۇون، ھەروھا ھەموو كوره كەمتر پوشەكان لەدواوه يان لەپىشەو دانىشتۇون، لەپىزى ئەملاشەو ھەموو كچە سەرپوش لەسەركان لەپىشەو دانىشتۇون، ھەموو كچە سەرپۇوتەكان لەدواى دواوه دانىشتۇون.. من كە دەچمە پۇلەوە حالەتىكى سەيرۇ نائائاسىي دەبىنم، ئىنجا من لەخۆم دەپرسىم: تۆ بلىي من بتوانم لەناو ئەم گروپ دابەشکردنەدا شتىك بلىي، كە ھەموو وەكتەك لىيم تىېگات؟ گومانم ھەيە كە بتوانم، بۆيە دەيلىمەوە: گلەيىم ھەيە لەخويىندكاران، كە بۆچى پەيوەندىيان بەم شىوھىيە؟

* ئاشكرايە ئىيمە سى زانكۆمان ھەيە، لەچ رىكەيەكەوە دەتوانرىت پەيوەندىي نىوان زانكۆكان پتەو بكرىت بەشىوھىك كە ئالۆزىي وەزىعى سىياسى ناخۆرى كورستان كارلەپەيامى زانستىي ئەوان نەكتات؟

- بەپرواي من ئەم مەسەلانە بەپلەي يەكەم پەيوەندى بەئىرادەي سەرۇكى زانكۆكانەوە ھەيە، كە لەھەموو كاتىكىدا، لەشەپو لەئاشتىدا، جۆرلەكە ئىرادە بخەنە گەپ بۇ نزىكبوونەوە خۆشکردى پەيوەندى نىوانىيان.

مەبەستمە بلىي: بۇ ئەوەي كۆدەنگىيەكى زانستى لەنىوان زانكۆكانماندا دروستىتى، پىويىستى بەئىرادەي سەرۇكى زانكۆكان ھەيە، ئەمە لەچەند لايەكەوە سوودەخش دەبىت، لەلایەك لەكەياندى زانيارىدا شابەشانى يەك دەپۇن، واتە ئابىت زانكۆيەك ھەموو ئىمكانا تىكى بۇ بخىرىتەگەپ پىشىكەوېت، زانكۆيەكى تريش لاي لىنەكىرىتەوە.

بەم شىوھىيە تەماشا دەكىرىت، ئەو پىش ئەوھى بىتە زانكۇ ئەزمۇونىيەكى كۆمەلايەتى ترى ھەيەو بەپرۇسى بەكۆمەلايەتى بۇوندا تىپەپریوھ، دەشى ھەرىيەك لەو خويىندكارانە زانكۇ كورى گەورەي مالىيەك بىت، ناوبىزىكەرەك بىت، ھەموو ئەمانەش پىويىستى بەجۆرىك لەئەزمۇونى تايىبەتى عەقلى و مەعرىفى ھەيە، تۆ كە ناوبىزى دووكەس دەكەيت، پىويىستى بەئاستىك لەتىكەيىشتن ھەيە لەكۆمەلگە.

بەكورتى بلىيin: كاتىك خويىندكار دىتەناو ناوهندىيەكى وەك زانكۆوه، بۇونەوھىيەكى كەم عەقل نىيە، نادان نىيە، كەواتە بۆچى ئەم حۆكمە ناپەوايانە قبۇول دەكتات؟ من گلەيىم لەبىدەنگى خويىندكاران ھەيە لەئاست ئەم حۆكمانە.

گلەيىمەكى تر كە ھەبىت لەخويىندكار ئەوھى بۆچى لەناو خۆياندا پەيوەندىيەكى پتەويان نىيە؟

من پىنموايە ئەو مىزاجە شەخسىيەكى كە پەيوەندى نىوان مامۆستاۋ خويىندكار دىيارى دەكتات، زۆرجار لەپەيوەندى خويىندكارو خويىندكارىشدا رەنگى داوهتەوە.

ئەمانە لەلایەك، لەلایەكى تريشەوە دەمەوېت بلىي: زانكۇ روألىكى گەورەي ھەيە لەجىا كەردىنەوەي ھەردوو رەگەزى نىپرو مى لەيەكترى، ئىيمە دەزانىن خويىندكارى كچ و كوب بەدرىيژايى قۇناغى ناوهندى و دواناوهندى لەيەكترىيەوە دوورن، كاتىكىش كە دىنە زانكۇ، ھەر بەپروكەش لەيەكەوە نزىكىن، يان تىكەلاؤن.

پىت سەيرەبىت كە دەللىم: كاتىك من دەچمە پۇلەوە، دوو گروپ يان سى گروپى جىا دەبىنم، ھەموو كورەكان لەپىزىك دانىشتۇون و ھەموو كچەكانىش لەپىزىكى تر، جىڭ لەمە دابەشکردىيەكى تريش

ئەگەر شتىكى لەو جۆرەش لەنیوان زانکۆكانماندا دروستبىت، خراپ نىيە، بەھە مەرجەھى كە ئەو ئەنجومەنە ملکەچى كىشە سىياسىيەكانى نىيوان لايەنە تاڭوکەكان نەبىت.

دواجاريش دەبىت بلىّين: ھەموو رېڭخستىك كارىكى عەقلانىيە، مايەى خۇشحالىشە كە ئىمە بتوانىن لەپىگەھى كارىكى عەقلانىيە وە پەيوەندى نىيوان زانکۆكانىشمان رېڭخەين، بەلام ئەمە گەراتن نىيە بۇ ئەوهى كە ئەو پەيوەندىيە دروستبىت، دەبىت ئەو پەيوەندىيە لەروحىيەت و لەئىرادەي خەلکانى بالا دەست لەناو زانکۆكانە وە دروستبىت. (مەبەستم لەخەلکانى بالا دەست تەنانەت لە خويىدكارەكانىشە) ئەوانىش مەيليان ھەبىت بۇ نزىكبوونە وە تىكەلبۇون، ئەوانىش ھاندەربىن لە خوشكىرىنى پەيوەندى لەگەل خويىدكارانى بەشەكانى زانکۆكانى ترى كورستان.

سەبارەت بەمامۆستاكانىش، دەكرى لەپىگەھى پەيوەندى شەخسى مامۆستاكانىشەوە پەيوەندى نىيوان زانکۆكان خۇشبىرىت، بۇ نمۇونە كەمن دىيم بۇ سلىمانى، پەيوەندى تايىبەتى خۆم ھەيە لەگەل چەند مامۆستايىكى ئىرەدا، دەكرى ئەم ھاتنە، ئەم سەردانانە بقۇزىتەوە لە خزمەتى زانکۆشدا بەكارىرىت. ھەر بەم شىۋىھى، سەرۆكى بەشەكان و سەرۆكى زانکۆكانىش دەتوانن پەيوەندى نىيوان زانکۆكان خۇش بکەن.

* لە ژمارەكانى (٢٦٩٧ و ٢٧٠٣) ئى كورستانى نۇئى بالا بۇوهتەوە.

جىگە لەسەرۆكى زانکۆكان، بەشەكانىش دەتوانن جۆرەك لەنزاپىكبوونە وە پەيوەندى دروستبىكەن، كە بۇ ھەمۇولايەك سوودبەخش بىت، بەتايدىپەتى بەشى كۆمەلناسى و دەررۇنناسى سەردانى يەكترى بکەن، لەئەنجامى تىكەلكردى خويىندكارەكان، جۆرەك لەكىپەتكى زانستى دروستبىت، تەنانەت رەنگە لەنیوان مامۆستايانىشدا دروستبىت، كە دواجار ئەو سەردان و بەسەركردنەوانە جۆرەك لەپەيوەندى و يەكتراناسىنى نۇئى دروستدەكتات، كە بۇ ھەمۇولايەك سوودبەخش دەبىت. لەبارى راگەياندىنىشدا دەكريت زانکۆكان لەيەكترى نزىك بىنە وە چالاكيي روژشنبىرى و ئەدەبى و ھونھەرى لەلاي يەكترى پىشكەش بکەن.. ئەمانە شتە سەرتايىھەكان بۇ نزىكبوونە وە زانکۆكانمان لەيەكترى.

نابىت سەرۆك و لىپرسراونى زانکۆكانمان ھەر چاوهپوانى بېپارىكى سىياسى سەررووى خۇيانە وە بن كە ئايا رازى دەبن ئەمە بکەن، يان نا؟ پىويىستە ھەرچى زووترە ئەم مەسەلەيە چارەسەر بکىت، بۇ ئەوهى خويىدكارانىش ئىتىر پەيوەست نەبن بەوهى كە مادام ئەم خويىدكارە سەر بەم شارەيە يان ئەو لايەنەيە ئىتىر بۇيى نەبىت لەم زانکۆ، يان لەو زانکۆ وەرىگىرىت و بخويىت.

* بۇ خوشكىرىن و نزىكبوونە وە زانکۆكان لەيەكترى پىتۇانىيە ئەنجومەنەن يان يەكتىتىيەكى نىيوان زانکۆكانمان پىويىستە؟ - پىيموانىيە هېچ جۆرە گۇرانىك تەنها لەئەنجامى دروستبۇونى ئەنجومەن، يان يەكتىتى، يان سەندىكايىھە بىتەكايىھە، ھەموو ئەو مەرۇقانە كە لەۋاڭتى ئىمەدا پىگەيىشتۇون و رولىان ھەبۇوە لەدەرهەوە ئەنجومەن و يەكتىتى و سەندىكاوە پىگەيىشتۇون، بەلام خۇ

- ئا يَا زانكۆ تەنھا كارىكى هەنۇوکە يى فېركارى لەئەستۆدايە، يان شانبەشانى ئەمە، دەبىت پرۆژە يەكى زانستى و مەعرىفى ئايىندەشى ھەبىت؟

- چۆن دەتوانىن سەنۇورەكانى نىّوان خويىندەن و فېرىپۈون و گەشەپىدانى ھۆشىيارى و لايمەنى رۇوناڭبىرى كالبەكەينەوە دواجارييش ئەم لايمەنانە ئاوىتەسى يەكدى بىكەين؟
ئا يَا زانكۆ مەلبەندىكە تەنھا بۇ دەرچۈون (تخرجى) خويىندىكار، يان كەنالىيكتىشە بۇ زىاتر گەشەپىدانى ھۆشىيارى و بەرھەمەيىتىنى مەعرىفەسى جۆراوجۇر؟

ئەمانە و چەندىن پرسىيارى تىر، پىيىست دەكات وەلاميان بدرىتەوە و توووپىزى چپۇپرپىان لەسەر بىكىت.

بۇلىدىوان لەسەر ئەم مەسىلەنە، بەپىيىستىمانزانى ئەم گەفتۈگۈيە لەگەل نۇوسەرو رۇناكىبىر (ھەلکەوت عەبدوللە) دا سازىكەين.
(ھەلکەوت عەبدوللە) لەسالى ۱۹۵۶ لە سلىمانى لە دايىكبووه، مەتا پۇلى پىيىنچەمى كۆلىيچى پىزىشكى زانكۆي مۇستەنسىريە خويىندەوە لە بەغدا، بەھۆى جموجۇلى سىياسىيە و نەيتوانىيە خويىندەن تەواوبكات و لە كۆتايى سالى ۱۹۸۱ بۇوه بەپىشەرگە.

ئەوكاتە سكىرتىرى يەكتىتى خويىندىكارانى كوردستان بۇوه، پاشان سەركىدا يەتكى (ى.ن.ك) بۇ ھەندى كارى پىيىست، دەينىرىت بۇ سورىياو ماوھىيەك لەھۆى خەرىكى كارى رۇزىنامە گەرى بۇوه، ئىنجا دەچىتىھەندەران و لە ولاتى دانىمارك نىشتە جى دەبىت. چەند سالىيكتىشە كەرپاوه تەوه بۇ كوردستان.

سەرەتا لىيمان پرسى:

ھەلکەوت عەبدوللە

* لەلای ئىمە بەشىك لە مامۆستاياني زانكۆ ئەوهندەي خۆيان بەخاوهن دەسەلات دەزانن، بەشىكى تىرىشيان ئەوهندەي خۆيان بەكارەند دەزانن، ئەوهندە خۆيان بەپەيپارىكى خاوهن پرۆژەي زانستى و روشنىرى نازانن!

* زانكۆكانى كوردستان نەياتقۇانىيە خۆيان لەسىبەرى سىستەملى خويىندى بەر لە زانكۆ رىزگار بىكەن..

* زانكۆ چەندە زانىارى دەبەخشىت بە خويىندىكار، لەوە زىاتر چاوهپوانى ئەوهىيە كەنەو خويىندىكارە داهىنان لە بوارەكەي خۆيدا ئەنجام بىدات.

پرسیارهکان دهیت له سنوری ئەو کتیبانەدا بیت کە لهەر قوناغیکدا خویندوویەتى.

بەلام کاتیک خویندکار دیتە زانکۆوه، شانبەشانى ئەوهى کە پروگرامیکى دیاريکراوى هەيە، هەروەها بۇ ئەوهى هوشيارىيەكى تايىھەتى لە بوارىك له بوارەكاندا لەلا دروست بیت، بەرخ و بىركىدنەوهىكى رەخنەگرانەو بىتە مەيدان.

واتە خویندکار تىپوانىنى ھەبىت له سەر پروگرامى خویندن و دەروبەر و كۆملەگەكەي و بەشىوھىكى ئازادانە و عقلانىانە رەخنەيان لىېگىريت و راي تايىھەتى ھەبىت له سەر مەسەلەكان و بەتايىھەت له بوارەي کە دەبىت پىپۇر تىايادا.

لە بەرئەوهى سىيەرى پىلەبەركىرن، سىيەرى كۆپىكىرنى وانەكان، بەشىوھىكەن هەتا ئىستاش لەناو زانکۆكانەناندا بەدى دەكىريت، بۆيە دەبىنин ئەو پەرنىسيپانى کە لە تاقىكىرنەوە كاندا هەيە، يان بەشىوھىكى گشتى تر بلۇن ھەمان ئەو پەرنىسيپانى کە لە سىستمى پەروردەو خویندىنى پىشى زانکۆدا ھەبووه، لە زانکۆشدا بەدى دەكىريت، کە بەرای من ئەمە يەكىكە لە كىشە ھەر ديارەكانى سىستمى خویندىنى زانکۆكانى ئىمە و پىويىستيان بە چارە سەرى بنەرتى هەيە.

* بەم پىئىھە بىت زانکۆكانما بەشىوھىكى تەقلىدى و دوور لە گىيانى سەردەمانە، كارە فىيركارى و پەروردەيىھە كانيان رايى دەكەن. كەواتە باپرسىن لە ئىستادا زانکۆ چۈن و لەچ رىگەيەكەوە دەتوانىت خۆى لە قەيرانى تەقلىديت رىزگار بکات؟

- رىزگاركىرنى زانکۆكانما لە تەقلىدييەت، پەيوەستن بە دوو فاكتەرەوە كە برىتىن لە:

* زانکۆلەيەك كاتدا مەلبەندىكە بۇ فيرىبوون و كەنالىيىشە بۇ مۇشىارى، ئەم لايەنە چۈن ھەلەسەتكىنیت، زانکۆكانى كورستان چەند توانىييانە ئەم ئەركانە جىبەجى بکەن؟

- بەرای من زانکۆ لە بنەرتىدا، پەيامىكى جىاوازى هەيە لە پەيامى پىش زانکۆ، ئەگەر ئىمە لېرەدا ئەو پەيامانەي زانکۆ كورت بکەينەوه، دەبىت بلۇن: برىتىيە لە لايەنى فيرکىردن، لە دروستكىرنى هوشىارىيەكى تايىھەتمەند لە بوارىكى ديارىكراودا، شانبەشانى ئەمە دروستكىرنى بىركىدنەوهىكى رەخنەگرانە، ئەگەر بىت و (زانکۆ) لەم گۆشەيەكى دىنيادا نە توانىت ئەم پەرنىسيپانە بەھەند و ھەرگىريت، بىڭومان لەو ئەرك و پەيامە مىزۇۋىي و زانستىيەپىي سپېردراؤھ دادەپرىت، ئەگەر لەم گۆشەيەو بپوانىنە زانکۆكانى كورستان، دەبىت بلۇن: بەداخەوە لە گەل ئەو ھەموو ھەول و كۆششانى کە دەيکەن، لە گەل ئەو ھەموو گىرۇگرفتانەي کە رۇوبەر رۇويان دەبىتەو (بە حوكىمى ئەو بارودۇخەي كە كورستانى تىدابۇوه)، نەيان توانىيە لە سىيەرى ئەو شىۋاژ خویندىنەي بەر لە زانکۆ خۆيان رىزگار بکەن.

وەك ناشكرايە سىستمى خویندىنى بەر لە زانکۆ لەلاي ئىمە بەشىوھىكى تەقلىدى زۇر نازانسىتى بەرپۇوه چۈوه و دەچىت، لە قوناغەكانى سەرەتايى و ناوهندىي و ئاماھىيىدا، خویندکار كۆمەلېك وانەي بۇ ديارى دەكىريت، ئەركى خویندکار ئەوهندىي لە بەرگەن ئەو وانانە بۇوه، ئەوهندە تىڭەيىشتن نە بۇوه لە وانەكان، دوا جارىش لە كاتىكى ديارىكراودا تاقىدە كەننەوە، تاقىكىرنەوە كانىش ئەوهندىي پىلەبەركىرنى وانەكانيان پىوه ديارە، ئەوهندە فيرىبوونى زانستىيان پىوه ديارنە بۇوه، چۈنكە وەلامى

ئەو بىكەين كە مروۋە لە دەرگاي زانكۆ چۈوه ژۇرە وە ئىتىرىتىتە مروققىكى تر، ئىدى ئەو مروققە خويىندىكار، يان مامۇستا بىت.

بىكۇرتى بلىن: بۇ ئەوەرى زانكۆكانمان لە تەقلىدېيەت رىزگار بىكەين، پىيۆستە ئەو رىزگار كىرىنە خۇي پىرسەيەك بىت و سەرجەمى كۆمەلگە بىكىرىتە وە، كە زانكۆكانىش لەپىرىگەي گەشە كىرىنى كۆمەلگە بىت وانىت ئەو كارە ئەنجام بىدات، ئەمە لايىنه خويىيەكى زانكۆ.

لايىنه بابەتىيەكى پەيوەندىي بە كادىرى ئەكادىمى زانكۆ وە هېي، چونكە ئىمە ناتوانىن بلىن ئەمموو ئەوانەي كە لە زانكۆدا وانە دەلىنە وە لە بەرئە وە مامۇستا زانكۆن ئىتىرى سىفەتى روشنىرييان پى بېھخشىن، چونكە روشنىبىر ئەگەر بە ماناي (بىريار) لىيى بىروانىن، دەبىنин كۆمەللىك تايىبەتمەندى هېي، كە وەكىو يەك لە مامۇ مامۇستايىكى زانكۆدا بەدى ناكىرىت، كاتىك ئەمە دەلىم رىزى زورىشىم بۇ ئەمموويان هېي.

لە لايىنى خودىيە وە، دەپرسىم ئايى ئەو مامۇستايىانەي كە لە زانكۆكاندا وانە دەلىنە وە چەند خاونى ئەو پىرۇزەيەن كە زانكۆ گرى بەدەنە وە بە كۆمەلگە وە ؟

ھەر وەها دەپرسىم: زانكۆ چ رولىكى هېي لە بىلە كەندا وە هۆشىيارىيەكى تايىبەتى لە كۆمەلدا ؟ مامۇستايىان چۈن دەتوانى بەرھەمھىنەرەي مەعرىفە بن، ئەو مەعرىفەيەي كە لە دوا ئەنجامدا دەسەلاتى سىياسى بىت وانىت سوودى لى وەرىگرىت، بۇ ئەوەرى گەشە بە دامەزراوه جۇراوجۇرە كانى كۆمەل بىدات ؟

يەكمە: فاكتەرە بابەتىيەكان.

دۇوەم: فاكتەرە خويىيەكان.

زانكۆكانى كوردىستان لە بەرئە وە دامەزراوه يەكە لە ناو خودى كۆمەلگە كوردىدا، بۇ يە هەممو ئەو كىيىشانەي كە پەيوەستن بە كۆمەلگە كوردىيە وە، بەشىوھىيەك لەشىوھىكان رەنگدانە وە وە كارىگەر بىيان هەيە وە بۇوه لە ناو زانكۆكانىشدا.

ئەگەر لە ئەمپۇدا بەشىوھىيەكى واقىعىانە بىروانىنە كۆمەلگە كى كوردى، دەبىنин كە حزب و دەسەلات يان حزب و هېن، پانتايىيەكى دىاريىكراوييان هېي لە ناو هەممو دامەزراوه كانى كۆمەلگەدا، ئەو حزب و دەسەلات ئەوەندە شۇپىبووهتە كە توانىيۇتى خوشى بخزىنېتە ناو زانكۆكان وەندى لە كىيىشەكانى ناو كۆمەللى كە ياندۇوەتە ناو زانكۆكان بۇ ئەوەرى بتوانى ئەركى زانسىتى زانكۆكانە وە، بەلکو دەبۇو زانكۆكان بۇ ئەوەرى بتوانى ئەركى زانسىتى خوييان جىبىھە جى بىكەن، جۇرەك لە حەسانەي زانسىتىيان هېبىت.

ئەگەر بەشىوھىيەكى بابەتىيانە تە ماشاي مەسەلە كان بىكەين دەبىت دانبە وەدا بىنلىن كە تەنها زانكۆ، ناتوانىت پەزىسىيەكانى ديموکراسى لە بوارى خويىندىدا جىبىھە جى بکات كە هەتا ئىستا ئەم پەزىسىيەنە لە كۆمەللى ئىمەدا لە سەرتاي هەنگاوهەلەنەندا، بۇ نمۇونە لە كۆمەلگەيەكدا كە هەتا ئىستا پەزىستا دەكىردن لە سەر بىنەماي زۇرەملىي باوكسالارى بونيادردا، ئىمە ناتوانىن چاوهپى ئەوەدىن لە زانكۆكاندا ئەم مەسەلانە پەزىستا نەكىرىن، لەھەمان كاتدا ئىمە ناتوانىن ئەو تەقلىدېيەتى كە لە كۆمەللى ئىمەدا هېي، وەكىو مەسەلە مروپىيەكان و مەسەلە شەخسىيەكان، كە تا ئاستىكى زۇر لە زىير مەسەلەي حەرام و كۆتۈرۈلى كۆمەلايەتىدان، ئىمە چاوهپوانى

ئەركى زانكۆيە داهىنان لەبوارە جىاجىاكاندا بکات و مەعرىفە بەرھەم بەينىت، ئەوىدىيش پىيى وايى، داهىنان و مەعرىفە و پرۇزەمى فيكىرى و زانستى گەورە لەدەرەوەي زانكۆوە بەرھەم دەھىنرىت، ئەركى زانكۆ توپىشىنەوە تىفتكىرنە لەسەر ئەو داهىنان و بەرھەمانە. راي ئىيە لەسەر ئەم مەسىلەيە چىيە؟

- من پىيم وايى لەسەر ئەم مەسىلەيە، زانكۆ ئەركىكى دوولايەنەي هەيە، لەلايىك دەكىرىت داهىنەرۇ بەرھەمەينەرى مەعرىفە و پرۇزەرى روشنېرى گەورەبىت، لەلايىكى تىريش دەكىرىت توپىشىنەوەي جددى و زانستى لەسەر ھەموو ئەو بوارانەي كە لەدەرەوەي زانكۆدا بەرھەمدەھىنرىت پىشىكەشبات.

ئەو كەسى پىيوايە كە زانكۆ تەنها ئىشى گويىزانەوەي زانيارىيە لەمامۆستاوه بۆ خويندكار بۆئەوەي دواپۇز ئەو خويندكارە وەك شارەزا لەو بوارەدا خۆى نىشانىدات، بېنى ئەوەي ئەو كەسى ھىچ داهىنانىك لەو بوارەدا بکات، ئەو بەھەلە لەزانكۆ حالى بوبو.

دەبىت ئەوەشمان لەيادنەچىت كە داهىنان تەنها بوارى زانستە مروقايەتىيەكان ناگىرىتەوە، بەلکو لەمە زىاتر بوارى پىزىشكى و تەكنولوچى كۆمپیوتەرى و ... هىت، زانكۆ دەتوانىت داهىنان ئەنجام بىدات.

بەكورتى بلىم: زانكۆ چەندە زانيارى دەبەخشىت بەخويندكار، لەو زىاتر چاوهپوانى ئەوەيە كە ئەو خويندكارە داهىنان لەبوارەكەي خۆيدا ئەنجام بىدات، بەلام ئايا خويندكارانى ئىمە، يان زانكۆكانمان چەندە توانىويانە ئەم ئەركە جىېبەجى بکەن؟ لەوەلما دەللىم: بەداخەوە وەكۆ پىيويست نەيانتوانىوە ئەم لايەنەش رايى بکەن.

ئەو مامۆستايىانە چ رۆلىكىيان لەودا بىنیووە كە بتوازن خودەكانى ناو زانكۆ بەپۇحى ديموكراسى بۇون، بەپۇحى لەخوتىيەگەيشتن، رۇحى رەختەگرانە، پەروەردە بکەن؟

ئەمانەو چەندىن پرسىيارى تىر پىيويستيان بەوەلامە، لەدنىاى ئەمپۇدا كاتىك باس لەمۇدىرىنىزە (نوپەرىنىزە) دەكىرىت، بەشىك لەو نوپەرىنىزە كە زانكۆكانەوە دەستپىيەكتە.

بەلام بەداخەوە لەلای ئىمە بەشىك لەو مامۆستايىانە ئەوەندەي خۆيان بەخاونە دەسەلات دەزانىن، بەشىكى تىريشيان ئەوەندەي خۆيان بەكارەند دەزانىن، ئەوەندە خۆيان بەبىريارىكى خاونەن پرۇزەرى زانستى و روشنېرى نازانى!

دىسان مافى خۆمانە سەبارەت بە (توپىشىنەوەي زانستى) زانكۆكانمان بېرسىن: ئايا ئەو توپىشىنەوانە چەند نزىكايدىتى و خزمایەتىيان ھەبۇوه بەكىشەكانى كۆمەللى كوردىهارىيەوە؟ چەند توانىويانە رۆل بېيىن لەگەشەپىدانى كۆمەلدا؟

بەداخەوە ئەگەر بەچاۋىكى واقعىييانەوە تەماشاي ئەم لايەنەش بکەين دەبىننەن زۆرىك لە توپىشىنەوە زانستىيەكانى زانكۆكانمان ھەرگىز لەئاستى پىيويستى كۆمەللى كوردىدا نەبۇون، نەيانتوانىوە وەلامدەرەوەي پىداويسىتىيەكانى بن، كە من پىيمايە ئەمەش يەكىكى تىرە لەقىرەنەكانى زانكۆكانى كوردىستان.

بەكورتى بلىم: لايەنە خودى و بابەتىيەكان بەھەردووكىيان وايىانكىردووە كە زانكۆكانمان لەتەنگو چەلەمەدا بىت، ئەگەر ئىمە ئەم دوو لايەنە بەھەند وەرنەگرىن، ناتوانىن زانكۆكانمان پىشىخەين.

* سەبارەت بەداھىنان و بەرھەمەنەنانى مەعرىفە و پرۇزەرى روشنېرى گەورە، دوو راي جىاواز ھەيە، يەكىكىيان پىيى وايى كە

زانکو وای لیکردوون که زیاتر ببنه بورغويهک لهناو ئاللهتىكى گەورەتداو توتۇتى ئاسا ئەوانە بلېنەوە كە مامۆستاكانيان پىيان لهېركردوون ؟

* لەبەرامبەر ھەموو ئەم كىشانەدا ئەركى خويىندكار لەچىدا رەبىنيتىوە، ئەدى لەئاستى ھۆشىيارىي ئەمپۇرى خويىندكار رازىت ؟ - بەداخەو خويىندكاران ئەمپۇ لەكوردىستاندا، گىرۇدەي كۆمەلى كىشەن كە رەنگدانەوەي كىشە كۆمەللايەتى و سىاسييەكانە، بۆيە لەم نىوانەدا خويىندكارانىش نەبوونەتە دايىتەمۇي ئەوەي كە باز بەسەر ھەندى لەو كىشانەدا بەدەن و بتوانىن چارەسەريان بىكەن.

ئىمە ئەگەر بپروانىنە خويىندكارانى زانکو، دەبىنن زۆربەيان رازى بۇون بە(سىستىمى پىلەبەركردن)، نارەزايىيەكى گشتلى لەناوهندى خويىندكاراندا بەرچاو ناكەۋىت.. نارەزايى لەسەر ئاستى تاك بەچاو دەكەۋىت، بەلام نارەزايىيەكى گشتگىرى خويىندكاران لەسەر ئەوە نىيە كە بلېن ئىمە ئەم سىستىمى خويىندەمان بەدل نىيە كە ئىيۇ بەسەر ئىمەدا دەيسەپىيىن، ئىمە پىيۈستەمان بەوە نىيە، مامۆستا كۆمەلى لاپەرەمان پى لەبەركات و سېھىنى لەتاقىكىردنەوەدا بىنۇوسىنەوە، بەلكو ئىمە ئەمپۇ لەزانکودا پىيۈستەمان بەوە ھەيە كە فيرىكىرىن چۆن مىشكى خۆمان بەكارېھىن، چۆن لەخۆمان و لەكۆملەگەكەمان حالى بىيىن ؟

يەكىك لەكىشە ھەرە دىارەكانى خويىندكارانى زانکۆكانى ئىمە ئەوەيە كە خويىندكاران رازبىوون بەو حالەي كە بەسەرياندا سەپىنراوە، ئەمە لەلايەك لەلايەكى ترىيش زۆربەي خويىندكارانى لاي ئىمە ئايىندەيان زۆر لا رۆشن نىيە، خويىندكاران لەخۆيان دەپرسن:

* كەواتە پېتىان وايە زانکۆكانمان زىاتر لەكارگە يەك دەچن بىز تەخەرەج پىكىرىنى خويىندكاران، وەك لەوەي مەلبەندىكى زانسى قىيركاري بىت ؟

- بەلىن بەداخەوە لەمپۇدا بەتەواوى وايە، من خويىندكارام بىنۇيوە كەلەكۇتايى قۇناغى چواردا بۇوە، لەو بوارەي خۆيدا نەيتۋانىيە توپۇزىنەوەيەكى چەپپەر پىشكەش بىكەت.. كە دەلىيام لەزانکۆكانماندا سەدان نمۇونەي لەم جۆرە بەرچاو دەكەۋىت.

ئەمە لەلايەك لەلايەكى ترىيشەوە كە مجار بەرچاو دەكەۋىت كە خويىندكارىك خۆي بابهتىك ھەلبېزىرىت و تاسەر داكۆكى لەسەر بىكەت كە توپۇزىنەوەي لەسەر بىكەت، ئەو ھەر چاوهپى ئەوەيە كە مامۆستاكە بابهتىكى بۆ ھەلبېزىرىت.. بۆ نمۇونە رەنگە توپۇزىنەوە لەسەر (X) يان (Y) لەسەر مەرقۇ كرابىت، كاتىك توپۇزىنەوەكە خراوهەتەوە بەردهم مامۆستا، لەبەرئەوەي لەپروو فەلسەفى، يان تېپۇانىنەوە ناكۆك بۇوە لەگەل بابهتەكەدا، يەكسەر رەقى كەردووهەتەوە، بەلام خويىندكارەكە ئەوەندە جەسسور نەبووە كە داكۆكى لەسەر توپۇزىنەوەكە بىكەت و بەناچارى لەسەر قىسەي مامۆستاكە بابهتى توپۇزىنەوەكەي گۆپىوە. يان لەبوارى پىشىكىدا من دەلىيام زۆرەك لەو خويىندكارانە كە كۆلىرى پىشىكى تەواو دەكەن، لەپروو پراكىتكەوە بەزۇر لايەنى كارەكانيان ئاشنا نەبوون.. خويىندكار ھەيە كۆلىرى تەواو كەردووه بۇوە بەپىشىك، بەلام ھەتا ئىستا حالەتىكى (لەدایكىبوون) بەچاوى خۆي نەبىنۇو !

لەپاستىدا ئەمانە كارەساتن، با واز لەداهىتان بەھىنەن و بېرسىن: ئا يَا خويىندكارەكانمان بۇونەتە بەرھەمھىنەرەي ھۆشىيارى ئەو بوارە تايىبەتەي كە چەند سالى زانکو وانە تىادا خويىندووە ؟ ياخود

سەرشانى مامۆستا و خويىندكارانى زانكۆيە كەرى لەھەولى لەم جۆرە بىگرن.

بەمانايىھەكى دى پىيوىستە مامۆستايىان و خويىندكارانى زانكۆ بەھەموو شىيۇھەيك لەپارىزى كەسىتى و حەسانەي زانستىي زانكۆدا بن.

روونتر بلىين: دەسەلاتى سىياسى بۇيىھەي بېپيار سەبارەت بەخويىندنى بالا دەرىبات، بەلام بۇيىھەي مەرجى سىياسى تايىبەتى لەسەر وەرگرتىنى خويىندكار لەزانكۆدا دەرىبات، يان بۇيىھەي دەست وەرباتە ناو سىيستمى پەروەردەيى و فېركارى زانكۆوه... هەندى.

كاتىك مامۆستايىھەكى زانكۆ، لەگەل خويىدا كۆمەلتى مەرامى سىياسى و حزبى دىئننەت ناو زانكۆوه، دەھەۋىت بەشىيەھەكى ناشارتىنانە لەزانكۆدا پەخشى بکات، لىرەھە كىشەكان سەرەلەدەن، چونكە راستەوخۇ پەيامى زانستى دەكىرىتە قوربانى پەيامى سىياسى يان حزبى.. هەندى كىشەى كۆن و نويى زانكۆى سليمانى دروستى ئەم قسانەمان دەسەلمىنن.

لىرەدا دەھەۋىت بلىم: رىڭخراوه خويىندكارىيەكان نەيانتوانىوھ وەكى پىيوىست بەئەركى خوبىان ھەستان و روپىكى نەگەتىقانەيان ھەبووه، چونكە لەپاستىدا ئەمانە پاشكۆي ھىزە سىياسىيەكان، لەبرى ئەھەي جەخت لەسەر پىشەي خويىندكاران بکەنھەوه، يان وا بکەن خويىندكاران لەئاستى كىشەكاندا روپىان ھەبىت، يان ئازادانە بىر بکەنھەوه گەشە بەبوارى زانستى خويىان بەدەن، ئەوان كىشەكان قولتۇر دەكەنھەوه.

ئايا كە زانكۆ تەواو دەكەين دەبىت لەدواي چەند سال دامەززىن و بىبىن بەچى؟

زورجار لەبەرامبەر ئەم پرسىيارەدا وەلەمكى دلخوشكەرى دەستناكەۋىت.. لىرەھە دەبىنин كە خويىندكار وەكى بەلايەك، وەكى قەرزىزكە تەماشاي خويىندنەكەى دەكتات !! كەبەداخەھە دەمەش حالىيىكى زور نادروستە و پىيوىستيان بەچارەسەرى گونجاو ھەيە.

* زانكۆ چۈن و لەج رېكەيەكەھە دەتوانىتەلگرى پەيامى زانستى بىت و خۆرى تەسلىيمى بېپيارە سىياسىيەكان نەكات؟

- بىگومان لەو كۆمەلگىيانە كە هەتائىستا ھىز نەيتوانىوھ بىتە دەسەلاتىك يان جلھوی بکات، ھەميشه ھەندى رەوتى ناو دەسەلاتى سىياسى ھەولىيان داوه بۆئەھەي زانكۆ بخەنە ژىر رەكىفى خۆيانەوه، لەبارى ئايدۇلۇزى و سىياسىيەوە كەنە بکەنە ناو زانكۆشەوە، بۆئەھەي بەشىيەھەيك لەشىيەكان ئەم مەلبەندەش بۇخويان پاوان بکەن. لەدنىيائە مرۇدا جە لەقۇناغىكە كە پېنى دەگوتىرتىت (شۇرىشى ٦٨) خويىندكاران لەئەوروپا)، زانكۆكان ھەميشه حەسانەيەكى تايىبەتىان ھەبووه، حەسانەكەش بىريتىي بۇوه لەھەي كە دەسەلاتى سىياسى رېكەي بەخۆى نەداوه كە بىتە ناو چوارچىوهى دەزگاكانى زانكۆوه لايەنە جۆراوجۆرەكانى ئەم دامەزراوه زانستى و ئەكاديمىيە كۆتۈرۈل بکات..

بەداخەھە وەكى لەسەرتاوه گوتىم لەلای ئىمە لەبەرئەھەي ھىز نەيتوانىوھ بىتە دەسەلاتىك كە ياسا جلھوی بکات، بۇيە ھەندى جار ھەولى بەسياسيكىردى زانكۆ بەرچاۋ دەكەۋىت، بەلام دەبىت بىزانىن ئەۋەندەي گللەيەكە لەسەر زانكۆ خۆيەتى ئەۋەندە لەسەر سىياسىيەكان نىيە، چونكە لەبەرامبەر مەسىھلەيەكى وادا ئەركى

نراوه، که پیشی ده گو تریت په رو هر دهی با وکسالاری، و اته ماموستا با وکیکی دریز کراوهی ده رهه زانکویه، بؤیه ده بیت له ئاستی ماموستادا جوله ندکه، ئازاد نه بم، پینه که نم. هتد، که ئه مه له زانکوکانی ئه ورو پادا هه رگیز وانییه و خویندکار زور ئازادانه له گه ل ماموستادا هه لس وکهوت ده کات. ئه مه شن نه که هه ره ئاستی زانستی دانه به زاندووه، به لکو چند به رامبه ر به رزی کرد و ته وه سه باره ت به په یوه ندی خویندکار و خویندکاریش هه ره له سه ره ما کومه لا یه تییه که بنیادنراوه، زور جار به رچاوده که ویت له پولیکدا کچه کان له پیزیک و کوره کان له پیزیکی تردا داده نیشن، به هیچ شیوه یه که تیکه لا اوی یه کتر نابن ! یان به هوی مه سله سیاسییه کانه وه چندین گروپی جیا جیا له سنوری خویندکاراندا دروسته بیت. ئیستا کاتی ئه وه هاتووه که دیموکراسی له نیو زانکو دا بکریت به بر دی بناغه یه که هه مه مو ئه و په یوه ندییه نادر و ستانه هی ناو زانکو تیک بشکنیت.. تا بتوانین زانکو بکینه نمودنییه کی بچوکی پرسه هی به مودیر نیزه کردنی کومه لگه، ئه گهر ئه مه نه کهین به داخه وه ئه و قسیه راست ده رهه چیت که یه کیک له برادره کانم گوتی: (ئه مه ره زانکوکانمان خالیکی بچوکی دواکه و تووی کومه لگه کور دیمان نیشان ده دات !).

* له چند سالی را بر دوود، به هوی زور مه سله وه سار دی، یان سنوریه ندییه که نیوان زانکوکانی کور دستاندا دروست بیو، چقزو له چ ریگه یه که وه ده تو اونریت جاریکی تر په یوه ندییه کان له سه ره بنه مای زانستی خوش بکریت وه؟ پیت وانییه که ئیستا و بؤئه مه سله یه ئه نجومه نیکی بالا زانکوکانی کور دستانمان پیویست بیت؟

* رات له سه ره په یوه ندییه کانی زانکو (په یوه ندی خویندکارو خویندکار، خویندکارو ماموستا، ماموستا و ئه نجومه نی زانکو، هه مه مو ئه مانه له گه ل سه روکایه تی زانکو و... هتد) چیه و ئه مه لایه نه چقون هه لدھ سه نگینیت؟

- به بروای من و دکو پیش تریش گوتم به حوكمی ئه وهی زانکو یه کیکه له دامه زراوه کانی کومه لگه کور دی، هه مه مو کیشہ کانی کومه لگه کی له ده رهه زانکو وه گوییزا و ته وه بو ناو زانکو، به راستی زور دیار ده بدیده کری که خو زگه وانه بوایه، یان به شیوازیکی جیاواز تر کاری له سه ره بکرابایه.

یه که مه په یوه ندی نیوان ماموستا و ماموستا له سه ره بنه مای هه ره می دامه زراوه، و اته له سه ره وه بپیار ده رهه کریت و له خواره وه ده بیت په پیه و بکریت.

تائیستا له ناو زانکوکانی ئیمه دا زه مینه یه کی وانه ره خساوه که ماموستایانی زانکو له هه مه مو ئاسته کاندا بواره مه عریفی یه که بکنه پوریکی په یوه ندی له نیوانیاندا، نه که ئه و ده سه لاته که له نیو زانکوکاندا هه یانه، که ئه مه عه میده و ئه وه ماموستایه و ئه وه سه روکی زانکویه و... هتد.

ئه مه له بواری ئیداریدا له هه مه دنیادا هه یه و ده بیت هه بیت، به لام پیویسته ئه مه کار له وه نه کات مادامه کی من سه روکی زانکو، یان عه میدی کولیشیکم، یان سه روکی به شیکم، له گه ل کار مه ندیکی له خو ق بچوک تردا ئه و ره فتاره هیراشییه بنوینم و کاری خراپ له په یوه ندی زانستی نیوانمان بکات.

سه باره ت به په یوه ندی خویندکاران به ماموستا وه، ده مه ویت بلیم: ئه مه په یوه ندییه ش له سه ره بنه مای په رو هر دهی کومه لا یه تی بونیاد

هەندى لەمامۆستاياني زانکۆي سەلاحىدەن، هاتوون لەزانکۆي سليمانى وانه دەلىنەوه، مامۆستاياني زانکۆي سليمانىش ھەروا. لەپەراویزى ئەم قىسانەدا دەلىم: بىگومان ئەگەر زانکۆكانى كوردىستان ئەنجومەنىكى بالايان ھەبىت، باشتى دەتوانى كارە زانستىيەكانى خۆيان رايى بىكەن، وەکو چۈن لەۋاتدا پەرلەمان زۆركارى ئىدارى و ياسايى بەپىوهەدەبات، ھەر ئاواهاش ئەنجومەنىكى بالا بۇ زانکۆكانى كوردىستان سەرىپەرشتى ھەموو كارە زانستىيەكانى زانکۆ دەكات.

- بەپرواي من ئەگەر زانکۆكانى كوردىستان، پىيوانەي ئىشىكردىنى خۆيان بىگەپىننەوه بۇ بناغە رەسەنەكەي كە بىرىتىيە لەكارى ئەكادىمىي زانستى كۆمەلەيەتى لەناو كۆمەلگەي كوردىدا، لەم كاتىدا بىوونى سىنوربەندى سىياسى لەنىوان زانکۆكاندا رولىكى ئەوتق نابىنېت. واتە ئەو ناكۆكىيانەي كە لەچەند سالى راپىردوو بەدىكراوهو بەدىدەكريت، ناكۆكىيەكى ئەكادىمىي و زانستى نەبوبوه نىيە، بەلكو پىيووندى بەو پانتايىيە سىياسىيەوه ھەيە كە هاتووهتە ناو ژيانى كۆمەلەيەتى و زانکۆيى ئىمەوه.

بويە لەحالىكى وادا جەختىردن لەسەر پەيامە زانستىيەكەي زانکۆ پىيوسىيەكى ھەنۇوكەيىھەرچى زووترە دەبىت كارى لەسەربكىرت.

جىڭە لەم لاينە ھەروەھا رىيگە خۆشكىردن بۇ بىرىيەكى رەخنەگرانەو ھەبوبونى پەيوەندىيەكى كۆمەلەيەتى زانکۆ بەكۆمەلگەوه.. ھەن، ئەگەر ئەمانە بىكەنە خالى جەوهەرى و پەيوەندى نىوانىيان، ئەوا پىيم وانىيە كە زانکۆكان ھىچ ناكۆكىيەكىيان لەگەل يەكدا ھەبىت، لەسەر بەپىوهچۇونى سىيىستى تاقىرىدىنەوهكان، يان لەسەر دانانى بەرنامەيەكى گونجاوى پەروەردەيى بۇ خويىندىكاران، يان لەسەر دانانى بەرنامەي وەرگىتنى خويىندىكار بۇ خويىندىنى بالا (دكتۇراو ماستەر) ..

بەكورتى بلىم: ئەگەر لىپرسراوانى زانکۆكانى كوردىستان عەينەكە سىياسىيەكە دابكەنن و عەينەكە زانستىيە ئەكادىمىيەكە بىكەنەو چاو، پىمۇانىيە ھىچ لەپەرىك، ھىچ بەرىبەستىك، ھىچ ناكۆكىيەك لەنىوان زانکۆكاندا بىيىنېت. خۆشىخاتانە لەم چەند سالەي دوایىدا ھەندى ئالوگۇپ خالى ھاوبەش لەنىوان زانکۆكاندا بەدىدەكريت،

* لە زمارەكانى (٢٧٨٥ و ٢٧٩١) كوردىستانى نۇئى بلاۋبۇتەوه.

له چاپکراوه‌کانی پروژه‌ی کتیبی یانه‌ی قهله‌م

نوسه‌رو و درگیر	بابه‌ت	ناوی کتیب
عهتا محمد	چیروک	فریوو خۆخەشاردان
یاسین عومه‌ر	سیاسى	ئایین (هزر سیاست)
ثاوات ئەحمد	سیاسى	-بەیه‌کداکیشانی شارستانیتییەکان
شارام قهواشی	رۆمان	سوپیلا
ثاوات عەبدوللە	چیروک	رۆزى هاتنه‌کەی عودەی
ثاوات ئەحمد	سیاسى	-سیماکانی عەقلانیەت و
شیرین.ك	چیروک	وەنەوشەکەی چوارشەممان
ئۆمید عوسمان	سیاسى	نەبەھەشت لەسەر زەویدا
عەبدوللە تاھیر بەرزنجى	فکرى	فیمینیزم
ئۆمید عوسمان	فکرى	لە روانگەی خۆرئاواه
فەرھاد پېربالن	رۆمان	مندالباز
یاسین عومه‌ر	ئەدبىي	کیمیاگەرانى و شە
حەمە كەریم عارف	ھونھرى	گوزارشى مۆسیقا
ثاوات ئەحمد	فکرى	-خەمەكانى رۆشنگەرى
حەمە كەریم عارف	ھونھرى	-يەلماز گونھى
چنور سەعیدى	چیروک	ھەناسە پىيغەفە داخراوه
حەمە كەریم عارف	ئەدبىي	سادقى ھيدايەت
سیامەند ھادى	چیروک	يادوھربىيەکانى كۆلانىيى
كەمال ئەمینى	شیعر	قىلاو يان يقەفەسىكى خالى
یاسین عومه‌ر	شیعر	تىيانووسى پاشاھىيچ

چاپکراوه‌کانی نووسەر

- ۱- نمایشى جەستە بىددەنگەکان - كۆمەلە چیروک - ۲.۱
- ۲- خویندنه‌وەيەك بۇ بىرى ماكىاھىلى - لىكۈنىھەو - ۲.۱
- ۳- جىهانگىرى - سەرەلەدان و گەشەكردنى - لىكۈنىھەو - ۲.۱
- ۴- لەناو بازنه‌ي دەقدا - رەخنەو لىكۈنىھەوەي ئەددەبى - ۲.۳
- ۵- سىستەمەكانى ھەبىزاردىن - لىكۈلىنەو - ۲.۴
- ۶ - مەملەكتى ئىسکەکان - كۆمەلە چیروک . ۶

نرخ (٢٥٠٠) دينار